

VI Na vrcholu společenského uznání (1811–1815)

Vídeň, 10. února 1811

Milá, milá Bettino!

Mám od Vás již dva dopisy a z Vašeho dopisu Toně¹⁾ vidím, že na mne stále vzpomínáte v dobrém – Váš první dopis jsem u sebe nosil celé léto a činil mne často blaženým. I když Vám tak často nepíši a Vy ode mne nic nevidíte, přesto Vám v myšlenkách píšu 1000krát tisíce dopisů, – jak se Vám daří v Berlíně při pohledu na neřádstvo světa, bych si mohl pomyslet, i kdybych od Vás nic nečetl; řeči, žvanění o umění, bez činů!!!! Nejlepší vykreslení toho najdeme v Schillerově básni „Řeky“, kde hovoří Spréva. – Vy se vdáváte, milá Bettino, nebo se tak již stalo a já Vás předtím nemohl ani jednou vidět, tak nechť Vám a Vašemu manželovi plyne všechno štěstí, jímž manželství žehná manželům. Co však mám říci o sobě? – „Polituj můj osud,“ volám s Johankou. Zachová-li si ještě nějaká léta života, chci i za to, jako za všechno ostatní dobré i zlé, poděkovat Nejvyššímu, vše v sobě Objímajícímu. – Budete-li o mně psát Goethovi, vyhledejte všechna slova, která mu vyjádří mou nejhlubší úctu a obdiv; zamyslím mu právě sám napsat ohledně Egmonta, k němuž jsem složil hudbu, a to pouze z lásky k jeho poezii, která mne oblažuje; kdo však může dost poděkovat velkému básníku, nejdražšímu klenotu národa? – Nuže dál již nic, milá, dobrá Bettino, přišel jsem toto ráno teprve ve 4 hodiny z jednoho bakchanále, kde jsem se dokonce musel hodně smát, abych dnes skoro právě tolik plakal. Hlučné radovánky mne často násilím dohánějí k uzavření se do sebe sama. – Pokud se týká Clemense,²⁾ mnoho díky za to, jak mi vyšel vstříc. Co se týče kantáty, není její námět pro nás zde dosti významný, jiné je to v Berlíně.³⁾ Pokud jde o náklonnost, sestra jí má tak velikou porci, že na bratra mnoho nezbude; je mu tím také poslouženo? Nyní žij blaze, milá, milá B., líbám Tě na čelo a stvrzuji tím jako pečeti všechny mé myšlenky na Tebe. – Pište brzy, brzy, často, svému příteli Beethovenovi

Pozn.: Tento dopis předjímá jednu z nejvýznamnějších událostí Beethovenova osobního života, setkání s Johannem Wolfgangem von Goethem, ke kterému skladatel od mládí vzhlížel s bezmeznou úctou a obdivem a kterého řadil mezi přední zjevy německého národa. Tomuto setkání ovšem předcházela korespondence významných osobností, Goethových přátel, kteří o jedinečném hudebním tvůrci Goethovi referovali. K setkání obou géniů nejvíce přispěla německá romantická spisovatelka a Goethova přítelkyně Elisabeth (Bettina) Brentanová (1785–1859). Ta přijela v květnu 1810 do Vídně k příbuzným a při této příležitosti navštívila Beethovena v jeho bytě.

Okamžitě ho zaujala svým zjevem, inteligencí a svobodomyšlnými názory, Beethoven ji naopak fascinoval svou hudbou, osobitým vystupováním a vyznáváním demokratických zásad. Brzy po tomto vzájemném setkání napsala Goethovi: „*Ó Goethe! ... žádný císař ani král nemá takové vědomí své moci a toho, že všechna síla vychází jen z něho, jako tento Beethoven...*“ Poté Bettina napsala Beethovenovi dva dopisy, na které on odpověděl z Vídně tímto, ze dne 10. 2. 1811.

- 1) Toni – Antonie Brentanová, sestra Bettinina nevlastního bratra Clemense. Byla manželkou frankfurtského bankéře Franze Brentana, který také Beethovena občas finančně podpořil.
- 2) Clemens Brentano (1781–1846), německý básník, bratr Bettiny.
- 3) Text kantáty k úmrtí pruské královny Louisy od Clemense Brentana.

115 Johannu Wolfgangu Goethovi¹⁾ (G 493)

Vídeň, 12. dubna 1811

Vaše Excellence!

Jen okamžik času mi dopřává naléhavá záležitost, v jejímž zájmu můj přítel,²⁾ Váš velký ctitel (stejně jako i já) odtud narychlo odchází, abych Vám poděkoval za všechnu dobu, po kterou Vás znám (neboť Vás znám již od svého dětství) – je to tak málo za tak mnoho! – Bettina Brentano mne ujistila, že mne přijmete v dobrém, ano i přátelsky. Jak bych však mohl pomyslet na takové přijetí, jestliže jsem pouze s to, abych se k Vám přiblížil jen s největší úctou a nevyslovitelným, hlubokým citem vůči Vaší nádherné tvorbě. –

Brzy obdržíte od Breitkopfa & Härtela z Lipska hudbu k Egmontovi, k tomu nádhernému Egmontovi, kterého jsem stejně tak vřele, jak jsem ho pročetl, znovu skrze Vás promyšlel, procítil a zhudebnil. – Velmi bych si přál dozvědět se o ní Váš úsudek; také výtka bude pro mne a mé umění užitečná a přijmu ji stejně rád jako největší pochvalu.

Vaší Excellence velký ctitel

Ludwig van Beethoven

- 1) Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832), německý básník a dramatik. Beethoven inspirovaly Goethovy básně k vytvoření řady písní, složil také předehru a scénickou hudbu k dramatu „Egmont“ (op. 84) a malou kantátu na dvě básně „Meeresstille und Glückliche Fahrt“ (op. 12). Tyto skladby zaslal v roce 1822 s věnováním Goethovi.
- 2) Franz Seraficus Oliva (1786–1848), který Goethovi předal Beethovenův dopis 2. 5. 1811, byl úředníkem a agentem velké obchodní firmy Mayer & Landauer. Od roku 1809 byl v úzkém styku s Beethovenem jako jeho neplacený sekretář. V roce 1820 odešel jako učitel do Ruska.

Bettina Brentano von Arnim

[Vídeň, začátek dubna 1811]

Vaše Císařská Výsosti!

Poněvadž jsem přes všechnu vynaloženou snahu nemohl sehnat opisovače, který by mi opisoval doma, posílám Vám svůj rukopis.¹⁾ Potřebujete jen nejmilostivěji poslat ke Schlemmerovi,²⁾ aby sehnal schopného opisovače. Ten by však musel opisovat jen ve Vašem paláci, protože jinak nejsme nikdy jisti před odcizením.

Vede se mi lépe a v několika dnech mi bude ctí složit Vám poklonu a opět dohonit zmeškané hodiny. Žiji vždy v úzkosti, když nemohu být u Vaší Císařské Výsosti tak horlivě a tak často, jak si přeji. Je jistě pravdou, když řeknu, že tím velmi trpím, avšak brzy již to se mnou nebude tak zlé. – Zachovejte mne nejmilostivěji ve své paměti. Přijdou časy, kdy ukáží dvojnásobně a trojnásobně, že jsem toho hoden.

Vaší C. Výsosti věrně oddaný sluha

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Arcivévoda Rudolf Joseph Johann Rainer byl jedním z nejvýznamnějších Beethovenových příznivců a přátel a patřil zároveň mezi jeho žáky v klavírní hře a kompozici. O tom svědčí mj. i jejich vzájemná korespondence, která v současné době čítá asi sto dopisů a vzkazů. Z ní zřetelně vyplývá vzájemný respekt, ale i určitá shovívavost a velkorysost arcivévodovy vůči Beethovenovi, který nejednou jeho náklonností využil ve prospěch svých vlastních zájmů.

Arcivévoda Rudolf se narodil ve Florencii 8. ledna 1788 jako poslední z dvanácti synů a čtyř dcer Leopolda, vévody toskánského a princezny Marie Lodoviky španělské. Původní určení jeho kariéry směřovalo k vojenské dráze. V roce 1804 mu byl také propůjčen titul „General-Feld-Wachtmeister“. Již v roce 1805 však bylo na základě úsudku jeho vychovatelů toto určení změněno. Podle nich ho jeho jemná, zbožná povaha a křehké zdraví určovalo pro duchovní poslání. Baronka du Monet ve svých pamětech zaznamenává, že mladý arcivévoda byl radostné povahy, nebyl však ušetřen rodového zatížení – epilepsie. V roce 1805 se stal koadjutorem (pomocníkem a zástupcem) olomouckého arcibiskupa. Arcivévoda byl nepochybně hudebně velmi nadaný. Jeho prvním učitelem klavírní hry byl Anton Tayber. Beethovena snad poznal při hudebních produkcích v paláci knížete Lobkowicze a jeho výrazná umělecká osobnost ho, zdá se, přiměla k rozhodnutí zvolit si ho za učitele. Byl také od mládí horlivým sběratelem hudebnin a literatury o hudbě. Byl prvním protektorem vídeňské Společnosti přátel hudby, které také odkázal svou sbírku v rozsahu několika tisíc titulů. Velmi se zajímal o Beethovenovy nové skladby, které mu skladatel často předkládal ještě v rukopisech a prvních opisech. Ve své sbírce hudebnin jich proto měl také velkou část. Když Beethoven nemohl v chaosu své domácnosti některé starší skladby najít, psal o jejich zapůjčení arcivévodovi. Arcivévoda Rudolf, který byl

Rudolf arcivévoda rakouský
(mědiryt Michaela Benedettiho podle Lampiho kresby)

o 18 roků mladší než Beethoven, si jeho umění velmi cenil. Respektoval ho jako svého učitele, měl pochopení i pro jeho svéráznou povahu a zřejmě mu odpouštěl i jeho časté výmluvy na nemoc a zaneprázdněnost, které mu nedovolovaly plnit povinnosti učitele i tak vznešeného žáka.

- 1) „Arcivévodské trio“ op. 97, dokončené 26. 3. 1811. Jeho rukopis je nyní v Jagellonské knihovně v Krakově. V roce 1808 věnoval Beethoven arcivévodovi klavírní koncert G dur op. 58 a v roce 1811 klavírní koncert Es dur „Emperor“ (Císařský) op. 73.
- 2) Matthias Schlemmer (1760–1823), původem z Čech, byl Beethovenovým velmi respektovaným opisovačem not.

117 Arcivévodovi Rudolfovi (G 505)

[Vídeň, první polovina června 1811]

Vaše Císařská Výsosti!

Prosím, abyste mne pro dnešek omluvil, poněvadž musím provést opatření v záležitostech své opery,¹⁾ která nesnesou odkladu, zato však se k Vám budu moci určitě odebrat zítra a vůbec Vám zdvojnásobím vyhrazený čas před svým odjezdem do Teplic,²⁾ aby tak můj vznešený žák pociťoval méně moji nepřítomnost.

Vaší C. Výsosti nejoddanější služebník

Ludwig van Beethoven

- 1) Beethoven se začátkem června 1811 zabýval plánem na kompozici opery „Ruiny babylonské“. Tento projekt se však neuskutečnil.
- 2) Známy vídeňský lékař Dr. Johann Malfatti Beethovenovi doporučil léčebnou kúru v Teplicích. Jeho odjezd do Teplic se však uskutečnil až 1. 8. 1811.

118 Svobodnému pánu Josephu (G 506) von Schweigerovi¹⁾

[Vídeň, asi 16. června 1811]

Nejmenší z nejmenších byl právě u nejmilostivějšího pána, kde bylo vše zavřeno, potom zde, kde bylo vše otevřeno, avšak nikdo zde nebyl než věrný sluha. – Měl jsem u sebe tlustý svazek hudebnin, abych nakonec uspořádal ještě jeden pěkný hudební večer – nic –. Malfatti na každý pád chce, abych jel do Teplic,²⁾ což se mi vůbec nelíbí. – Doufám

alespoň, nemohu si pomoci, že nejmilostivější pán³⁾ se beze mne nemůže tak docela dobře bavit – ó marnosti – není to jinak. – Než odcestuji do Teplic, navštívím Vás v Badenu, nebo napíši. Žijte blaze, vše krásné nejmilostivějšímu, zachovejte v lásce Vašeho přítele Beethovena.

1) Svobodný pán von Schweiger byl komorníkem arcivévody Rudolfa.

2) Beethoven přijel do Teplic 4. srpna a zdržel se do 18. září, kdy odcestoval na zámek knížete Lichnowského do Hradce u Opavy, aby byl v Opavě přítomen provedení své mše C dur.

3) Míněn je arcivévoda Rudolf.

119 Johann Wolfgang von Goethe (G 509) Beethovenovi

[Karlovy Vary, 25. června 1811]

Můj nejváženější pane, Vaš přátelský dopis jsem ke svému velkému potěšení obdržel prostřednictvím pana Olivy. Za Vámi vyjádřené smýšlení v něm jsem Vám ze srdce vděčen a mohu Vás ujistit, že je upřímně opětuji: neboť nikdy jsem neslyšel přednést něco z Vašich děl dovednými umělci a milovníky [hudby], aniž bych si přál jednou obdivovat Vás samého u klavíru a těšit se Vaším mimořádným talentem. Dobrá Bettina Brentano jistě zaslouží pozornost, kterou jste jí věnoval. Hovoří o Vás s nadšením a s největší náklonností, hodiny, které s Vámi strávila, počítá mezi nejšťastnější chvíle svého života.¹⁾ Mně připsanou hudbu k Egmontovi asi najdu po svém příchodu domů²⁾ a jsem již předem vděčen: nebo již jsem ji slyšel od více chvalně známých [interpretů]; a zamyslím ji uvést tuto zimu v našem divadle jako doprovod ke zmíněnému kusu, čímž doufám, že připravím velký požitek jak sobě, tak mnohým ctitelům v našem kraji.

Jestli jsem dobře rozuměl panu von Olivovi, který nám dělal naději, nejvíce si přeji, abyste při nějaké své příští cestě mohl navštívit snad také Výmar. Kdyby se to mohlo uskutečnit v době, kdy je shromážděn dvůr i veškeré hudbymilovné publikum, jistě byste našel důstojné přijetí, hodné Vašich zásluh a smýšlení. Nikdo však na tom nemůže být více zainteresován než já, který se poroučí Vaší laskavé paměti s přáním všeho opravdu dobrého v životě a s neupřímnějším díkem za tak mnohé dobro, které jste mi prokázal.

[Johann Wolfgang von Goethe]

Pozn.: Tento Goethův dopis je spisovatelovou odpovědí na Beethovenův dopis ze dne 12. 4. 1811, který byl adresátovi předán Franzem Olivou. Z dopisu mj. vyplývá, že Goethe měl o Beethovenovi a jeho tvorbě příznivé mínění již před jejich setkáním v Teplicích v roce 1812.

- 1) Bettina Brentanová sdělila Goethovi své dojmy o Beethovenovi v dopise z léta 1810 a snad i ústně.
- 2) Goethe obdržel hudbu k Egmontovi teprve 23. 1. 1812. Později Beethovenovu hudbu ocenil slovy: „*Beethoven unikl obdivuhodným géníem do mých intencí.*“ Skladatele v Egmontovi zaujala a inspirovala zejména myšlenka osvobození Holandska ze španělského útlaku.

120 Nakladatelům Breitkopfovi & Härtelovi v Lipsku (G 519)

Teplice, 23. srpna 1811

Zatímco zde již tři týdny¹⁾ hledám své uzdravení, dostávám Váš dopis z 2. srpna [?];²⁾ snad ležel nějakou dobu ve Vídni; právě jsem si předsevzal provést revizi oratoria a písní a v několika dnech obojí obdržíte. Tu a tam musí text zůstat v původní podobě; vím, že text je nanejvýš špatný, ale byl-li již z nějakého, třeba špatného textu vytvořen celek, je těžké vyhnout se tomu, aby nebyl narušen právě jednotlivými změnami. A je-li to dokonce jen jedno, jediné slovo, kterému je mnohdy přikládán velký význam, musí zůstat a [dobrým] autorem je ten, kdo dovede také ze špatného textu vytěžit tolik dobrého, kolik je možné, a je-li to tento případ, neučiní několik málo změn z celku zajisté nic lepšího. – Něco jsem ponechal, poněvadž to jsou skutečná vylepšení.

Žijte blaze a dejte mi o sobě brzy něco vědět. Oliva je tady, hodlá Vám psát. – Dobré přijetí Mozartova Dona Juana³⁾ mi přináší tolik radosti, jako by to bylo mé vlastní dílo, ačkoliv znám dost nepředpojatých Italů, kteří propůjčují Němcům, co je spravedlivé. Je to asi spíše v zlostalosti a pohodlnosti italských hudebníků, že národ sám v tom pokulhává, avšak poznal jsem dost italských milovníků hudby, kteří dávají přednost naší hudbě před jejich Paisiellem.⁴⁾ – Hodnotím ho spravedlivěji než jeho vlastní krajané.

1) Podle protokolu příchozích lázeňských hostů Beethoven dorazil ke svému prvnímu lázeňskému pobytu do Teplic 4. 8. 1811.

- 2) V dopise z Lipska, ze dne 2. října [!] 1811, urguje nakladatelství Breitkopf & Härtel zaslání tří písní na Goethovy texty op. 83 a oratoria „Kristus na hoře Olivetské“ op. 85. Beethoven, jak píše, se právě hodlal věnovat korekturám obou opusů a opravené odeslat nakladatelství.
- 3) Beethovenova poznámka se vztahuje ke zprávě v Allgemeine Musikalische Zeitung 13 (1811) o provedení Dona Giovanniho v Římě. Autor článku v ní chválí Italy, že ještě mají smysl pro pravou hudbu, a konstatuje, že vinu na zkaženém vkusu publika nesou více skladatelé než posluchači.
- 4) Giovanni Paisiello (1740–1816), italský operní skladatel. Na témata ariet „Quant è più bello“ a „Nel cor più non mi sento“ z Paisiellovy opery „La Molinara“ složil Beethoven variace WoO 69 a 70.

121 Christophu Augustovi Tiedgemu¹⁾ (G 521)

Teplice, 6. září 1811

Každý den mi neustále tanul na mysli tento dopis pro Vás, Vás, Vás; jen dvě slova jsem žádal při rozloučení, ale ani jednoho, jediného dobrého slova se mi nedostalo; hraběnka²⁾ mi dopřává ženský stisk rukou; to je přece ještě něco, co si nechám líbit, za to jí v myšlenkách líbám ruce, básník je však němý. O Amalii³⁾ alespoň vím, že žije. – Deně se plísňím, že jsem se s Vámi neseznámil v Teplících dříve. Je to šeredné, poznat tak nakrátko dobré a hned je zase ztratit. Nic není nesnesitelnějšího, než když si musíme neustále předhazovat své vlastní chyby. Sděluji Vám, že zde teď zůstanu asi do konce tohoto měsíce; napište mi jen, jak dlouho se ještě zdržíte v Drážďanech; měl bych chuf odskočit si do hlavního města Saska.⁴⁾

Téhož dne, kdy jste odsud odcestoval, dostal jsem dopis od svého milostivého muzikálního arcivévody,⁵⁾ že se na Moravě dlouho nezdrží a že ponechává na mně, zda mám přijet nebo nikoliv; takže jsem si to vyložil podle svého nejlepšího vědomí a chtění, a tak mne vidíte ještě zde ve zdech, kde jsem se vůči Vám i vůči sobě tak těžce prohřešil; utěšuji se ještě, nazýváte-li to také hříchem, že jsem přece jen pravým hříšníkem, a ne úplným ubožákem. – Dnes se ztratil můj spolubydlící,⁶⁾ právě jsem se na něj nemohl dotlouci; ve své osamělosti ho přece jen postrádám, alespoň večer a při obědě, kdy rád konzumuji v nějaké společnosti to, co lidské zvíře musí vstřebat, aby mohlo vytvořit něco duchovního; – nyní žijte tak blaze, jak je to vždy možné jen ubohému lidskému pokolení, hraběnce opravdu něžný, a přece velmi uctivý stisk

ruky, Amalii opravdu ohnivý polibek, když nás nikdo nevidí, a my dva se obejmeme jako muži, kteří se mohou milovat a ctít; očekávám přinejmenším slovo bez zdrženlivosti, k čemuž se stavím jako muž.

Beethoven

Panu Tiedgemu v Drážanech, odevzdat hraběnce Elise von der Recke.

- 1) Christoph August Tiedge (1752–1841), německý spisovatel a básník. Jeho nejznámějším dílem je „Urania“, lyricko-didaktická báseň. Tiskem vyšla poprvé v roce 1801. Beethoven z ní dvakrát zhudebnil báseň „An die Hoffnung“ op. 32 (1805) a op. 94 (1814–1815).
- 2) Charlotte Elisabeth Constantia von der Recke, roz. říšská hraběnka von Medem (1756–1833), německá spisovatelka známá duchovními básněmi, autobiografickými díly a cestopisy. V roce 1781 se rozvedla a od roku 1801 žila společně s Tiedgem.
- 3) Amalie Sebaldová (1787–1846), zpěvačka, přítelkyně Tiedgeho a Elisabethy von der Recke, s nimiž v roce 1811 přicestovala do Teplíc.
- 4) Beethovenův úmysl odjet do Drážďan ani na pozvání nakladatelů Breitkopfa & Härtela do Lipska se neuskutečnil.
- 5) Zde je míněn arcivévoda Rudolf. V originále dopisu je nejasné označení „Wiesbädischer Erzherzog“.
- 6) Pravděpodobně Beethovenův průvodce Franz Oliva.

122 Karl August Varnhagen von Ense o Beethovenovi

V téže době jsem se seznámil s hudebníkem, před nímž ostatní zcela ustoupili do stínu. Byl to Beethoven, o jehož přítomnosti jsme již dlouho věděli, ale nikdo jej ještě nespatriil. Pro svou nedoslýchavost se stranil lidí, byl ostýchavý a jeho vlastnosti, které se v jeho ústraní projevovaly ještě více, ztěžovaly a omezovaly jeho řídké obcování s lidmi, ponechané jen náhodě. Při svých samotářských vycházkách však několikrát zahlédl Rahel a její výraz obličeje, který mu připomenul podobné, jemu drahé rysy, vzbudil jeho pozornost. Seznámení snadno zprostředkoval láskyhodný mladý muž jménem Oliva, který jej doprovázel jako věrný přítel. Co Beethoven tvrdošijně odpíral nejnaléhavějším prosbám... to nyní rád a hojně dopřával nám; sedl si ke klavíru a hrál své dosud neznámé, nejnovější věci nebo se vyžíval ve volných fantaziích.

Mne oslovil ještě daleko silněji jako člověk než jako umělec, a poněvadž mezi mnou a Olivou brzy vzniklo blízké přátelství, byl jsem také denně pohromadě s Beethovenem a získal si jeho ještě bližší přátelství výhledem, kterého se dychtivě chopil, že bych mu mohl dodat nebo vylepšit texty k dramatické kompozici.¹⁾

Pozn.: V letních měsících roku 1811, které Beethoven strávil na léčení v Teplicích, seznámil se s některými osobnostmi, které tam také prodlévaly. Mezi nimi byli zejména Karl August Varnhagen von Ense (1785–1858), literární kritik, spisovatel a diplomat, a jeho přítelkyně, emancipovaná intelektuálka, spisovatelka Rahel Levinová (1771–1833), s nimiž se Beethoven v Teplicích velmi úzce spřátelil. Varnhagen von Ense pak ve svých „Denkwürdigkeiten des eigenen Lebens“ (sv. 3, str. 226) zanechal uvedené svědectví o skladatelově pobytu v Teplicích. O svém setkání s Beethovenem také napsal svému příteli a nadřízenému, Wilhelmu von Bentheimovi (1782–1839), veliteli pluku v Praze, v dopise ze dne 4. 9. 1811 toto: „Navázal jsem známost s Beethovenem. Ten divoký muž byl vůči mně velmi přátelský a laskavý, mluvil o lecčems velice výstižně a rád by chtěl jedno odpoledne hrát pro Robertu [= Rahel Levinovou], má to však zůstat utajeno. Ten zvláštní muž žije zcela ve svém umění, je velice pilný a o nic jiného se nestará. Můžete si proto tím více vážit toho, že Vás opravdu přátelsky zdraví a snažně se omlouvá pro své tehdejší opomenutí, ale něco takového se mu asi může přihodit častěji.“

¹⁾ Beethoven tehdy uvažoval o opeře na melodram francouzského autora René Ch. Guilberta de Pixérecourta „Ruiny babylonské“. Také Varnhagen mu nabízel některé své náměty. Z uskutečnění těchto tvůrčích záměrů však sešlo.

123 Vzpomínka Aloyse Fuchse na provedení Beethovenovy mše C dur v Opavě

V roce 1811 byl Beethoven u knížete Lichnowského na jeho panství v Hradci u Opavy. V Opavě byla provedena jeho mše [C dur], k čemuž bylo všechno zhubnováno. Zkoušelo se tři odpoledne. Věžníkovi musel sám Beethoven předvést tympánové sólo. Po provedení hrál Beethoven na varhany půl hodiny své fantazie k největšímu úžasu všech.

Pozn.: Po ukončení svého lázeňského pobytu v Teplicích odcestoval Beethoven 18. září na pozvání knížete Lichnowského do Opavy, kde byla pravděpodobně v neděli 29. září 1811 provedena jeho mše C dur op. 86. Vzpomínku na provedení tohoto díla napsal vídeňský sběratel hudebních rukopisů a portrétů Aloys Fuchs Mozartovu životopisci Otto Jahnovi. Fuchs tehdy při mši účinkoval jako sólo-sopranista. Provedení mše řídil opavský ředitel kůru Josef Schmitz.

Vídeň, 16. října 1811

Vaše Císařská Výsosti!

Přijměte milostivě mé, Vámi dovolené věnování klavírní sonáty „Les Adieux“ Vám, a zároveň prosím o milostivé sdělení, v kterou hodinu Vás mám dnes navštívit nebo kdy se Vám to hodí, neboť vím, že nynější čas přináší změnu ohledně dávání hodin.

Nejposlušnější sluha Vaší C. Výsosti

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Sonátu e moll op. 81a „Les Adieux“ – „Lebewohlsonate“, komponoval Beethoven v čase odjezdu císařovy rodiny do exilu v Maďarsku, jakmile Vídeň ohrožovala okupace napoleonskými vojsky a Napoleon obsadil císařský palác Schönbrunn. Císařova rodina pobývala v maďarském Buda od května 1809 do ledna 1810. Beethoven napsal arcivévodovi do sonáty toto věnování: „*Loučení – 4. května – věnováno a ze srdce napsáno pro Vaši Císařskou Výsost*“. V sonátě je anticipováno i přání šťastného návratu z exilu. Arcivévoda Rudolf nechal vzkázat po Josephu Baumeisterovi novoroční pozdravy svým přátelům, mezi nimi i Beethovenovi, kterému děkoval za zaslouklou skladbu, která se mu velice líbila (dopis z 28. 12. 1809). Jedná se o fantazii pro klavír op. 77, kterou Beethoven napsal v říjnu. Během okupace Vídně Beethoven velmi trpěl jak nedostatkem, tak i hlukem explozí při dělostřeleckém ostřelování města. Podle svědectví F. Riese strávil noc z 10. na 11. května v domě svého bratra Caspara Karla v Rauhensteingasse s hlavou obloženou příkrývkami, aby neslyšel kanonádu.

125 Komornímu prokurátorovi (části dopisu – G 531) J. Varenovi¹⁾ do Štýrského Hradce

[Vídeň, konec listopadu / začátek prosince 1811]

P. T.

Kdyby z Vašeho dopisu zcela jasně nevysvítal úmysl pomáhat ubohým, byl byste mne nemálo zarmoutil, když jste výzvu na mne hned doprovázel otázkou placení.

...Od mého útlého dětství nebylo třeba mou horlivost sloužit kdekoliv mým uměním trpícímu lidstvu odměňovat něčím jiným, neboť tato služba nepotřebuje jinou odměnu než vnitřní pocit blaha, který tuto službu provází. Obdržíte oratorium,²⁾ které zabere půlku večera, předehru, fantazii se sborem, přijměte tato díla jako znamení účasti z mé

strany pro tamní chudé a jako vlastníci tamních akademií pro ubohé. Dále obdržíte introdukci Ruiny athénské a velkou předeheru, kterou jsem psal pro Maďarsko k otevření nového divadla... Mohu Vám zaslat opsané hlasy, aby byly výlohy pro chudé menší...

Váš nejođdanější

Ludwig van Beethoven

- 1) Dr. Ignaz Joseph Edler von Varena (1769–1843), notář a prokurátor ve Štýrském Hradci. Beethoven se s ním seznámil za svého pobytu v Teplicích v roce 1811. Dr. Varena projevil zájem o Beethovenovy skladby a ten mu ještě téhož roku zaslal notové materiály svých děl, které byly provedeny na dobročinných koncertech ve Štýrském Hradci.
- 2) Jedná se o oratorium „Kristus na hoře Olivetské“ op. 85.

126 Mikuláš Zmeškalovi

(G 548)

Vídeň, 2. února 1812

Ne mimořádný, ale velmi pořádný Řádný ořezávači brků,¹⁾ jehož virtuozi se tímto kusem zajisté vyčerpala, tato potřebují novou opravu. Kdy konečně odhodíte své okovy,²⁾ kdy? – Pěkně na mne myslíte! Budiž pro mne prokletý život zde, v rakouském barbarství. – Budu teď ponejvíce chodit k „Labuti“, protože v jiných hostincích se nemohu ubránit dotěrnosti.

Buďte tak zdrav, tak zdrav, jak Vám to i beze mne přeje

Váš přítel Beethoven

Nejmimořádněji Vás prosíme, aby nám Váš sluha obstaral někoho k uklizení pokojů.³⁾ Poněvadž byt zná, může hned určit cenu, ovšem brzy masopustní lumpe!!!!!!!⁴⁾

Panu ze Zmeškalů.

Přiložený lístek je nejméně 8 dní starý.

- 1) Zmeškal byl tehdy již ředitelem protokolu královské uherské dvorní kanceláře ve Vídni a jako takový byl zběhlý v kancelářských pracích (tedy i v kvalitním ořezávání brků k psaní). Beethoven proto jeho dovednosti nebo dovednosti jeho podřízených rád využíval k tomu, aby mu připravoval k psaní brka, zejména v letech 1811–1813.
- 2) Pravděpodobně narážka na Zmeškalův zaměstnanecký úvazek.
- 3) Beethoven bydlel v Pasqualatiho domě ve Vídni v Mölkerbastei č. 1239.
- 4) Narážka na masopustní čas, který v roce 1812 končil o Popeleční středě 12. února.

127 Mikuláši Zmeškalovi

(G 550)

Vídeň, 8. února 1812

Mimořádnému prvnímu mistru světa v čipernosti, a sice bez páky!!!! Jsme Vám dlužni největší dík, že jste nás obdaroval částí Vaší čipernosti.¹⁾ Přejeme si Vám za to osobně poděkovat, a proto Vás zve-me, abyste zítra přišel k „Labuti“, do hostince, který již svým jménem naznačuje, že je zde zcela k tomu, když je o něčem takovém řeč.

Zcela Váš Beethoven

1) Zřejmě se týká Zmeškalovy rychlosti v dodání upravených per – brků k psaní.

128 Mikuláši Zmeškalovi

(G 553)

Vídeň, 19. února 1812

Milý Z., teprve včera jsem obdržel písemně,¹⁾ že arcivévoda za-platí svůj podíl ve výměnných poukázkách. Prosím Vás, abyste mi teď napsal obsah přibližně tak, jak jste říkal v neděli²⁾ a jak jsme považovali za nejlepší, aby se to zaslalo těm druhým dvěma.³⁾ Mám dostat osvěd-čení, že arcivévoda bude platit ve výměnných poukázkách. Myslím však, že toto je zbytečné tím spíše, že lidé u dvora se přes všechno zdán-livé přátelství o mně vyjadřují, jako by mé požadavky nebyly oprávně-né!!!! Ó nebe, pomoz mi to nést; nejsem Herkules, který může Atlasovi pomoci nést svět, nebo jej dokonce nést místo něho. Teprve včera jsem se podrobně doslechl, jak krásně o mně mluvil a jak mne u Ziziuse⁴⁾ odsuzoval pan baron Kruft.⁵⁾ Nechte to být, milý Z. Nebude už dlouho trvat, abych zde dále žil potupným způsobem. Pronásledované umění najde všude svobodné útočiště. Daidalos, zavřený v labyrintu, přece vy-nalezl křídla, která jej vyzvedla vzhůru do povětří.

Ó, já je také naleznu, taková křídla!

Zcela Váš Beethoven

1) Dopis se týká Beethovenovy renty, k jejímuž vyplácení se smlouvou z 1. 3. 1809 za-vázali knížata Kinský, Lobkowitz a arcivévoda Rudolf. Poněvadž hodnota rakouské měny po finančním krachu Rakouska a vydání patentu z 20. 2. 1811 asi pětinasob-ně klesla, usiloval Beethoven o zvýšení původní, smlouvou stanovené částky na hodnotu v době uzavření smlouvy. Arcivévoda Rudolf mu vyhověl, když mu povo-

lil vyplácet svůj podíl v původní nominální hodnotě 1500 zl. ve výměnných poukázkách.

- 2) Rozmluva se pravděpodobně uskutečnila v neděli 16. 2. 1812.
- 3) Jedná se o žádost na oba další šlechtice, aby následovali příkladu arcivévody Rudolfa a své podíly na rentě tako vypláceli v původní sjednané výši ve výměnných poukázkách. První návrhy těchto žádostí koncipoval M. Zmeškal.
- 4) Dr. Jan Nepomuk Zizius (1772–1824), rodák z Heřmanova Městce, právník a od r. 1810 řádný profesor statistiky na vídeňské univerzitě. Byl houslistou a zakládajícím členem vídeňské Společnosti přátel hudby. Beethovenovi byl jako jeho přítel nápomocen v právních záležitostech. Ve svém bytě pořádal pravidelné domácí koncerty, na kterých vystupovali domácí i zahraniční umělci a které Beethoven navštěvoval také.
- 5) Mikuláš, svobodný pán von Kruft (1779–1818), byl nadaným klavíristou a skladatelem. Zaměstnán byl jako úředník dvorní a státní kanceláře ve Vídni.

129 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 571)

Vídeň, 4. dubna 1812

Vaše Císařská Výsosti!

Můj stav se opět zhoršil, a tak bude trvat ještě asi několik dnů, než se uzdravím. Opravdu mne velice mrzí, že Vaši C. Výsost nemohu navštívit; ačkoliv jsem se již sám obvinil, zdá se, že vinu na mém trápení přece jen nese počasí. Doufám a přeji si, aby tím nebyla postížena také V. C. Výsost. Doufám však, že se budu moci brzy dostavit ke svému nejváženějšímu, vznešenému žáku, jehož milostivou účastí cítím úlevu v mnoha svých trápeních a od jistého času pro mne bolestných událostech.¹⁾

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější sluha

Ludwig van Beethoven

- 1) Narážka se asi vztahuje na arcivévodovo povolení vyplácet Beethovenovi podíl renty v původní, nominální hodnotě.

[Teplice,] 6. července ráno [6./7. července 1812]

Můj anděli, mé všechno, mé já! – Dnes jen několik slov, a to tužkou (Tvojí) – teprve od zítřka bude mé bydlení určeno najisto, jaká mizerná ztráta času pro tohle! Proč ten hluboký žal, kde hovoří nezbyt-
nost. – Může naše láska obstát jinak než obětmi, [než tím,] že nebu-
deme požadovat všechno, můžeš změnit to, že Ty nejsi docela má a já
nejsem docela Tvůj[?] – Ach Bože, pohlédni do krásné přírody
a uklidni svou mysl nad tím, co musí být – láska si žádá všechno a zcela
právem, tak je tomu u mne s Tebou, u Tebe se mnou – jenže Ty tak
snadno zapomínáš, že musím žít pro sebe a pro Tebe; kdybychom byli
zcela spojeni, pociťovala bys toto bolestné právě tak málo jako já –;
moje cesta byla strašná, přijel jsem sem teprve včera ráno ve 4 hodiny;
poněvadž se nedostávalo koní, zvolila pošta jinou trasu,¹⁾ ale jaká straš-
livá cesta, na předposlední stanici mne varovali, abych nejezdil v noci,
strašili mne nějakým lesem, ale to mne jen vábilo – a neměl jsem prav-
du, vůz se musel na té hrozné cestě polámat, bezedná, pouhá venkov-
ská cesta a bez takových 2 postilionů, jaké jsem měl, byl bych zůstal
někde na cestě trčet. – Esterhaziho [!]²⁾ potkal na té druhé obvyklé
cestě tentýž osud s 8 koňmi, jako mne se čtyřmi. – Přesto jsem z toho
zase měl částečné povyražení jako vždy, když něco šťastně překonám. –
Nyní rychle od vnějších věcí k vnitřním, snad se brzy uvidíme, dnes Ti
také ještě nemohu sdělit své poznámky, které jsem si během těchto
několika dní dělal o svém životě – kdyby byla naše srdce vždy těsně
u sebe, žádné bych si jistě nedělal, hrud' je plná toho, co bych Ti chtěl
všechno říci. –

Ach, jsou momenty, kdy shledávám, že řeč neznamená vůbec nic –
rozvesel se – zůstaň mým věrným, jediným pokladem, mým vším, jako
já Tvým [vším], to ostatní, co pro nás musí a má být, musí poslat bo-
hové.

Tvůj věrný Ludwig

Pozn.: Dopis nemá adresu, takže někteří badatelé soudí, že nebyl vůbec odeslán. Prav-
děpodobnější však je, že byl odeslán něčím prostřednictvím a posléze, zřejmě po roz-
tržce v rodině adresátky, vrácen s dalšími dvěma následujícími dopisy Beethovenovi.
Podle všech indicií byl, stejně jako dva následující, psán po Beethovenově příjezdu do
Teplíc, kde se ubytoval nejprve v hostinci „U zlatého slunce“ a od 7. 7. 1812 v hostinci

Komtesa Almerie von Esterházy, podle J. Čeledy údajná „Nesmrtelná milenka“
(miniatura v Beethovenově domě v Bonnu)

„U dubu“. Všechny tři teplické dopisy pak směřovaly do Karlových Varů, kam podle výzkumů a teorie Jaroslava Čeledy přijela adresátka (komtesa Almerie Esterházyová) se svou matkou, sestrou a společnicí 29. června.

- 1) Při přejezdu do Teplic přerušil Beethoven svou cestu v Praze, kde navštívil knížete Kinského. Ten mu nechal vyplatit zálohu renty 60 dukátů. (Viz dop. č. 154.) Beethoven podle zprávy v Prager Oberpostamts-Zeitung odcestoval z Prahy v sobotu 4. července 1812. Oficiální trasa dostavníků do Teplic vedla přes Středokluky, Slaný, Panenský Týnec, Louny a Maršovice, některé spoje pak dále do Drážďan. Obvyklý čas odjezdu z Prahy byla v sobotu 11. hodina. Beethoven snad jel nějakou zajižďkou.
- 2) Kníže Paul Anton III. Esterházy (1786–1866), rakouský vyslanec u saského dvora v Drážďanech.

131 Neznámé adresátce (G 582[b]) („Nesmrtelné milence“)

[Teplice] Večer v pondělí 6. července [1812]

Ty trpíš, má nejdražší bytosti. – Právě teď zjišťuji, že se dopisy musí podávat časně zrána. Pondělí – čtvrtek, jediné dny, kdy odtud chodí pošta do K.[arlových Varů]. – Ty trpíš, ach, kde já jsem, jsi Ty se mnou; se sebou a s Tebou rozmlouvám. Učiň, abych mohl žít s Tebou! Jaký život!!!! Takhle!!!! Bez Tebe – stíhán tu i tam dobrotou lidí, kterou si míním právě tak málo zasloužit, jako si ji zasluhuji. Pokora člověka vůči člověku – mne bolí. A když na sebe pohlédnu v souvislosti vesmírné, co jsem já, a co je ten, kterého nazýváme Nejvyšším! A přece – v tom je zase to božské v člověku. – Pláči, když si pomyslím, že pravděpodobně až v sobotu obdržíš ode mne první zprávu. – Jakkoliv mne miluješ Ty – já přece Tebe miluji víc. – Ale nikdy se přede mnou neukrývej – Dobrou noc! – Jako lázeňský host musím jít spát. Ó, pojď se mnou, pojď se mnou. – Ach, Bože – tak blízko! tak daleko! Není to vpravdě nebeská stavba, naše láska? – Ale také tak pevná jako ta klenba nebeská. –

132 Neznámé adresátce („Nesmrtelné milence“)

(G 582[c])

[Teplíce] Dobré jitro! 7. července [1812]

Již na lůžku se mé myšlenky upínají k Tobě, má nesmrtelná milenko, tu a tam radostné, pak zase smutné, očekávající od osudu, zda nás vyslyší. Žít mohu buď jen zcela s Tebou, nebo vůbec ne. Ano, rozhodl jsem se, že budu tak dlouho bloudit v dálavách, dokud nebudu moci vlétnout do Tvé náruče a být u Tebe docela doma, dokud nebudu moci svou duši, obklopenou Tebou, poslat do říše duchů.

Ano, bohužel, musí to být. Ty se vzchopíš tím více, že znáš mou věrnost Tobě, žádná jiná nemůže mít nikdy mé srdce, nikdy – nikdy.

– Ó Bože, proč se musíme vzdalovat od toho, co tolik milujeme, a přece je můj život ve V.[ídni], jaký teď vedu, bídným životem. – Tvá láska mne činí nejšťastnějším, a zároveň nejnešťastnějším – ve svých letech bych nyní potřeboval trochu jednotnosti, životní vyrovnanosti – může toto být při našem vztahu? – Anděli, právě se dozvídám, že pošta odchází každodenně – a proto musím končit, abys dopis dostala ihned – buď klidná, jen klidným pohledem na naše bytí můžeme dosáhnout svého cíle, abychom žili spolu – buď klidná – miluj mne – dnes – včera –. Jaká touha se slzami po Tobě – Tobě – Tobě – můj živote – mé všechno –. Žij blaze – ó miluj mne pořád – nezneuznávej nikdy nejevnější srdce Tvého milence

navždy Tvůj
navždy má
navždy svoji

L.

Pozn.: Otázka tzv. Beethovenovy „nesmrtelné milenky“ zaměštňovala prakticky od skladatelovy smrti, kdy byly v jeho pozůstalosti nalezeny dopisy jí adresované, řadu beethovenovských badatelů, včetně francouzského spisovatele Romaina Rollanda. Vzhledem k významné úloze, kterou ženy, zejména šlechtičny, kolem Beethovena hrály, nabízela se různá řešení v řadě studií a publikací. Poslední, dosti překvapivé řešení nabídl v šedesátých letech 20. století český hudebník a hudební publicista Jaroslav Čeleda, který ve svých strojopisných pracích označil za neznámou adresátku těchto dopisů šlechtičnu uhersko-francouzského původu Almerii Esterházyovou, dceru francouzského vysokého důstojníka a diplomata, generála Valentina Ladislava Ferdinanda, hraběte Esterházyho, důvěrníka francouzských královských manželů Ludvíka XVI. a Marie Antoinetty. Čeleda k tomuto závěru dospěl na základě detailního srovnávacího studia, indicií z různých dokumentů a zejména studia seznamů

lázeňských hostů v Teplicích, Karlových Varech a Františkových Lázních, kam Beethoven Almerii nanejvýš pravděpodobně v létě roku 1812 následoval. Podrobnosti těchto zjištění byly publikovány v knize „Ludwig van Beethoven im Herzen Europas“, kterou vydaly České lupkové závody v Novém Strašecí roku 2000, a ve studiích v číslech 15 (2000) a 16 (2001) revue The Beethoven Journal (vyd. The Ira F. Brilliante Center for Beethoven Studies, San José State University, California, USA).

133 Karlu Augustu Varnhagenovi (G 583) von Ense v Praze

Teplice, 14. července 1812

Zde, milý Varnhagene, balík pro Wilmse¹⁾ – nechám ho prosit, aby mi sem zaslal poštou 3 díly „Wilhelm Meisters Lehrjahre“ od Goetha, poněvadž 4tý, chybějící díl se našel. – Nebylo by to ovšem zapotřebí, kdybyste sem měl sám brzy přijet; proto to přenechávám Vaší Moudrosti. – O Teplicích se nedá mnoho říci, málo lidí a mezi tímto malým počtem nic vynikajícího, proto žiji – sám – sám! sám! sám!²⁾ Litoval jsem, milý V., že jsem s Vámi nemohl strávit poslední večer v Praze, sám jsem to uznal za neslušné, avšak zabránila mi v tom okolnost, kterou jsem nemohl předvídat. – Nevykládejte si to špatně – bližší o tom ústně. – Opravdu mnoho krásného generálu Bentheimovi³⁾ – přál bych si mít zvláště jeho a Vás zde – i když ve mně vidíte podivína, já bych zase na Vás nemohl nalézt nic zvláštního – jestliže se dotýkají alespoň některé dobré stránky, je to dostačující, aby byla cesta k přátelství prokletěna.

Žijte blaze, blaze! Zničte všechno zlo a držte se nahoře –

Váš přítel Beethoven

Nb.: napište mi a pošlete mi laskavě svou přesnější adresu. –
Panu von Varnhagenovi v Praze,
odevzdat s balíkem u p. generála hraběte von Bentheima.

1) Na dopise je cizí rukou připsáno „Willisen“. Je míněn Karl Wilhelm von Willisen, Varnhagenův přítel.

2) Toto je pravděpodobně Beethovenův projev určité izolovanosti i v návaznosti na stoupající nejistotu a starosti vyvolávané ztroskotávajícím řešením citového vztahu k „nesmrtelné milence“.

3) Hrabě Friedrich Wilhelm Belgicus von Bentheim-Steinfurt (1782–1839) byl velitelem pluku Vogelsang v Praze a Varnhagenovým představeným.

134. Nakladatelům Breitkopfovi a Härtelovi v Lipsku

(G 586)

Teplice, 17. července [1812]

Sdělujeme Vám jen, že se od 5. července vyskytujeme zde, – jak? – o tom se nedá ještě mnoho říci – celkem tu nejsou tak zajímaví lidé jako v předešlém roce a je jich málo – pokud jde o množství, zdá se jich být ještě méně než málo. – Mé bydlení ještě není takové, jak bych si přál, přesto doufám, že budu mít brzy žádoucí byt.¹⁾ –

Korekturu mše²⁾ dostanete – na začátku Gloria jsem místo C taktu napsal C takt a změnu tempa, tak to bylo původně předepsáno; navedlo mne k tomu jedno špatné provedení, při kterém bylo nasazeno příliš rychlé tempo; protože jsem mši již dlouho neviděl, hned mne to napadlo a viděl jsem, že něco takového se potom, bohužel, musí přenechat náhodě. V Sanctu může být někde poznamenáno, že se při enharmonické záměně mohou vypustit béčka a místo nich použít jen tóny s křížky, totiž:

San - ctus do-mi-nus de-us Sa-ba-oth

Místo bé použít křížky jako zde:

San - ctus do-mi-nus de-us Sa-ba-oth

U našich sborových těles jsem toto místo nemohl slyšet zpívat čistě, pokud varhaník neudal tiše septimový akord – u vás by mohly být sbory lepší, – přinejmenším bude dobré někde vyznačit, že se v tomto místě mohou používat místo béček křížky, jak jsou zde poznamenány. –

Rozumí se, že právě u takových míst, jak jsem uvedl, to bude vyryto. – Goethe je zde³⁾ – žijte blaze a dejte mi brzy vědět něco o svém konání.
Váš nejoddanější Ludwig van Beethoven

NB. I.: Protože těch 50 tolarů⁴⁾ ještě není zcela vyčerpáno a kdyby také, není třeba žádné velké obrazotvornosti k tomu, aby byla tato suma považována za nesplacenou, prosím Vás, abyste ze skutečných nebo fiktivních 50 tolarů poslal jedné roztomilé bytosti ženského pohlaví v Berlíně mým jménem tato díla, totiž: 1. partituru „Kristus na hoře Olivetské“, 2. a za třetí oba sešity písní na Goetha, totiž sešit se šesti a s třemi písněmi. Adresa je „Amalii Sebaldové, Bauhof č. 1 v Berlíně“; je Zelterovou žačkou a jsem s ní velmi zadobře. –

NB. II. připojte ještě, co máte jiného z jednotlivých vydaných, vyrytých mých písní. – Mně byste sem mohl poslat několik exemplářů posledních tří, mnohdy je něco takového zapotřebí pro hudebníky, od kterých se nemůže žádat, aby si to koupili – Doufám ve Vašii vlastní laskavost, že přesně splníte mou laskavou liberálnost k A. [malii] S. [ebaldové]. Příložený dopis zašlete, prosím, nejlaskavěji do Hamburku,⁵⁾ snad tam máte nakladatele, který se o něj ihned postará, odpověď jsem dlužen nejméně pět měsíců. Porto nechť je odpočítáno ze skutečných nebo fiktivních padesáti tolarů.

1) Beethoven bydlel od 7. 7. 1812 v Teplicích v hostinci U dubu.

2) Mše C dur op. 86.

3) Goethe přicestoval do Teplic 14. 7. 1812.

4) Nakladatelství Beethovenovi zapůjčilo za hudebniny bonus 50 tolarů.

5) Beethoven přiložil dopis adresovaný „Emilii M. v H.“. Viz následující č. 135.

135 Emilii M. v H. [amburku] (G 585)

Teplice, 17. července 1812

Má milá, dobrá Emilie, má milá přítelkyně!

Odpověď na Tvůj dopis, který jsi mi napsala, přijde pozdě; může mne omluvit mnohé zaměstnání a stálé churavění. Má přítomnost zde k obnovení mého zdraví dokazuje pravdivost mé omluvy. Nestrhávej Händelovi, Haydnovi, Mozartovi jejich vavřínový věnec, jim náleží, mně ještě ne. Tvoje pouzdro na dopisy bude vloženo mezi jiné projevy ještě dlouho nezasloužené úcty některých lidí.

Pokračuj, necvič jen umění,¹⁾ nýbrž vnikej také do jeho nitra; zaslouží si to, neboť jen umění a věda povznášejí člověka až k božství. Jestliže by sis, má milá Emilie, někdy něco přála, s důvěrou mi napiš. Pravý umělec není pyšný; bohužel vidí, že umění nemá hranic, temně cítí, jak daleko je vzdálen od cíle, a zatímco je snad obdivován druhými, je smutný, že ještě nedošel tam, kam mu lepší génius jako vzdálené slunce svítí na cestu. Snad bych raději přišel k Tobě, ke Tvým blízkým, než k mnohým boháčům, které prozrazuje chudoba nitra. Kdybych měl jednou přijet do H., přijdu k Tobě, ke Tvým milým; neznám žádné jiné přednosti člověka než ony, které mu dovolují radit se k lepším lidem; kde tyto přednosti nacházím, tam je můj domov.

Chceš-li mi, milá Emilie, psát, napiš jen adresu přímo sem, kde strávím ještě čtyři týdny, nebo do Vídně; obojí je stejné. Považuj mne za svého přítele a za přítele své rodiny.

Ludwig v. Beethoven

Pozn.: Originál dopisu není znám. Jeho text byl poprvé vytištěn v A. W. Thayerově biografii „Ludwig van Beethovens Leben“ podle sdělení pana Matthiase Sirka ze Štýrského Hradce. O adresátce Thayer sděluje, že pisatelkou byla 8–10letá klavíristka, která Beethovena zbožňovala. Za pomoci guvernanky mu tajně napsala dopis a z vděčnosti k němu přiložila pouzdo na dopisy jako svou vlastnoruční práci.

1) Beethoven má zřejmě na mysli technickou stránku hry.

136 Karl August Varnhagen von Ense (úryvek – G 581) Johannu Wolfgangu von Goethemu

5. července 1812

...můj přítel Beethoven mne pověřil, abych Vám vyřídil jeho uctivé poručení; znovu zkouší léčivé síly teplických lázní proti své nešťastné hluchotě, která je jen příznivá pro tlumení jeho vrozené divokosti a činí jej skoro nespolečenským těm, jejichž lásce již nedůvěřuje; pro hudební tóny si nicméně uchovává nejjemnější vnímavost a z každé rozmluvy vyrozumí když ne slova, tak aspoň melodii...

Pozn.: Varnhagen poslal Goethemu doporučující dopis na Beethovenovo přání. První setkání obou umělců se uskutečnilo v Teplicích 19. 7. 1812. Další setkání se zde uskutečnila v následujících dnech 20., 21., a 23. 7. O těchto schůzkách a o možné

spolupráci s Goethem se pak Beethoven zmiňuje Breitkopfovi a Härtelovi v dopise ze dne 24. 7. 1812. Poté co došlo mezi oběma umělci k roztržce, již k dalšímu setkání nedošlo. Beethoven se o ní zmiňuje v dopise rovněž adresovaném Breitkopfovi a Härtelovi až 9. 8. 1812. Goethe pak Beethovena charakterizoval již v dopise své manželce dne 19. 7. 1812, tedy po jejich prvním setkání, těmito slovy: „*Ještě jsem neviděl soustřednějšího, energičtějšího, vroucnějšího umělce.* [orig.: *Zusammengefaßter, energischer, inniger habe ich noch keinen Künstler gesehen.*] *Opravdu dobře chápu, jak svéhlavě se musí stavět vůči světu.*“ R. Rolland správně upozorňuje na nesnadnost přesného překladu této Goethovy charakteristiky Beethovena, kdy slova „*zusammengefaßter*“ a ještě silněji „*zusammengeraffter*“ znamenají spíše nesmírnou sílu vnitřního napětí a soustředění.

137 Josephu Varenovi ve Štýrském Hradci (G 587)

Teplice, 19. července [1812]

Velmi pozdě přichází můj dík za dobré věci, které mi zaslaly důstojné sestry k mlsání.¹⁾ Ve Vídni jsa stále churav, musel jsem se konečně utéci sem, zatím lépe pozdě, než vůbec ne, a tak Vás prosím, abyste mým jménem vyřídil ctihodným sestrám uršulinkám vše příjemné, ostatně není třeba tak mnoho díků. Děkuji Tomu, který mi dal, že mohu být tu a tam užitečný svým uměním. – Jakmile budete chtít využít mých nepatrných sil ve prospěch ctihodných sester, jen mi napište, nová symfonie je již připravena, neboť arcivévoda Rudolf ji nechal opsat,²⁾ takže Vám nevzniknou žádné výdaje, – snad se během času najde ještě něco jiného pro zpěv.³⁾ Přeji si jen, aby se tato má ochota sloužit ctihodným sestrám nepřipisovala nějaké mé ješitnosti, nebo touze po slávě, to by mne velice mrzelo.

Chtějí-li mi ctihodné sestry prokázat něco dobrého, nechť mne pojmuou do svých zbožných modliteb se svými svěřenci. –

S tím se Vám poručím a ujišťuji Vás svou úctou. –

Váš přítel

Ludwig van Beethoven

Zůstanu zde ještě několik týdnů, a uznáte-li za nutné, napište mi.

A monsieur Chevalier de Varena Conseiller du gouvernement et Procureur Fiscal de l'autriche intérieur à Graz (in Steiermark).

¹⁾ Jednalo se o dar uršulinek, kterým vyjádřily vděk za Beethovenovu podporu při dobročinném koncertu 29. 3. 1812 ve Štýrském Hradci.

2) Symfonie A dur op. 92.

3) Při pobytu v Teplicích v roce 1811 Beethoven napsal předehru „Ruiny athénské“ op. 113 a předehru „Král Štěpán“ op. 117 ku příležitosti otevření divadla v Pešti. Symfonii op. 92 a předehry J. Varenovi nabízel již v dopise z 8. 5. 1812. Na symfonii pracoval také v Teplicích v roce 1811.

138 Nakladatelům Breitkopfovi a Härtelovi v Lipsku

(G 588)

Teplice, 24. července [1812]

Co nejsrdečněji Vás zdravíme a totéž očekáváme bez viditelných znamení také pro nás – že je zde Goethe, jsem Vám psal, jsem s ním denně pospolu, slibuje, že mi něco napíše;¹⁾ když mi to s ním nevychází, jak se mnou mají vyjít jiní!!! – každému jen tak leccos říká a slibuje to s dobrou vůlí, a přece nic z toho –.

Listovní poštou²⁾ mi pošlete šest mých písní, z nichž „Znáš tu zem“³⁾ je přejata z Goetha. – Nechte udělat tak hbitě, tak rychle, co nejhbitěji a nejrychleji a tak rychle, že to není možno vyjádřit slovy, obtisk na nejtenčí, nejjemnější papír a pošlete mi to na křídlech myšlenek sem, ano, na nejtenčím, nejjemnějším papíru, neboť já jsem ubohý rakouský muzikant, „povero musico“ (avšak ne ve smyslu kastráta⁴⁾). Řekl bych Vám ještě to a ono, ale nevím nic, punctum.

Obdržel jste mši již dávno.⁵⁾ Nechci říci před lety. Nepozná se již při různých zmotaných vydáních, plných chyb, zmatek zamilovaného a zmatek nově se množících, žádostivých nakladatelů? – – –

Jsmo Vám zcela zvláště oddáni a toto Vám píšeme téměř ve vodě, a pokud jde o přání publika, může se brzy přihodit, že dostane správného vodního autora.⁶⁾

Váš přítel Beethoven

Breitkopfovi & Härtelovi v Lipsku.

1) Snad se jednalo o přepracování Fausta na operní libreto.

2) Čtyřikrát podtrženo.

3) „Kennst du das Land“ (Mignon op. 75, č. 1). Beethoven zřejmě požadoval zaslání celého cyklu šesti písní op. 75, v němž jsou na Goethovy texty zkomponovány ještě další dvě písně, č. 2 a 3.

4) „Musico“ bylo italské synonymum pro eunucha.

5) Beethoven dostal zprávu již 17. 7. 1812, že korektury ke mši op. 86 došly do Lipska.

6) Narážka na předepsané koupele v lázních.

139 Nakladatelům Breitkopfovi & Härtelovi v Lipsku

(G 591)

Františkovy Lázně, 9. srpna 1812

(Klima je zde takové, že by se mohlo napsat 9. listopadu.)

Jen to nejnnutnější: Titul mše¹⁾ Vám chybí a na mne je toho hodně: z koupání, nic nedělání a z jiných nevyhnutelných nahodilostí a nápaditostí jsem unavený. – Jen si mne tu představte! Můj lékař²⁾ mne honí z místa na místo, aby konečně chytil mé zdraví, z Teplic do Karlových Varů, odtamtud sem. V Karlových Varech jsem přehrával něco Sasům a Prusům ve prospěch vyhořelého města Badenu;³⁾ byl to tak řečeno chudý koncert pro chudé. – Signore Polledro mi při tom pomáhal, a jakmile se jako obvykle zbavil trémy, hrál dobře. – Titul by měl obsahovat „Jeho Jasnosti, vysoce urozenému knížeti Kinskému“ – něco takového.

A nyní se musím zdržovat, abych se příliš nerozepisoval, protože se musím zase opláchnout ve vodě. Sotva jsem si svůj vnitřek naplnil celými kvanty vody, musím si nechat oplachovat ze všech stran i svůj zevnějšek. – Na ostatní odpovím až příště.

Goethemu chutná až příliš dvorský vzduch, více, než se na básníka sluší. Neměli bychom již tolik mluvit o směšnostech virtuosů, když básníci, na které by se mělo vzhlížet jako na první učitele národa, jsou pro tento lesk ochotni zapomenout na všechno ostatní.

Váš Beethoven

Právě jsem psal o celý titul knížete Kinského. Dostanete jej však ještě dost včas, protože předpokládám, že mši do podzimu nevydáte. Breitkopfovi a Härtelovi v Lipsku.

Pozn.: Beethoven vzhlížel od svého mládí k J. W. Goethemu s bezvýhradným obdivem. Po teplické nespolečenské události, v níž Beethoven údajně ignoroval procházející dvorní suitu, na rozdíl od Goetha, který se postavil uctivé stranou, jeho obdiv k básníkovi ochladl. Svě zklamání z poznání Goethova poníženého vztahu k vysoké šlechtě naznačuje i v tomto dopise svým nakladatelům. Goethe poté také k Beethovenovi zaujal kritický postoj, který napsal v září 1812 svému příteli, skladateli a hudebnímu pedagogovi Carlu Friedrichovi Zelterovi: „*V Teplicích jsem se seznámil s Beethovenem. Jeho talent mne přivedl k údivu; je to však, bohužel, zcela nevázaná osobnost, která sice nemá docela nepravdu, když vidí svět ohavným [detestable], tím však neprospěje, ovšem, ani sobě, ani jiným.*“

- 1) Beethoven nakladatelům sdělil text věnování mše C dur op. 86 knížeti Kinskému již v květnu 1812, avšak bez přesného znění titulu knížete.
- 2) Med. Dr. Jakob Staudenheim (1764–1830), byl též osobním lékařem císaře Františka II.
- 3) Při velkém požáru v městě Badenu 26. 7. 1812 bylo zničeno 117 domů. 6. 8. 1812 uspořádal Beethoven společně s italským houslistou Polledrem dobročinný koncert ve prospěch postižených badenských obyvatel. Koncert vynesl 954 zl. vídeňské měny. Giovanni Battista Polledro (1781–1853) působil ve dvorním orchestru v Turíně, začal podnikat koncertní cesty po severní Itálii a kol. roku 1804 odjel do Ruska, kde 5 let působil v Moskvě u knížete Tatičeva. Poté pořádal koncerty v Petrohradu, Polsku a německých zemích, kde dosahoval velkého uznání. Svými současníky byl považován za jednoho z nejvýznamnějších houslistů po Viottim.

140 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 592)

Františkovy Lázně, 12. srpna 1812

Vaše Císařská Výsosti!

Již déle bylo mou povinností, abych se Vám připomenul, avšak dílem péče o mé zdraví, dílem moje bezvýznamnost mne v tom nechaly otálet. V Praze jsem se s Vaší Císařskou Výsostí minul právě o jednu noc; neboť když jsem se k Vám ráno odebral, abych Vám byl k službám, Vy jste právě předchozí noci odcestoval. V Teplicích jsem každý den slyšel čtyřikrát tureckou hudbu, tuto jedinou zprávu mohu poskytnout. Byl jsem často pospolu s Goethem.¹⁾ Můj lékař Staudenheim²⁾ mne však z Teplic poslal do Karlových Varů, odtud sem, a jak se zdá, odtud bych měl ještě jednou jet zpět do Teplic – jaké výlety! A přesto je ještě málo jistoty na zlepšení mého stavu! O zdravotním stavu Vaší C. Výsosti jsem dosud obdržel vždy nejlepší zprávy, také o neutuchající přízni a oddanosti, kterou prokazujete hudební múze. O akademii, kterou jsem uspořádal k dobru vyhořelého města Badenu³⁾ s pomocí pana Polledra, V. C. V. asi slyšela. Příjem činil téměř 1000 zl. vídeňské měny, a kdybych nebyl omezován v lepším uspořádání, mohlo být snadno vybráno 2000 zl. – Byl to vlastně chudý koncert pro chudé. U zdejšího nakladatele jsem našel jen něco z mých dřívějších sonát s houslemi. Poněvadž si to Polledro mermomocí přál, musel jsem se spokojit s hraním staré sonáty⁴⁾ – Celý koncert sestával z tria hraného Polledrem, mé houslové sonáty, opět něčeho hraného Polledrem

a potom z mé fantazie.⁵⁾ – Zatím se opravdu těším z toho, že se tím něčeho dostalo ubohým Badenským. – Račte přijmout má přání Vašeho nejvyššího blaha a prosbu, abyste na mne občas milostivě vzpomenu.

Vaší Císařské Výsosti nejpoddanější

Ludwig van Beethoven

- 1) Viz pozn. k předcházejícímu dopisu.
- 2) Ve Vídni Beethovena léčil ve své době velmi vyhledávaný lékař, Dr. Malfatti. Později jej léčil Dr. Staudenheim, se kterým se Beethoven osobně blíže znal. Při svém léčení se však Beethoven neřídil radami Malfattiho ani Staudenheima.
- 3) Viz pozn. č. 3 k předcházejícímu dopisu.
- 4) Pravděpodobně to byla sonáta op. 47, komponovaná v roce 1803, nebo některá z dřívějších sonát op. 23, 24 nebo op. 30.
- 5) Na programu bylo uvedeno: „1) *Große Sonate für das Piano Forte, mit Begleitung einer Violine, gespielt von Herrn van Beethoven und Herrn Polledro*, 2) *Grand Trio komponirt und gespielt von Herrn Polledro*, 3) *Eine Fantazie, vorgetragen von van Beethoven*, 4) *Variationen für die Violine, komponirt und gespielt von Herrn Polledro*.“

141 Amalii Sebaldové v Teplicích

(G 518)

Teplice, 8. srpna 1811 [1812]

Ludwig van Beethoven,
na kterého byste,
i kdybyste chtěla,
přece zapomenout neměla.

Pozn.: Amalie Sebaldová (1787–1846), herečka a zpěvačka, poznala Beethovena již v dětství při jeho berlínském pobytu v roce 1796. V roce 1811 přijela do Teplic ve společnosti německé básnířky Elisy von der Recke a básníka Christopa A. Tiedgeho. O kontaktu Beethovena s Amalií Sebaldovou v Teplicích v roce 1811 svědčí pouze citovaný, důvěrně stylizovaný vzpomínkový lístek s datem „Teplice, 8. srpna 1811“. Datování lístku však není zcela jisté, poněvadž je na něm později opraven letopočet na rok 1812. Beethoven přijel v roce 1811 do Teplic 4. srpna. Pro rok 1811 svědčí skutečnost, že 8. 8. 1812 byl Beethoven ve Františkových Lázních, a nikoli v Teplicích.

Teplice, 16. září 1812

Tyran – já? Váš Tyran! Jen nedorozumění Vám to může dovolit říci, jako kdyby tento Váš úsudek nenaznačoval shodu se mnou! Žádám výtka za to, – bylo by to pro Vás spíše štěstí; již od včerejška jsem se necítil docela dobře, od toho rána to ještě zesílilo, příčinou je něco nestravitelného a dráždivá přirozenost postihuje ve mně, jak se zdá, právě tak špatné jako dobré. Toto však nevztahujte na mou mravní přirozenost – lidé neříkají nic, jsou to jen lidé, ve druhém většinou vidí sami sebe a to je právě k ničemu. Pryč s tím! Dobro a krása nepotřebují lidí, jsou tu bez jakéhokoliv jiného přičinění a to se přece zdá být základem našeho bytí.

Žijte blaze, milá A., zasvitne-li mi dnes večer měsíc jasněji než slunečný den, uvidíte u sebe malého – nejmenšího z lidí.

Váš přítel Beethoven

143 Nakladatelům Breitkopfovi a Härtelovi v Lipsku

(G 594)

Teplice, 17. září 1812

Píši Vám leže v posteli, příroda má také svou etiketu. Užívaje koupelí, napadlo mne včera při rozednívání, abych si navzdory vši mlze vyšel do lesů a za tuto licentiam poeticam dnes trpím; – Můj Aeskulap mne vodil pěkně v kruhu,¹⁾ i když nejlepší léčení je zde; ti chlapi špatně rozumí efektu, v tom se domnívám, že my jsme přece jen v našem umění dále. – Možná že navštívím Lipsko, avšak prosím Vás, abyste o tom zachoval mlčení, neboť upřímně řečeno, oni mi v Rakousku už nevěří, v čemž mají také pravdu, a snad mi povolení neudělí vůbec nebo opožděně, takže by to na veletrh bylo příliš pozdě, nevím sice ani o slovo víc, jak se věci mají, ostatně jste-li zahálčivý, napište mi o tom své mínění. Ještě jedno: mohu provést sbory, aniž by to stálo příliš mnoho; stejně nejsem příliš nakloněn čisté virtuozitě, jen mne poučila zkušenost, že s pěveckými díly, zvláště se sbory jsou spojeny neobyčejně velké výdaje a mnohdy se sotva vyplatí stanovit cenu, když se

to mohlo také beze všeho dávat grátis. – Poněvadž také nemohu nic jistého určit, prosím Vás, abyste o mém úmyslu dále pomlčel. –

Mějte se dobře, nestudujte příliš na lipské univerzitě, estetika by na to mohla doplatit. –

Váš Ludwig van Beethoven

Breitkopfovi & Härtelovi v Lipsku.

1) Dr. Jakob Staudenheim Beethovena údajně poslal z Teplic do Karlových Varů, potom do Františkových Lázní a po zdejším měsíčním pobytu opět do Teplic, kam se vrátil 10. 9. 1812.

144 Amalii Sebaldové

(G 595)

[Teplice, mezi 17. a 22. 9. 1812]

Hlásím Vám jen, že tyran je docela otrocky připoután na lůžko – tak je to! Budu rád, vyjdu-li z toho jen se ztrátou dnešního dne. Moje včerejší procházka při rozbřesku dne v lesích, kde bylo velice mlhavo, zvýšila moji churavost a snad ztížila zlepšení mého stavu. – Prohánějte se zatím s Rusy, Laponci, Samojedy atd. a příliš nezpívejte píseň „Ať žije, sláva...“

Váš přítel Beethoven

145 Amalii Sebaldové

(G 600)

[Teplice, mezi 17. a 22. 9. 1812]

Už je to lepší, milá Amalie; považujete-li za slušné, abyste sama přišla ke mně, můžete mi tak udělat velkou radost; jestliže to však považujete za neslušné, pak víte, jak ctím svobodu všech lidí a že můžete vždy, v tomto i jiných případech, jednat podle svých zásad nebo podle libovůle. Mne naleznete vždy dobrého

svého přítele Beethowena

146 Amalie Sebaldová Beethovenovi (G 598a)

[Teplice, mezi 17. a 22. 9. 1812]

Můj tyran poroučí účet – tady je:

jedna slepice – 1 zl. V.[ídeňské] m.[ěny]

polévka – 9 kr.

Ze srdce přeji, aby Vám šly k duhu.

147 Amalii Sebaldové (G 598b)

[Teplice, mezi 17. a 22. 9. 1812]

Tyrani neplatí, ale účet musí být potvrzen a to byste mohla nejlépe, kdybyste chtěla přijít sama N[ota]B[ene] s účtem ke svému pokořenému

Tyranovi

148 Amalii Sebaldové (G 599)

[Teplice, mezi 17. a 22. 9. 1812]

Nemohu Vám o sobě ještě říci nic určitého, brzy se mi zdá, že je mi lépe, brzy zase, že to pokračuje ve starých kolejích nebo že mne to může přivést do další nemoci. – Kdybych své myšlenky o své nemoci mohl vyjádřit tak určitými znaky, jako své myšlenky v hudbě, uměl bych si sám brzy pomoci. – Také dnes musím zůstat na lůžku. Žijte blaze, milá Amalie, a těšte se ze svého zdraví,

Váš přítel Beethoven

149 Amalii Sebaldové (G 597)

[Teplice, mezi 17. a 22. 9. 1812]

Děk za všechno, co pokládáte za dobré pro mé tělo, o nejnutenější je již postaráno – také se zdá, že tvrdošijnost nemoci povolila. – Mám srdečnou účast s Vaší bolestí, kterou prožíváte z onemocnění své

matky. O tom, že mnou budete jistě ráda viděna, víte, jenže Vás nemohu přijmout jinak, než leže v posteli. – Zítřa snad budu schopn vstát. Žijte blaze, milá, dobrá, Amalie.

Váš poněkud slabě se cítící Beethoven

150 Amalii Sebaldové

(G 601)

Teplice, 22. září 1812

Milá, dobrá A.!

Od včerejška, kdy jsem šel od Vás, se můj stav zase zhoršil a od včerejšího večera až do teď jsem ještě neopustil lůžko. Chtěl jsem Vám dát dnes zprávu a pak jsem si zase myslel, že bych se jevil, jako bych se chtěl stavět důležitým, tak jsem toho nechal. – O tom, jak se Vám zdá, že pro mne nemůžete být ničím, milá A., si promluvíme ústně. Vždy jsem si přál, aby Vás moje přítomnost zaplavila poklidným mírem a abyste ke mně měla důvěru; – doufám, že mi bude zítřa lépe a že nám během Vašeho pobytu zůstanou ještě nějaké hodiny, abychom se mohli navzájem v přírodě povznést a obveselit. –

Dobrou noc, milá A., opravdu mnoho díky za důkazy Vašeho pocho-
pení pro Vašeho přítele

Beethowena

Chci si listovat v Tiedgovi.¹⁾

¹⁾ Není známo, které Tiedgeho dílo je míněno.

151 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 609)

[Víděň, 1812]

Vaše C. Výsosti!

Pro dnešek prosím za prominutí, že nemohu mít tu čest, abych Vás navštívil; nedovolí mi to několik neočekávaných příčin. Zítřa však využiji milosti, že Vás smím večer navštívit.

Vaší Cís. Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

152 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 610)

[Víděň, 1812]

Vaše Cís. Výsosti!

Včera a předevcírem mi opět nebylo dobře, a to právě nečekané v ten čas, kdy jsem Vám chtěl být k službám; tyto dva dny jsem nemohl přijít, bude mi však ctí přijít tento večer, nedostanu-li od Vás žádný jiný příkaz.

Vaší C. Výsosti nejponíženější

Ludwig van Beethoven

153 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 606)

[Víděň, krátce před 29. 12. 1812]

Vaše Císařská Výsosti!

Zítřa za nejrannějšího jitra bude moci opisovač začít opisovat poslední část. Protože já mezitím píši více jiných skladeb, nespíchal jsem tolik v zájmu samé přesnosti s poslední částí tím spíše, že jsem musel psát s větším ohledem na Rodeho hru. My máme v našich finálních větách rádi zvučnější pasáže, s tím však R. nesouhlasí a to mi přece trochu vadilo. – Jinak může jít v úterý vše dobře. Přes všechnu svou služební horlivost si dovoluji pochybovat, zda se tento večer budu moci objevit u Vaší C. Výsosti; místo toho však přijdu zítřa dopoledne a zítřa odpoledne, abych zcela splnil přání svého urozeného žáka.

Vaší Císařské Výsosti nejpoddanější

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Tento dopis se týká přípravy na koncertní vystoupení slavného francouzského houslisty Pierra Rodeho, které se uskutečnilo ve vídeňské rezidenci knížete Lobkovicze dne 29. 12. 1812. Beethoven k této příležitosti zkomponoval pro Rodeho houslovou sonátu G dur op. 96, kterou tento houslista provedl téhož dne v premiéře, za doprovodu arcivévodý Rudolfa, jemuž byla sonáta skladatelem také dedikována. Rodemu pak Beethoven věnoval svou romanci pro housle a orchestr G dur op. 40. O arcivévodově klavírním umění podává ve svých „Důvěrných dopisech“ [Vertraute Briefe I, München 1915] J. F. Reichardt (1753 –1814) následující svědectví: „*Po obědě u knížete Lobkovicze následoval velký koncert, ve kterém hrál arcivévoda Rudolf, bratr císaře, více nejobtížnějších skladeb pro klavír, od prince Louise Ferdinanda a od Beethovena s velkou dokonalostí, precizností a jemností. Při tom je arcivévoda v celé své bytosti tak nenáročný, skromný a nenucený, že se v jeho blízkosti každý cítí opravdu dobře.*“ Na jiném místě píše:

„... u knížete Lobkowicze jsme opět obdivovali vzácný, vynikající talent arcivévodý Rudolfa. Arcivévoda hrál nejtěžší koncerty od Beethovena a sonáty od prince Louise Ferdinanda s velkým klidem a přesností.“ Také Josef von Spaun, blízký přítel skladatele Franze Schuberta, jeho spolužák a člen školního orchestru vídeňského konviktu píše: „Arcivévoda, který byl velmi spokojen, se potom vyjádřil, že by chtěl také něco zahrát a jestli chceme převzít těžký orchestrální doprovod, zahraje nám Mozartův koncert B dur. Byli jsme ihned připraveni a arcivévoda hrál znamenitě.“ Tato vzpomínka je zaznamenána v knize „F. Schubert, Die Erinnerungen seiner Freunde“ (Lipsko 1957). Uvažme, že arcivévoda byl schopen provést uvedený Mozartův koncert a také zmíněnou tak náročnou skladbu, jakou je Beethovenova sonáta pro housle a klavír op. 96, navíc jako rovnocenný partner společně s proslulým houslovým virtuosem P. Rodem. Již tato skutečnost ho řadí mezi vynikající pianisty své doby. Potvrzuje to i zpráva vydavatele časopisu „Musikalische Zeitung für die Österreichische Staaten“, Franze Xavera Glöggla, který premiéru Beethovenovy sonáty op. 96 slyšel: „Velký houslista pan Rode hrál v těchto dnech s Jeho Císařskou Výsostí arcivévodou Rudolfem u knížete Lobkowicze nový duet pro klavír a housle od L. van Beethovena. Celek byl dobře proveden, přesto však musíme poznamenat, že klavírní part byl daleko lépe a oduševněleji přednesen i pokud se týká vniknutí do ducha díla, než part houslový.“ Když pak byl tázan Beethoven, zda arcivévoda hraje dobře na klavír odpověděl: „Ano, když je při síle.“ Ostatně z Beethovenovy korespondence s Rudolfem někdy zřetelně vyplývá, že více ohleduplnosti a tolerance Beethovenovi věnoval a po umělecké stránce větší úctu k němu měl arcivévoda než tomu bylo naopak.

154 Kněžně Marii Karolině Kinské¹⁾

(G 608)

Vídeň, 30. prosince 1812

Vaše Jasnosti!

Nešťastná událost, která vyrvala Jeho Jasnost knížete Kinského,²⁾ zesnulého manžela Vaší Výsosti, vlasti, Vaším drahým příbuzným a tak mnohým lidem, které velkoryse podporoval, jež naplnila hlubokým smutkem každou duši vnímavou pro velikost a krásu, postihla také mne právě tak zvláštním a pro mne citelným způsobem. Trpká povinnost sebezachování mne nutí, abych Vaší Jasnosti předložil nejposlušnější prosbu, která, jak doufám, s sebou při Vaší spravedlnosti současně nese prominutí, že Vás obtěžuji v okamžiku, kdy Vás zaměstnávají tak mnohé důležité věci. Dovolte, Vaše Jasnosti, abych Vám předložil tuto záležitost.

Vaší Jasnosti je bezpochyby známo, že když jsem v roce 1809 obdržel pozvání do Westfálska, nabídli se Jeho Jasnost kníže Kinský, zesnulý manžel Vaší Výsosti, spolu s Jeho Cís. Výsostí arcivévodou Rudolfem a Jeho Jasností knížetem Lobkowiczem, že mi poskytnou doživotně

celoroční plat čtyři tisíce zlatých, když se vzdám tohoto postavení a zůstanu v Rakousku. Ačkoliv byla již tenkrát tato suma nesrovnatelná s onou, která mi byla zajištěna ve Westfálsku, nenechala mne jak láska k Rakousku, tak uznání této vysoce velkorysě nabídky ani na okamžik na pochybách, abych ji přijal. Podíl, který na sebe vzala Jeho Jasnost kníže Kinský, činí 1800 zl., které jsem dostával od roku 1809 ve čtvrtletních splátkách z knížecí pokladny. Poměry, které nastaly později, zmenšily sice tento obnos na maličkost, přesto jsem se rád uskrovnul, až vyšel v minulém roce patent, který se týká redukce bankovek za výměnné poukázky. Obrátil jsem se na Jeho Cís. Výsost arcivévodu Rudolfa s prosbou, aby mi Jeho Výsost nechala v budoucnu dotyčný podíl mého platu, totiž 1500 zl., vyplácet ve výměnných poukázkách. Jeho Cís. Výsost mi okamžitě vyhověla a nechala mi o tom vystavit písemné ujištění. Totéž mi povolil také kníže Lobkowitz³⁾ pro svůj podíl 700 zl. Protože Jeho Jasnost kníže Kinský byla tehdy v Praze, nechal jsem prostřednictvím pana Varnhagena, důstojníka pluku Vogelsang, předložit Jeho Výsosti v měsíci květnu tohoto roku nejposlušnější prosbu, aby mi Jeho Jasnost nechala dotyčný podíl mého platu 1800 zl. vyplácet stejně jako oba vysocí účastníci ve výměnných poukázkách. Pan von Varnhagen mi oznámil následující, jak dokazuje jeho v originále existující dopis: „Včera jsem měl s knížetem Kinským patřičnou rozmluvu. Zároveň s největšími chválami na Beethovena přiznal okamžitě jeho pohledávky a chce mu od toho času, kdy byly zavedeny výměnné poukázky, vyplácet nedoplatky i obnosy v této měně. Pokladník dostane potřebný příkaz a Beethoven si může při svém průjezdu všechno vyzvednout tady, nebo je-li mu to milejší ve Vídni, jakmile se tam kníže vrátí.

Praha, 9. července 1812.“

Protože jsem několik týdnů potom projížděl na své cestě do Teplic Prahou, představil jsem se knížeti a obdržel od něho potvrzení tohoto příslibu v celém rozsahu. Jeho Jasnost mimo to prohlásila, že plně chápe oprávněnost mé prosby a pokládá ji ne jinak než za spravedlivou. Poněvadž jsem se nemohl v Praze zdržet, dokud by byla celá záležitost zcela ukončena, dala mi Jeho Jasnost milostivě vyplatit a conto 60 dukátů, které měly platit podle vyjádření Výsosti za 600 zl. vídeňské měny. Při mém návratu do Vídne měly být uvedeny do pořádku nedoplatky a měl být dán příkaz pokladně, aby mi byl v budoucnu plat vyplácen ve výměnných poukázkách. Tak zněla vůle Jeho Jasnosti. Moje churavost se v Teplicích zhoršila a byl jsem nucen zůstat tu déle, než jsem si dříve předsevzal; nechal jsem proto podat Jeho Jasnosti, která se tehdy,

v měsíci září, zdržovala ve Vídni, prostřednictvím mého zdejšího přítele pana Olivy nejposlušnější písemnou připomínku jejího slibu a Jeho Jasnost znovu milostivě opakovala tomuto pánovi daný příslib, a sice s dodatkem, že chce dát v nejbližších dnech pokladně příslušné pokyny. Nějaký čas nato jste odcestovali.

Při svém příjezdu do Vídně jsem se dotázal u knížecího pana rady,⁴⁾ zda byl můj plat před odjezdem knížete poukázán, a ke svému úžasu jsem slyšel, že Jeho Jasnost v této věci nic nenařídila. Pravost mé prosby dokazuje svědectví pánů Varnhagena a Olivy, se kterými oběma Jeho Jasnost hovořila a kterým svůj příslib opakovala.⁵⁾ Jsem také přesvědčen, že vznešení dědicové a potomci tohoto šlechtetného knížete budou jistě dále působit v duchu jeho humanity a velkodušnosti a vyplní jeho příslib. Kladu proto směle do rukou Vaší Jasnosti svou nejposlušnější prosbu, aby mi byly vyplaceny nedoplatky mého platu ve výměnných poukázkách a aby byl dán pokyn knížecí pokladně, aby mi byly budoucí částky vydávány v téže měně, a očekávám od Vaší spravedlnosti toto příznivé rozhodnutí.⁶⁾

Vaší Jasnosti zcela nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

Vídeň, 30. prosince 1812.

Pozn.: Po rakouském finančním bankrotu v roce 1811, který byl do značné míry důsledkem značných státních výdajů na náklady spojené s napoleonskými válkami, konkrétně po vydání finančního patentu z 20. 2. 1811, byla rakouská měna zredukována tak, že za papírové bankovky byly vydávány poukázky v pětkrát menší poměrné hodnotě, a tím i kupní síle. Pro tehdejší občany říše a samozřejmě i pro Beethovena tím vyvstaly značné obtíže. Jeho renta, kterou se mu zavázali vyplácet arcivévoda Rudolf a knížata Lobkowicz a Kinský, také klesla na pětinu původní hodnoty. Beethoven byl proto nucen své mecenáše požádat o vyrovnání jejich podílů na původní smlouvenou hodnotu. Arcivévoda Rudolf jeho žádosti bez potíží vyhověl, na obou knížatech však byl nucen své pohledávky vymáhat, poněvadž svůj závazek vůči Beethovenovi přestávali plnit. Na majetek knížete Lobkowicze byla nařízena vzhledem k jeho vysokému zadlužení tzv. „přátelská administrativa“, tedy nucená správa, jejímž důsledkem mimo jiné bylo, že musel zrušit svou kapelu a vzdát se všech aktivit, kterými velkoryse podporoval a platil umělce, a pečoval tak o úroveň vídeňského kulturního dění. V létě roku 1813 také opustil Vídeň, pro jejíž umělecký rozvoj vykonal mnoho dobrého, a do konce života v roce 1816 žil v Praze a na svých statcích v Čechách. Když se Beethoven v červenci roku 1813 doslechl o „Lobkowiczových nehodách“ a o útěku knížete z Vídně, počal jeho podíl na své rentě po odejmutí dispozičních práv knížete na svůj majetek vymáhat dokonce právně. K tomu navíc zemřel 2. listopadu 1812 kníže Kinský na následky pádu z koně, takže jeho jmění a závazky přešly na jeho dědice, na nichž byl Beethoven rovněž nucen vymáhat placení Kinského podílu na své rentě soudně.

- 1) Marie Charlotta [Karolina] (1781–1841), kněžna Kinská z Vchynice a Tetova, roz. svob. paní von Kerpen, provdala se roku 1801 za knížete Ferdinanda Jana Nepomuka Kinského (1781–1812).
- 2) Kníže Ferdinand Jan Kinský zemřel na následky pádu z koně ve Veltrusích 3. 11. 1812.
- 3) Lobkowiczův příslib byl dán ústně jako příslib Kinského.
- 4) Johann Michael Obermüller.
- 5) *Svědectví*. V měsíci září jsem dostal od pana Ludwiga van Beethovena, který se tehdy zdržoval v Teplících, pověření, abych šel k Jeho Jasnosti knížeti Kinskému a abych mu připomenuv slib, který dala Jeho Jasnost 8. června t.r. panu Varnhagenovi a 4. července panu von Beethovenovi. Já jsem tedy šel ihned k Jeho Jasnosti a Jeho Výsost mi řekla následující: „Dal jsem panu von Beethovenovi v Praze své slovo, že mu nechám vyplatit nedoplatky jeho platu, jakož i budoucí obnosy ve výměnných poukázkách – věc probíhá zcela v pořádku a já v několika dnech zařídím potřebné v mé pokladně.“ Což tímto dosvědčuji v pravdě svým vlastnoručním písmem a podpisem a v případě nutnosti se uvoluji stvrdit to přísězně. Vídeň, 30. pros. 1813 [L. S.] Fr. Oliva, saldokontista (úvěrník) v účtárně bankéřů bratrů Ofenheimerů.
- 6) V době, kdy zemřel kníže Kinský, byly jeho dědici, synové kníže Rudolf Kinský (1802–1836) a kníže Josef Kinský (1806–1867), v té době ještě nezletilí. Za jejich poručníci byla ustavena jejich matka, spoluporučníkem se stal její strýc František Antonín hrabě Kolowrat-Liebsteinský (1778–1851), který zastával funkci nejvyššího purkrabího v Praze. Kněžna předala Beethovenovu žádost hraběti Kolowratovi, poněvadž sama nemohla rozhodnout bez jeho souhlasu a bez souhlasu poručnického úřadu zemského soudu v Praze. O tomto postupu kněžna Kinská informovala Beethovena v dopise z ledna nebo února 1813, který mu však údajně nebyl doručen. Hrabě Kolowrat předal Beethovenovy spisy právnímu zástupci rodiny Kinských v Praze, Dr. Johannu Fr. Lippovi.

155 Kněžně Marii Karolině Kinské

(G 607)

Vídeň, 30. prosince 1812

Ctěná kněžno!

Knížecí rada¹⁾ mi vysvětlil, že moje věc může být projednávána teprve po volbě poručníka, já však nyní slyším, že Vaše Jasnost převzala poručnictví sama v nejvyšší vlastní osobě, Vy však s nikým nemluvíte, [proto] zde pro Vás písemně přikládám svou nejposlušnější prosbu a prosím o velmi brzkou pomoc, neboť si budete moci snadno představit, jak je bolestné muset tak dlouho postrádat něco, s čím jednou najisto počítáme, tím spíše, že musím plně podporovat nešťastného nemocného bratra²⁾ s jeho rodinou a úplně se vyčerpat bez ohledu na

sebe sama, když jsem mohl doufat, že uhradím zvýšením svého příjmu přinejmenším uhájení svého života. Ostatně, jak pravdivé jsou moje požadavky, můžete vidět z toho, že 60 dukátů, které mi dal kníže blahé paměti v Praze na úhradu, bylo poctivě ohlášeno, k čemuž knížecí rada sám poznamenal, že jsem tuto obdrženou částku mohl zamlčet, protože o tom nebylo nikomu nic, ani od velkomyslného knížete, ani od pokladníka,³⁾ sděleno.

Odpusťte mi, že Vám musím působit v této věci nesnáze, je to však příkaz nouze. V několika dnech si proto dovolím zeptat se u pana knížecího rady nebo někde jinde, kde mi to milostivě oznámíte. –

Cténé Jasnosti kněžny oddaný sluha

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Toto je Beethovenův osobní průvodní dopis, který byl přiložen k dopisu z 30. prosince 1812. Onen dopis napsal Oliva a Beethoven jej pouze podepsal.

- 1) Míněn je knížecí hospodářský rada rodiny Kinských, Johann Michael Obermüller (je psán též Obermiller).
- 2) Kaspar Karl van Beethoven byl nemocen tuberkulózou.
- 3) Pokladníkem byl pravděpodobně Johann Geyling.

156 Arcivévoda Rudolf Beethovenovi (G 614)

[Vídeň, asi 5. ledna 1813]

Milý Beethovene,

pozítří ve čtvrtek o ½ šesté večer je zase hudební večírek u knížete Lobkovicze a já tam mám opakovat sonátu¹⁾ s Rodem. Jestliže to Vaše zdraví a zaměstnání dovolí, přál bych si, abyste ke mně zítra přišel, abychom sonátu přešli. Chce-li snad Rode houslový part k přehrání, dejte mi to vědět, abych mu jej mohl poslat.

Také mi dejte vědět, zda a kdy ke mně můžete zítra přijít.

Váš přítel Rudolf

- 1) První provedení sonáty se uskutečnilo 29. 12. 1812. V tomto dopise zmíněné opakování se mělo uskutečnit pravděpodobně ve čtvrtek 7. 1. 1813.

157 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 615)

Vídeň, 6. ledna 1813

Vaše Císařská Výsosti!

Včera jsem byl právě na odchodu, když přišel Váš milostivý dopis. – Pokud jde o mé zdraví, je to stále stejné, tím spíše, že zde působí mravní příčiny, které, jak se zdá, neskončí tak brzy,¹⁾ tím spíše, že všechnu pomoc musím hledat jen sám u sebe a prostředky k tomu musím najít jen ve své hlavě; tím spíše, že se v dnešní době zdá, že nikoho nemusí zavazovat ani slovo, ani čest, ani písemnost.²⁾ – Pokud jde o mé práce, dokončil jsem jeden díl a dostavil bych se i bez Vašeho milostivého pozvání již dnes, v obvyklou hodinu. – Pokud jde o Rodeho, prosím, aby mi V. C. M. poslala prostřednictvím doručitele part, který Rodemu potom zašlu s psaníčkem.

Zaslání hlasu zajisté nebude přijato nelibě, ach jistě ne! Kdyby Bůh chtěl, bylo by zapotřebí jej proto prosit za prominutí; věci by opravdu vypadaly lépe. – Je-li Vám libo, abych přišel tento večer v 5 hodin jako obvykle, nebo poroučí-li V. C. V. jinou hodinu, budu se snažit splnit jako vždy Vaše přání co nejpřesněji.

Nejposlušnější sluha Vaší Cís. Výsosti

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Dopis je odpovědí na arcivévodův dopis z 5. 1. 1813.

1) Významnou příčinou byl pravděpodobně Beethovenův nenaplněný vztah k osobnosti „Nesmrtelné milenky“.

2) Narážka na překážky při vyplácení Beethovenovy doživotní renty.

158 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 618)

[Vídeň, snad leden 1813]

Vaše Císařská Výsosti!

Již od neděle mi není dobře, spíše více duševně než tělesně. Prosím tisíckrát za prominutí, že jsem se neomluvil dříve; každý den jsem měl nejlepší vůli ke službě, ale nebe ví, že přes tu nejlepší vůli, kterou k nejhodnějšímu pánu mám, se mi to nepodařilo – jakoliv je mi líto, že nemohu obětovat vše pro toho, ke kterému chovám nejvyšší cit

vážnosti, lásky a úcty. – Vaše Císařská Výsost by snad nejednala nesprávně, kdyby tentokrát vzhledem k Lobkowiczkým koncertům učinila přešlávkou: i ten nejskvělejší talent může časem zevšednět.

V hluboké úctě Vaší Císařské Výsosti nejoddanější služebník

Ludwig van Beethoven

159 Arcivévodovi Rudolfovi (G 619)

[Víděň, snad leden 1813]

Vaše Císařská Výsosti!

Poněvadž vidím, že nehrajete u knížete Lobkowicze, že tam však asi strávíte večer, bude mi ctí složit Vám zítra v 5 hodin poklonu.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

160 Arcivévodovi Rudolfovi (vzkaz – G 620)

[Víděň, snad leden 1813]

Protože vyhrazený čas od 5 do 6 je příliš krátký, bude asi lépe, když přijdu ve 4 hodiny

Pozn.: Vzkaz je pravděpodobně dodatkem k předcházejícímu dopisu.

161 Arcivévodovi Rudolfovi (G 634)

[Víděň, asi 14. dubna 1813]

Vaše Císařská Výsosti!

Není možné mít do zítřka do 11 hodin zdvojené hlasy; opisovači mají tento týden většinou mnoho psaní. Věřím proto, že milostivě zvolíte den Vzkříšení – příští sobotu, do té doby budu zajisté také opět zdrav a budu moci lépe dirigovat, což by pro mne bylo zítra, přes mou dobrou vůli, poněkud obtížné. Doufám, že v pátek budu moci určitě vyjít a přijít se optat.

Vaší C. Výsosti věrně nejposlušnější Ludwig van Beethoven

Pozn.: Dopis se pravděpodobně týká příprav na orchestrální zkoušku 8. symfonie op. 93.

162 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 635)

[Víděň, asi 16. 4. 1813]

Vaše Císařská Výsosti!

Ptám se, když jsem nyní opět téměř zdrav, zda Vás mám tento večer navštívit? Zároveň si dovoluji předložit Vám nejposlušnější prosbu. Doufal jsem, že se mé dosud neradostné poměry zlepší, avšak zatím je vše ještě ve starém stavu. Proto jsem musel učinit rozhodnutí, že uspořádám dvě akademie. Musel jsem se vzdát svých dřívějších úmyslů uspořádat tyto dvě akademie pouze k dobročinnému účelu, neboť sebezachování nyní vyžaduje změnu. Nejvýhodnější a nejdůstojnější by byl univerzitní sál a má nejposlušnější prosba spočívá v tom, aby se V. C. V. milostivě obrátila jen jediným slovem na nynější magnificenci, rektora univerzity, prostřednictvím barona Schweigera,¹⁾ čímž bych jistě tento sál získal. V očekávání milostivého schválení své prosby setrvávám...

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

¹⁾ Komorník arcivévodovy Rudolfa.

163 Svobodnému pánu Josephu von Schweigerovi

(G 636)

[Víděň, asi 16. 4. 1813]

Milý příteli!

Dnes jsem nejmilostivějšího pána písemně poprosil o přímluvu, abych získal univerzitní sál¹⁾ pro dvě akademie, které hodlám a musím uspořádat, neboť vše je ještě při starém. – Poněvadž Vás ještě stále považuji za svého nejlepšího přítele, ať se děje cokoliv, co přinese štěstí nebo neštěstí, poprosil jsem arcivévodu, zda byste se mohl jeho jménem obrátit za mne na nynějšího rektora univerzity. – Prosím Vás, abyste mi pokud možno co nejdříve sdělil rozhodnutí našeho milostivého pána, abych podle toho, jak to dopadne, případně hledal dále, jak se vymanit z této pro mne a pro mé umění tak fatální situace. Tento večer půjdu k arcivévodovi.

Váš přítel Beethoven

Pozn.: Pro pořádání vlastních akademií byl Beethoven nucen obstarat si sám také orchestr. Stálé orchestry mělo dvorní divadlo a divadlo „Na Vídeňce“. Také kníže Lobkovicz měl svou vlastní kapelu, kterou byl však nucen po svém finančním bankrotu v roce 1813 rozpustit. Tehdejší orchestry byly spíše komorního charakteru, působili v nich však zdatní hudebníci, a bylo-li zapotřebí většího obsazení, byli k výpomoci angažováni další instrumentalisté. Mezi nejlepší instrumentalisty patřili ve Vídni i Češi. O příležitostné produkci v rezidenci arcivévody Rudolfa se dozvídáme z dopisů napsaných 20. a 21. dubna 1813. Arcivévoda tehdy umožnil první neoficiální provedení dvou nových Beethovenových symfonií a to op. 92 (sedmá) a op. 93 (osmá), a především Ruiny athénské op. 113, a Král Štěpán op. 117. S angažováním hudebníků a provedením skladeb byly spojeny nemalé výlohy. Proto, jak vyplývá z obou dopisů, přistupovalo se k výběru hudebníků, s ohledem na náročnost premiérováných skladeb, s odpovědností. Arcivévoda tak velkoryse zajistil Beethovenovi možnost svá nová díla slyšet a sobě čest, že mohl být účasten jejich prvního provedení.

Důležitou funkci a uplatnění měli v té době opisovači hudebnin – kopisté. Tiskly se především hudebniny, u kterých byl zaručen větší odbyt, zejména skladby menšího rozsahu pro jednotlivé nástroje. Existovaly dokonce opisovačské dílny, z nichž jednu určitý čas zaměstnával i kníže Lobkovicz.

1) Ve Vídni bylo několik sálů, ve kterých byly na přelomu 18. a 19. století pořádány koncerty – akademie. Bylo zde divadlo „Na Vídeňce“, divadlo „U Korutanské brány“, dvorní divadlo, sál Reduty, sály v Lobkoviczkém paláci a univerzitní sál.

164 Mikuláši Zmeškalovi

(G 638)

Vídeň, 19. dubna 1813

Můj drahý Z., univerzitní sál je zamítnut. Tuto zprávu jsem obdržel předevčírem, od včerejška jsem nemocen, nemohl jsem k Vám přijít a také ani dnes, abych s Vámi promluvil... – Pravděpodobně nezbyvá nic než Divadlo U Korutanské brány, nebo Divadlo Na Vídeňce, a to myslím jen jedna akademie. Nepůjde-li to všechno, musíme vzít naše útočiště v „Augarten“. ¹⁾ Tam bychom ovšem museli dávat dvě akademie. Přemýšlejte, můj milý, trochu se mnou a sdělte mi své mínění. Snad když budeme zítra u arcivévody zkoušet symfonie, ²⁾ dám Vám o tom vědět, vypátrám-li něco.

Váš přítel Beethoven

1) C. k. Augarten, vídeňský park (česky zvaný Lužánky), kde se pořádaly hlavně letní koncerty.

2) Zkouška na symfonie op. 92 a 93 se konala teprve 21. 4. 1813.

165 Mikuláši Zmeškalovi

(G 639)

Vídeň, 20. dubna 1813

Zatím Vám děkuji, milý Z., a jen Vám ohlašuji, že zítra odpoledne ve 3 hodiny bude zkouška na symfonie a ouverturu¹⁾ u arcivévodů, budu Vás však o tom ještě přesněji informovat zítra od-/dopoledne.

Zatím jsem Vás již přihlásil.

Váš přítel Beethoven

¹⁾ Jednalo se o zkoušku na symfonie op. 92 a 93. Pokud jde o předeheru, asi připadala v úvahu buď op. 113 (Ruiny athénské), nebo op. 117 (Král Štěpán).

166 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 640)

Vídeň, 20. dubna 1813

Vaše Císařská Výsosti!

Vidím, že Vás baron Schweiger ještě neuvědomil o mém veřejším záchvatu. Zachvátila mne náhle taková horečka, že jsem upadnul do úplného bezvědomí; mohla k tomu přispět má zraněná noha. Dnes je pro mne zatím nemožné vycházet; zítra však budu jistě zdrav, a prosím tedy Vaši Cís. Výsost, aby páni hudebníci přišli co nejčasněji. Bude tak dosti času také na zkoušku obou předeher. Přeje-li si V. C. V. to poslední, potřeboval bych potom 4 lesní rohy, u symfonií jsou však zapotřebí pouze dva. Pro obsazení symfonií bych si přál nejméně 4 housle, 4 sekundy, 4 primy, 2 kontrabasy, 2 violoncella. – Prosím jen, abyste mi dnes nechal nejmilostivěji vědět, jak se rozhodnete. Nyní necht' Vám Bůh dá brzy opět zdraví, o něž se často strachuji.

Vaší Cís. Výsosti nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

167 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 641)

[Vídeň, před 21. dubnem 1813]

Vaše Císařská Výsosti!

Prosím Vás, abyste ještě dnes dal milostivě panu Vranickému¹⁾ na vědomí své rozkazy ohledně hudby, zda dva, nebo čtyři lesní rohy? –

Již jsem s ním mluvil a doporučil mu, aby zvolil jen takové hudebníky, se kterými jsme schopni předvádět zkoušku více či méně zdařile převést.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

1) Antonín Vranický (1760–1819) byl dirigentem kapely a opery knížete Lobkovicze. Jeho bratr Pavel (1756–1808) byl v letech 1785–1808 kapelníkem vídeňské dvorní opery.

168 Mikuláši Zmeškalovi

G 644)

Vídeň, 23. dubna 1813

Milý Z., všechno půjde dobře, arcivévoda uchopí tohoto knížete „ficly puclý“ patřičně za uši. – Nechte mi vzkaz, zda jíte dnes nebo pokaždé v hostinci. – Potom Vás prosím, zda je správně napsáno „Sensitivany“,¹⁾ poněvadž mu zároveň chci napsat o sbor.²⁾ – S Vámi se také musím domluvit, který den zvolíme, ostatně nesmíte nechat nic vědět o arcivévodově angažovanosti, protože kníže „ficly puclý“ přijde k arcivévodovi teprve v neděli, a kdyby tento darebný dlužník upozoroval něco předem, snažil by se vyhnout –.

Zcela Váš Beethoven³⁾

Pozn.: Beethoven se poté, co byl nucen vymáhat své pohledávky, v tomto dopise netají svou škodolibou ironií vůči Františkovi Josefu Maximilianovi knížeti Lobkovicovi. Ten mu po rakouském finančním krachu z roku 1811 a po uvalení správy na jeho majetek dlužil od 1. 9. 1811 svůj podíl na vyplácení renty. Beethoven také přestal důvěřovat v Lobkovicovy umělecké snahy a realizační schopnosti, zejména ho podezíral z přepjaté podpory jeho největší lásky – opery. Proto ho mimo jiné obdařil posměšným označením „kníže ficly puclý“. Jak to však u Beethovena bývalo, po tom, co pro jeho existenci podpora knížete znamenala, bylo to od něho jistě velmi nespravedlivé. Lobkovic věnoval na podporu umění a umělců nebyvale vysoké částky, což nakonec vedlo členy jeho rodiny a spřízněnou šlechtu k rozhodnutí uvalit na jeho majetek a rodinné jmění nucenou správu. Beethoven však svůj názor na knížete přečte jen zase po úspěšném ukončení procesu, který potvrdil jeho smlouvou daný nárok na doživotní rentu, změnil. Knížeti v roce 1815 věnoval svůj jedinečný písňový cyklus „Vzdálené milé“ (An die ferne Geliebte) op. 98. Poněvadž mezitím kníže, než se mu noty dostaly do rukou, dne 16. 12. 1816 zemřel, zaslal Beethoven dedikační výtisk jeho synovi Ferdinandovi.

- 1) Patrně je míněn Márk von Szent-Ivanyi, ředitel Nového divadla v Pešti, k jehož otevření Beethoven složil slavnostní předeheru.
- 2) Jedná se patrně o sbor z některé scénické hudby.
- 3) Styl dopisu naznačuje, jak velkou důvěru měl Mikuláš Zmeškal u Beethovena. Jeho rady a pomoc v praktických otázkách byly pro Beethovena velmi důležité.

169 Mikuláši Zmeškalovi (G 645)

Vídeň, 26. dubna 1813

Po 15. květnu nebo kolem tohoto data mi chce Lobkowitz dát jeden den v divadle,¹⁾ mně se zdá, že je to tak mnoho jako docela nic, a jsem skoro názoru již nemyslet na vůbec žádnou akademii – ten na hoře snad nebude chtít, abych přišel úplně na mizinu –.

Panu Blahorodí ze Zmeškalů

Váš Beethoven

- 1) Týká se uspořádání akademie. Při přípravách byl Beethovenovi velmi nápomocen Zmeškal.

170 Mikuláši Zmeškalovi (G 647)

[Vídeň, duben 1813]

Milý Zmeškale! Baron Schweiger si přeje, abyste laskavě přišel na okamžik k němu, do obydlí arcivévody, můžete-li teď hned, kdy chceme smluvit vše nutné pro akademii.

Váš Beethoven

171 Arcivévodovi Rudolfovi (G 648)

[Vídeň, snad duben 1813]

Vaše Císařská Výsosti!

Častěji jsem si předsevzal, že se půjdu osobně přeptat na Váš zdravotní stav, avšak zatím jsem musel sám již vícekrát zůstat osm dní a dalších osm dní doma na lůžku. Tak je tomu opět právě nyní. Vroucně

si přeji, aby se zdravotní stav V. C. V. brzy zlepšil, pokud se mne týká, doufám, že nebudu potřebovat přestávku, jakmile budete opět moci muzicírovat.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

172 Arcivévodovi Rudolfovi v Badenu (G 656)

Baden, 27. května 1813

Vaše Císařská Výsosti!

Je mi ctí ohlásit Vám svůj příchod do Badenu, kde je sice ještě velmi málo lidí, avšak tím plněji a v nadbytku se skví strhující krásou příroda. – Jestliže v něčem chybují nebo jsem chyboval, mějte se mnou nejmilostivější shovívavost, když mne tak mnohé po sobě jdoucí osudové události¹⁾ přivedly skutečně téměř ve zmatený stav; jsem však přes to přesvědčen, že nádherné krásy přírody a krásné okolí mne opět uvedou do rovnováhy a dvojnásobně dokonají mé uklidnění, čímž svým zdejším pobytem zároveň splňuji přání V. C. Výsosti. Kéž by se vyplnilo také moje přání, abyste Vy nabyli dokonalého zdraví! To je skutečně mé nejvroucnější přání a velice mne zarmucuje, že právě nyní nemohu přispět prostřednictvím svého umění ku prospěchu Vašeho zdraví; to je vyhrazeno jen bohyni Higei²⁾ a já nejsem přece nic, než ubohý smrtelník, který se poroučí Vaší C. V. a velice si přeje, aby se Vám zde směl brzy přiblížit.

Vaší Cís. Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější služebník

Ludwig van Beethoven

¹⁾ Pravděpodobně narážka na nemoc bratra Kaspara Karla a právní spory s knížaty Kinským a Lobkoviczem v záležitosti Beethovenovy renty.

²⁾ Hygieia (lat. Valetudo), dcera řeckého boha lékařství Asklépia (lat. Aesculapius), dárkyně zdraví a jeho zosobnění.

173 Arcivévoda Rudolf Beethovenovi

(G 657)

Baden, 7. června 1813

Milý Beethovene!

Z Vašeho dopisu z 27. minulého měsíce, který jsem, bohužel, obdržel teprve předevčírem, jsem se s velkým potěšením dozvěděl o Vašem příjezdu do mého milého Badenu. Doufám, když Vám to čas dovolí, že Vás uvidím zítra dopoledne u sebe; neboť již několikadenní pobyt zde zapůsobil tak příznivě na můj zdravotní stav, že mohu bez obav o zdraví slyšet a provozovat hudbu. Jestliže by měl Váš pobyt v této zdravé a krásné krajině stejně příznivý vliv na Vaše zdraví, byl by tím zcela splněn můj záměr, který jsem sledoval starostí o Vaše zdejší ubytování.

Váš přítel Rudolf

174 Josephu Varenovi ve Štýrském Hradci

(výňatek – G 661)

Baden, 4. července 1813

Vážený pane,

Odpusťte mou opožděnou odpověď... – Prosím, abyste mi zaslal zpět symfonii c moll, symfonii B dur a pochod, ostatní si můžete ještě ponechat, chcete-li. –

Pokud se týká oratoria „Kristus na hoře Olivetské“, také má čas, neboť je nepotřebuji, tedy jen tři jmenovaná díla. –

Přijměte můj dík za 150 zlatých a vyřídte, že se této vážené společnosti poroučím. Jsem tím však zahanben, proč chtějí mou malou pozornost, kterou jsem těm dobrým, ctihodným dámám prokázal, tak vysoce ocenit? Doufám, že mé těžkosti brzy skončí a že dostanu v plnosti, co mi náleží. Jakmile se to uskuteční, přijedu na podzim do Štýrského Hradce a potom splatím oněch 150 zlatých, pak ve prospěch dobrých sester řádu sv. Voršily nebo ve prospěch nějakého jiného ústavu, který mi bude navržen jako potřebný, uspořádám akademii. – Vyřídte mé poručení Jeho Excelenci panu guvernérovi, hraběti von Bissingen, sdělte mu, že považuji vždy za svou nejpříjemnější povinnost, když mohu být pro Štýrský Hradec nějak užitečný. –

Váš dlužník a přítel

Beethoven

Všechno krásné ctihodným paním, zvláště sestře představené.

Pozn.: Beethoven se s Josephem rytířem von Varenou seznámil při svém pobytu v Teplicích v roce 1811. Poskytl Varenovi a jeho prostřednictvím konviktu, sestrám voršilkám a nemocnici alžbětinek ve Štýrském Hradci své skladby, včetně notových materiálů, bezplatně, k uspořádání dobročinných akademií, pořádaných po rakouském finančním krachu k získání potřebného finančního zajištění. Beethovenova dobročinnost vyplývá v této souvislosti i z dopisu Varenovi z března 1813: „...*Buďte přesvědčen, že jsem ochoten prokázat svým přítelkyním, ctihodným paním, něco dobrého bez nejmenší odměny a vůbec činit dobro trpčícímu lidstvu po všechen čas, pokud dýchám.*“

175 Arcivévodovi Rudolfovi do Badenu (G 662)

Vídeň, 24. července 1813

Vaše Císařská Výsosti!

Den za dnem jsem věřil, že se budu moci opět vrátit do Badenu, zatím se to však zde může ještě prodloužit až do konce příštího týdne kvůli nepříjemnostem, které mne tu zdržují. Pobyt ve městě je pro mne v letním období utrpením, a když pomyslím, že mi ještě k tomu není možné Vás navštívit, pobyt ve městě mne mučí a je mi ještě protivnější.

Zatím to jsou hlavně záležitosti Lobkowiczů a Kinských, které mne zde drží; místo promyšlení mnoha taktů hudby si musím poznamenávat množství pochůzek, které mám vyřídit, jinak bych se asi sotva dočkal konce. Lobkowiczovy nehody jsou V. C. V. snad známy. Je to k politování, ale být tak bohatý není asi žádné štěstí. Sám hrabě Fries¹⁾ prý Duportovi²⁾ zaplatil 1900 dukátů ve zlatě, při čemž mu musí posloužit starý Lobkowiczův dům jako zástava. Podrobnosti jsou neuvěřitelné.

Slyším, že do Badenu přijede hrabě Rasumowský a přiveze s sebou své kvarteto,³⁾ což by bylo docela pěkné. Přitom se V. C. V. jistě hezky pobaví. Na venkově neznám krásnějšího prožitku než kvartetní hudbu. Račte milostivě přijmout má nejupřímnější přání k Vašemu zdraví a politujte mne, že zde musím trávit čas v tak nepříjemných poměrech. Budu se snažit, abych Vám v Badenu dvojnásobně vynahradil vše, co nyní eventuálně ztrácíte.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější služebník

Beethoven

Pozn.: Dopis byl psán, jak je patrné z narážek, v době Beethovenova úsilí o vyřešení sporů s knížaty Lobkowiczem a pozůstalými po knížeti Kinském ohledně řádného proplácení renty, ke které se v roce 1809 zavázali a jejíž hodnota po rakouském finančním krachu podstatně klesla (viz dokument č. 89).

- 1) Moritz hrabě Fries (1777–1826), zámožný milovník hudby, mecenáš a sběratel uměleckých předmětů.
- 2) Louis-Antoine Duport (1783–1853), baletní mistr a ředitel divadla U Korutanské brány.
- 3) Toto kvarteto původně honoroval kníže Lichnowský jako pomoc Beethovenovu kompozičnímu rozvoji. Po roztržce s Beethovenem přešlo kvarteto ve složení Ignaz Schuppanzigh, Ludwig Sina, Franz Weiß a Joseph Linke do služeb hraběte Rasumowského.

176 Hraběti Franzi Brunsvikovi v Budíně (G 665)

[Vídeň, konec srpna nebo začátek září 1813]

Milý příteli! Bratře!

Měl jsem Ti napsat dříve, v mém srdci se tak stalo tisíckrát. Měl jsi dostat T. a S.¹⁾ daleko dříve, nemohu pochopit, jak to, že Ti je M.²⁾ tak dlouho zdržoval. – Pokud si vzpomínám, řekl jsem Ti, že Ti pošlu obojí, sonátu i trio. Učiň, jak je Ti libo, sonátu si ponechej, nebo ji pošli po Forrayovi,³⁾ jak chceš. Kvartet⁴⁾ byl již dříve určen pro Tebe, jedině můj nepořádek zavínil, že jsi jej obdržel teprve při této události – a je-li řeč o nepořádku, musím Ti, bohužel, říci, že mne ještě všude navštěvuje; ještě nic rozhodného v mých věcech, neblahá válka by ještě mohla oddálit definitivní konec, nebo mou záležitost ještě zhoršit. – Brzy se rozhoduji pro to, brzy pro ono, přesto, bohužel, musím zůstat nablízku, dokud nebude tato věc rozhodnuta. –

Ó neblahý dekret, lákavý jako Siréna, proč jsem si nenechal ucpat uši voskem a nenechal se svázat jako Odysseus, abych nepodepsal. – Přivalí-li se vlny války blíže sem, půjdu do Maďarska, snad to půjde také tak, nemusím přece pečovat o nic jiného než o své ubohé individuum, tak se snad nějak protluču, pryč se šlechtnými plány!

Nekonečné je naše snažení; sprostota, nízkost nakonec dokáže všechno! Žij blaze, drahý bratře, budiž tak; nemám nikoho, koho bych tak mohl nazývat. Konej kolem sebe tolik dobrého, kolik Ti zlé časy dovolí. – V budoucnu napiš na obálku svých dopisů, určených pro mne, následující adresu: „Panu B. u Pasqualatiho“. Lump Oliva⁵⁾ (avšak žádný ušlechtilý lump) odchází do Maďarska, nezahazuj se s ním příliš, jsem rád, že tento vztah, který přivodil jen těžkosti, tímto úplně skončil. Ústně více. Já jsem chvíli v Badenu, chvíli zde – v Badenu jsem k doptání v Sauerhofu. Žij blaze, nech mi o sobě brzy něco vědět.

Tvůj přítel Beethoven

Pozn.: Jak vyplývá i z tohoto dopisu, Beethovena zaměstnávaly v té době starosti o trvalé finanční zajištění, jehož jistota byla uvalením nucené správy na majetek knížete Lobkovicze a smrtí knížete Kinského značně zpochybněna. Kvůli sporu s dědici Kinského se obrátil na Český zemský soud v Praze.

- 1) Brunsvik měl pravděpodobně dostat klavírní trio B dur op. 97 a houslovou sonátu op. 96.
- 2) Snad to byl Johann Alois Mihalkovicz, úředník Král. místodržitelství v Budíně (Buda–Ofen).
- 3) Baron Andreas Forray (1780–1866), komorník a pianista-amatér, byl manželem Brunsvikovy sestřenice Julie Brunsvikové (1783–1866).
- 4) Jde pravděpodobně o smyčcový kvartet f moll op. 95.
- 5) Dočasnou roztržku s Olivou spíše zavinila Beethovenova vznětlivost.

177 Josephu Regerovi v Praze

(G 679)

Vídeň, 18. prosince 1813

Můj vzácný příteli!

Tak Vás jmenuji a tak Vás jednou obejmu – již vícekrát jsem proklel tento neblahý Dekret, poněvadž jsem se jím bezpočtukrát octnul v utrpení. Oliva zde již není¹⁾ a je mi nesnesitelné ztrácet tolik drahocenného času záležitostmi, kterými olupují své umění, takže věc zůstala ležet. – Zaslal jsem nyní nové dobrozdání Wolfovi, on zamýšlí začít s procesem, ale já myslím, že bude nejlepší, což jsem také napsal Wolfovi, podat nejprve žádost k zemskému soudu.²⁾ Přiložte k tomu Vaše podklady a nenechte mne zahynout; obklopen nesčíslnými nepřáteli, jsem při všem, co dělám, na pokraji zoufalství. Můj bratr, kterého, zatím co jsem sám částečně v bídě, zahrnuji dobrodiním, je – mým největším nepřítelem!³⁾

Polibte mým jménem Gloscheka,⁴⁾ řekněte mu, že od doby, kdy jsme se neviděli, by se z mých zkušeností a křivd dala udělat celá kniha. Byl bych rád celou záležitost Wolfovi odňal a předal ji Vám, avšak měli bychom jen nové nepřátele. –

Dělejte jen své věci, příště o tom více – sdělte mi však vaši a Gloschekovu ulici a číslo, kde bydlíte, neboť své dopisy na Vás musím vždy posílat prostřednictvím jiných lidí – odpovězte hned, zda jste tento dopis dostal. –

Váš Beethoven

Panu Dr. Regerovi v Praze (prostřednictvím dobroty pana Kranse).

Pozn.: Beethoven usiloval o uznání platnosti smlouvy (Dekretu) na životní rentu a o vyplácení dohodnutých částek v plné, původně stanovené výši a kupní síle. Vzhledem k tomu, že se nemohl s kněžnou Kinskou dohodnout na řádném proplácení částky související s jeho doživotní rentou, ke které se smluvně zavázali arcivévoda Rudolf, kníže Ferdinand Kinský a kníže František Maximilan Lobkowitz, byl nucen obrátit se na Zemský soud v Praze, kde ho zastupovali pražští právníci Dr. Joseph Reger (Reeger) a Dr. Anton Wilhelm Wolf. Dr. Reger se po promoci v roce 1796 stal zemským advokátem v Čechách. Beethoven se na něj v roce 1812 obrátil s žádostí o zastupování ve zmíněném sporu o proplácení renty pozůstalými po knížeti Kinském. Právník Dr. Wolf rovněž zastupoval Beethovena, a to od léta 1813.

- 1) Oliva v té době odcestoval do Maďarska.
- 2) Kněžna Marie Karolina Kinská odmítla vypovídat u zemského soudu v Beethovenův prospěch, proto byl nucen své nároky uplatňovat buď žalobou nebo žádostí.
- 3) Pravděpodobně je míněn Beethovenův bratr Karl Kaspar. Beethoven mu zapůjčil 1500 zl., za které ručila jeho manželka Johanna. Když půjčka nebyla splacena, podal skladatel proti své švagrové žalobu u dolnorakouského soudu.
- 4) František Serafín Hložek (1746–1810?), varhaník u Sv. Haštala v Praze. Od roku 1782 byl rovněž kapelníkem Nosticova divadla.

178 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 687)

[Vídeň, 1813/1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Náhly záchvat střevních potíží, který mne včera večer postihl, nedovolí navzdory mému přání a vůli, abych Vás dnes navštívil. Ač se můj stav zlepšil, přesto musím zůstat dnes a zítra doma; doufám však, že nejspoději pozítří budu opět tak šťasten, že budu moci V. C. V. vidět a těšit se z Vaší přítomnosti a laskavosti.

Přijde-li tato zpráva poněkud později, necht' to V. C. V. nejmilostivěji přičte zdržujícím okolnostem.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

179 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 692)

[Víděň, snad leden 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Dnes Vás nemohu navštívit, jak bych si přál; vypravuji skladbu Wellingtonovo vítězství do Londýna; pro podobné záležitosti mám vždy pevně stanovené termíny, které se nesmí zmeškat, nemá-li se zmeškat všecko. – Doufám, že zítra smím V. C. Výsost navštívit.

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Skladba Wellingtonovo vítězství neboli Bitva u Vittorie op. 91, vznikla původně z popudu Johanna Nepomuka Mälzela, známého jako vynálezce metronomu, na oslavu vítězství britského vojévůdce Arthura Wellesley Wellingtona nad Napoleonem v bitvě u hlavního města španělsko-baskické provincie Alavy, Vittorie, dne 21. června 1813. Wellington tehdy stál v čele anglicko-španělsko-portugalského vojska. Vítězství v této bitvě bylo považováno za rozhodující v průběhu tehdejších napoleonských válek. Originál skladby byl psán pro Mälzelův velký hrací stroj „panharmonikon“. Mälzel a Beethoven také plánovali s tímto strojem cestu do Anglie. Po neshodách s Mälzelem pak Beethoven skladbu přepracoval pro orchestr, partituru zaslal do Anglie a dílo věnoval princí regentovi, později anglickému králi Jiřímu IV. Premiéra skladby byla uskutečněna 8. 12. 1813, její několikrát další provedení, zejména v době konání poválečného Vídeňského kongresu, přineslo skladateli mimořádný úspěch a popularitu.

180 Hraběti Franzi Brunsvikovi v Budě

(G 696)

Víděň, 13. února 1814

Milý příteli a bratře!

Ty jsi mi krátce napsal, nyní Ti zase píši já. Těšíš se asi ze všech vítězství – také z mých¹⁾ – 27. tohoto měsíce pořádám druhou akademii ve velkém sále Reduty – přijď – teď to víš. Takto se postupně zachráním ze své nouze, neboť ze svého platu jsem ještě nedostal ani krejcar.²⁾ – Schuppanzigh psal znovu Michalcovicovi, zda by stálo za námahu jít do Budína, co myslíš? Ovšem něco takového by se muselo dávat v divadle.³⁾ – Moje opera bude znovu uvedena na scénu, avšak dělám mnoho nového. – Doufám, že žiješ spokojeně, to jistě není málo. Co se mne týká, ó nebesa, moje říše je ve vzduchu, tak jako víří vítr, tak víří tóny, tak to často také víří v duši.

Milý, dobrý, ze srdce Tě objímám,

Tvůj přítel Beethoven

Panu hraběti Franzi Brunsvikovi v Budíně (v Uhrách).

- 1) Beethovenova symfonie Wellingtonovo vítězství op. 91, byla s velkým úspěchem provedena 12. 12. 1813 a 2. 1. 1814.
- 2) Beethoven nedostával svůj smluvní plat od Lobkowicze a Kinského. Arcivévoda Rudolf však svůj podíl proplácel bez přerušení v původní hodnotě.
- 3) Beethoven uvažoval o provedení symfonie Wellingtonovo vítězství v Budapešti.

181 Johannu (Jánu) Nepomukovi (G 700) Hummelovi

[Víděň, před 27. únorem 1814]

Nejmilejší Hummle!

Prosím Tě, diriguj také tentokrát „kůži na buben“ a kanonádu svou výbornou, mistrovskou, kapelnickou a válečnou taktovkou. Mám-li Tě někdy „kanonýrovat“, jsem Ti tělem i duší ke službě.

Tvůj přítel Beethoven

Pozn.: Tento lístek zasláný Johannu Nepomukovi Hummelovi se týká jednoho z provedení symfonie op. 91, Wellingtonovo vítězství. Hummel (1778–1837), bratislavský rodák, byl vynikajícím klavíristou a skladatelem. Za svého vídeňského pobytu byl Beethovenovým přítelem a při provedení symfonie řídil sekci bicích a dalších nástrojů, imitujících bitevní vřavu, jako pikoly, řehtačky, velký buben, činely a hromobití. Do provedení byli zapojeni významní vídeňští hudebníci. Tato programní symfonie má dvě části a rovněž orchestr je rozdělen do dvou nástrojových skupin, z nichž jedna představuje vřavu francouzského, druhá Wellingtonova vojska. V první části charakterizuje Francouze melodie posměšné francouzské písničky na anglického vévodu a vojevůdce Johna Churchilla Marlborougha, Angličany pak melodie písně „Britannia rule the wave“. V druhé části jako symbol anglického vítězství zazní hymna „God save the king“, zpracovaná na způsob fugy a variací. Skladbu uzavírá pochod vítězství a fanfáry.

182 Arcivévodovi Rudolfovi (G 701)

[Víděň, před 27. únorem 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Doufám, že mi prominete, že jsem se nedostavil. Vaše nepřízeň by mne postihla nevinně; v několika dnech opět vše napravím. – Chtějí opět provést mou operu Fidelio. To pro mne znamená mnoho práce; při tom, ač vypadám dobře, necítím se zdráv. – Pro mou 2. akademii¹⁾

jsou již také částečně konány přípravy, musím k ní napsat něco nového pro Milderovou.²⁾ – Zatím slyším, že se V. C. Výsosti daří opět lépe, což je pro mne útěchou; doufám, pokud si příliš nelichotím, že k tomu budu moci opět brzy přispět. Zatím jsem si dovolil oznámit Mylordu Falstaffovi,³⁾ že mu bude brzy dopřána milost, aby se objevil před V. C. Výsostí.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

- 1) První akademie se uskutečnila 2. ledna 1814. Byla na ní provedena „Bitva u Vittorie“. Další akademie, pro divadelní dobročinný fond, byla uspořádána 26. března. Byla na ní provedena přehra Egmont a znovu „Bitva u Vittorie“, které Beethoven sám dirigoval.
- 2) Anna Milderová-Hauptmannová (1785–1838); dramatický soprán, v letech 1804 až 1816 byla sólistkou vídeňské dvorní opery. První představitelka Leonory v opeře Fidelio.
- 3) Jako „Mylord Falstaff“ je Beethovenem míněn jeho přítel, houslista Schuppanzigh, kterého takto přezdíval pro jeho otýlost.

183 Georgu Friedrichovi Treitschkemu (G 705)

[Vídeň, začátek března 1814]

Milý, drahý T.

Vaše píseň! S velkým potěšením jsem četl Vaše vylepšení v opeře. To mne předurčuje k tomu, abych ze zpustlých ruin starého zámku vystavěl [zámek] nový.

Váš přítel Beethoven

Pozn.: Georg Friedrich Treitschke (1776–1842) byl hercem, libretistou a režisérem. V roce 1811 se stal zástupcem ředitele divadla Na Vídeňce, od roku 1814 působil v divadle U Korutanské brány. Pro provedení opery Fidelio u příležitosti vídeňského kongresu přepracoval původní Sonnleithnerovo libreto. Beethoven pak podle jeho úpravy textu zpracoval nově hudbu, známou v podobě tzv. třetí a poslední verze opery. V nové podobě byla opera uvedena na scénu divadla U Korutanské brány dne 23. 5. 1814. V tomto roce se dočkala řady úspěšných provedení, 26. 9. i za přítomnosti hlav států a vysokých politických osobností, účastníků vídeňského kongresu.

184 Georgu Friedrichovi Treitschkemu (G 709)

[Vídeň, před 5. dubnem 1814]

Drahý – Th. – T.!

Nekonečně mne těší Vaše spokojenost se sborem¹⁾ – myslel jsem, že použijete všechny části, tedy také tu mou, k Vašemu prospěchu. Jestliže však toto nechcete, pak bych chtěl, aby to celé bylo prodáno nějakým způsobem ve prospěch chudých. –

Byli u mě ohledně toho Vaši opisovači a také Vranický.²⁾ Řekl jsem, že úplným pánem nad tou věcí je drahý T. – proto očekávám nyní zcela Váš názor. – Váš opisovač je – osel! – ale úplně mu chybí známá nádher-
ná oslí kůže³⁾ – proto opisování převzal můj kopista a do úterka bude chybět málo a můj kopista přinese všecko do zkoušky. – Celá věc s operou je ostatně to nejnamáhavější na světě, protože jsem s většinou nespokojen – a – neexistuje skoro část – kterou bych tu a tam nemusel záplatovat, abych uspokojil mou nynější nespokojenost. – Je to teď velký rozdíl mezi tím,⁴⁾ kdy se můžeme nechat unést volným přemýšlením, nebo nadšením.

Zcela Váš Beethoven

Pozn.: Zkouška na toto provedení sboru „Germania“ se měla pravděpodobně konat v úterý 5. 4. 1814. Dopis byl tedy zřejmě psán před tímto datem.

1) Sbor „Germania“ WoO 94.

2) Pravděpodobně Antonín Vranický, který byl v té době ředitelem orchestru v divadle U Korutanské brány, kde měl být Treitschkeho singspiel proveden.

3) Beethovenova narážka buď na pergamen, což je vyčiněná oslí kůže, nebo na hru se zpěvy „Oslí kůže“ Jána Népomuka Hummela, která měla podle zprávy v Allgemeine musikalische Zeitung z roku 1814 (č. 16, str. 284) premiéru 10. 3. 1814 v divadle Na Vídeňce.

4) Narážka na Beethovenovy úpravy třetí verze opery Fidelio.

185 Arcivévodovi Rudolfovi (G 710)

[Vídeň, po 11. dubnu 1814]

Vaše Jasnosti Císařská Výsosti!

Prosím, aby partitura závěrečného sboru byla na půl dne předána doručiteli tohoto vzkazu, poněvadž divadelní partitura je napsána tak špatně.

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Beethoven tímto listem pravděpodobně žádal arcivévodu o zapůjčení partitury árie pro sólový bas, sbor a orchestr „Germania, Germania“ (WoO 94), kterou Beethoven zkomponoval jako závěrečné číslo pro Treitschkeho singspiel „Dobrá zpráva“ (Die gute Nachricht). Její první provedení se uskutečnilo o Velikonočním pondělí, 11. 4. 1814 v divadle U Korutanské brány. Později byla tato skladba vložena také do Treitschkeho hry se zpěvy „Brány cti“. Obě hry byly napsány k oslavě vítězství nad Napoleonem.

186 Georgu Friedrichovi Treitschkemu (G 712)

[Vídeň, po 11. dubnu 1814]

Milý Treitschke!

Nechte přepsat part sopránového hlasu (v závěrečném sboru)¹⁾ do tenorového klíče pro Ehlerse,²⁾ který zpívá dobře milovníka ve Vaší operetě.³⁾

Ve spěchu Váš Beethoven

Chcete-li ve své operetě použít vojenskou píseň pro sjednocená vojska od Wenera,⁴⁾ kterou jsem zhudebnil, je Vám k dispozici – tak, jak zpívá v „Germanii“ Weinmüller,⁵⁾ zazpíval by i Ehlers.

Pozn.: Dopis se zřejmě týká pozdějšího provedení Treitschkeho singspielu „Dobrá zpráva“ („Die gute Nachricht“), který měl premiéru 11. 4. 1814 a do 3. 5. 1814 byl pětkrát opakován. Obsazení bylo měněno a v průběhu jednotlivých představení byla do děje vkládána eventuální další čísla.

1) „Germania“ WoO 94.

2) Wilhelm Ehlers (1774–1845), tenor, herec a režisér. V roce 1822 pro něj Beethoven zkomponoval orchestrální verzi „Obětní písně“ („Opferlied“) op. 121b, a „Svazové písně“ („Bundeslied“) op. 122.

3) Treitschkeho singspiel „Dobrá zpráva“, ve kterém Ehlers při prvním provedení převzal roli milovníka Roberta.

4) Nezvěstná skladba L. van Beethovena s textem F. L. Zachariase Wenera (1768–1823). Text byl vytištěn již v roce 1813 ve Frankfurtu u Johanna Friedricha Wenera pod názvem „Válečná píseň pro spojená německá vojska ke svaté válce“ („Kriegslied für die zum heiligen Kriege verbündeten deutschen Heere“).

5) Karl Friedrich Weinmüller převzal při prvním provedení singspielu roli hospodského Bruna.

187 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 711)

[Víděň, po 11. dubnu 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Poněvadž teprve nyní dostávám partituru závěrečného sboru, prosím za prominutí, že ji obdržíte tak pozdě. Nejlépe by bylo, kdyby ji V. C. V. nechala opsat, protože partitura je pro svůj formát asi nepoužitelná. – Chtěl jsem ji sám přinést, avšak od neděle jsem opět postižen katarem, který mne dosti trápí, a proto se musím chránit před nachlazením. Není pro mne většího potěšení, než když ode mne V. C. V. přijme trochu radosti. – Doufám, že Vás budu moci příště navštívit, a do té doby prosím, abyste na mne milostivě vzpomenu.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

188 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 714)

[Víděň, před 24. 4. 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Není to troufalost, ani že bych měl být za někoho přímluvce nebo proto, že bych se snad vychloubal zvláštní přízní Vaší C. Výsosti, co mne vede k tomu, abych Vám přednesl něco, co je prosté samo o sobě. Včera byl u mne starý Kraft,¹⁾ dělal si naději, zda by nebylo možné, aby mu byl poskytnut příbytek ve Vašem paláci. Sloužil by za to Vaší C. Výsosti tak často, jak byste jen požadoval. Dvacet roků prý byl ubytován v domě knížete Lobkowicze, dlouhý čas prý nedostal žádný plat, nyní prý musí opustit také svůj příbytek, aniž za to dostane nějaké odškodné. – Postavení tohoto chudého, starého, zasloužilého muže je těžké a já bych se jistě také dopustil zatvrzelosti, kdybych se neodvážil přednést Vám jeho prosbu. Hrabě Troyer poprosí V. C. Výsost o odpověď. – Poněvadž zde jde o zmírnění tíživé situace jednoho člověka, promiňte již Vašemu –

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnějšímu služebníkovi

Ludwigu van Beethovenovi.

¹⁾ Antonín Kraft (1749–1820), český violoncellista a skladatel, v kompozici žák Josepha Haydna. Po působení v orchestru knížete Esterházyho a ve službách knížete Grassalkoviče sloužil ve Vídni u knížete Lobkowicze. Po rozpuštění Lobkowiczského

orchestru ztratil nejen zaměstnání, ale i možnost bydlet v Lobkowiczském sídle. Beethoven se s ním často stýkal, velmi si cenil jeho virtuozy a podle tradice prý měl při kompozici trojkoncertu pro housle, violoncello a klavír (op. 56) na mysli techniku Kraftovy hry.

189 Mikuláši Zmeškalovi (G 715)

[Vídeň, pravděpodobně před 23. květnem 1814]

Milý Z., budu žádat od P.¹⁾ 14 vstupenek a pošlu Vám je –.

Pozn.: Je možné, že text lístku souvisí s premiérou přepracované opery Fidelio (3. verze) provedené 23. 5. 1814 v divadle U Korutanské brány.

¹⁾ Pravděpodobně ředitel divadla, hrabě Ferdinand Pálffy.

190 Mikuláši Zmeškalovi (G 716)

[Vídeň, pravděpodobně před 23. květnem 1814]

P.[álffy] včera řekl, že Vám je pošle – tedy nic – nejlépe učiníte [když zařídíte], aby 14 vstupenek bylo mým jménem zasláno Z.[meška-
lovi].

Ve spěchu Váš Bthwn

Pozn.: Dopis zřejmě navazuje na předchozí, proto shodné datování.

191 Arcivévodovi Rudolfovi (G 717)

[Vídeň, před 12. červnem 1814]

Píseň Germania¹⁾ náleží celému světu, který se na tom podílí, a přede všemi ostatními náleží Vám stejně jako Vám náležím já. – Šťastnou cestu do Palerma. –

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

¹⁾ Závěrečná píseň se sborem a orchestrem, komponovaná k singspielu „Dobrá zpráva“ Friedricha Treitschkeho. Oslavuje obsazení Paříže spojeneckými armádami 31. 3. 1814.

Vídeň, 14. července 1814

Vaše Císařská Výsosti!

Kdykoliv se vypyřádám na Vaše zdraví, slyším jen potěšující zprávy. – Pokud se týká mé maličkosti, byl jsem dosud často vázán ve Vídni, aniž jsem se, bohužel, mohl k V. C. Výsosti přiblížit, a také jsem byl oloupen o požitek z krásné přírody, který je pro mne tolik nutný. – Ředitelství divadla je tak „čestné“, že navzdory všemu danému slovu uvedlo mou operu *Fidelio*,¹⁾ aniž pomyslelo na můj honorář. Tuto přemilou „čestnost“ by bylo provedlo také podruhé, kdybych nestál na cíhané, jako jeden někdejší francouzský hlídkující celník. – Po několika opravdu namáhavých žádostech dospěla věc konečně do stadia, že se v pondělí 18. července koná benefiční představení opery *Fidelio*. Tato benefice je v této roční době zajisté spíše výjimkou, ale představení se pro autora může stát malou slavností, když dílo částečně potkalo štěstí. K této slavnosti zve mistr nejposlušněji svého vznešeného žáka a doufá – ano, já doufám, že Vaše C. Výsost milostivě přijme mé pozvání a svou přítomností všechno zvelebí.

Bylo by hezké, kdyby se V. C. V. pokusila přemluvit ještě jiné členy císařského dvora k návštěvě tohoto představení mé opery. Budu sám osobně dbát na vše, co přikazuje vzdávání poct – V důsledku Voglovy²⁾ nemoci jsem mohl vyhovět svému přání a roli Pizzara svěřit Fortimu,³⁾ neboť jeho hlas je pro ni vhodnější – proto se nyní konají denně zkoušky, které sice velice příznivě ovlivní provedení, mně však znemožní návštěvu u V. C. Výsosti v Badenu před mou beneficí. Přijměte milostivě můj dopis a laskavě na mne vzpomínejte.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

1) Opera *Fidelio* byla po úpravě do třetí verze znovu uvedena 23. 5. 1814 a 18. 7. téhož roku. Jak Beethoven ve svém dopise uvádí, konalo se benefiční představení ve prospěch autora. Arcivévoda se v té době zdržoval ve svém letním sídle.

2) Johann Michael Vogl (1768–1840), rakouský baryton, operní a písňový pěvec. *Interpretoval často písně F. Schuberta. V letech 1794–1822 působil na vídeňských scénách, zejména jako sólista Dvorní opery.*

3) Anton Franz Forti (1790–1859), rakouský baryton, byl v té době sólistou vídeňské Dvorní opery.

193 Georgu Friedrichovi Treitschkemu (G 733)

[Vídeň, srpen 1814]

Milý příteli, zde je dopis z Prahy¹⁾ ohledně mé opery, který můžete použít, uznáte-li za vhodné. Poněvadž jste vůči mně tak velice hodný, zajisté ke mně nebudete nevlídný, když Vás poprosím, abyste se dotázal, zda mohu pro 2 nebo snad 3 vystoupení dostat univerzitní sál.²⁾

Budeme-li toto vědět, myslí můj bratr, že se všechno ostatní přece jen docela dobře zvládne. Budiž mi požehnán milý bratr básník, milý bratr v Apollonu.³⁾ –

Váš Beethoven

- 1) Dopis z Prahy souvisí s Beethovenovými a Treitschkeho dopisy z konce června 1814, zaslanými několika divadelním ředitelstvím, kterým byly nabídnuty opisy partitury opery „Fidelio“. Do Prahy byl opis partitury „Fidelia“ odeslán 5. 9. 1814.
- 2) Univerzitní sál Beethovenovi propůjčen nebyl. Jeho příští akademie se konaly 29. 11., 2. 12. a 25. 12. ve velkém sále Reduty.
- 3) Apollo (Apollón), v řeckém a římském bájesloví bůh slunce, světla a umění.

194 Královská divadla v Berlíně (G 734) Georgu Friedrichovi Treitschkemu

[Berlín, 3. září 1814]

[V odezvu na Beethovenovu a Treitschkeho nabídku z 23. 6. 1814 si Královské divadlo v Berlíně prostřednictvím generálního ředitele Ifflanda¹⁾ vyprošuje k prostudování partituru opery „Fidelio“.]

Pozn.: Originál tohoto dopisu není znám. Uvedený text je odvozen z dopisu G. F. Treitschkeho ze dne 15. 9. 1814, adresovaného z Vídně Královským divadlům v Berlíně.

- 1) August Wilhelm Iffland (1759–1814), herec a dramatik, od roku 1796 ředitel Královských pruských národních divadel a od roku 1811 generální ředitel Královských divadel v Berlíně.

195 Georg Friedrich Treitschke, (G 735)
ředitelství Stavovského divadla v Praze

[Víděň, 5. září 1814]

[G. F. Treitschke zasílá opis partitury „Fidelia“ k výhradní potřebě Stavovského divadla v Praze.]

Pozn.: Originál dopisu není znám. Z této partitury se dochovala titulní strana, uložená v literárním archivu Národního muzea v Praze s poznámkou: „N 13. Partitura opery *Fidelio*, zaslana Král. st. divadlu v Praze 5. září 1814, od autorů F. Treitschkeho a L. van Beethovena.“

196 Georg Friedrich Treitschke Karlu (G 736)
Adolfovi, svob. pánu von Ende,
intendantu divadla v Karlsruhe

[Víděň, 10. září 1814]

Vaše Blahorodí!

Nemoc mého opisovače, jediného, kterému jsem mohl bez obav svěřit obtížnou partituru opery *Fidelio*, znemožnila dřívější odeslání, vyžadované ctěným dopisem z 16. srpna. K výhradnímu použití Vaší a mannheimské scény jsem dnes podal do poštovního vozu:

1) balík v černém voskovaném plátnu, označený na (levém okraji „C. T.“) a obsahující text a hudbu jmenovaného díla.

Doufám v řádné přijetí a žádám zcela nejoddaněji o vyrovnání dohodnutého honoráře 12 dukátů ve zlatě, poukázaných zde, nebo frankfurtskou směnkou.

Pro úplnost byly k této opeře přikomponovány dva hudební kusy, totiž: Č. 3½. Píseň „I když není zlato“ atd.

8. Árie. – „Ošklivý! Kam spěcháš“ atd.

První píseň byla uvedena v dřívějším zpracování a byla zařazena do několika provedení jen na přání pěvce. Podle mého mínění brzdí průběh děje a je vhodnější ji vynechat. Árie č. 8 byla napsána později pro zvláštní příležitost; je možné ji vynechat nebo ponechat.

Při všech příležitostech hotov k Vaším službám; zůstávám Vašemu Blahorodí zcela oddaným služebníkem v dokonalé úctě

Fr. Treitschke
básník c. k. Dvorního divadla

Pozn.: Originál dopisu psaný Treitschkeho rukou je uložen v Generálním zemském archivu v Karlsruhe.

197 JUDr. Janu Nepomuku Kaňkovi v Praze (G 737)

Baden, 14. září 1814

Můj ze všech nejmilejší, přátelský K.!

Jelikož jsem Vám napsal naslepo, aniž jsem znal Vaše přesné bydliště, a protože jsem Vám právě zaslal i klavírní výtah Fidelia, rád bych se dozvěděl, jestli jste obdržel jak dopis, tak klavírní výtah. Je přece snadné uhádnout, jak toužím po tom, abych již konečně viděl brzký a dobrý konec té věci s Kinskými!

Hovořil jste s Dr. Wolfem? Potřebujete ty papíry, které k tomu náleží, nebo je má ještě všechny Dr. Wolf atd., atd., atd.¹⁾

Prosím Vás – zapřísahám Vás, padám k Vaším nohám, vrhám se do Vašeho náručí a kolem Vašeho krku – nevím ani, co bych všechno udělal, překypěte opět svou výmluvností atd., atd., atd. a skončete to, začněte a skončete úplně – aby se již mohlo říci finis – konec – ten konec!

Jakmile Vy své dílo dokončíte, jedno moje dílo leží připraveno, aby Vám bylo věnováno a dokázalo Vám, jak vysoce si Vás vážím.²⁾ – Mám snad já sám přijet do Prahy, abych dal celé věci rychlejší spád? Co myslíte? Ano, ano, chcete-li, přijedu, avšak není-li to docela nutné, raději bych počkal do jara – jestliže jsem opravdu tak nešťasten, že na mne vůbec nedáte, dejte tedy o to víc na záležitost

Vašeho trpícího přítele Ludwiga van Beethovena.

Pozn.: Při vymáhání podílu Kinských na Beethovenově rentě a při jednáních s knížecí rodinou vystupoval velmi aktivně a účinně JUDr. Jan Nepomuk Kaňka (1772 až 1865). Kaňkovu rodinu, zejména jeho otce, poznal Beethoven již při svém prvním pražském pobytu v roce 1796. Kaňka byl čtyřikrát zvolen děkanem právnické fakulty a v roce 1829–1830 se stal rektorem pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity. Nejenže byl velmi schopným pražským advokátem, byl i nadaným klavíristou a skladatelem. Po smrti knížete Ferdinanda Kinského se stal kurátorem jeho druhorozeného syna, hraběte Josefa Kinského. V létě roku 1814 navštívil Dr. Kaňka Beethovena ve Vídni a zasloužil se rozhodnou měrou o úspěšné zakončení procesu. Beethoven se mu odvěčtil zasláním svých nově vydaných skladeb. V roce 1816 to byl výtisk Bitvy u Vittorie op. 91, a Sedmé symfonie A dur op. 92.

1) Dr. Wolf byl jako první pověřen kauzou sporu Beethovena s Kinskými.

2) Kromě zásilek nových vydání některých svých skladeb Beethoven Kaňkovi žádné své dílo nededikoval.

JUDr. Jan Nepomuk Kaňka
(nesignovaná litografie)

Baden, 21. září 1814

Drahý, ctěný hrabě a příteli!

Teprve včera jsem, bohužel, dostal Váš dopis. Srdečný dík za Vaši vzpomínku na mne, stejně tak vše krásné ctihodné kněžně Kristině.¹⁾ – Včera jsem podnikl s jedním přítelem krásnou procházku do Brühlu a v přátelských rozmluvách jsme vzpomínali zvláště také na Vás. A hle, při mém příchodu včera večer nalézám Váš milý dopis – vidím, že mne stále zahrnujete laskavostí. Protože bych nechtěl, abyste si myslel, že krok, který jsem učinil, má vyvolat Váš nový zájem, nebo vůbec něco podobného, říkám Vám, že se brzy objeví má nová sonáta, kterou jsem Vám věnoval.²⁾ Chtěl jsem Vás překvapit, ostatně toto věnování Vám bylo určeno již dříve, Váš včerejší dopis mne však přiměl k tomu, abych Vám to odhalil nyní. Není třeba žádného jiného podnětu, abych Vám zjevně projevil své pocity za Vaše přátelství a přízeň. Jestliže byste mi však věnoval cokoli, co by se podobalo daru, způsobil byste mi bolest, neboť byste tím naprosto zneuznal můj záměr a všechno podobné nemohu než odmítnout. Líbám ruce kněžně za její vzpomínku a blahosklonnost ke mně. Nikdy jsem nezapomněl, co všechno jsem Vám dlužen, i když nešťastná událost³⁾ způsobil situaci, kdy jsem to nemohl prokázat tak, jak bych si přál.

Pokud se týká toho, co mi říkáte o lordu Castleregtovi[!],⁴⁾ vidím, že záležitost je na nejlepší cestě. Mám-li o tom mít nějaké mínění, pak myslím, že by bylo nejlepší, aby lord C. nepsal Wellingtonovi ohledně díla dříve, dokud je lord neuslyší zde.

Přijdu brzy do města, kde uvážíme vše ohledně velké akademie. Se dvorem si není co začínat, já se nabídl sám –.

All - ein, all - ein all - ein
Je doch si - len - ti - um

Avšak tiše!!! Žijte opravdu blaze, můj ctěný příteli, a považujte mne vždy za hodna Vaší přízně.

Váš Beethoven

Tisíc rukoupolíbení ctěné kněžně K.[ristině]

Pozn.: Hrabě Moritz Lichnowský (1771–1837) setrval s Beethovenem v přátelském vztahu i po roztržce s knížetem Karlem, se kterým ho potom také usmířil zejména u příležitosti provedení mše C dur op. 86, v Opavě. Beethoven k němu cítil vřelý vztah a sympatie asi též pro jeho morganatický sňatek s šestnáctiletou herečkou Josefínou Stummerovou, pro který byl téměř vyloučen z rodiny Lichnowských a po smrti ani nebyl uložen v rodinné hrobce. Beethoven mu věnoval kromě zmíněné klavírní sonáty op. 90, též klavírní variace „Prometheus, neboli Eroica“ op. 35, a kánon WoO 164 „Freundschaft ist die Quelle wahrer Glückseligkeit“ [Přátelství je pramenem pravé blaženosti].

- 1) Marie Christina Josepha Lichnowská (1765–1841), rozená hraběnka Thun-Hohensteinová, švagrová hraběte Moritze Lichnowského. Se svým manželem, knížetem Karlem Lichnowským, patřila k prvním Beethovenovým nejvlivnějším mecenášům a ochráncům. Beethovena označovala jako svého adoptivního syna a ten jí byl oddán po celý svůj život.
- 2) Klavírní sonáta op. 90. Její rukopis je datován 16. 8. 1814. Její první vydání, věnované hraběti Lichnowskému, vyšlo v červnu 1815.
- 3) Beethoven pravděpodobně naráží na roztržku s knížetem Karlem Lichnowským na podzim roku 1806, k níž došlo na jeho zámku v Hradci u Opavy.
- 4) Viscount Castlereagh, v té době britský zmocněnec na vídeňském kongresu. Angažoval se v záležitosti věnování symfonie „Wellingtonovo vítězství“ op. 91 princovi regentovi, budoucímu anglickému králi Jiřímu IV. Beethoven jeho jméno zkomolil.

199 JUDr. Janu Nepomuku Kaňkovi (G 747)

[Víděň, podzim 1814]

Tisíceré díky, můj ctěný K.,

konečně zase vidím právního zástupce a člověka, který umí psát a myslet, aniž by potřeboval ubohé formule – sotva si můžete pomyslet, jak vzdychám po ukončení tohoto smlouvání, poněvadž pro ně musím žít v nejistotě ve všem, co se týká mého hospodaření, nehledě k tomu, že mi to škodí kromě toho i jinak. Vy sám víte, že duch, tvůrčí duch nesmí být spoutáván bídými potřebami, a mně je tím odňato navíc mnohé, co mne v životě obšťastňuje; musel jsem a musím se ještě omezovat v samotném svém nutkání a sobě dané povinnosti, prostřednictvím svého umění pracovat pro potřebné lidstvo. – O našich mocnářích atd., mocnářstvích atd. Vám nepíši nic, noviny Vás informují o všem¹⁾ – mně je nejmilejší říše duchovní a ten Nejvyšší nade všemi duchovními i světskými mocnářstvími. Avšak napište mi, co si asi sám pro sebe ode mne přejete, od mých chabých hudebních sil, abych Vám vytvořil, pokud na to stačím, něco pro Váš vlastní hudební vkus nebo cit.

Nepotřebujete všechny listiny, které patří k záležitosti Kinských?²⁾ V tom případě bych Vám je poslal, neboť při nich jsou ta nejdůležitější svědectví, která jste, myslím, četl také u mne. Myslete na mne a pamatujte, že zastupujete nezištného umělce proti skrblické rodině. Jak rádi lidé opět odjímají chudému umělci, co mu jiným způsobem proplatili – a neexistuje Zeus, ke kterému by bylo možné se nechat pozvat na ambrosii – milý příteli, dejte křídla líným krokům spravedlnosti.

Cítím-li se ještě povznášen, nalézám-li se ve šťastných okamžicích ve své sféře umění, srázejí mne pozemští duchové zase dolů. K tomu také náleží ty dva pocesy.³⁾ – Vy máte také nepříjemnosti, ačkoliv bych tomu při Vašich neobvyklých názorech a schopnostech nebyl věřil, a zvláště ne ve Vašem oboru, takže Vás musím odkázat na sebe samého – vypil jsem kalich hořkého utrpení až do dna a prostřednictvím milých uměleckých učedníků a druhů jsem si již získal mučednictví v umění. – Prosim Vás, myslíte na mne po všechny dny a myslíte si, jako by to byl celý svět, neboť přirozeně by od Vás bylo požadováno neúměrně mnoho, abyste myslel na tak malé individuum, jako jsem já –

Váš v nehlubší úctě a přátelství oddaný

Ludwig van Beethoven

Velectěnému panu Johannu Kaňkovi,
doktoru práv v Českém království v Praze (v Čechách).

- 1) Dopis byl psán v době vídeňského kongresu, kterého se zúčastnily mnohé státnické osobnosti. Beethoven s nimi přišel do styku při více příležitostech.
- 2) Beethoven tím měl na mysli výpovědi svědků Franze Olivy a K. A. Varnhagena van Ense.
- 3) Aby obhájil původní finanční hodnotu své renty, vznesl Beethoven v roce 1813 žalobu proti knížeti Lobkovicovi a v roce 1814 proti poručníkům potomků knížete Kinského.

200 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 744)

[Vídeň, podzim 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

S opravdovým potěšením vidím, že mohu zaplašit své starosti o Vaše nejvyšší blaho. Sám doufám (zatímco je mi vždy dobře, když mohu dělat V. C. Výsosti radost), že se také moje zdraví co nejrychleji zlepší, a potom ihned pospíším, abych vynahradil Vám i sobě vynecháv-

ky. – Pokud jde o knížete Lobkowicze, je vůči mně ještě stále nevířivý, a obávám se, že to nikdy spravedlivě nevyrovná,¹⁾ a v Praze, nebesa, pokud jde o příhodu s knížetem Kinským,²⁾ sotva ještě znají figurální zpěv; nebo zpívají ve zcela dlouhých, pomalých chorálních notách, mezi nimiž jsou některé šestnáctitaktové $\equiv$.³⁾ Protože se zdá, že se všechny tyto disonance řeší velmi pomalu, je nejlépe zabývat se těmi, které je možné vyřešit – a ostatní přenechat nevyhnutelnému osudu. – Ještě jednou vyjadřuji svou velikou radost nad tím, že se Vaše Císařská Výsost těší znovu nabytému zdraví.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

- 1) Jednání probíhala v době, kdy ještě kníže Lobkowicz žil. Zemřel 21. 12. 1816.
- 2) Beethovenův požadavek na pokračování závazku knížete Kinského byl soudu podán v roce 1812. Tento dopis je psán o dva roky později.
- 3) Beethoven používá metafory z hudby, aby poukázal na to, že soudní jednání je zdoluhavé a nepostupuje.

201 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 745)

[Víděň, podzim 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Jelikož jste mi laskavě nechal vzkázat po panu hraběti Troyerovi,¹⁾ že byste chtěl milostivě připojit několik řádků vrchnímu purkrabímu Kolowratovi ve věci mých záležitostí v Praze, dovoluji si přiložit své psaní hraběti K. – Věřím, že to pro V. C. Výsost není nic závadného; poručenství asi přes všechny důkazy stejně neschválí plnou hodnotu výměnných poukázek.²⁾ Zatím lze doufat, že při krocích, které se prozatím dějí nepřátelštějším způsobem bez soudní cesty, lze dosáhnout přinejmenším příznivějšího výsledku, například vyššího obnosu, než je stanoven ve stupnici. Kdyby mi V. C. V. napsala sama nebo nechala napsat svým jménem několik slov, určitě by se věc urychlila; což je důvod, pro který jsem Vás prosil a znovu nejvroucněji prosím, abyste splnil slib, který jste mi nejmilostivěji dal. – Jsou tomu nyní 3 roky, co je tato věc dosud nerozhodnuta.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější služebník

Ludwig van Beethoven

- 1) Hrabě Ferdinand Troyer byl komorníkem arcivévodvy Rudolfa.
- 2) Beethoven předpokládal, že poručenský úřad mladého knížete Kinského nepovolí vyplácení částky 1800 zl. v plné výši původní hodnoty, která po rakouské finanční reformě klesla na pětinu, nýbrž že bude souhlasit jen s nižším obnosem, v nejhorším případě podle zákonem stanovené stupnice přepočtu původní měny na hodnotu platných poukázek (tzv. záměnek – Einlösungsscheine).

202 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 746)

[Víděň, podzim 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Chtěl jsem Vám toto psaní doručit osobně, ale asi bych Vás nyní obtěžoval, a dovoluji si Vás ještě jednou prosit o vyplnění prosby vznesené na Vaši C. Výsost. – Také by bylo hezké, kdyby mi V. C. Výsost zaslala zpět rukopis poslední sonáty,¹⁾ poněvadž ji musím vydat, takže snad není nutné nechat ji pro Vás opisovat, když mi bude v brzké době potěšením předat Vám ji vyrytou. – Během několika dnů se ohlásím. Přeji Vám veškeré dobrodiní pro Vaše vzácné zdraví v těchto radostných časech.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější

Ludwig van Beethoven

- 1) Klavírní sonáta č. 27, e moll op. 90, která byla dokončena před 16. srpnem a tiskem vyšla v roce 1815.

203 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 760)

[Víděň, před 25. prosincem 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Vy jste ke mně tak laskavý, jak si nikdy nemohu žádným způsobem zasloužit. – Vzdávám Vaši C. Výsosti svůj nejponíženější dík za Vaše milostivé zastání se mé záležitosti v Praze.¹⁾ Partituru kantáty²⁾ vypracuji co nejpřesněji. – Promiňte mi nejmilostivěji, že jsem k Vám dosud nepřišel.

Po této akademii pro chudé bude následovat další v divadle,³⁾ stejně k dobru impressaria v nesnázích, poněvadž se našlo tolik opravdového

studu, že mi bude ponechána třetina a polovina – za což pracuji na několika nových skladbách – potom se jedná o novou operu⁴⁾ – o námětu se rozhoduji v těchto dnech – přitom se opět necítím zcela zdráv – v několika dnech se však u V. C. Výsosti ohlásím. Kdybych Vám jen mohl také nějak pomoci, splnilo by se jedno z předních a nejtoužebnějších přání mého života.

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

- 1) Záležitostí v Praze je zřejmě stále míněno Beethovenovo úsilí o přiznání subvence od poručenského úřadu a proplácení příslušné části doživotní renty dědici knížete Kinského.
- 2) Kantáta „Slavnostní okamžik“ pro sóla, sbor a orchestr op. 136, komponovaná na báseň Dr. Aloise Weissenbacha. Ve Vídni byla poprvé provedena 29. 11. 1814 a opakována 2. 12. 1814.
- 3) Poněvadž se o této akademii v hudebních referátech nepíše, je pravděpodobné, že se neuskutečnila.
- 4) Námětem na novou operu mohla být v roce 1815 Treitschkeho báseň „Romulus“.

204 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 761)

[Víděň, po 25. prosinci 1814]

Vaše Císařská Výsosti!

Můj největší dík za Váš dar¹⁾ – Lituji jen, že jste se nemohl podílet na hudbě. – Je mi ctí odevzdat Vám partituru kantáty. – V. C. V. si ji může ponechat několik dnů, potom se budu snažit, aby pro Vás byla co nejdříve opsána. – Ještě vyčerpán po námahách, mrzutosti, radovánkách a radosti! – vším najednou dohromady, bude mi ctí vzdát Vám v několika dnech poklonu. – Doufám v příznivé zprávy o zdravotním stavu V. C. Výsosti; jak rád bych obětoval mnoho nocí, kdybych byl schopen Vás docela uzdravit! –

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější služebník

Ludwig van Beethoven

- 1) Darem je pravděpodobně míněna odměna za uspořádání dobročinné akademie.

205 Knížeti Františku Josefu Maximilianu (G 774) Lobkowiczovi v Čechách

Vídeň, 4. ledna 1815

Vaše Jasnosti,

ony kroky, k nimž zavdala příčinu naléhavá potřeba, která mne již jednou vystavila nejtěžším nesnázím, zachovaly stále neporušenou hlubokou úctu, kterou po tak dlouhý čas pocítuji nejupřímněji pohnut vůči Vaší Výsosti. Jsou to tyto city, které ve mně vzbuzují přesvědčení, že právní přítel, zastupující Vaši Jasnost, zneužívá bez dané plné moci jméno Vaší Jasnosti a podle ní navrhl přísahu, následkem čehož mi Vaše Jasnost přiřknula částku platu, vyměřenou jen podle stupnice plně neodpovídající vídeňské měně.

Vaše Jasnost, která má stále vysoký smysl pro pravdu a je povznesena nad námitky, které se snaží během procesu klást malicherná šikana, je beztoho nepochybně přesvědčena o pravdě faktů a bude živena tímtež smýšlením, aby neposkrvnila knížecí jméno, v němž má být navrhovaným způsobem vykonáno bezpráví, zlehčující Vaše jméno.

Prosím proto, aby Vaše Jasnost ráčila tu malou, opravdu bezvýznamnou diferenci zvednout k mému prospěchu bez další procedury nebo mne připustila k přísaze, neboť já, jako muž cti, jsem připraven přísahat každou hodinu, k čemuž se stejně zavazuje pan Oliva.

Je mi ctí nazývat se v hluboké úctě Vaší Jasnosti nejposlušnějším služebníkem

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Vymáhání dluhů a požadavek na pravidelné další proplácení renty Beethovenovi, ke které se kníže František Josef Maximilian Lobkowicz (1772–1816) smluvně, společně s arcivévodou Rudolfem a knížetem Kinským, zavázal, zahájil náš skladatel již v dubnu roku 1813. Svědčí o tom Beethovenův dopis Mikuláši Zmeškalovi z 23. 4. 1813. Píše v něm, že Lobkowicze chce překvapit u arcivévody Rudolfa, který své závazky vzorně plnil, a donutit ho také k finančnímu vyrovnání. Záměr se zřejmě nezdařil a Beethoven asi ještě ani nevěděl, že Lobkowicz je na pokraji finančního bankrotu. V květnu 1813 však byla na jeho rodový majetek uvalena nucená správa, označovaná v aristokratickém právním kodexu jako „přátelská administrativa“, a v létě 1813 uprchl z Vídně, aby se již nevrátil zpět. 24. 7. 1813 se Beethoven obrátil prostřednictvím prozatímního správce Lobkowiczova jmění, knížete Josefa Schwarzenberga, na Lobkowicze listem „Pro Memoria“, který napsal Beethovenův přítel Franz Oliva. V listu Lobkowiczovi připomenul nejprve celou historii své renty a smlouvy z 1. března 1809. Současně se odvolal na arcivévodův i Kinského příslib z roku 1812, že mu bude

renta vyplácena ve výměnných poukázkách v původní výši, nezkrácená měnovou reformou. Totéž pak žádal i od Lobkowicze. Nebyl však tehdy sám, kdo se od Lobkowicze dožadoval zaplacení dluhů. V té době se s ním soudila řada jeho bývalých zaměstnanců, zpěváků, tanečníků a hudebníků, dokonce i Lobkowiczův přítel, kapelník a skladatel Antonín Vranický. Ten žádal úhradu za zakoupené hudebniny.

V období od léta 1813 do konce roku 1814 byla mezi Beethovenem a zástupci knížete vedená poměrně obsáhlá korespondence, stále bez zjevného výsledku. Ještě 4. ledna 1815, v době, kdy byl Oliva v Uhrách, zaslal Beethoven knížeti Lobkowiczovi dopis psaný rukou barona Johanna B. Pasqualatiho. V něm Beethoven knížete naposledy žádá o vyplacení jeho podílu v původní výši. Odpověď Lobkowiczova právního zástupce, pravděpodobně Dr. Joela, z dubna 1815 ještě Beethovenovi nedávala naději na kladný výsledek sporu. Přesto již 9. května 1815 byl Beethovenův požadavek kladně vyřízen a renta mu byla i od Lobkowicze proplácena v nezměněné původní výši a hodnotě. Od 1. března 1809 do dne Beethovenova úmrtí tak byla z Lobkowiczovy pokladny Beethovenovi proplacena celková částka ve výši 12757 zlatých a 13,5 krejcarů. Jak vyplývá z Beethovenova dopisu arcivévodovi Rudolfovi (č. 201 a 203), významnou roli v procesech s Lobkowiczem i Kinským zřejmě hrála i Rudolfova příměluva v Beethovenův prospěch a jeho důsledné plnění závazku, vyplývajícího z uvedené smlouvy.

206 JUDr. Janu Nepomuku Kaňkovi v Praze

(G 776)

[Víděň, krátce před 11. lednem 1815]

Můj jediný, nejváženější K.

Co si mám myslet, co říci, co cítit? O W.[olfovi]¹⁾ si myslím, nejen že si zadal, nýbrž že se ani vůbec nenamáhal zakrýt své nedostatky. Není možné, že by přehlédl spis²⁾ se všemi patřičnými řádnými svědectvími – příkaz pokladně ohledně stupnice³⁾ byl knížetem dán dříve než jeho svolení, aby mi byl vyplácen můj plat ve v.[ýměnných] p.[oukázkách] + jak dokazují svědectví. – K čemuž stačí podívat se jen na datum⁴⁾ – + tedy první příkaz je neplatný – specis facti⁵⁾ dokazuje, že jsem byl přes půl roku mimo Vídeň, poněvadž jsem právě nestál o peníze, nechal jsem věc běžet, kníže potom zapomněl odvolat svůj dřívější příkaz u pokladny, nezapomněl však na dané mi slovo a také na slovo, které mi dal prostřednictvím Varnhagena (důstojníka), jak dokazuje svědectví pana Olivy, kterému krátce před svým odjezdem odtud do jiného světa svůj slib opakovl a zase si ho po svém k návratu do Vídně k sobě povolal – + aby byla dána věc s pokladnou do pořádku, – + což

však přirozeně, pro jeho nepředvídanou smrt⁶⁾ nemohlo následovat. Svědectví důstojníka Varnhagena je doprovázeno dopisem ruské armády, ve kterém dobrovolně prohlašuje, že je ochoten věc potvrdit přísahou. Svědectví pana Olivy ukazuje, že i on je odhodlán odpřisáhnout svou výpověď před soudem. – Protože jsem svědectví nejvyššího hraběte Bentheima odeslal, neříkám to jistě, zdá se mi však, že i tento hrabě řekl ve svém svědectví, že bude-li potřeba, je ochoten tuto věc odpřisáhnout před soudem – a já jsem hotov odpřisáhnout před soudem, že mi kníže Kinský v Praze řekl, „že to shledává za více, než oprávněné, aby mi bylo ponecháno vyplácení platu ve v. p.“, to jsou jeho vlastní slova – sám mi na to dal v Praze 60 dukátů ve zlatě, které mi měly hradit přibližně 600 zl., zatímco jsem neměl čas zdržovat se v zájmu svého zdraví déle a cestoval jsem do Teplic – protože mi bylo slovo knížete svaté a nikdy jsem o něm neslyšel něco, co by mne mělo přimět k tomu, abych k němu přivedl dva svědky nebo abych si od něj nechal potvrdit něco písemně, – + ze všeho vidím, že dr. Wolf s věcí nakládá mizerně a Vás samého dosti neseznámil se spisy. Nyní o kroku, který jsem právě učinil. –

Arcivévoda Rudolf se mne před časem ptal, zda věc s K.[inskými] ještě není ukončena. Něco o tom musel slyšet. Já mu vyložil, že to vypadá špatně, nebo nevím nic, vůbec nic, a on se nabídl, že sám napíše, přesto však že mám připojit svůj dopis,⁷⁾ jakož ho také seznámit se všemi příslušnými spisy ve věci Kinských. Když se [o všem] přesvědčil, napsal nejvyššímu purkrabímu a připojil můj dopis. Nejvyšší purkrabí⁸⁾ arcivévodovi a také mně odpověděl ihned.⁹⁾ V dopise mi řekl, že mám podat žádost na Zemský soud v Praze spolu se všemi důkazy, odkud mu to bude zasláno, a že udělá vše, co je v jeho možnostech, aby mou věc podpořil. Arcivévodovi napsal nejzávažněji, ano, napsal výslovně, že pokud se týká mé záležitosti, je dokonale obeznámen se smyšlením zesnulého knížete Kinského, a že mohu o všechno zažádat atd. Nato si mne arcivévoda nechal ihned zavolat, řekl mi, že si mám nechat žádost nastylizovat a jemu ukázat, věřil také, že by mělo být navrženo povolení platu ve v. p., neboť je dost důkazů o smyšlení knížete, i když ne soudní formou, a že žádný člověk by nemohl pochybovat, že by kníže v případě svého dalšího života nedodržel své slovo. Kdyby byl on dnes dědicem, nepožadoval by žádné jiné důkazy než ty, které zde jsou. Na základě toho jsem spis¹⁰⁾ zaslal baronu Pasqualatimu,¹¹⁾ který bude tak laskav a podá jej u Zemského soudu. Teprve potom, když již tato věc byla zahájena, obdržel Dr. Adlersburg od Dr. Wolfa dopis,¹²⁾ ve kterém

mu oznámil, že podal návrh na 1500 zl. Když se již dosáhlo 1500 zl., a to u vrchního purkrabího, dosáhne se snad také částky 1800 zl. Není to žádná milost, zesnulý kníže byl jedním z těch, kteří na mne nejvíce naléhali, abych odmítl roční plat 600 dukátů ve zlatě, který jsem mohl dostat ve Vestfálsku,¹³⁾ řekl mi tenkrát, že „nebudu přece jíst nějakou vestfálskou šunku“ atd.

Stejně tak jsem o něco později odmítl jiné pozvání do Neapole¹⁴⁾ – mohu tedy požadovat spravedlivé odškodnění za ztrátu, kterou jsem utrpěl. Co jsem měl, když byl plat vyplácen v bankovkách, a ne v konvenční měně!!!, a to v náhradu za takový plat, jako bylo 600 dukátů ve zlatě.¹⁵⁾ – Důkazů je zde dost pro plat, o kterém chci jednat právní cestou – a co se stalo nyní zase s hodnotou v. p. !!¹⁶⁾ Ještě stále to není ekvivalent k tomu, o co jsem přišel – ve všech novinách byla tato věc okázale vykřičena, zatímco jsem byl blízko žebrácké hole. – Názor knížete je zjevný a podle mého názoru zavazuje rodinu, nechce-li se tato znevážit, aby jednala v tomto smyslu – smrtí knížete se také příjmy spíše zvýšily, než snížily. Neexistuje zde tedy žádný dostačující důkaz, aby byl plat zredukován. – Váš přátelský dopis¹⁷⁾ jsem obdržel včera, – nyní jsem však příliš unaven na to, abych Vám napsal, co k Vám cítím – předkládám současně svou věc Vašemu uvážení. Jak se zdá, hlavní osobou je nejvyšší purkrabí, nenechávejte žádný záznam o tom, co psal arcivévodovi, nebylo by to dobré, neměl by o tom vědět nikdo než Vy a Pasqualati. Prostudujete-li spisy, budete mít dost podnětů k tomu, abyste ukázal, jak nesprávně pojal věc Dr. Wolf. –

A kdyby se přece muselo jednat jinak – přenechávám to Vašemu přátelství ke mně, jak uznáte nejlépe za vhodné jednat, – očekávejte můj nejvyšší dík a promiňte, že dnes nemohu napsat více, něco takového unaví – raději nejtěžší hudební úkol.

Mé srdce již pro Vás něco našlo, pro co bude tlouci také Vaše srdce, a obdržíte to brzy. – Nezapómeňte na mne, usouzeného ubožáka, a jednejte – působte tak velice, jak jen je možné. –

V nejvyšší úctě Váš pravý přítel

Beethoven

Velectěnému panu Kaňkovi.

Pozn.: Z obsahu dopisu je patrné, že byl psán před dopisem z 11. 1. 1815, nebyl však prozatím odeslán, poněvadž se Beethoven z dopisu od barona Pasqualatiho (11. 1. 1815) dozvěděl, že se Kaňka vyslovil proti vznesení další žádosti na český Zemský soud v Praze. Byl přiložen k dopisu ze dne 14. 1. 1813.

- 1) Dr. Anton Wilhelm Wolf, zemský advokát, který Beethovena zastupoval od roku 1813.
- 2) Patrně je míněn obžalovací spis, který Dr. Wolf podal u českého Zemského soudu v Praze proti dědicům knížete Kinského.
- 3) Kníže Kinský dal 16. 1. 1812 příkaz své pokladně k přepočtu Beethovenova platu podle stupnice nové měny po finanční reformě. Na základě tohoto příkazu měl Beethoven pobírat každoročně částku 725 zl. a 48 kr. ve výměnných poukázkách, tzv. „šajnech“, v dopise dále označovaných zkratkou „v. p.“.
- 4) V roce 1812 přislíbil kníže Kinský několikrát ústně, že Beethovenovi bude jeho podíl vyplácet v původní smluvené, předreformní nominální hodnotě 1800 zl. ve výměnných poukázkách.
- 5) Species facti – záznam o skutkovém podkladě právní věci.
- 6) Kníže Kinský zemřel 3. 11. 1812 na následky nešťastného pádu z koně.
- 7) Dopis z podzimu roku 1814.
- 8) Nejvyšším purkrabím byl František Antonín hrabě Kolowrat-Liebsteinský, spoluporučník Rudolfa a Josefa, nezletilých synů knížete Kinského.
- 9) Dopisy se nezachovaly.
- 10) Průkazné materiály a svědectví.
- 11) Svob. pán Joseph Andreas Pasqualati v Praze, bratr Beethovenova přítele, Johana Baptisty Pasqualatiho, žijícího ve Vídni.
- 12) Dopis se nezachoval.
- 13) Beethoven se odvolává na nabídku z roku 1808 na místo kapelníka při dvoře Jérôme Bonaparta v Kasselu.
- 14) O pozvání Beethovena do Neapole není nic známo. V roce 1811 plánoval cestu do Itálie, která mohla být v souvislosti s tímto pozváním.
- 15) Smlouvou z 1. 3. 1809 byl Beethovenovi zajištěn doživotně každoroční plat 4000 zl. v bankovkách. Ten byl po měnové reformě v roce 1811 zredukován na 800 zl. ve výměnných poukázkách. Později byl zvýšen přepočtem podle opravné stupnice, avšak původní nominální hodnoty nedosáhl. Konvenční mince ve stříbře a dukáty ve zlatě zůstaly měnovou reformou nedotčeny. 600 dukátů ve zlatě mělo cenu asi 2700 zlatých konvenční měny.
- 16) Výměnné poukázky (tzv. „šajny“), které měly v poměru ke konvenčním mincím v roce 1811 hodnotu 1:1, spadly do roku 1815 na kurz 1:2,8. Další kurzovní propad byl příčinou následující měnové reformy v roce 1816. Důvody měnových reforem tkvěly beze sporu především v důsledcích napoleonských válek.
- 17) Dopis se nezachoval.

207 JUDr. Janu Nepomuku Kaňkovi
v Praze

(G 777)

[Víděň, 11. ledna 1815]

Můj drahý, jediný K.

Dnes dostávám dopis od barona Pasqualatiho,¹⁾ ze kterého vyrozumívám, že si přejete, aby se nic nezdržovalo²⁾ novými kroky. Mezi tím jsou všechny k tomu potřebné spisy odeslány Pasqualatimu.³⁾ Oznamte mu jen nejlaskavěji, aby ještě zastavil jakýkoliv postup. Zítřka se zde koná rada a rozhodnutí bude odtud odesláno Vám a Pasqualatimu snad již zítřka večer.

Zatím si přeji, abyste prohlédl nový spis, + který jsem zaslal Pasqualatimu, + určený Zemskému soudu a abyste dobře pročetl přílohy⁴⁾ – potom seznáte, že Vás Wolf a ostatní neinformovali správně – tolik je jisté, že je zde dosti důkazů pro toho, kdo chce. Jak bych mohl myslet na soudní svědky, na něco písemného u muže, jakým byl kníže Kinský, jehož poctivost a velkorysost byla všude známa⁵⁾

1) Dopis od Pasqualatiho se nezachoval.

2) Přesněji: „nekomplikovalo“.

3) Je míněna žádost adresovaná českému Zemskému soudu v Praze, v lednu 1815.

4) Opis smlouvy o doživotním důchodu pro Beethovena z 1. 3. 1809, svědectví Olivy, Varnhagena a Bentheima o příslibu knížete Kinského, že bude Beethovenovi vypláceno 1800 zl. ve výměnných poukázkách.

5) Z Beethovenova dopisu před 11. 1. 1815 JUDr. Kaňkovi vyplývá, že Beethovenem předložená svědectví nebyla soudem z formálních důvodů uznána.

208 JUDr. Janu Nepomuku Kaňkovi
v Praze

(G 778)

Víděň, 14. ledna 1815

Můj vážený, jediný K.!

Dlouhý dopis, který zde následuje, byl napsán, když jsme ještě byli názoru, že zůstaneme u 1800 zl.,¹⁾ – posledním dopisem od barona Pasqualatiho²⁾ byla zase upletena nová rada a Dr. Adlersburg³⁾ radil, abychom zůstali u těch kroků, které jste již učinil. – Protože však Dr. Wolf píše,⁴⁾ že podal Vaším jménem návrh na 1500 zl. ročně, prosím

Vás, abyste se pokusil prosadit ještě alespoň tento návrh na 1500 zl. Vzhledem k tomu Vám posílám dlouhý dopis, který byl napsán ještě dříve, než jsme obdrželi odrazující dopis p. b.[aron] P.[asqualatiho], že byste chtěl najít ještě některé motivy, aby se mohlo dosáhnout alespoň 1500 zl. –

Arcivévoda psal podruhé nejvyššímu purkrabímu⁵⁾ a z jeho předchozí odpovědi arcivévodovi lze usoudit, že se bude jistě angažovat, – a že je možné dosáhnout přinejmenším oněch 1500 zl. –

Mějte se dobře, nemohu napsat ani o jedno další písmeno víc, vyčerpává mne to. Kež by Vaše přátelství přivedilo konec, neboť jestli ta věc dopadne tak špatně, musím opustit Vídeň – protože bych z tohoto důchodu nemohl žít, – nebo tady to došlo už tak daleko, že všechno maximálně zdražilo a vše musí být zaplaceno. Mé poslední dvě akademie⁶⁾ mne stály 5108 zl. Nebýt velkorysého daru císařovny,⁷⁾ nezbylo by mi téměř nic. –

Ve spěchu Váš ctitel a přítel

Beethoven

Blahorodému panu Kaňkovi.

- 1) K tomuto dopisu byl přiložen dopis Dr. Kaňkovi, který psal Beethoven krátce před 11. 1. 1815.
- 2) Dopis, který Beethoven obdržel 11. 1. 1815, se nedochoval.
- 3) Beethovenův vídeňský právní zástupce Karl von Adlersburg.
- 4) Pravděpodobně v témže dopise, adresovaném Adlersburgovi, o kterém se Beethoven zmiňuje v dopise psaném krátce před 11. 1. 1815.
- 5) Dopis se nedochoval.
- 6) Zmínka se pravděpodobně týká akademií ve dnech 29. 11. a 2. 12. 1814. Při druhé akademii byl sál „obsazen sotva do poloviny“.
- 7) Beethoven se pravděpodobně zmiňuje o daru padesáti dukátů, který dostal od ruské carevny Elisabety Alexejevny za dedikaci polonézy op. 89, a snad také za dedikaci klavírního výtahu symfonie op. 92. Ve stejné době rovněž obdržel 100 dukátů za věnování houslových sonát op. 30 caru Alexandrovi I.

209 Hraběnce Marii Erdödyové v Jedlese (G 785)

Vídeň, 29. února 1815 [poněvadž nebyl přestupný rok, skutečné datum bylo zřejmě 1. března]

Drahá hraběnko,

Váš dopis jsem četl s velkým potěšením, stejně jako jsem přijal obnovení Vašeho přátelství se mnou. Dlouho bylo mým přáním opět

Vás jednou vidět a rovněž tak Vaše milé děti, neboť ač jsem mnoho vytrpěl, neztratil jsem dřívější city pro dětství, pro krásnou přírodu a přátelství. – Trio a všechno, co není vydáno, je Vám, milá hraběnko, ze srdce k dispozici; jakmile to bude napsáno, obdržíte to. – Ne bez soucitu a účasti jsem se častěji dotazoval na Váš zdravotní stav¹⁾ nyní se k Vám jednou dostavím osobně a budu se těšit, že smím mít účast na všem, co se Vás týká. – Můj bratr Vám psal, musíte s ním mít již shovívavost, on je skutečně nešťastný, trpící člověk. – Naděje na nadcházející jaro bude mít, jak doufám a přeji Vám, – nejlepší vliv také na Vaše zdraví a přivede Vás snad do nejlepší pohody. – Milá, drahá hraběnko, mějte se opravdu dobře, poroučím se Vaším milým dětem, které v duchu objímám, – doufám, že Vás brzy uvidím –

Váš pravý přítel Ludwig van Beethoven

Pozn.: Písemný styk a přátelství mezi Beethovenem a hraběnkou Erdödyovou bylo obnoveno po pětileté odmlce.

¹⁾ Hudební skladatel a spisovatel Johann Friedrich Reichardt (1752–1814) popsal ve své knížce „Vertraute Briefe, geschrieben auf einer Reise nach Wien“ (Amsterdam 1810) osobnost hraběnky Erdödyové, kterou navštívil na jejím hudebním večírku. Zmínil se také o příčinách její nemoci: „...hraběnka Erdödyová je velmi hezká, drobná, jemná paní, která byla v necelých 17 letech provdána a po prvním porodu byla stížena nevyléčitelným ochrnutím nohou. Dva až tři měsíce v roce neopustí lože, ač má tři zdravé děti, které po ní stále „šplhají“. Zbýl jí jediný požitek z hudby, takže i Beethovenovy skladby hraje opravdu výborně. Se svými stále silně oteklýma nohama kulhá od jednoho klavíru k druhému, přitom je stále veselá, přátelská, dobrá. Beethoven jí a celé společnosti improvi-
zoval z nejhlubší duše celou hodinu, až vyloudil vřelé slzy.“

210 Hraběnce Marii Erdödyové v Jedlesee (G 787)

[Víděň, po 1. březnu 1815]

Má milá, drahá hraběnko!

S mnohým potěšením jsem dostal Vaše poslední řádky, momentálně však nemohu Váš milý dopis najít, abych na něj plně odpovéděl. Pokud jde o trio¹⁾ dejte mi jen vědět, zda si je chcete nechat opsat u sebe, nebo zda to mám zprostředkovat já? Obojí je mi jedno; to, co je pro Vás nejvhodnější, mi bude nejmilejší. Pan Linke, který má něco důležitého ohledně svého zítřejšího koncertu, spěchá, proto jen

ještě všechno milé a dobré Vám a Vaším dětem a příští příležitosti využiji, abych byl s Vámi všemi ve Vašem středu. Do té doby, milá, drahá hraběnko, žijte blaze.

Váš pravý přítel Beethoven

¹⁾ Jedná-li se o klavírní trio op. 97, to bylo dokončeno 26. 3. 1815.

211 Hraběnce Marii Erdödyové v Jedleseu (G 797)

[Vídeň, březen 1815]

Slyšel jsem, moje drahá hraběnko, že zde máte lékárnu, kam je možné zasílat Vám dopisy. Já jsem se zatím domníval, že to, co jsem Vám psal ohledně tria, jste nemohla číst. Vidím, že houslový a violoncellový hlas je již opsán, zasílám Vám je a Vy je můžete používat tak dlouho, dokud je nedám do tisku.¹⁾ Velmi mne potěšilo psaní Vaší milé dcery Marie a přeji si, abych mohl brzy vidět ji a stejně tak její milou matku pohromadě se všemi ostatními příslušníky [rodiny], což také, jakmile mi to jen bude možné, uskutečním. –

Žijte blaze, drahá hraběnko. Váš opravdový přítel Beethoven

Jakmile přijde Brauchle²⁾ do města, necht' mne navštíví, do dvanácti hodin dopoledne jsem vždy k nalezení.

Pozn.: Zároveň s tímto dopisem zaslal Beethoven hraběnce Erdödyové houslový a violoncellový hlas klavírního tria B dur („Arcivévodské“) op. 97.

¹⁾ Klavírní trio op. 97 bylo odevzdáno k tisku v létě 1816.

²⁾ Josef Xaver Brauchle (1783–1838), vychovatel, učitel hudby, skladatel, sekretář hraběnky Erdödyové.

212 Karl Amenda Beethovenovi (G 791)

Talsen, 20. března 1815

Můj Beethovene,

po dlouhém, provinilém mlčení¹⁾ se blížím s obětí Tvé nádherné múze v naději, že mne s Tebou smíří a že si opět vzpomeneš na svého skoro odcizeného Amendu. – Ó! Ony nesrovnatelné dny! Tu

jsem byl tak blízko Tvému srdci, tu mne k Tobě nerozlučně poutalo to láskyplné srdce a kouzlo Tvého velikého talentu! – Obojí stojí v nejkrásnějším světle ještě stále před mým vnitřním zrakem, jsou to klenoty mého nejhlubšího citu, který mi nemůže vzít žádný čas. – Tenkrát jsem občas zaslechl z Tvých úst, že by sis přál vznešený námět k velké opeře. Předpokládám, že jsi jej ještě nenašel. – Nyní pohled: já Ti jej nabízím! Posílám Ti zde operu,²⁾ o které se odvažuji směle tvrdit, že jí podobná dosud neexistuje. Proto však ji máš komponovat Ty a nikdo jiný. To je zároveň přání znamenitého básníka, mého upřímného přítele.³⁾ Tento opis jeho vlastní rukou je sice drobný, jak by ale bylo jinak možné vtěsnat celou operu do jedné dopisní obálky; seznam se však s malými tahy písma a zvláště s obsahem celku: a budeš brzy plynule číst. Můžeš si také brzy nechat udělat větší kopii. Potom ale, příteli, pusť se hned do díla a ukaž světu také zde, co dovede Beethoven, když pracuje *con amore*. S potěšením zjistíš, jak je tento text vypracován se zřetelem na hudbu, jak rozvážně jsou všechny scény a zpěvy seřazeny. Jen jedině Ti snad bude vadit: příliš velká délka kusu; ta Tě pravděpodobně přinutí komponovat mnohé bez opakování hudby. Zato se však již dopředu těším, jak budeš při tak mnohých, krásných situacích překypovat Tobě vlastní jemností nebo silou, jak vtiskneš různým skupinám charakteristickou podobu a nakonec při velké plnosti hlasů a mnohé vražedné podívané spojíš celou hojnost harmonie, která je v dokonalosti vlastní jen Tobě.

Ó, kdybych mohl já a můj věrný Berge, který se oddává se stejnou úctou Tvé veliké múze, kdybychom mohli být při této práci také někdy u Tebe a tak mnohé již při vzniku s Tebou cítit a s Tebou vychutnávat! Ostatně, já jsem byl jedním z těchto šťastlivců; ty, kteří jsou toho hodni, nepostrádáš jistě ani teď! Já znám potřebu Tvého nepředpojatého srdce. Je to: zdokonalování umění. Nuže, nyní vydej světu první z oper! Jsem však přece i tak dost šťasten, že na mne budeš při tom vzpomínat a já se budu jednou moci pást na nadšení, se kterým svět přijme nepochybně mistrovské dílo mých dvou nejsrdečnějších přátel.

Napiš mi brzy, můj Beethovene! Prosím Tě, opravdu brzy, abych se dozvěděl, zda jsi obdržel tento dopis spolu s tou pro Tebe jistě důležitou přílohou. Zvláště mi pak napiš, i když třeba jen několika slovy, jak se máš. Nebyl jsem, ovšem, dosud úplně beze zpráv o Tobě. Vyprávěly mi o Tobě noviny a cestující, k mému srdci o Tobě často hovořily Tvé nádherné skladby: Toto všechno však jen rozmnožovalo mou touhu po Tvých vlastních zprávách od Tebe. – Ty churavíš se sluchem? Ubohý

příteli! Jak velice Tě lituji! Jinak se máš ale dobře? Musíš se mít; zvěstuje to sláva, které jsi dosáhl nedávno Wellingtonem. – . Žije dosud náš milý Zmeškal? Pochybuji. – Pozdravuj příležitostně naše společné přátele, zvláště Streicherovy. – – –

Já vedu ještě stále prostý život venkovského faráře v příjemném venkovském sídle, po boku mé dobré Jeanetty,⁴⁾ v bratrské jednotě s mým upřímným přítelem Bergem, obklopen malým světem dětí, pěti mými milými dětmi; ne sice docela bez starostí, ale přece, Bohu díky!, dosti šťasten a hledě vstříc lepší budoucnosti. – Hudební zážitek mám nanejvýš řídké, občas ještě v našem hlavním městě Mitavě [Jelgava], kde září bezesporu jako houslistka první velikosti výborná dívka, Marianne von Berner. Tam jsem také slyšel Baillota z Paříže.⁵⁾ Ó, jak mocným nástrojem jsou housle, když z nich mluví Baillotova duše! – Po tom, kdy jsem Tě slyšel hrát poslední večer u Zmeškala, jsem nebyl znovu tak mocně otřesen žádným smrtelníkem, jako Baillotem. On byl tehdy ve Vídni, o Tobě mluvil s nadšením, nic nehrál raději než Tvé věci a přiznal, že jedenkrát hrál před Tebou, avšak s velikými rozpaky.

Milý Beethovene, obšťastni zase brzy nás, houslisty, kvartety! – – Končím, abych nechal ještě místo našemu příteli Bergemu pro několik řádků, které Ti chce napsat o vašem Bacchovi.

Tobě, můj věčně drahý Beethovene, nejlepší Boží požehnání! – Moje adresa je: P.[an] pastor Amenda v Talsenu v Kuronsku. Přítel Berge potřebuje více místa, bere si zvláštní list. Toto místočko patří tedy ještě mně. Použiji je k otázce: Nepodnikneš, můj Beethovene, nyní ani jednu velkou hudební cestu? Svými díly jsi světu již dlouho chvalně znám; všude Tě touží poznat osobně; zlatý mír konečně zase obšťastňuje svět a všude se těší přízni múzy. Z cestování bys musel mít velký prospěch; bylo by přínosem také pro Tvé zdraví, zvláště při návštěvě lázní a tak, jako kdysi u Haydna, by si Tě dobří Vídeňáci při Tvém návratu z ciziny také učili ještě více vážit. A kdybys konečně také navštívil sever, kdybys jel na své cestě do Petrohradu přes Mitavu a Rigu; jak bys tady byl přijat! Pak bych spěchal do Tvého náručí, zavezl bych Tě na několik dní ke mně – ó, já šťastlivec! – Tebe, mého nejvroucněji milovaného Beethovena hostit ve svém domě! – uvažuj o tom, příteli!

Ještě jednou – měj se dobře!

1) Korespondence mezi Beethovenem a Amendou byla přerušena asi na téměř 15 let. Poslední známý Beethovenův dopis Amendovi je z 1. července 1801.

2) Jedná se o rukopis libreta k opeře „Bacchus“ od Rudolfa vom Berge.

- 3) Rudolf vom Berge (1775–1821) byl nejprve hercem, potom vychovatelem v Talsenu a Puhnenu (v Lotyšsku: Talsi a Punas). Psal tragédie a operní libreta.
- 4) Jeanette Benoitová (1785–1844). Amenda se s ní oženil v létě 1802, krátce předtím, než dne 13. 7. 1802 nastoupil na místo pastora v Talsenu.
- 5) Pierre Marie François Baillot de Sales (1771–1842), slavný francouzský houslista. Podnikal koncertní cesty, mj. též do Ruska.

213 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 795)

[Víděň, po 21. březnu 1815]

Vaše Císařská Výsosti!

Prosím, abyste mi milostivě zaslal sonátu e moll,¹⁾ protože ji potřebuji kvůli korektuře. – V pondělí se zase sám ohlásím u Vaší C. Výsosti. Nové události²⁾ jsou příčinou, že mnohá díla, která se zdála být mnou opomenuta, musí být co nejrychleji dokončena, a přitom jsem stále zdrav jen z poloviny. – Opravdu velice prosím, aby mi V. C. V. nechala vzkázat jen několik slov o svém zdravotním stavu; stále doufám, že se v té věci dozvím lepší, ano, brzy ty nejlepší zprávy.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější služebník

Ludwig van Beethoven

1) Sonáta op. 90 pro klavír.

2) Narážka na Napoleonův návrat z ostrova Elba do Francie 22. 3. 1815 a následující tzv. „stodenní císařství“, které vyvolávalo obavy z nových konfliktů. Po porážce v bitvě u Waterloo byl Napoleon nucen opět abdikovat 22. 6. 1815 a byl spojenci internován na ostrově sv. Heleny.

214 Dr. Janu Nepomuku Kaňkovi v Praze

(G 802)

Víděň, 8. dubna 1815

Zajisté není dovoleno být s Vámi v tak přátelském vztahu, jak jsem si myslel, a bydlet vedle sebe tak nepřátelsky, aniž bychom se viděli!!!!!!!!!! – tout a vous, píšete, aj, ty větroplachu, řekl jsem – ne, ne, to je příliš ošklivé – rád bych Vám 9000krát poděkoval za Vaše snažení pro mne¹⁾ a 20 000krát vynadal, že jste pryč, sotva jste přišel – tedy všechno je klam, přátelství, království, císařství, všechno je mlha, kterou rozhání a jinak formuje každý závan větru!! –

Snad pojedu do Teplic,²⁾ avšak není to jisté, při této příležitosti bych mohl Pražanům umožnit něco si ode mne poslechnout, co myslíte, máte-li ještě vůbec o mně nějaké mínění? Poněvadž je pro mne záležitost s Lobkowiczi také ukončena, je zde finis, ač se při tom nalézá malé fuj, fuj.³⁾ – Bar. Pasqualati Vás asi zase brzy navštíví, také on pro mne vynaložil mnoho námahy,⁴⁾ – ano, ano, snadno se řekne právo, ale těžko se od druhých vymáhá. –

Čím Vám mohu posloužit ve svém umění? Řekněte, chcete zpěv samomluvy krále-uprchlíka⁵⁾ nebo opěvování křivé přísahy usurpátora⁶⁾ – nebo setkání dvou vedle sebe bydlicích přátel, kteří se nikdy nevidí? – V naději, že o Vás brzy něco uslyším, protože teď jste ode mne tak daleko a takto je to mnohem snadnější, než se najít zblízka, jsem Vás navždy oddaný, Vás si vážící přítel

Ludwig van Beethoven

- 1) Dr. Kaňka podporoval Beethovena v právním sporu s pozůstalými knížete Kinského o splácení podílu, vyplývajícího ze smlouvy o rentě z 1. března 1809 (viz č. 89). Prostřednictvím Dr. Kaňky a barona Josepha Pasqualatiho získal Beethoven od Kinských vysouzenou sumu 2479 zl. dne 25. března 1815.
- 2) Po roce 1812 již Beethoven do Teplic nikdy nepřijel ani neměl příležitost průjezdu Prahou nebo její návštěvy.
- 3) Místo původně stanovené částky 4000 zl. ročního platu Beethoven nyní, vzhledem k redukovanému podílu Kinského potomků, dostával 3400 zl.
- 4) Pravděpodobně se jedná o barona Josepha Andrease Pasqualatiho, bratra vídeňského Beethovenova přítele, Johanna Baptisty Pasqualatiho. Joseph Andreas Pasqualati bydlel v Praze a zřejmě se také účastnil jednání s potomky knížete Kinského.
- 5) Narážka na krále Ludvíka XVIII., který 20. března 1815 prchl před Napoleonem Bonapartem do Ženevy.
- 6) Narážka na Napoleona Bonaparta, který svým návratem do Francie 1. března 1815 porušil slib ze dne 6. dubna 1814, jímž se zřekl francouzského trůnu.

215 Karlu Amendovi v Talsenu

(G 803)

Vídeň, 12. dubna 1815

Můj milý, dobrý Amendo!

Doručitel tohoto dopisu, hrabě Keyperling,¹⁾ Tvůj přítel, mne navštívil a vzbudil ve mně vzpomínku na Tebe. Žiješ prý šťastně, máš prý děti,²⁾ u mne se ovšem obojí nespĺňuje. Mluvit o tom by bylo příliš rozvláčné, více o tom někdy jindy, až mi zase napíšeš. – Se svou patri-

archální prostomyslností mi přicházíš 1000krát na mysl, a jak často jsem si přál mít kolem sebe takové lidi, jako jsi Ty; avšak osud mi chce odepřít splnění mých přání, patrně k prospěchu mému nebo druhých. Mohu říci, že žiji téměř sám v tomto největším městě Německa, neboť musím žít vzdálen skoro od všech lidí, které miluji a mohl bych milovat. Na jaké úrovni je hudební umění u vás? Slyšel jsi tam již některá z mých velkých děl? Říkám velkých, ale proti dílům Nejvyššího je všechno malé. Měj se dobře, můj milý, dobrý Amendo, vzpomeň si někdy na svého přítele

Ludwiga van Beethovena

Když mi píšeš, nepotřebuješ žádné další adresy, než mé jméno.

- 1) Archibald hrabě Keyserling (1785–1855), pruský důstojník, od roku 1813 ve službách knížete Biron-Wartenberga v Kuronsku. Beethoven píše chybně Keyperling.
- 2) Amenda měl se svou paní Jeanettou, roz. Benoitovou, šest dětí, z nichž pět ještě žilo.

216 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 801)

[Vídeň, snad počátek roku 1815]

Vaše Císařská Výsosti!

Prosím, abyste mi laskavě zaslal trio B dur s hlasy,¹⁾ jakož i oba hlasy houslové sonáty G dur,²⁾ abych si je mohl nechat rychle opsat pro sebe, neboť nemohu hned najít své partitury mezi mnoha jinými. – Doufám, že špatné počasí nebude nepříznivě působit na zdravotní stav V. C. Výsosti; mne však vyvede vždy trochu z míry. – Během 3 nejvýše 4 dnů mi bude ctí zaslat Vám opět obě díla zpět na patřičné místo. – Hudební přestávky ještě stále trvají

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

1) Klavírní („Arcivévodské“) trio op. 97.

2) Sonáta pro klavír a housle op. 96.

217 Hraběnce Marii Erdödyové v Jedlese (G 821)

[Baden, 20. července nebo krátce po 20. červenci 1815]

Moje milá, drahá hraběnko!

Vy mne již zase obdarováváte, a to není správné. Odnímáte mi tím každou mou malou zásluhu, kterou bych o Vás měl. – Ačkoliv si velmi přeji přijít k Vám, je nejisté, zda k Vám budu moci zítra přijít, ale v několika dnech určitě, i kdyby to mělo být jen odpoledne. Má situace je nyní velice zamotaná, více o tom ústně. Pozdravujte a přitiskněte všechny své milé děti mým jménem na své srdce, magistrovi¹⁾ jemný pohavek, vrchnímu správnímu úředníkovi²⁾ slavnostní pokynutí, Violoncellu³⁾ budiž uloženo, aby se odebral na levý břeh Dunaje a tak dlouho hrál, až bude z pravého břehu všechno přetaženo na levý břeh; takto by brzy Vašeho obyvatelstva přibýlo; já se jako dříve pustím celkem bezpečně cestou přes Dunaj; s odvahou, když je oprávněná, se vyhraje všude. Líbám Vám mnohokrát ruce, vzpomeňte si na svého přítele

Beethovena

Neposílejte tedy vůz, raději se odvážit!,⁴⁾ než odvézt! Slíbené hudebniny přijdou z města.

Pozn.: Dopis je velmi pravděpodobně odpovědí na pozvání hraběnky Erdödyové k návštěvě spojené s vypitím punče a konzumací toho, co bylo získáno ze země. Je také dokladem Beethovenova svérázného humoru, jenž je v tomto případě zřejmě reakcí na vtípnou, veršovanou pozvánku, kterou z pověření hraběnky napsal s datem 20. července její správce Sperl. Sperl se v ní označuje jako hraběncin posel, Beethovena oslovuje jako prvního skladatele po Bohu a uvádí, že ho bude s kočárem s dvojspřežím očekávat o půl druhé hodiny. Původní německé znění této veršované pozvánky je:

Ich kam von Jedlese als Both

Zum ersten Composteur nach Gott,
Der Gräfin von Erdödy Gnaden
Läßt Sie zum Punsche laden,
Und was das Land noch sonst beut.
Der Wagen steht zweispännig schon bereit,
Um Sie mit mir dahin zu fahren,
Bis halbe zwei Uhr werd' ich Ihrer harren.
den 20. Juli 1815

Sperl
Oberamtmann.

Já přišel z Jedlese co posel,
poselství mi velí

jít k prvnímu po Bohu skladateli,
milost hraběnky Erdödy
zve k punči Vás a nabízí i jiné plody,
jež dává země úrodností svojí.
Vůz s dvojspřežím připraven již stojí,
by se mnou cestu vážil jste teď tam,
já do půl druhé na Vás posečkám.
20. července 1815

Sperl,
vrchní správce.

- 1) Josef Xaver Brauchle, tajemník hraběnky a vychovatel jejích dětí.
 2) Hraběnčin správce Sperl.
 3) Violoncellista Josef Linke.
 4) V němčině: „...lieber wagen! als einen Wagen!“ Přitom v původním rukopise dopisu Beethoven navíc zaměňuje velké písmeno W za malé w a opačně u slov Wagen a wagen. Jde o slovní hříčku, v níž „Wagen“ znamená vůz či kočár a sloveso „wagen“ odvážit se.

218 Hraběnka Marie Erdödyová Beethovenovi

(G 819)

[Jedlese, snad 20. července 1815]

Apollons erster Sohn!
 Du größter großer Geister,
 Der Tonkunst erster Meister,
 Den jetzt Europa kennt,
 Dem selbst Apollo fröhnt,
 Und von dem Musenthron
 Belohnt mit seiner Krone:

Erhöre unsere Bitte,
 Bleib heut' in unsrer Mitte –
 Der große Mann Beethoven
 Gibt Fiat unserm Hoffen.

Marie die Alte,
 Marie die Junge,
 Fritzi der Einzige,
 August detto,
 Magister ipse,
 Violoncello das verfluchte,
 Aller Reichs Baron,
 Ober-Mann-Amt

Apollonův první synu!
 Ty největší z velkých duchů,
 První mistře hudebního umu,
 Kterého Evropa teď zná,
 Jemuž sám Apollon se oddává
 A z trůnu múz
 Nasazuje odměnou mu svou
 korunu:
 Vyslyš naši prosbu,
 Zůstaň dnes v našem středu,
 Beethovene, velký muži,
 Dej „Fiat“⁽¹⁾ naší naději.

Marie, ta stará,²⁾
 Marie, ta mladá,³⁾
 Fritzi, ta jediná,⁴⁾
 August rovněž,⁵⁾
 Magistr sám,⁶⁾
 Violoncello proklaté,⁷⁾
 Říší všech baron,⁸⁾
 Vrchní muž úřední.⁹⁾

An die lorbeerkrönte Majestät der erhabenen Tonkunst Ludwig v. Beethoven, sehnlichste Bitte der Jedleseer Musen, daß ihr geliebter Apollo noch den heutigen Tag in ihrer Mitte zubringen möge. Fiat.

Majestátu korunovanému vavříny vznešeného umění, Ludwigu v. Beethovenovi, nejtoužebnější prosba jedleseeských múz, aby jejich nejmladší Apollon strávil ještě dnešní den v jejich středu. Staň se.

Pozn.: Originál tohoto veršovaného pozvání není znám. Jeho text je převzat z publikace Alfreda Schöneho, Briefe von Beethoven an Marie Gräfin Erdödy, geb. Gräfin Niszky, und Max Brauchle (Lipsko, 1867). Toto veršované pozvání, stejně jako předcházející verše správce Sperla, svědčí o příjemných zážitcích a vzájemných vztazích s Beethovenem v kruhu vtipné společnosti kolem hraběnky Erdödyové. Beethoven se o radostných chvílích u hraběnky zmiňuje též v dopise hraběnce ze dne 19. 6. 1817.

- 1) „Staniž se.“
- 2) Hraběnka Erdödyová.
- 3) Dcera hraběnky.
- 4) Druhá dcera hraběnky.
- 5) Syn hraběnky.
- 6) Joseph Xaver Brauchle.
- 7) Joseph Linke.
- 8) Snad Mikuláš Zmeškal.
- 9) Správce Sperl.

219 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 824)

Vídeň, 23. července 1815.

Vaše Císařská Výsosti!

Když jste se nedávno usídlil ve městě, napadl mě, bohužel, tento sbor.¹⁾ Spěchal jsem domů, abych jej napsal, avšak zdržel jsem se s tím déle, než jsem sám zprvu předpokládal, a tak jsem, ke své největší lítosti, zmeškal návštěvu u V. C. Výsosti... – Špatný zvyk od dětství, ihned si zapisovat své první nápady, i když nebyly povedené, mi zde také uškodil. – Zasílám proto Vaší C. Výsosti svoji obžalobu a omluvu a doufám, že budu přijat na milost. – Pravděpodobně se budu moci brzy sám dostavit k Vaší C. Výsosti, abych se přeptal na Vaše, nám všem tak drahé zdraví.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

1) Beethoven se pravděpodobně zmiňuje o skladbě „Meeresstille und glückliche Fahrt“ pro sbor a orchestr op. 112, na text J. W. Goetha.

220 Hraběnce Marii Erdödyové v Jedlesee (G 826)

[Vídeň, pravděpodobně srpen/září 1815]

Drahá hraběnko, odpusťte, že jsem si tak dlouho ponechal Vaše hudebniny;¹⁾ chtěl jsem mít jen jejich opis, ale kopista mě s tím nechal tak dlouho čekat. – Doufám, že Vás brzy opět uvidím a déle než včera; Vaše milé děti tisknu v duchu na své srdce a prosím Vás, abyste se o mně zmínila také jiným, kterým na tom záleží.

Srdečně mne těší postup Vašeho uzdravování a stejně tak rozhojnění Vašich šťastných poměrů (které si, milá hraběnko, tak velice zasloužíte), ačkoliv si přeji, abyste mne nemohla počítat mezi ty, kteří s tím počítají. To nejsrdečnější přání blaha od Vašeho přítele

Beethovena

Paní hraběnce Erdödyové, rozené hraběnce Nizky.

1) Snad se jedná o dvě sonáty pro violoncello a klavír op. 102, které Beethoven hraběnce přislíbil. Věnoval jí je stejně jako klavírní tria op. 70, z roku 1808. Rukopis opusu 102 č. 1 je datován „1815, konec července“, č. 2 je datováno „začátek srpna 1815“. Na Finale druhé sonáty pracoval Beethoven pravděpodobně ještě na podzim roku 1815.

221 Hraběnce Marii Erdödyové v Jedlesee (G 827)

Vídeň, 19. září 1815

Moje milá, ctěná hraběnko!

Jak vidím, mohl bych být neklidný vzhledem k Vaší cestě a mít o Vás starost při Vašich potížích při cestování, avšak zdá se, že účelu může být u Vás dosaženo, a tak se utěšuji a zároveň Vám dodávám odvalu. My koneční s nekonečným duchem jsme zrozeni jen k utrpení a k radostem a téměř by se mohlo říci, že ti nejznamenitější dosahují radosti skrze utrpení. – Teď zase doufám, že od Vás brzy dostanu zprávy. Velkou útěchou pro Vás zajisté musí být Vaše děti, jejichž upřímná láska a úsilí o všeliké dobro může být jejich milé matce velkou odměnou za její utrpení. Potom přichází ctihodný magistr,¹⁾ Váš nejvěrnější štítonoš, potom mnohý jiný lumpácký lid, mezi ním cechmistr Violoncello,²⁾ rozvážná spravedlnost ve vrchním úřadu,³⁾ opravdu družina, po jaké by zatoužil mnohý král. – O mně nic – to znamená o ničem nic. –

Bůh Vám dej další sílu, abyste dorazila ke svému Isidinu chrámu,⁴⁾ kde by očistný oheň pohltil všechnu Vaši strast a Vy byste mohla procitnout jako nový Fénix.⁵⁾

Ve spěchu Váš věrný přítel Beethoven

Pozn.: Tento dopis Beethoven napsal před odjezdem hraběnky do Chorvatska. Její odjezd byl ve vídeňských novinách oznámen 2. 10. 1815 a údajně uskutečněn 30. září. Podtext dopisu naznačuje skladatelův smutek nad odjezdem blízké přítelkyně, vyvažovaný sarkasmem vůči členům hraběčnina doprovodu.

1) Josef Xaver Brauchle, vychovatel hraběčniných dětí.

2) Josef Linke.

3) Sperl, správce hraběčniných statků.

4) Isidiným chrámem je míněn zámek Paukovec v Chorvatsku.

5) Fénix byl podle egyptské mytologie bájný pták, který žije 500 let. Po uplynutí této doby se sám ve svém hnízdě spálí, aby z popela omlazen znovu vzlétl.

222 Hraběnce Marii Erdödyové v Jedlesesee (G 833)

[Baden, asi září 1815]

Milá, milá, milá, milá hraběnko,

užívám lázni, se kterými končím teprve zítra. Proto jsem Vás a všechny Vaše milé dnes nemohl vidět – doufám, že je Vám zdravotně lépe. Pro lepší lidi není útechou říci jim, že jiní také trpí, je však přece jen třeba vždy činit srovnání a tu asi vyjde najevo, že my všichni trpíme a bloudíme, jen každý jiným způsobem.

Přijměte vylepšené vydání kvarteta¹⁾ a to špatné vydání dejte jemným úhozem Violoncellu. Nežli k Vám zase přijdu, má ho moje snaha přivést trochu do rozpaků.²⁾ Žijte blaze, přitiskněte a polibte své milé děti mým jménem, ačkoliv mne napadá, že Vaše dcery již nesmím líbat, jsou už opravdu příliš velké, zde si nevím rady, jednejte podle své moudrosti.

Milá hraběnko, Váš opravdový přítel a ctitel Beethoven

1) Beethoven pravděpodobně hraběnce poslal vylepšený rukopis smyčcového kvarteta f moll (Quartetto serioso) op. 95. Skladatel kvarteto pravděpodobně přepracoval před odevzdáním do tisku.

2) Tato narážka se asi týká dvou sonát pro violoncello a klavír, C dur a D dur op. 102. Violoncellista Josef Linke strávil léto 1815 na statku hraběnky Erdödyové v Jedlesesee.

Ludwig van Beethoven
(rytina Blasia Höfela z r. 1814 podle kresby Louise Letronna)

223 Hraběnce Marii Erdödyové v Jedleseu (G 836)

[Víděň, mezi březnem a zářím 1815]

Milá hraběnko, dnes jsem Vám řekl, že jsem přišel kvůli sobě. Chtěl jsem vlastně říci, že jsem přišel kvůli Vám a kvůli sobě. Přál bych si, abyste mi vždy, také když mne nevidíte, věřila, že jsem u Vás a u Vašich milých dětí velmi rád, bez jakýchkoliv jiných důvodů a ohledů, bez vší jiné lidské příměsi.

Bthwn

224 Arcivévodovi Rudolfovi. (G 851)

[Víděň, po 15. listopadu 1815]

Vaše Císařská Výsosti!

Již od včerejšího odpoledne ležím vyčerpán po mnohých námáhách způsobených náhlou smrtí mého nešťastného bratra.¹⁾ Nebylo mi možno, abych se včera nechal u V. C. Výsosti omluvit; proto prosím, aby to nebylo přijato s nelibostí. Jistě však doufám, že Vaší Výsosti budu moci posloužit zítra.

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

¹⁾ Karl van Beethoven, skladatelův bratr, zemřel 15. 11. 1815. Byl pokladníkem v Císařské hlavní bance. Jeho syn a vdova se v budoucnu stali příčinou mnoha Beethovenových těžkostí a starostí. Beethoven se s vdovou soudil o poručnická práva k synovci a také se o něho staral.

225 Magistrát města Vídně Beethovenovi (G 853)

Víděň, 16. listopadu 1815

Na doporučení hospodářské komise městské nemocnice, s přihlédnutím, že pan Ludwig van Beethoven připravil v nemocnici sv. Marxe s nenáročnou ochotou bohatý zážitek provedením svých skladeb¹⁾ k dobru občanů, občanek a dětí a touto lidskou, přátelskou snahou zajistil ubohým starým a postiženým občanům, občankám a dětem

osvěžení a zmírnění jejich osudu, uděluje magistrát c. k. hlavního a sídelního města Vídně panu Ludwigovi van Beethovenovi čestné občanství hlavního a sídelního města jako důkaz uznání jeho zásluh a ocenění jeho dobrých snah.

Stephan Edler v. Wohlleben,

c. k. vládní rada a starosta

Jos. Karl Gruber,

magistrátní rada

Johann von Hofstätter,

sekretář

- 1) Týká se Beethovenovy akademie uskutečněné 25. 12. 1814. Tato akademie byla opakováním koncertů z 29. 11. a 2. 12. 1814 ve velkém sále Reduty. Na nich byla poprvé provedena kantáta „Slavnostní okamžik“ op. 136, „Bitva u Vittorie“ („Wellingtonovo vítězství“) op. 91 a symfonie č. VII. op. 92.

VII Karl Beethoven, choroby a tvůrčí vzepětí (1816–1819)

226 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 887)

[Víděň, snad leden 1816]

Vaše Císařská Výsosti!

Můj zdravotní stav se opět zhoršil, takže jsem mohl podniknout jen několik vycházek během dne. Mezitím se to nyní zase zlepšilo a já se mohu nejméně třikrát týdně těšit z toho, že smím opět navštívit Vaši C. Výsost. Ostatně jakkoliv jsou v těchto strašných časech mé starosti veliké a převyšují všechno prožité, budou ještě větší proto, že jsem se od listopadu minulého roku stal otcem¹⁾ ubohého sirotka,²⁾ takže toto všechno také znemožní mé úplné uzdravení. – Přeji Vaši C. Výsosti všechno myslitelné dobro a krásu a prosím, abych neupadl v nemilost, ani nebyl zneuznán.

Vaši Císařské Výsosti nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

¹⁾ Kaspar Karl van Beethoven stanovil ve své závěti poručníkem svého syna Karla bratra Ludwiga van Beethovena. Později se našel také dovětek k této závěti, kterým byla poručnickými právy k dítěti pověřena i jeho matka, Johanna van Beethovenová. Ta však nebyla soudem uznána za schopnou tuto povinnost vykonávat, a to údajně z mravních důvodů. Karlova matka byla totiž pro zpronevěru šperku odsouzena na jeden rok vězení, tento rozsudek byl však vzápětí změněn na několik dní. Syn Karl tedy ve svém vztahu kolísal mezi matkou a strýcem.

²⁾ Beethovenův synovec Karl Franz Beethoven (4. 9. 1806 – 13. 4. 1858).

227 Carlu Czernymu

(G 912)

[Víděň, únor/březen 1816]

Můj milý Czerny!

Prosím Vás, abyste zacházel s Karlem pokud možno s trpělivostí, i když to nyní ještě tak nejde, jak si Vy a já přejeme, jinak toho dokáže ještě méně, nebo (to se mu nesmí říci) je příliš přepínán špatným rozdělením hodin. Hned se to, bohužel, nedá změnit, proto mu vycházejte vstříc, jak jen možno, s láskou, avšak přísně. Potom se to bude dařit lépe i za těchto skutečně nepříznivých poměrů pro K. – Ohledně jeho hry pod Vaším dohledem Vás prosím: když se naučí patřičný prstoklad a hraje jak v taktu tak noty dosti dobře, teprve potom jej připouštět k přednesu, a když je jednou tak daleko, nepřerušovat ho kvůli

malým chybám a teprve po skončení skladby jej na ně upozornit; tuto metodu jsem používal vždy, i když jsem vyučoval málo, ona brzy vychovává hudebníky, což je ostatně jeden z prvních účelů umění a mistra i žáka unavuje méně. U jistých pasáží jako:

si přeji občas používat také všechny prsty stejně jako při:

aby je bylo možné vybrousit. Takové pasáže, hrané málo prsty, znějí ovšem, jak se říká „jako perličky, nebo jako jedna perla“, my si však také jednou přejeme jiné – kovové perly – jindy o tom více. – Přeji si, abyste toto všecko přijal s takovou láskou, s jakou jsem Vám to řekl a myslel. Stejně jsem a stále ještě zůstávám Vaším dlužníkem. – Kéž by Vám má upřímnost, pokud jen možno, vůbec posloužila jako záruka budoucího vyrovnání. –

Váš opravdový přítel

Beethoven.

Pozn.: V roce 1816 požádal Beethoven Carla Czerného (1791–1857), aby ve hře na klavír vyučoval jeho synovce Karla. Nejen vzhledem ke svému příbuzenskému, ale zejména citovému vztahu k synovci neopomíná Czernému radit tím spíše, že Czerný byl v klavírní hře Beethovenovým žákem. V té době již Czerný zahajoval svou uměleckou dráhu virtuosa, pedagoga a skladatele. Stal se vynikajícím interpretem Beethovenových skladeb a jako pedagog vychoval řadu předních umělců, mimo jiné Franze Liszta.

228 Cajetanu Giannatasiovi del Rio

(G 928)

[Vídeň, snad před květnem 1816]

Nejdražší příteli, od Karla zde obdržíte částku za příští čtvrtletí. – Proším Vás, abyste mu projevoval více citu a srdce, neboť to poslední je pákou ke všem ctnostem a i když je citovost mnohdy zesměšňována a snižována, je přece jen našimi největšími spisovateli, jako je

Goethe, považována za znamenitou vlastnost. Ano, mnozí tvrdí, že bez citu nemůže existovat vůbec žádný vynikající člověk a že v něm [bez něj] nemůže být žádná hloubka. Mám příliš málo času, ústně více o tom, jak s Karlem jednat. –

Váš přítel a služebník

L. v. Beethoven

Pozn.: Beethovenův synovec Karl byl dán 2. února 1816 ve Vídni do výchovného ústavu Cajetana Giannatasia del Rio (1764–1828). Beethoven, který byl citově na svého synovce dosti vázán, se zřejmě snažil zmírnit tvrdší výchovné podmínky, v takových ústavech tehdy běžné, v jeho prospěch.

229 JUDr. Janu Nepomuku Kaňkovi (G 929) v Praze

[Vídeň,] 1. května [1816]

Prvního května!!!!, kdy Beethoven musel psát o 600 zl. v pokůzkách a zase jde o pouhé zdání a o nic jiného, než o zdání.¹⁾

Můj nejtěnější K.!

I když Vám píšu málo nebo nepíšu vůbec, vím, že si to vykládáte jen tak, jak to skutečně je. Pravda setrvává v dobrém srdci i bez korespondence a tak by to zajisté mělo mezi námi zůstat. –

Již několikrát jsem od Kinských svou penzi dostal o dva, nebo při nejmenším o tři měsíce později. Ani nyní tyto bídné peníze nedostávám ve správný čas. V Praze bych je býval musel vyzvednout už 1. dubna. Baron Pasqualati²⁾ psal Ballabenovu domu³⁾ v Praze, aby oněch půlročních 600 zl. vyinkasovali, ještě dodnes však na dva dopisy od těch obchodních psů, chtěl jsem říci od obchodníků, nepřišla žádná odpověď. Nevím, v čem to vězí, že mi tento, beztoho neprávem krácený plat nenechají ani jedenkrát odeslat v náležitě lhůtě. Žádám Vás proto, abyste mi opět věnoval svou přátelskou ochotu ke službě a pokud možno mi co nejdříve vysvětlil příčinu tohoto protizákonného jednání a jinak abyste vykonal, co je možné, abych přece jen tuto žebrotu vůbec dostal; – vlivem poměrů mi i při opětovaném prodělku⁴⁾ můj plat vystačí sotva na tři měsíce, jak by teprve stačil na 12 měsíců, neboť takhle to vypadá v tomto monarchistickém, anarchistickém Rakousku!!!!!!!

Na poštu bylo právě podáno mé věnování kněžně Kinské.⁵⁾ Současně jí zašlu ještě jeden dopis, ve kterém budu nejuctivějším způsobem požadovat to, co mi právem náleží. – Jestliže jsem Vám dosud nezaslal slíbené sonáty, je to proto, že brzy vyjdou [tiskem], neboť každý tisk je lepší, než psané noty. – Ohledně Wolfa⁶⁾ budu pokud možno co nejdříve pomýšlet na nějaký dar. – Moje situace se zatím stala bohatší a [současně] chudší, mám zcela na starosti dítě mého bratra. –

Srdečně Vás objímám a jsem jako vždy v plné úctě Váš

Ludwig van Beethoven

Velectěnému panu Janu Kaňkovi, doktoru práv v Českém království,
odevzdat na Staroměstském náměstí.

Pozn.: Datování dopisu je odvozeno od data plné moci pro Kaňku ze dne 2. 5. 1816. Z obsahu dopisu vyplývá, že Beethoven musel i po vyhraných procesech urgovat u rodiny Kinských včasné vyplácení svého smluvního důchodu.

- 1) Slovní hříčka: Geld-Scheine byly peněžní poukázky, význam slova der Schein je v němčině zdání, klam.
- 2) Vídeňský Johann Baptist Pasqualati.
- 3) Obchodní a bankovní dům v Praze, v té době již vedený synem zakladatele, Karlem Ballabenem jun. Firma Ballabenů byla založena v roce 1773 a ještě v roce 1851, a to i po částečném bankrotu v roce 1826, byla pražskými úřady registrována.
- 4) Zavedením stříbrných peněz byla znehodnocena kupní síla papírových poukázek („vídeňská měna“).
- 5) Beethoven kněžně věnoval právě vydaný výtisk písně „An die Hoffnung“ („O naději“) op. 94.
- 6) Pražský právní zástupce Anton Wilhelm Wolf zastupoval Beethovena v jednáních s dědici knížete Kinského.

230 JUDr. Janu Nepomuku Kaňkovi (G 930)
v Praze

[Vídeň, 2. května 1816]

Můj nejdražší, nejváženější příteli!

Po mém včerejším dopisu následuje již dnes, 2. května, dopis druhý. Po jednom měsíci a šesti dnech Pasqualati dnes řekl, že Ballabenův dům je pro toto příliš velký, a proto musím Vaši maličkost (právě tak jako já si nic nedělám z toho, že jsem tak malý a že sloužím druhým) poprosit o laskavost.¹⁾

Má činže činí 550 zl.²⁾ a je placena právě z té částky.

Jakmile vyjdou nové, tištěné klavírní skladby,³⁾ [jejich] exempláře dostanete, stejně tak „Bitvu“⁴⁾ atd. – Promiňte, promiňte, můj šlechtěný příteli, bude se přemýšlet o jiném způsobu, jak tuto věc nejsprávněji uskálšít.

Ve spěchu Váš přítel a ctitel

L. v. Beethoven

1) K dopisu byla pravděpodobně přiložena plná moc pro Kaňku, datovaná dnem 2. 5. 1816.

2) Podle Beethovenova sdělení Riesovi z 8. 5. 1816 se jedná o výši činže za půl roku.

3) Beethoven pravděpodobně myslí na houslovou sonátu G dur op. 96 a klavírní trio B dur op. 97. Obě skladby vyšly v roce 1816 v nakladatelství Steiner ve Vídni a Birchall v Londýně.

4) Bitevní symfonie op. 91, vyšla právě v únoru 1816.

231 Hraběnce Marii Erdödyové v Padově (G 934)

Vídeň, 13. května 1816

Má ctěná, milá přítelkyně!

Mohla byste si snad právem myslet, že mé vzpomínky na Vás zcela vyhasly. Je to však zatím jen zdání. Smrt mého bratra¹⁾ mi způsobila velkou bolest, jakož i velkou námahu, abych zachránil svého milého synovce před jeho zkaženou matkou.²⁾ To se podařilo, zatím jsem však pro něj nemohl učinit nic lepšího, než ho dát do ústavu, je tedy ode mne vzdálen. A co je ústav proti bezprostřední účasti a starosti otce o své dítě, neboť za toho se nyní považuji a všemožně přemýšlím, jak bych mohl mít tento mně tak drahý klenot blíže, abych na něj mohl rychleji a prospěšněji působit. Jak je to však pro mne těžké! Ke všemu je také mé zdraví již šest týdnů kolísavé, takže častěji myslím, ovšem ne se strachem, na smrt. Jen svému ubohému Karlovi bych zemřel příliš brzy. – Jak vidím z Vašich posledních řádků, Vy, má milá přítelkyně, asi také ještě velmi trpíte.³⁾ S člověkem to není jinak, svou sílu má osvědčit i v tom, to znamená vydržet bez reptání, cítit svou nicotnost a zase se snažit dosáhnout dokonalosti, které nás chce učinit hodny Nejvyšší.

Linke je nyní již asi u Vás. Kéž by ve Vás probudil svými střevovými strunami radost! Brauchle se svých potřeb asi nevzdá a Vy budete jako vždy užívat⁴⁾ jeho úsluhy ve dne v noci. Pokud jde o ptáka Sperla,⁵⁾

slyším, že s ním nejste spokojena. V čem to vězí, nevím. Jak slyším, hledáte jiného vychovatele, avšak neukvapujte se a seznamte mne se svými názory a záměry. Snad Vám mohu dát dobré tipy, možná ale Sperlovi v kleci křivdíte. Objímám Vaše děti a vyjadřuji to v tercettu,⁶⁾ ve zdokonalování budou jistě činit pokroky každý den. Dejte mi opravdu velmi brzy vědět, jak se Vám na tom malém, mlhavém kousku země, kde teď jste, daří. Na Vašich strastech i radostech se zajisté velice podílím, i když to vždy hned nevyjádřím a nesdělím. Jak dlouho ještě zůstanete, kde budete v budoucnu žít? S věnováním violoncellových sonát⁷⁾ nastane změna, která však nezmění Vás ani mne.

Milá, drahá hraběnko – ve spěchu Váš přítel

Beethoven

- 1) Kaspar Karl van Beethoven (1774–1815), skladatelův bratr, pokladník rakouské Národní banky a otec Karla van Beethovena (1806–1858).
- 2) Beethoven se několik roků soudil se synovcovou matkou o poručnická práva, neboť jeho bratr Kaspar Karl jimi v závěti pověřil nejen jeho, ale částečně též svou manželku, synovcovu matku. Beethoven matce poručnická práva upíral pro její údajnou mravní nezpůsobilost.
- 3) Hraběnka trpěla od svého mládí bolestivými otoky nohou, které jí znesnadňovaly chůzi.
- 4) Beethoven si podle svého zvyku neodpouští narážky, v tomto případě na jméno hraběněčina tajemníka a vychovatele Brauchleho. „Gebrauch machen“ znamená užívat.
- 5) Jméno hraběněčina správce Sperla připomíná „Sperling“, což v němčině znamená vrabec.
- 6) Zmínka o tercettu se pravděpodobně týká klavírního tria f moll, které Beethoven zamýšlel věnovat hraběněčiny dětem. S ohledem na úmrtí jejího syna Augusta trio nedokončil.
- 7) Dvě sonáty C dur a D dur pro klavír a violoncello op. 102, vydané v roce 1817 v Bonnu u Simrocka a věnované hraběnce Erdödyové.

232 Hraběnce Marii Erdödyové v Padově (G 935)

Vídeň, 15. května 1816

Ctěná, milá přítelkyně!

Tento dopis byl již napsán a tu dnes potkávám Linkeho a dozvídám se o Vašem oplakávání hodném osudu, o náhlé ztrátě Vašeho milého syna. Jakou dát zde útěchu? Nic nebolí více, než náhlý, neoče-

kávaný skon těch, kteří jsou nám blízcí. Právě tak nemohu zapomenout na smrt mého ubohého bratra; nelze však jinak, než si pomyslet, že ti, kteří rychle odcházejí, méně trpí. Na Vaší nenahraditelné ztrátě se však podílím nejhlubší účastí. Snad jsem Vám ještě nepsal, že se také již dlouhou dobu necítím zdráv. Mimo tohoto důvodu mého dlouhého mlčení mám nyní ještě starosti s mým Karlem, kterého jsem si v myšlenkách často připodobňoval k Vašemu milému synovi. Zármutek mne naplňuje nad Vámi i nad sebou, neboť jsem Vašeho syna miloval. Nebesa nad Vámi bdí a Vaše již tak velké utrpení nebudou zvyšovat. Kdybyste se měla ve svém zdravotním stavu ještě více trápit, myslíte na [možnost], že by Váš syn musel jít do bitvy a našel tam, jako miliony jiných, svou smrt. Navíc jste ještě matkou dvou milých, nadějných dětí – doufám brzy ve Vaše zprávy, pláču zde s Vámi.

Nedejte na plané řeči, proč jsem Vám nepsal, nedejte ani na Linkeho, který je Vám sice velice nakloněn, ale velice rád tlachá – a já doufám, milá hraběnko, že mezi Vámi a mnou není třeba žádného prostředníka.

Ve spěchu, s úctou Váš přítel

Beethoven

Pozn.: Tento dopis se vztahuje k tragické události, která nebyla dodnes zcela vysvětlena. Podle některých výpovědí prý při pobytu hraběnky na venkovském sídle v Chorvatsku přiběhl její syn do pokoje své sestry s velikým pláčem, ukazoval na hlavu a skácel se mrtev k zemi. Ještě po několika letech byl hraběncin vychovatel vyslýchán v této záležitosti policií a dcera Marie (Mimi) odešla do kláštera. Hraběnka Erdödyová byla později vypovězena z Rakouska. Celou záhadu údajně vypátral beethovenolog A. Thayer, ale nezveřejnil ji.

233 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 947)

Vídeň, 11. července 1816

Vaše Císařská Výsosti!

Snad smím spoléhat na Vaši Milost, že nebudete přikládat žádný jiný úmysl této mé, zde přiložené, trochu opovážlivé dedikaci (zajistě jen kvůli překvapení). Dílo¹⁾ bylo psáno pro V. C. Výsost, či spíše za svou existenci má co děkovat Vám a svět (hudební) by o tom neměl vědět? – Brzy mi bude potěšením, že Vás budu moci navštívit v Badenu. Stav mého plicního onemocnění se přes všechnu námahu lékaře, který

mne odtud nechtěl pustit, nezlepšil, daří se mi však přece jen lépe. Doufám, že i o Vašem zdravotním stavu, který nám dělá starosti, uslyším jen dobré a nadějně zprávy.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

1) Beethoven arcivévodovi dedikoval sonátu pro klavír a housle G dur op. 96, psal ji však pro houslistu Pierra Rodeho, který ji provedl s arcivévodou Rudolfem 29. 12. 1812. Tiskem vyšla ve Vídni ve Steinerově nakladatelství a v Londýně u Birchalla v roce 1816.

234 Arcivévoda Rudolf Beethovenovi (G 948)

Baden, 16. července 1816

Milý Beethovene!

Děkuji Vám za zasloupanou sonátu a s velkým potěšením přijímám Vaše věnování. Vynasnažím se ji správně nastudovat, aby klavírista po zásluze splatil skladateli daň za umění tak, jako ji splatil nakladatel opravdu krásným vydáním sonáty. Snažte se jen uzdravit, abych mohl sonátu brzy hrát ve Vaší přítomnosti a při této příležitosti Vám opakuji, jak velice jsem Vám zcela oddaný

Rudolf m[anu pro]pria, arcivévoda

235 Arcivévodovi Rudolfovi (G 956)

[Baden, snad červenec /srpen 1816]

Vaše Císařská Výsosti!

V několika dnech mi bude ctí opět Vás navštívit; promiňte mi, prosím, mé dlouhé vynechání. Je to skutečně, navzdory mému zdravému vzhledu, nemoc, ochablost nervů, kterou po celý ten čas trpím; daří se mi však přece jen několik dnů lépe, takže již brzy nebudu strádat Vaší nepřítomností a budu moci ukázat, jak velice mi leží na srdci, abych si zasloužil Vaši přízeň.

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

[Víděň, 14. listopadu 1816]

Drahý příteli!

Na zítřek prosím o uvolnění Karla, neboť je úmrtní den jeho otce a chceme navštívit jeho hrob. Přijdu si ho odvést kolem 12 nebo 1 hodiny. – Přál bych si vědět, jaký vliv mělo podle Vašich nejnovějších stížností mé působení na Karla. Mimochodem, velmi mne dojalo, jak je vnímavý pro čest; už u Vás jsem dělal narážky na jeho malou píli; vážněji než jindy jsme šli spolu, tiskl mi velmi ruku, avšak nesetkal se s odezvou. U stolu skoro vůbec nic nejedl a řekl, že prý je smutný, ale příčinu proč jsem se od něho ještě nemohl dozvědět; při procházce mi konečně vysvětlil, že prý je proto tak smutný, že nemohl být tak pilný jako jindy. Udělal jsem při tom, co se patří, a to, že jsem byl přátelštější než předtím. Jistě se zde projevuje jeho citlivost a právě tyto povahové rysy mne nechávají doufat ve vše dobré. – Jestliže zítra k Vám nepřijdu osobně, prosím Vás jen o několik řádků o úspěšnosti mého společného pobývání s Karlem.

Prosím Vás ještě jednou o splatný účet za uplynulé čtvrtletí; myslím jsem, že jste mému dopisu neporozuměl, a snad tomu tak bylo nejednou. –

Kladu Vám svého milého sirotka na srdce a jako vždy se Vám všem poroučím,

Váš přítel Beethoven

Pozn.: Jak již bylo zmíněno v poznámce k dopisu č. 227, Beethoven z určitých osobních důvodů umístil svého synovce Karla do výchovného ústavu, který s příslušníky své rodiny založil a řídil Cajetan Giannatasio del Rio (1764–1828). Ústav byl veden jako soukromá chlapecká škola a ve Vídni si svými výsledky po zásluze získal velmi dobré jméno. V ústavu působila Giannatasiova manželka a dvě dcery, Franziska (Fanny) a Anna (Nanni). Obě dcery byly velmi vzdělané a měly i velmi dobrý a aktivní vztah k hudbě, zejména starší Fanny, která byla nadšenou obdivovatelkou Beethovenovy hudby i jeho osobně. Ta si také vedla deník, ve kterém zaznamenala mnoho podrobností o Beethovenových návštěvách v Giannatasiově rodině. Na ústav Beethovena upozornil jeho přítel, spisovatel Karl Bernard. Beethovenův synovec Karl v něm strávil dva roky od 2. 2. 1816 do 24. 1. 1818.

237 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1000)

[Vídeň, brzy po 20. listopadu 1816]

Vaše Císařská Výsosti!

Včera jsem slyšel, že Vaše C. Výsost je opět zde, a potvrdilo mi to setkání s hrabětem Troyerem. – Zaslám Vám věnování tria.¹⁾ Na tomto [triu] je to napsáno, avšak také všechna díla, na kterých to není vyznačeno a která mají pro mne cenu, jsou připsána V. C. Výsosti. Ostatně nepovažujte to za nějaký záměr ode mne. Poněvadž však jsou velcí páni již zvyklí při takových příležitostech předpokládat zjištnost, chci si tentokrát tento předsudek nechat o sobě zdát a příště si od V. C. V. vyprošuji milost, jejíž odůvodněné příčiny pravděpodobně uznáte, a mně ji nejmilostivěji dopřejete. – Od začátku minulého měsíce října jsem začal již v Badenu postonávat. Od 5. října jsem nepustil lůžko a obydlí, až asi před 8 dny. Měl jsem dost nebezpečný, zánětlivý katar; stále ještě smím vycházet jen málo; toto je také příčina, proč jsem V. C. Výsosti do Kroměříže nepsal.

Vše nejpožehnanější, čím mohou svou zemi zahrnout nebesa, přeje Vám
Ludwig van Beethoven

¹⁾ Trio B dur pro housle, violoncello a klavír op. 97. Trio bylo provedeno 11. 4. 1814. Klavírní part tehdy hrál Beethoven a jeho vystoupení jako pianisty bylo v tomto případě předposlední.

238 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1006)

[Vídeň, snad listopad/prosinec 1816]

Vaše Císařská Výsosti!

Málem jste si snad mohl myslet, že svou nemoc jen předstírám. To však určitě není pravda. Každý večer jsem musel být včas doma; neboť když pro mne Vaše C. Výsost poprvé milostivě poslala, přišel jsem vzápětí domů; protože se mi však od té doby zdálo, že je mi lépe, udělal jsem především první pokus zůstat venku o něco déle. – Nezašle-li mi V. C. V. jiný příkaz, bude mi ctí navštívit Vás tento večer v 5 hodin. Novou sonátu¹⁾ přinesu pouze pro dnešek; jelikož bude ihned ryta, opravdu se nevyplatí nechat ji opisovat.

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější služebník
Ludwig van Beethoven

- ¹⁾ Novou sonátou je klavírní sonáta A dur op. 101, která patří k nejšťastnějším a nejpoetičtějším Beethovenovým skladbám. Věnoval ji své nadané žačce a oddané interpretky jeho děl Dorothee Ertmannové.

239 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1007)

[Víděň, snad listopad/prosinec 1816]

Vaše Císařská Výsosti!

S opravdovým pohnutím děkuji za Váš milostivý zájem o mne. Je mi skutečně lépe a zítra se Vás budu moci přijít osobně zeptat, jak chcete naložit s dopoledními hodinami, když je mi od lékaře přísně přikázáno, abych nepřišel domů později než v 6 hodin večer. Ostatně stejně vím, že V. C. V. ráda schválí dopolední hodiny. –

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

240 Mikuláši Zmeškalovi

(G 1014)

[Víděň, 16. prosince 1816]¹⁾

Zde, milý Z., dostáváte mé přátelské věnování,²⁾ které by Vám mělo zůstat jako milá vzpomínka na naše dlouhotrvající přátelství; přeji si, abyste je přijal jako důkaz mé úcty a abyste je nepovažoval za konec již dlouho spřádaného vlákna (neboť ve Vídni náležíte k mým nejdávnějším přátelům). Žijte blaze – varujte se prohnílych pevností, útok je smete spíše než dobře udržované.

Jako vždy Váš přítel Beethoven.

NB. Máte-li chvíli času, řekněte mi, prosím, kolik asi se nyní počítá za livrej (bez pláště) s kloboukem a holíčkami (u mne došlo k podivuhodným změnám),³⁾ ten člověk šel, bohudíky, k čertu, zdá se však, že ta žena se chce usadit o to trvaleji.

Jeho blahorodí, panu ze Zmeškalů.

¹⁾ Na druhé straně listu je Zmeškalovou rukou potvrzen příjem: 16. pros. 1816.

²⁾ Pravděpodobně jde o věnování smyčcového kvartetu f moll op. 95.

³⁾ Dotaz se týká příplatků za opotřebování šatstva a obuvi, zřejmě v souvislosti s obtížemi se sloužícími.

Vídeň, 28. prosince 1816

Můj velmi vzácný, ctěný příteli!

Ranním poštovním vozem odchází ode mne partitura symfonie pro Vás, opravená partitura Bitevní symfonie, trio a jedna houslová sonáta a pár písní – já vím, že stále u mne předpokládáte, že jsem Vám za všechno, co jste pro mne učinil, vděčen a pak také za to, jak bylo nedávno rychle uskutečněno mé půlroční vyrovnání.¹⁾ – Nyní ale opět jedna prosba, ano, ještě navíc požadavek, ba dokonce ještě více, příkaz pro Vás. – Město Retz, pozůstávající asi z pěti set domů Vás stanoví jako kurátora vůči jistému Johannu Hamatschovi v Praze. Něco takového běžného, rozumného a soudně daného však, proboha, neodmítejte, nebo tím mému ubohému malému synovci připadne malé jmění. Tato záležitost ovšem musí nejprve vyjít z našeho magistrátu, tím z toho pravděpodobně také vyplyne nějaký užitek matce. Jen pomyslete, kolik času to ještě stráví; můj ubohý, nešťastný bratr již zemřel, aniž se dočkal konce, neboť také soudní místa podléhají zvláštním opatřením Jeho Majestátu, takže předchůdce dnešního syndika města Retz chtěl nechat mému bratru proplatit 500 fl. místo 5000 fl.,* ano, takové čestné muže máme kolem sebe a nad nimi, ó, dobrého, křesťanského monarchu – nynější syndikus je teď sám o sobě čestnější a aktivnější muž (neboť on také mohl, i když nechtěl, právě tak jako předcházející); shora jmenovaný Hamatsch v Praze (obchodník) své stanovisko zatím neprojevil (NB: již 4 nebo 5 let).

Syndikus Bayer z Retzu Vám také zašle kurátorský dekret, včetně opisu směnky; z retzského magistrátu vím o mnohém prospěšném, [také] jak malí a bezvýznamní jsou pro Vás, duchaplného člověka, s. [syndikusové]; pokud byste to pro mě vůbec nepovažoval za nevhodné, prosím Vás tedy, abyste k tomu někoho vyhlédl, a tak, pokud možno, velmi pomohl věc podpořit. V každém ohledu by přesto bylo nejlepší, abyste se toho ujal sám. Možná že pouhá promluva s tímto mužem v (Praze) přivede věc k cíli. –

Můj drahý synovec je v jednom z nejlepších ústavů ve Vídni, projevuje velký talent, přesto to všechno jde na můj účet, a snad právě po ukončení retzské záležitosti bych mohl několika sty fl. ročně navíc přispět na výuku mého milého sirotka. –

Objímám Vás jako jednoho z mých nejmilejších přátel.

Váš Beethoven

* Nynější syndikus potřeboval pouhých 30 dní a přibližně právě tolik nocí, aby pouze tuto záležitost vytrhl z předchozího, v tom ponechaného zmatku.

Pozn.: Tento Beethovenův dopis Kaňkovi se týká velmi nejasné záležitosti. Podle poznámek A. W. Thayera v jeho Beethovenově životopise se pravděpodobně jednalo o neproplacenou směnku a úroky z půjčky pražskému obchodníkovi Johannu Hamatschovi. Jak výsledek Kaňkovy intervence podle Beethovenova požadavku dopadl, není známo.

1) Jedná se o půlroční splátku Beethovenovy smluvní renty ze strany dědiců knížete Kinského.

242 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1047)

[Víděň, snad 1816/1817]

Vaše Císařská Výsosti!

Bohužel, musím sám na sebe žalovat; včera jsem poprvé vyšel a cítil se dosti dobře; avšak jako uzdravený pacient jsem zapomněl, nebo nedal pozor, abych se zase brzy vrátil domů, a proto jsem musel znovu přetrpět záchvat. Přesto však, jak se zdá, bude zítra mým dnešním pobytem doma opět všechno v nejlepším pořádku a doufám, že zajisté budu moci svému nejmávanějšímu a nejvznešenějšímu žáku složit poklonu. – Prosim, aby V. C. V. nezapomínala na Händlova díla, neboť ona nepochybně poskytují Vašemu již tak zralému hudebnímu duchu vždy nejhodnotnější potravu, která se současně vždy promění v úctu k tomuto velikému muži.

Vaši Císařské Výsosti věrně nejoddanější služebník

Ludwig van Beethoven

243 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1022)

Víděň, posledního prosince 1816

Vaše Císařská Výsosti!

Již od měšťanské akademie musím zůstat opět doma. Mělo by to trvat ještě nějaký čas, než budu moci žít bez starostí o své zdraví. – Je konec roku; s novým rokem začínají má nejmávanější přání blaha

Vaší C. Výsosti. U mne ovšem nemají začátku ani konce, neboť pro všechny dny mám pro Vaší C. Výsost stejná přání. Smím-li připojit ještě jedno přání pro sebe, pak nechť mne Vaše C. Výsost ve své milosti a laskavosti nechá po všechny dny [Váš talent] rozvíjet a růst. Mistr bude stále usilovat o to, aby byl hoden přízně svého urozeného Mistra a žáka.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Koncert měšťanské akademie se konal 25. 12. 1816 v sále vídeňské Reduty. Beethoven zde dirigoval svou sedmou symfonií A dur op. 92. Akademii uspořádala správa městské nemocnice pro „chudé občany, občanky a děti“ a Beethoven dirigoval přesto, že byl již delší dobu vážně nemocen zánětlivým katarem dýchacích cest. Jeho zdravotní stav se brzy nato zhoršil a nelepšil se ani po celý rok. Jeho fyzický i psychický stav ho přiváděl k beznaději. V dopise Mikuláši Zmeškalovi 21. srpna 1817 píše: „*Jsem často zoufalý a přál bych si, aby můj život skončil, neboť všem těmto neduhům není konce. Bože, smiluj se nade mnou.*“

244 Vinzenzu Hauschkovi

(Houškovi – G 1026)

[Vídeň, konec prosince 1816 / leden 1817]

Posílám Ti, milý H...,¹⁾ 8 basů, 4 violy, 6 druhých a 6 prvních houslí, mimo dvou [dechových] harmonií. Partituru poslat nemohu, protože nemám jinou než svou, která je pro každého jiného než pro mne psána příliš malým písmem. Je však dobré při tom partituru mít, je možné ji dostat u Steinera;²⁾ není mi zase dobře a příště s Tebou budu jistě mluvit. –

Tvůj přítel Beethoven

Pozn.: Dopis byl pravděpodobně psán před uskutečněním společenského koncertu, dne 2. 2. 1817, kdy Hauschka dirigoval Beethovenovu Symfonii č. 7 op. 92.

1) Vinzenz Hauschka (Vincenc Houška, 1766–1840), rodák ze Stříbra, byl violoncellistou a skladatelem. V roce 1793 přišel do Vídně, kde byl zaměstnán ve státní správě majetku, později se stal radou účtárny. Zúčastnil se budování a aktivit vídeňské Společnosti přátel hudby a od roku 1815 do roku 1827 byl pověřen vedením a dirigováním jejich společenských koncertů. Zasloužil se též o vybudování vídeňské Konzervatoře hudby.

2) Symfonie č. 7, A dur op. 92, vyšla v roce 1816 ve vídeňském Steinerově nakladatelství.

245 Nanettě Streicherové¹⁾

(G 1073)

Vídeň, 27. ledna 1817

Moje drahá Streicherová!

Překvapila jste mne a mou rychlou obrazotvorností jste mne ihned přenesla do Brém.²⁾ V tomto okamžiku je to zatím trochu daleko na to, abych se tam přemístil.

Chybí mi Oberonův³⁾ roh.

Dnes budu stejně v Landstraße, a protože s Vámi musím o něčem mluvit, mohu u Vás uskutečnit svou již dlouho plánovanou návštěvu. Kolem 3. hodiny odpoledne Vám řeknu sám, jak velice jsem Vaším přítelem a služebníkem (ve spěchu)

L. v. Beethoven

Milostivé paní Streicherové.

1) Maria Anna (Nanette) Streicherová, roz. Steinová (1769–1833), patří k nejstarším Beethovenovým přátelům. Jejich první setkání se uskutečnilo v Augsburgu, v roce 1787, při Beethovenově cestě do Vídně. Po svatbě s Johannem Andreasem Streicherem (1761–1833) se usadila ve Vídni. Přes dlouhou známost s Beethovenem se jejich vzájemná korespondence zachovala téměř výlučně jen z let 1817–1818, kdy se Nanette Streicherová ujala dohledu na Beethovenovu domácnost. Dopisy N. Streicherové se nezachovaly, poněvadž je Beethoven nepovažoval za důležité a neschovával je. Část dopisů, které patřily jejímu manželovi, výrobci klavírů Andreasu Streicherovi, zveřejnil Ludwig Nohl v roce 1865.

2) Podle záznamu v deníku Fanny Giannatasiové z 31. 1. 1817 obdržel Beethoven dárek od „nějaké občanky z Brém“.

3) Oberon, mytický král elfů, původně postava ze starofrancouzského eposu Huon de Bordeaux.

246 Mikuláši Zmeškalovi

(G 1121)

[Vídeň, po 4. květnu 1817]

Milý, Drahý¹⁾ Z.!

Už jsem zase nešťastný se sloužícím a pravděpodobně dokonce okraden – již čtvrtého jsem mu dal čtrnáctidenní výpověď. Opíjí se, zůstává celé noci mimo dům a je nápadně drzý a hrubý, takže by mi bylo milejší poslat ho pryč ještě dříve. Chtěl bych mu tedy zaplatit 14 dní a hned ho odklidit. Teď je tudíž otázka, zda mu musím, když se

ho takto zbavím, zaplatit od prvního nebo od čtvrtého tohoto měsíce ke dni odchodu (což by mohlo být zítra), když mu čtrnáct dní uhradím. Jeho služba začíná a končí k prvnímu dni každého měsíce.

Promiňte, milý Z., a pošlete mi laskavě odpověď zítra ráno po svém sluhovi. – Doufám, že Vás brzy uvidím.

Jako vždy Váš přítel

L. v. Beethoven

Můj byt: Landstraße č. 268, 2. posch.²⁾

¹⁾ V originále „Lieber Werther Z.“ Velké W ve slově Werther připomíná Goethův slavný román „Utrpení mladého Werthera“. Jde zřejmě o narážku na nějaký Zmeškalův citový problém.

²⁾ Byt v Landstraße si Beethoven pravděpodobně pronajal 24. 4. 1817. Datum vyplývá ze záznamu v Beethovenově deníku. Jeho sluha Wenzel Braun odešel ze služby 17. 5. 1817.

247 Hraběnce Erdödyové

(G 1132)

Heiligenstadt, 19. června 1817

Moje ctěná, trpící přítelkyně! Nejdražší hraběnko!

V tomto čase jsem příliš zmítán, příliš zaplaven starostmi a od 6. října již zase nemocen. Od 15. října mne zachvátil silný, zánětlivý katar, kvůli němuž jsem musel dlouhý čas strávit v posteli, a trvalo několik měsíců, než jsem směl opatrně vyjít ven. Následky toho jsou doposud nezahladitelné, měnil jsem lékaře, poněvadž ten můj, vychytralý Ital,¹⁾ měl se mnou vedlejší úmysly a při tom mu chyběla poctivost a obezřelost; to se událo v dubnu 1817. Od 15. dubna do 4. května jsem musel užívat každý den 6 prášků, 6 šálků čaje; toto trvalo do 4. května; od toho dne jsem dostal zase [jiný] druh prášků, z nichž jsem musel brát šest každý den a natírat se 3x rozdíratelnou masťou, přitom jsem přicestoval sem, kde užívám lázně. Včera jsem zase obdržel lék, totiž tinkturu, ze které musím každý den brát 12 lžic. Všechny dny jsem doufal, že tento žalostný stav skončí. Ačkoliv se něco zlepšilo, zdá se, že bude ještě dlouho trvat, než budu úplně uzdraven.

Můžete si pomyslet, jak to všechno musí velice působit na mou existenci. Stav mého sluchu se zhoršil; již dříve byl neschopný sloužit mým potřebám, nyní [je to ještě horší], když se mé starosti ještě zvětšily kvůli dítěti mého bratra. Zde ještě nemám žádné pořádné ubytování; proto-

že mi bude zatěžko starat se sám o sebe, obracím se brzy na Toho, brzy na Onoho, ale veskrze jsem ponechán zlému a kořistnictví bídných lidí. Tisíckrát jsem si vzpomněl na Vás, milá, ctěná přítelkyně, a také teď, když mne postihla vlastní bída.

K. mi předal dopis od Linkeho, je u Schraba; krátce jsem mu napsal, aby mi sdělil, co by asi stála cesta k Vám? Neobdržel jsem však žádnou odpověď; poněvadž můj synovec má od posledního srpna do konce října prázdniny, mohl bych potom, budu-li zdrav, přijet k Vám; nesměly by ovšem pro nás chybět místnosti ke studování a k pohodlnému pobývání, a kdybych byl jednou na čas mezi všemi těmi přáteli, kteří kolem mne prováděli, ať ten či onen, lidské čertovinky, vrátilo by se mi snad zdraví i radost. Linke by mi musel napsat, jakým způsobem mohu podniknout cestu co nejlevněji, neboť moje vydání jsou, bohužel, příliš velká, a protože pro nemoc mohu psát málo, je i můj příjem malý a na malou jistinu, kterou mám po svém zemřelém bratru, nesmím sáhnout, musím ji opatrovat, protože můj plat je stále menší a brzy [z něj] nebude nic.

Nejdražší hraběnko, píši Vám otevřeně, ovšem právě proto tomu porozumíte; vyjma toho nepotřebuji nic a jistě bych od Vás nic nepřijal; jedná se [mi] jen o nejvýše možný, úsporný způsob, jak bych k Vám přijel; v této situaci je tomu třeba podřídit všechno, proto tím, má přítelkyně, nebuďte dotčena.

Doufám, že Vaše zdraví je stále v žádoucím stavu, jak jsem slyšel dříve. Nech nebesa zachovají Vaším dětem výbornou matku, ano, již jen proto pro ně zasloužíte co největší plnost zdraví.

Žijte blaze! Nejlepší, nejtěnější hraběnko, brzy mi o sobě nechte vědět. Váš pravý přítel

Beethoven

¹⁾ Jde o Dr. Med. Malfattiho. Beethoven zde naznačuje svůj rozchod s tímto lékařem.

248 Nanettě Streicherové

(G 1137)

Nußdorf, 7. července 1817

Má milá přítelkyně!

Dostal jsem zde Vaše psaní, které mi potvrdilo Váš ošklivý pád. Doufám, že se to brzy zlepší, teplé, vlažné koupele léčí všechny rány. – Když jsem byl především ve městě, odradilo mne špatné počasí od

toho, abych k Vám přišel. Včera ráno jsem zase spěchal sem, doma jsem však nezastihl svého sluhu, který s sebou dokonce vzal klíč od bytu. Bylo velmi chladno, ve městě jsem na sobě neměl nic než tenké kalhoty, a tak jsem se musel tři hodiny potloukat, což mi velice uškodilo a způsobilo, že mi bylo celý den špatně. – Tady vidíte to hospodaření se služebníky! – V době, kdy jsem nemocen, bych potřeboval mít k druhým lidem jiný vztah. Jakkoliv mám jindy rád samotu, tím více mne nyní rmoutí, když mohu při všem léčení a lázních sotva pracovat jako obvykle. K tomu ještě přistupuje úzkostlivý výhled, že se můj stav již nikdy nezlepší. O svém nynějším lékaři, který nakonec považuje můj stav za plicní onemocnění, mám pochyby. Ohledně hospodyně se chci ještě rozmyslet. Kdyby při této úplné mravní zkaženosti rakouského státu bylo možné očekávat jen trochu poctivou osobu, vše by se dělalo snadno, avšak – avšak!!! Nyní velkou prosbu na Streichera, poproste ho mým jménem, aby mi postavil klavír pro můj oslabený sluch; tak silný, jak to jen bude možné.¹⁾ Již dávno jsem si předsevzal, že od Vás koupím klavír, momentálně je to však pro mne těžké, snad to později bude přece jen možné; zatím bych si přál od Vás klavír půjčit; nechci to zadarmo, jsem ochoten Vám předem zaplatit v konvenční měně na 6 měsíců tolik, kolik se Vám platí. Snad nevíte, že ač jsem od Vás ještě klavír neměl, od roku 1809 jsem upřednostňoval především Vaše klavíry. Streicher by byl schopen přizpůsobit mi klavír tak, jak ho potřebuji. Je pro mne vůbec obtížné někoho obtěžovat, neboť jsem zvyklý spíše dělat něco pro druhé, než si nechat od jiných sloužit. Přijmu návrhy, které mi učiníte, a rád Vaše podmínky splním. Mnoho díky za zapůjčení 20 zl., vrátím také lžici; brzy Vás na chvíli uvidím, všem Vaším se poroučím, Váš přítel a sluha

L. v. Beethoven

¹⁾ Johann Andreas Streicher (1761–1833) byl původně klavíristou, skladatelem a pedagogem. V roce 1794 si vzal za manželku Nanettu Streicherovou, roz. Steinovou, vynikající pianistku, převzal dílnu na klavíry jejího otce, J. Andream Steina, a přemístil ji z Augsburgu do Vídně. S manželkou Nanette a jejím bratrem Matthäusem Andreasem Steinem (1776–1842) postupně stavbu svých klavírů natolik zdokonalili, že firmu a její produkci podstatně rozšířili, a dostali se tak mezi jejich přední výrobce. Firma „Frère et soeur Stein“, jejíž organizační a obchodní duší byla iniciativní Nanette, se tak stala jednou z předních evropských továren na klavíry. Beethovenovy přátelské vztahy se Streicherovou rodinou se datují od roku 1798. V letech 1813–1817 byl Beethoven důvěrníkem N. Streicherové v jejich narušených soukromých vztazích a v letech 1816–1818 mu N. Streicherová pomáhala radami

ve vedení domácnosti a byla mu posilou v jeho nemoci. Také její bratr Matthäus Andreas Stein udržoval s Beethovenem přátelské vztahy a podle záznamů ve skladatelových konverzačních sešitech uvažoval o tom, že pro Beethovena postaví speciální klavír: „... *příležitostně Vám postavím klavír, který Vám pomůže.*“ Záznam v konverzačních sešitech z dubna 1820 naznačuje, že Nanette Streicherová, která byla v dětství označována za „zázračnou pianistku“, se i v těchto letech věnovala klavírní hře a Beethovena informovala o zdokonalení klavírní mechaniky: „... *Prosím, ukažte mi několik míst z Vaší velké sonáty a řekněte mi, zda je hraji správně. Navštivte nás, abyste zkusil čtyřstrunný klavír, tyto klavíry tak silně nevibrují, ale jednou to zkuste, prosím... Streicher teď staví čtyřstrunné klavíry.*“

249 Nanettě Streicherové

(G 1147)

[Víděň, asi 30. července 1817]

Má drahá přítelkyně!

Pro špatné počasí jsem nemohl přijít dříve než ve čtvrtek a vy jste už odtud byla pryč – jaký kousek od paní Streicherové!!!!!! Do Badenu????!!! Tedy v Badenu – – –. S Vaším mužem jsem mluvil, jeho účast se mnou mne potěšila i rozbolešnila, skoro by byl otrásl mou rezignací. Bůh ví, co bude dál, poněvadž jsem ale vždy druhým lidem pomáhal, kde jsem jen mohl, spoléhám také na jeho slitování se mnou. –

S hospodyní, kterou znáte a přinejmenším jste ji uznala za řádnou, by se mohlo zkusit vaření, než by přišla ke mně. To teď nelze zařídit dříve, než zase přijedete do města, kdy?

Ostatně nenechte se svádět svým mužem k nějakým manželským půtkám. – Bylo by také na čase uvažovat ohledně bytu. V Gärtnergasse jsou na protější straně byty, kde by bylo možné těšit se z mimořádně pěkné vyhlídky. To vše závisí na Vašem návratu. Jak jste vlastně zařídila, aby Vaše dopisy došly ke mně do Nußdorfu? – Ved'te svou dceru pilně k tomu, aby z ní byla pravá žena. – Dnes je právě neděle, měl bych Vám ještě něco přečíst z evangelia – „Milujte se vespolek“ atd.?

Končím a uctivě se poručím Vám i Vaší nejlepší dceři, přeji Vám uzdravení všech Vašich ran; až přijedete ke starým ruinám, vzpomeňte, že tam často prodlévá Beethoven; až budete bloudit jedlovými lesy, vzpomeňte si, že tu Beethoven často básnil, nebo – jak se říká – komponuje. Ve spěchu Váš přítel a služebník

L. v. Beethoven

NB. Dnes jdu opět do Nußdorfu, máte tam něco k vyřizování?

Nejlepší paní Streicherová! Jak vidíte z data, měl Vám být přiložený dopis poslán minulou neděli. – Pokud jde o paní Steinovou,¹⁾ prosím, aby nenechala pana Steinera²⁾ zkamenět, aby mi mohl ještě sloužit; nebo aby paní Steinová nebyla příliš kamenná vůči panu Steinerovi etc., etc.

Pokud jde o mé zdraví, je snad jisté, že se objevují symptomy zlepšení, ovšem hlavní nemoc zde ještě je a obávám se, že sotva bude moci být potlačena. Nejmilejší paní Streicherová, nevyvádějte svému mužičkovi žádné kousky a raději se vůči každému nazývejte paní Steinovou!!! Příští středu a čtvrtek strávím ve městě, kde budu opět mluvit se Streicherem.³⁾ – Jakkoliv se s Vámi velice těším, že užíváte badenský vzduch, ve věci hospodyně bych si přál, abyste byla zde, to zn. jako vedlejší důvod. Kdy mne zase budete utěšovat svou přítomností? – Vše krásné Vaší milé dceři a p.[anu] S.[treicherovi].

Váš přítel a služebník

Beethoven

Kde jsou příkrývky na mou postel?

1) Beethoven zde využívá slovních hříček se slovem der Stein – kámen. Paní Steinová (v orig. Frau von Stein) je oslovení Nanetty Streicherové jejím jménem za svedobna, což se Beethovenovi hodilo k využití hříček se slovy kámen – kamenný.

2) Sigmund Anton Steiner (1773–1838), známý vídeňský hudební nakladatel.

3) Johann Andreas Streicher (1761–1833), stavitel klavírů a manžel N. Streicherové.

250 Nanettě Streicherové

(G 1162)

[Víděň, krátce před 23. srpnem 1817]

Vážená přítelkyně!

Je nejisté, zda s Vámi dnes budu mluvit, vše krásné a dobré Vám a Vaším. Svůj byt jsem vyměnil za jiný, opravdu lepší.¹⁾

Chtěla byste se ujmout toho, abyste mi jen poradila, jak mohu nyní doma prostě a dobře jíst a pít! – Sloužící ztratil z minulého prádla jeden pár punčoch, nebo – – – prosím, abyste mu s sebou dala noční

košile, což zcela jistě obstará, poněvadž jsem mu vysvětlil, že cokoliv ztratí, musí nahradit.²⁾ – Snad Vás brzy uvidím – prosím Vás, abyste občas pomyslela na jednoho ubohého, churavícího rakouského muzikanta.

Ve spěchu Váš přítel a služebník

L. v. Beethoven

Pozn.: Tento dopis pravděpodobně předchází obšírný dopis z Nußdorfu ze dne 23. 8. 1817, v němž Beethoven podrobně píše o ztrátě punčoch.

- 1) Ačkoliv si Beethoven, jak se zdá, pronajal ve Vídni nový byt v Gärtnergasse, nebyl ještě 25. 9. rozhodnut, zda se tam nastěhuje. Z bytu v Landstraße se vystěhoval teprve 14. 10. 1817.
- 2) Paní Streicherová předávala prádlo prostřednictvím Beethovenova sluhy pradleně. 23. 8. 1817 Beethoven paní Streicherové sděluje, že spolu s prádlem zasílá pradleně 11 zlatých. Svému sluhovi, který chodil se vzkazy z Nußdorfu do Vídně, připlácel na opotřebování obuvi.

251 Nanettě Streicherové

(G 1164)

[Nußdorf, 25. srpna 1817]

Pondělí, 25. srpna 1817. Vložka dopisu byla psána v neděli večer, avšak v pátek jsem měl nutné vyřizování ve městě, určil jsem se a potom mi nebylo včera – v neděli a dnes – vůbec dobře. –

Co je to za pocit bez péče, bez přátel, beze všeho muset být v nemoci odkázán sám na sebe, to člověk může zakusit jen sám na sobě. Zítra přijdu pravděpodobně sám do města, kde musíme mnohé prohodit, a uvidím Vás.

Ve spěchu Váš

Beethoven

NB. Doručiteli tohoto vzkazu bude dobré dát lístek od prádla, včetně několika přátelských slov, která mi vzkážete. – Jen ihned přijměte muže, o kterém víte,¹⁾ než si to rozmyslíme ohledně hospodyně.

1) Týká se sloužícího.

252 Arcivévodovi Rudolfovi v Badenu (G 1166)

Nußdorf, 1. září 1817

Vaše Císařská Výsosti!

Stále jsem doufal, že se budu moci dostavit k Vám do Badenu; zatím však ještě pořád churavím, a i když se také něco zlepšilo, nemoc není přesto ještě vyléčena. Co jsem potřeboval a stále ještě potřebuji, jsou léčebné prostředky všeho druhu a ve všech podobách. Asi se nyní musím vzdát tak často živené naděje na úplné uzdravení. – Slyším, že V. C. V. vypadá báječně dobře, a třebaže je možné činit z toho také chybné závěry o výborném zdraví, přesto o zlepšení zdravotního stavu V. C. V. slyším hodně a zajisté se na něm podílím nejživější účastí. Doufám také, že až se V. C. V. dostaví opět do města, budu moci přispívat k Vašim obětem múzám. – Bůh snad vyslyší mou prosbu a ještě jednou mne vysvobodí z tak mnohých nesnází, vždyť jsem mu od dětství s důvěrou sloužil a činil dobré vsude, kde jsem jen mohl; tak na něho sám zcela spoléhám a doufám, že mne Všemohoucí nenechá zahynout ve všech mých rozmanitých útrapách. –

Přeji Vaší C. Výsosti nad pomyšlení vše krásné a dobré a k Vašim službám se dostavím ihned, jakmile budete opět přítomen ve městě.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

253 Cajetanu Giannatasiovi del Rio (G 1192)

Vídeň, 1. listopadu 1817

P.[rofessor] P.[ublicus]

Změna poměrů by mohla způsobit, že u Vás nebudu moci nechat Karla déle, než do konce tohoto čtvrtletí; v důsledku toho jsem nucen dát Vám od příštího čtvrtletí výpověď. Jakkoliv je tato výpověď pro mne těžká, jsem svými poměry¹⁾ omezen tak dalece, že Vás toho nemohu ušetřit. Rád bych Vám v této chvíli, když Karla odvedu, vzdal dík a s největším potěšením bych zaplatil honorář za celé čtvrtletí.

Přál bych si, abyste tento můj úmysl uznal za pravdivý a čestný. Měl-li bych mezitím v úmyslu v příštím čtvrtletí od února nechat Karla zase u Vás, ohlásím Vám to hned začátkem ledna 1818. O tuto výjimku Vás musím poprosit a doufám, že mne nenecháte prosit nadarmo.

Budu-li zase dokonale zdrav, takže budu moci více vydělávat, svou vděčnost Vám prokáži ještě mimo to, protože až příliš dobře vím, jak mnoho pro Karla děláte navíc, což by od Vás vlastně nemuselo být vůbec požadováno, a mohu po pravdě říci, že v této chvíli v tom musím přiznat svou nemohoucnost a je mi to velmi líto.

Zůstávám jako vždy v dokonalé úctě

Váš přítel L. v. Beethoven

- 1) Jedním z hlavních důvodů pro toto Beethovenovo rozhodnutí bylo zasahování Karlovy matky do jeho výchovy. Přestože bylo soudně rozhodnuto, že matka smí syna navštěvovat jen s Beethovenovým dovolením, navštěvovala jej tajně, což se projevovalo na negativních výsledcích jeho studia. Beethoven sice chtěl, aby Karl matku ctil, ale aby se neřídil jejím špatným příkladem. Proto se snažil omezit styk synovců s matkou na minimum, což se mu ale nedařilo. Později Beethovena ještě více popudilo, když se dozvěděl, že ke Karlovým schůzkám s matkou dopomáhaly též služebné.

254 Nanettě Streicherové

(G 1202)

[Víděň, před 27. prosincem 1817]

Paní Streicherové, rozené Steinové!

Vaši poslední rozmluvu jsem musel draze zaplatit. N.[anny] se potom ke mně chovala tak, že jsem byl v sobotu rozzuřen, potom se ovšem zase snažila, – Vaše přičinění jí ale vůbec nepomůže. Zlo této osoby, její tvrdohlavost je nepolepšitelná a mou důvěru již ztratila. – Navíc se ještě pomalu blíží čas, kdy Karl bude určitě u mne¹⁾ a věřím, že se mnou budete souhlasit, abychom obě osoby nahradili jinými a lepšími.

Snad Vás uvidím zítra, určitě pozítří.

Ve spěchu Váš přítel Beethoven

Pozn.: Dopis byl napsán v prosinci roku 1817, kdy byl Beethovenův vztah k oběma služebným, kterými byly Nanny a Baberl, tak napjatý, že pomyslel na to, dát jim výpověď. Služebnou Baberl propustil 27. 12. 1817.

- 1) 24. 1. 1818 vzal Beethoven svého synovce Karla z výchovného ústavu k sobě a obstaral mu domácího učitele.

255 Nanettě Streicherové

(G 1203)

Vídeň, 27. prosince 1817

Děkuji Vám za Vaši účast se mnou – je to již lepší. Dnes jsem zatím hodně zakusil od N.[anny] – ale k novému roku jsem jí hodil půl tuctu knih na hlavu; – listy nebo větve vypleníme, když B.[aberl] pošleme pryč, ale sami budeme muset jít až ke kořenům, až nezůstane nic, než základ.¹⁾ – Myslím, že jsem viděl Sofii, a když jsem přišel podruhé domů, nemohl jsem pro bolesti dělat nic jiného, než si lehnout na pohovku; – doufám, že Vás u sebe brzy uvidím, nebo Vy mne uvidíte u Vás,

ve spěchu Váš přítel

Beethove.

¹⁾ 12. 1. 1818 Beethoven propustil také hospodyni Nanny.

256 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1208)

Vídeň, posledního prosince 1817

Vaše Císařská Výsosti!

Starý rok téměř uplynul, nový přichází. Necht' V. C. V. v ničem netrpí, nýbrž necht' užívá největší blaženosti, jaká je jen myslitelná. To jsou má přání Vaší C. Výsosti, která se dají shrnout do tohoto jediného. Smím-li hovořit o sobě, pak mé zdraví je velmi kolísavé a nejisté; jsem, bohužel, nucen bydlet velmi daleko od V. C. Výsosti, to mne však neodradí od potěšení, abych Vás co nejdříve navštívil. Poroučím se Vašemu nejmilostivějšímu smýšlení o mně, i když se mi zdá, že si je nezasloužím; necht' nebesa požehnají každý den Vašeho života pro dobro tak mnohých, já jsem však pro všechny časy –

nejposlušnější služebník Vaší Císařské Výsosti

Ludwig van Beethoven

Vídeň, 6. ledna 1818

P.[rofessor] P.[ublicus]

Aby nemohlo dojít k omylu, dovoluji si Vám co nejposlušněji oznámit, že bohužel musí zůstat při tom, že můj synovec opustí koncem tohoto měsíce Váš výborný ústav.¹⁾ Pokud se týká Vašeho druhého, laskavě mi učiněného návrhu,²⁾ i zde jsou mé řuce svázány, neboť by tím byly úplně zmařeny jiné cíle, které mají sloužit tomu nejlepšímu pro mého synovce. Ale děkuji Vám za Váš dobrý úmysl. – Okolnosti si mohou vyžádat, že Karl bude odveden ještě dříve, než koncem tohoto měsíce, a to poněvadž já zde pravděpodobně nebudu, někým jiným, koho k tomu určím. Říkám Vám to již nyní, aby Vám při tom něco nepřipadalo jako zvlášť nápadné. Ostatně můj synovec i já Vám budeme celý život vděčni; na Karlovi jsem zpozoroval, že u něho je tomu tak již nyní, a to je mi důkazem, že je sice lehkomyšlný, ale přesto ho neovládá žádná zlá povaha, a ještě daleko více, že by měl špatné srdce. Doufám u něho ve vše dobré tím spíše, že tomu jsou teď již skoro dva roky, co byl pod Vaším znamenitým vedením.³⁾

S opravdovou úctou Váš přítel

L. van Beethoven

Panu Giannatasiovi del Rio.

- 1) Beethoven oznámil výpověď Giannatasiovi del Rio již 1. 11. 1817.
- 2) Giannatasio del Rio Beethovenovi nabídl, že bude synovce vyučovat za podstatně nižší honorář. V deníku jeho dcery, Fanny del Rio, bylo dne 8. 1. 1818 o tom zapsáno: „V neděli mne velmi zarmoutilo, co nám přišlo od Beethovena. Otcův návrh, vyučovat Karla za daleko nižší obnos, Beethoven nepřijal z důvodů, které nám zamlčel.“ Fanny zaznamenala již 3. 4. 1816, že „synovec nemá příliš velkou lásku k pravdě“, a po rozchodu Beethovena s Giannatasiovým ústavem vyzvídá u Beethovenovy hospodyně a zapisuje, že „hoch je vtělené zlo“. 30. 11. 1818 pak píše o jeho „nizkosti“. Domnívala se, že Beethoven chlapce příliš přeceňuje a rozmazluje.
- 3) Beethovenův synovec Karl byl v Giannatasiově výchovném ústavu od 2. 2. 1816.

258 Nanettě Streicherové

(G 1224)

[Vídeň, 12. ledna 1818]

Vědomé pachatelce¹⁾ byl dnes oznámen rozsudek – chovala se při tom skoro jako Caesar, když byl probodnut Brutovou dýkou, ovšem s tím rozdílem, že v prvním případě byla podkladem pravda, a u ní nevyčítelná záludnost. – Kuchyňská [hospodyně] se zdá být užitečnější²⁾ než obličej falešné krásy té minulé; neukazuje se, to znamená, že nedoufá v dobré vysvědčení, které jsem jí chtěl dát.³⁾

Teď mi chybí nová hlavní osoba, proto v této věci, prosím, vše co nejlépe uvážit, musí dobře vařit, aby se dobře zažívalo, rovněž by mohla být potřebná pro spravování (prádla, ne státu) košil atd. Měla by mít tolik rozumu, kolik je ho zapotřebí při dostatečném obstarávání potřeb pro více lidí⁴⁾ s ohledem na možnosti peněženky. – Nová kuchyňská poněkud křivila obličej při donášení dříví. Doufám ale, že si připomene, že náš Spasitel také vlekl na Golgatu svůj kříž.

Uvidím Vás pravděpodobně zítra.

Ve spěchu Váš přítel

Beethoven

- 1) Beethoven míní svou hospodyně „Nanny“. „Nanny“ opustila službu u skladatele po čtrnáctidenní výpovědi dne 27. 1. 1818.
- 2) Zdá se, že ani tato nová kuchařka nezůstala u Beethovena dlouho, poněvadž již začátkem února 1818 u něho nastoupila kuchařka nová.
- 3) Vysvědčení asi mělo být napsáno pro dříve propuštěnou kuchařku „Baberl“.
- 4) Brzy po 12. 1. 1818 žádá Beethoven N. Streicherovou, aby se nikomu nezmiňovala o Karlově vychovateli. Také sděluje, že za 100 zl. ročně se dá sehnat nová hospodyně s bytem a stravou.

259 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1254)

[Vídeň, před květnem 1818]

Vaše Císařská Výsosti!

Jestliže mi V. C. V. zítra neodřekne nebo si nebude přát jinou hodinu, bude mi ctí navštívit Vás zítra v 5 hodin. Proč jsem již dříve, bohužel, nemohl vyhovět svým nejmilejším přáním užívat štěstí ve stále blízkosti Vaší C. Výsosti, lze nejlépe vysvětlit ústně. Doufám, že Pán milostivě vyslyší mé prosby za Vaše blaho i všechny jiné prosby.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Jak nebezpečné bylo Beethovenovo churavění v letech 1816 a 1817, vysvítá i z následujícího úryvku z jeho dopisu ze dne 15. 7. 1817 básníkovi Wilhelmu Gerdhardovi do Lipska: „... *Od října 1816 se mé churavění ještě zhoršilo; měl jsem silný, zá-
nětlivý katar, z něhož vzniklo plicní onemocnění.*“ Beethovenův zdravotní stav se zlepšil až na jaře roku 1818, kdy pro arcivévodu složil téma k variacím: „*Ó naděje! Ó naděje! Ty
posiluješ srdce, ty zmírňuješ bolesti*“ Složeno na jaře 1818 L. van Beethovenem in doloribus [v bolestech] pro Jeho C. Výsost arcivévodu Rudolfa.

O Hoff - nung! O Hoff - nung!

Du strahlst die Her - zen, du mil - derst die Schmer-zen

260 Nanettě Streicherové

(G 1261)

[Mödling, po 18. červnu 1818]

Paní Streicherové spolu s balíkem.

Vy nemůžete posoudit, jak k tomu dochází – pokojskou máme, sice ne tak sloního typu, jako byla Pepi, ale daleko zručnější, a doufám také, poctivou. –

S hospodyní tomu tak není a přejeme si lepší, je však třeba ještě čekat, až budeme mít lepší, a k hledání nějaké lepší je dost času. Připomený dopis je třeba odevzdat v ústavu G. Giannatasia na náměstí Zimmerplatz 379, jak alespoň myslím, že to je číslo domu. Nad hlavním vchodem je zlatými písmeny napsáno „Výchovný ústav“, má se však jmenovat „Ústav pokřivené výchovy“. – Srdečně Vás prosím, abyste tam poslala zítra kolem jedenácté hodiny Vaši maličkou a dala jí na srozuměnou, aby nechala zavolat pana Langera a aby mu osobně dopis předala. On se nemá dozvědět, že jej posíláte Vy nebo já.

Budete se nekonečně divit, co jsem se právě dozvěděl. Můj ubohý Karl byl momentálně poblázněn, ale jsou lidé – zvířata, – mezi ně patří také zdejší pop,¹⁾ ten zaslouží výprask.

Ve spěchu Váš přítel Beethoven

K Langrovi můžete poslat až v pátek dopoledne, kolem jedenácté hodiny, protože ve čtvrtek zde není. Vaše číslo neznám, proto tento dopis posílám po jednom bývalém poddůstojníkovi; doufám v brzké potvrzení obdrženého dopisu. – – –

1) Farář Johann Baptist Fröhlich Beethovena obviňoval, že svého synovce nevede k náboženské výchově. V době, kdy hospodyně a kuchařka umožňovaly tajné schůzky synovce s matkou, stavěl se na stranu matky. Karl to strýci přiznal, když Beethoven obdržel anonymní sdělení o těchto schůzkách. V dopise Magistrátu města Vídně si Beethoven na faráře Fröhlichu stěžoval, že své žáky týrá a bije, jak je to obvyklé na vojně.

261 Synovec Karl Beethovenovi

(G 1268)

[Vídeň, 3. prosince 1818]

[Karl sděluje svému strýci, že ho chce navždy opustit.]

Pozn.: Originál dopisu je neznámý, jeho obsah je odvozen z protokolu o výslechu synovce u Dolnorakouského zemského soudu z 11. 12. 1818.

262 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1269)

[Vídeň, snad 11. prosince 1818]

Vaše Císařská Výsosti!

Z důvodu soudního jednání ve věci mého synovce, jehož určitou hodinu nemohu změnit, musím se, bohužel, zřici potěšení navštívit Vás tento večer. Tím více si spospíším zítra, abych byl v půl páté u Vaší C. V. – Ohledně věci samotné vím, že naleznu shovívavost; nechť to nebesa konečně skončí, neboť mé srdce tím hluboce a bolestně trpí.

Nejvěrnější a nejposlušnější služebník Vaší Cís. Výsosti

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Soudní jednání, jímž Beethoven zdůvodňuje svou absenci u arcivévody, se pravděpodobně uskutečnilo 11. 12. 1818 u Dolnorakouského zemského soudu ve čtyři hodiny odpoledne.

263 Cajetanu Giannatasiovi del Rio (G 1270)

[Vídeň, 11. prosince 1818]

Karl musí být dnes před čtvrtou hodinou u p.[ana] B.[ernarda].¹⁾ Prosím Vás proto, abyste poprosil jeho profesora, aby ho o půl čtvrté propustil. – Kdyby to nebylo možné, musel by zůstat mimo školu, v druhém případě bych ho od Vás odvedl, v prvním však [se setkáme] na univerzitě, nahoře na chodbě,²⁾ aby nenastal zmatek. Prosím Vás o jasnou odpověď, jakým způsobem se to má stát. Poněvadž jste byl vyhlášen jako neustranný, půjdu ven [nečitelný text] – s Karlem. Když mne neuvidíte, připište to mé bolesti, neboť teprve nyní mám správnou představu o této strašné události.

Ve spěchu Váš

Beethoven

Pozn.: Originál dopisu není znám. Jeho text byl poprvé zveřejněn pod názvem „Aus Beethovens letzten Jahren. 2. Ungedruckte Briefe Beethovens“ v „Die Genzboten“ 16 (1858). Dopis je psán v souvislosti se soudním jednáním ve sporu Beethovena a jeho švagrové o poručnictví ke Karlovi.

1) V protokolu soudního jednání je poznamenáno, že synovec Karl přišel v doprovodu svého strýce Beethovena a Josepha Karla Bernarda.

2) Od podzimu 1818 navštěvoval synovec Karl Akademické gymnázium při vídeňské univerzitě. Dne 3. 12. 1818 od strýce, u kterého bydlel, utekl a dva dny se schovával u své matky. 5. 12. 1818 byl policií od matky odveden a pod přísným dohledem přiveden do Institutu Giannatasija del Rio, kde zůstal do 14. 12. 1818. Poté se opět vrátil ke svému strýci.

264 Cajetan Giannatasio del Rio (G 1271) Beethovenovi

[Víteň, 14. prosince 1818]

Giannatasio del Rio vytýká Beethovenovi, že odchod jeho synovce z Institutu a jeho návrat do skladatelovy neuspořádané

domácnosti bude mít na Karla škodlivý vliv. Mimo to Beethovenovi vyčítá nestálost jeho rozhodnutí.]

Pozn.: Originál dopisu je neznámý, jeho obsah je odvozen ze zápisu deníku Giannasiovoy dcery Fanny dne 14. 12. 1818.

265 Arcivévodovi Rudolfovi (G 1278)

[Vídeň, prosinec 1818/leden 1819]

Vaše Císařská Výsosti!

Doufám, že mi prominete, když V. C. Výsost poprosím o laskavé zaslání dvou sonát s obligátním violoncellem,¹⁾ které jsem pro V. C. V. nechal opsat; potřebuji je jen na několik dnů, načež je zase ihned V. C. Výsosti vrátím.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

1) Dvě sonáty pro klavír a violoncello op. 102, Beethoven zřejmě potřeboval pro korektury. Byly komponovány v červnu až srpnu 1815 a v tisku se objevily 13. 1. 1819.

266 Arcivévodovi Rudolfovi (G 1282)

Vídeň, 1. ledna 1819

Vaše Císařská Výsosti!

Všechno, co lze shrnout do jediného přání, co jen může být prospěšné, blaho, štěstí, požehnání, je dnešního dne obsaženo v mém přání V. C. Výsosti. Může-li být V. C. Výsosti laskavě přijato také mé přání pro mne: pak abych se i nadále těšil přízni V. C. Výsosti. Před nedávnem se v mých rodinných poměrech přihodila strašná událost,¹⁾ čímž jsem po nějaký čas zcela pozbyl rovnováhy, a jen tomu je třeba připsat, že jsem k Vaší C. Výsosti dosud sám nepřišel ani nedal zprávu o mistrovských variacích²⁾ mého vysoce váženého žáka a oblíbence múz. Svůj dík za toto překvapení a milost, kterou jsem byl poctěn, se neodvažuji vyjádřit ústně ani písemně, neboť mé postavení je příliš nízké, i když bych chtěl, nebo si vřele přál oplatit stejné stejným. Kéž by nebe mohlo zvláště laskavě přijmout a vyslyšet má přání zdraví V. C. Výsosti. Dou-

fám, že v několika dnech uslyším sám mistrovský kus, zasláný mi Vaší C. Výsostí, a nic mne nemůže potěšit více, než přispět k tomu, aby Vaše C. Výsost co nejdříve zaujala již připravené jí místo pro vyvolence na Parnasu.

S láskou a nejhlubší úctou nejposlušnější služebník Vaší Císařské Výsosti

Ludwig van Beethoven

- 1) Synovec Karl utekl 3. 12. 1818 od strýce ke své matce a o dva dny později byl policií přiveden zpět. Nato Karlova matka, Johanna van Beethovenová, podala k zemskému soudu žalobu, ve které žádala o přiřknutí poručnictví pro sebe. Protože se při jednání zjistilo, že Beethovenova rodina není šlechtického původu, byl případ 18. 12. 1818 předán Magistrátu města Vídně. Beethovena se to velmi dotklo, poněvadž to považoval za ponížení.
- 2) Arcivévoda složil na Beethovenovo téma s textem „Ó naděje! Ó naděje! Ty zoceluješ srdce, ty utišeješ bolesti“ 40 variací pro klavír (viz dopis č. 259).

267 Magistrátu města Vídně

(úryvek – G 1286)

[Vídeň, 1. února 1819]

Slovutný Magistráte!

Protože mám mluvit o budoucí výchově, jeví se mi nejúčelnější začít od nyní existující situace, což objasní, že každá jiná změna může být mému synovci jen ke škodě.

Že má vychovatele, kterého si podrží nadále, bylo již oznámeno. Aby však jeho horlivost byla povzbuzována ještě více, nechávám ho ve společnosti jeho vychovatele pokračovat ve studiu u pana Kudlicha,¹⁾ správce ústavu v mé blízkosti, v ulici Landstrasse. Zde je v době, kdy se tam zdržuje, pod stálým dohledem, ve společnosti jednoho, jediného chlapce, syna barona Langa.²⁾ Při tom je pro něho také velmi prospěšné, že p.[an] v.[on] Kudlich učí neboť sám [ústav] vede podle důkladné univerzitní metody, kterou uznávají všichni znalci, jakož i já, za nejlepší a kterou každý vychovatel namnoze neovládá, čímž u zkoušek často žák neuspěje. K tomu nyní přistupuje ještě zvláštní výuka ve francouzštině, v kreslení a hudbě, takže je po celý den užitečně a příjemně zaměstnán, ale také pod tak nezbytným stálým dohledem; nadto jsem vyhledal mezi kněžími jednoho otce,³⁾ který ho zvláště poučuje o povinnostech křesťana a člověka, neboť jen na takovém základě mohou být vychováni ryzí lidé. Později, asi v létě, se již také obeznámí s řečtinou.

Je zajisté patrné, že se nelekám žádných výdajů, aby bylo dosaženo krásného účelu připravit státu užitečného a mravně bezúhonného občana, nynější zřízení si ostatně nemůže přát nic více.⁴⁾ Není proto třeba žádné změny. Kdybych však měl nahlédnout, že je ještě něco nezbytné, pak to ještě lépe navrhnou a nejsvědomitěji obstarám; ... Z toho všeho může zajisté vyplynout, že tak, jako jsem byl dobrodincem otce mého synovce, zasluožím si být uznán ještě větším dobrodincem jeho syna, ano, právem si zasluožím být jmenován jeho otcem. Při tom mi nemůže být připisován žádný tajný ani veřejný zájem, pouze dobro samo. Ano, uznal to samotný Zemský soud a za mou otcovskou péči mi vzdal dík. –

Ludwig van Beethoven, poručník svého synovce
Karla van Beethovena

Pozn.: Beethovenova největší starost v těchto měsících nastala, když Magistrát 11. 1. 1819 rozhodl, že skladateli bude poručnictví odejmuto a předáno jiné osobě, která tehdy ještě nebyla určena. Karl se na čas vrátil k matce a navštěvoval Kudlichův výchovný ústav. Autograf tohoto obsáhlého Beethovenova dopisu je uložen ve vídeňském Městském a zemském archivu (Akta osobností).

- 1) Johann Baptist Kudlich (1786–1831) byl správcem výchovného ústavu.
- 2) Pravděpodobně Paul von Lang (1807–1836), syn Ignatze Gabriela, svob. pána von Langa.
- 3) Podle záznamů v Beethovenových konverzačních sešitech byl duchovním vychovatelem jeho synovce Karla pravděpodobně Don Ignatius Thomas, probošt u Sv. Michaela.
- 4) 26. 3. 1819 byl poručníkem synovce ustaven Matthias Tuscher. Beethoven pojal s Tuscherem plán, který počítal s Karlovým studiem v Landshutu v Bavorsku. Tento návrh byl magistrátem zamítnut. Tuscher se po třech měsících, a to 5. 7. 1819, poručnictví vzdal.

268 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1292)

Vídeň, 3. března 1819

Vaše C. Výsosti! Toho dne, kdy ke mně Vaše C. Výsost milostivě poslala, jsem nebyl doma a hned nato mne postihl silný katar, takže se Vaší C. Výsosti přihlašuji písemně, leže na lůžku. Nech již Vás, můj nejmilostivější pane, zaplaví jakékoli množství blahopřání,¹⁾ až příliš dobře vím, že tato nová hodnost nebude ze strany V. C. Výsosti přijata

bez obětavosti; myslím si však, jak rozšířený obzor působnosti se tím otevře Vám a Vaším velkým, šlechtným ideám, takže nemohu také jinak, než své blahopřání připojit k ostatním. Téměř žádné dobro neexistuje bez oběti a právě ušlechtilejší, lepší člověk se zdá být více než ostatní určen k tomu, aby byla jeho ctnost zkoušena.

„Splnění, Splnění!“

To bych chtěl nyní ze srdce rád zpívat, aby byla V. C. V. úplně uzdravena, avšak nový okruh působnosti, změna, později cestování může zajisté brzy přivést drahocenné zdraví V. C. V. do nejlepšího stavu a poté chci shora uvedené téma vyvrcholit důkladným Amen nebo Allelujah.

Pokud jde o mistrovské variace²⁾ V. C. V., nechal jsem je nedávno opsat, povšiml jsem si mnohých malých chyb, musím však svému vznešenému žáku provolat: „La Musica merita, d’esser studiata“³⁾ – při tak krásných vlohách a skutečně bohatém daru citění Vaší C. Výsosti by bylo škoda nepřivést je až ke kastálskému prameni,⁴⁾ k čemuž se nabízím jako průvodce, jakmile to jednou Vaší C. Výsosti dovolí čas. V. C. Výsost se může stát tvůrcem dvojím způsobem – nejen ke štěstí a prospěchu mnohých lidí, nýbrž také pro sebe samotného. Hudební tvůrci a těšitelé lidí nejsou v nynějším světě panovníků k nalezení. – A nyní o mně – potřebuji asi nejmilostivější prominutí: – připojuji zde dvě skladby, na kterých je napsáno, že jsem je psal již minulý rok, před jmeninami Vaší C. Výsosti, avšak mrzutosti a tak mnohé smutné okolnosti, mé tehdejší tak špatné zdraví mne učinily natolik nesmělým, že jsem se k Vaší C. V. mohl blížít jen s největší úzkostí a rozpaky; od pobytu v Mödlingu do skončení mého zdejšího pobytu se mi sice zdravotně vedlo lépe, avšak jaká mnohá jiná trápení mne postihla! Leccos je zatím uloženo v mém psacím stole, čímž mohu dokázat, že jsem na V. C. V. vzpomínal, a doufám, že to všechno předvedu za lepší situace. – Příkaz Vaší C. Výsosti, zda a kdy bych k Vám měl přijít,⁵⁾ abyste mi dovolil toto říci, jsem si nedovedl vyložit, neboť licoměrníkem jsem nikdy nebyl, také jím nejsem a nikdy jím nebudu moci být; nyní si připadám právě tak

jako Sir Davison v Marii Stuartovně,⁶⁾ když královna E.[lisabeth] předává do jeho rukou rozsudek smrti; přejí si, abych ke svému milostivému pánu směl přijít jako dříve. Bůh zná mé nitro a třeba je snad zdání proti mně, jednou se všechno vysvětlí v můj prospěch. – Den, kdy má být provedena má velká mše⁷⁾ k oslavám V. C. Výsosti, bude pro mne nejkrásnějším dnem mého života a Bůh mne osvítlí, aby mé chabé síly přispěly k zvelebení tohoto slavného dne. – Vedle hlubokého důkúvzdání následují sonáty,⁸⁾ zdá se, že mi ještě chybí violoncello, jehož hlas jsem hned nenašel. Poněvadž tisk je krásný, dovolil jsem si vedle houslového kvinteta přiložit ještě rytý exemplář.⁹⁾ Ke dvěma skladbám, které jsem psal k jmeninám V. C. V., přibyly ještě dvě další, z nichž poslední je velké fugato, takže to všechno tvoří velkou sonátu,¹⁰⁾ která nyní brzy vyjde a v mém srdci je již dlouho zamýšlena zcela pro V. C. Výsost; na tom se ani v nejmenším nepodílí nejnovější událost V. C. Výsosti. Zatímco prosím o prominutí mého písma, úpěnlivě se modlím k Pánu, který tak hojně objímá lidstvo láskou, aby svá požehnání bohatě vylil na hlavu V. C. Výsosti. V. C. Výsost je jistě jedním z nejkrásnějších a zůstane vždy světsky i duchovně největším vzorem.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější služebník

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Dopis byl psán po zprávě („nejnovější událost“) o budoucím jmenování arcivévody arcibiskupem olomouckým a kardinálem. Arcivévoda převzal olomoucký arcibiskupský stolec po předchozím arcibiskupovi hraběti Maria Taddäusovi von Trauttmansdorf-Weinsbergovi, který zemřel 20. 1. 1819. Arcivévoda Rudolf byl od roku 1805 jeho koadjutorem (zástupcem) s právem nástupce. Do funkce byl dómskou kapitulou zvolen dne 24. 3. 1819. Papežské potvrzení a jmenování kardinálem následovalo 4. 6. 1819 a 28. 9. téhož roku mu byla předána kardinálská hodnost. Na stolec arcibiskupa olomouckého byl arcivévoda intronizován 9. 3. 1820.

- 1) Blahopřání byla určena ke jmenování arcivévody arcibiskupem olomouckým a kardinálem.
- 2) Dva rukopisy čtyřiceti variací pro klavír na Beethovenovo téma, které složil arcivévoda Rudolf, jsou uloženy v hudebním archivu Státního zámku v Kroměříži. Obsahují mnoho korektur, provedených Beethovenovou rukou. V opatrování archivu jsou dále tři listy s Beethovenovými vlastnoručními korekturami a Beethovenův návrh titulu Variací.
- 3) Studium zasloužená hudba.
- 4) Zdroj básnického posvěcení.
- 5) Předpokládaný dopis arcivévody Beethovenovi, který měl být reakcí na skladatelovy neomluvené absence, není znám.
- 6) Drama Friedricha Schillera.

- 7) Missa solemnis D dur op. 123, jejíž kompozici Beethoven plánoval pro slavnost intronizace arcivévody Rudolfa na stolec arcibiskupa olomouckého (9. 3. 1820). Beethoven však mši dokončil až v roce 1822 a arcivévodovi ji předal 19. 3. 1823.
- 8) Zmínka se snad týká violoncellových sonát op. 102.
- 9) Pravděpodobně se jedná o smyčcový kvintet op. 104 (přepřelování klavírního tria op. 1, č. 3. Vydalo nakladatelství Artaria v roce 1819).
- 10) Sonáta pro kladívkový klavír – Hammerklaviersonate op. 106, dedikovaná arcivévodovi Rudolfovi (vydalo nakladatelství Artaria v roce 1819).

269 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1293)

[Vídeň, po 3. březnu 1819]

Vaše Císařská Výsosti!

Již několik dnů předtím, než ke mně Vaše Výsost poslala, mi nebylo dobře. Poslal jste ke mně v době, kdy jsem se šel jen najíst, protože nemám žádnou domácnost. To byla celá moje vycházka; avšak právě téhož dne, kdy jste ke mně poslal, mi bylo hůře, přidružil se silný katar a tak, bohužel, musím opět několik dní zůstat doma. Až do dneška jsem Vám o tom nemohl dát vědět. Že jsem se sám osobně během nemoci V. C. Výsosti nedotázal na Vaše zdraví, zavinila opět má dřívější, shora uvedená churavost. – Doufám, že brzy budu v takovém stavu, že k Vám budu moci přispěchat a říci Vám, že po celý čas jsem a budu

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnějším, nejposlušnějším služebníkem

L. van Beethoven

270 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1296)

[Vídeň, duben 1819]

Vaše Císařská Výsosti!

S velkým zármutkem jsem se opět dozvěděl o Vašem churavění; doufám, že bude jen přechodné a vinu na tom by snad mohlo mít stále proměnlivé jarní počasí. – Právě včera jsem chtěl přinést Variace, asi mohou směle vyjít a snad bude třeba dovolit se a požádat o to V. C. Výsost. Opravdu velice lituji, že mohu mít jen zbožné přání blaha Vaší C. Výsosti, ale doufám, že moc Aeskulapů¹⁾ nakonec přece zvítězí a Vaší C. Výsosti zjedná trvalé zdraví.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější

L. van Beethoven

1) Aeskulap (Aesculapius), latinské jméno řeckého boha lékařství Asklépia.

271 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1299)

[Vídeň, duben 1819]

Vaše Císařská Výsosti!

Je mi ctí zaslat Vám tímto po opisovači Schlemmerovi mistrovské variace, komponované Vaší C. Výsostí. Zítra se u Vaší C. Výsosti přihlásím sám a velice mne těší, že svému urozenému žáku smím sloužit jako průvodce na slávyplné dráze.

Vaší Císařské Výsosti nejpoddanější, nejvěrnější

L. van Beethoven

272 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1300)

[Vídeň, konec dubna/začátek května 1819]

Vaše Císařská Výsosti!

Prosím, aby Jeho Císařská Výsost, arcikníže Ludwig, byla seznámena s následujícími okolnostmi. V. C. V. si vzpomene, že jsem se zmínil o nutnosti vzdálit mého synovce z dosahu vlivu jeho matky. Předsevzal jsem si proto napsat prosebný dopis Jeho Císařské Výsosti arciknížeti Ludwigovi;¹⁾ dosud se ještě nevyskytla žádná překážka, souhlasí s tím všechny úřady, mezi nimi jsou i hlavní úřady, kterými tato věc musí projít: policie dvorního úřadu, vrchní poručenský úřad, jakož i poručník. Všichni se mnou zcela souhlasí, že pro mravní prospěch mého synovce nemůže být nic vhodnějšího, než co největší odloučení od jeho matky; v Landshutu je také všechno připraveno pro vzdělání mého synovce, když má nad tím hlavní dohled důstojný, slavný profesor Sailer, pokud jde o výchovu, já tam mám také několik příbuzných, takže nelze vůbec pochybovat, že by z toho pro mého synovce neměl vzejít nejpříznivější výsledek. Poněvadž, jak bylo řečeno, jsem ještě nenarazil na žádnou překážku, nechtěl jsem ani v nejmenším obtěžovat Jeho Císařskou Výsost arcivévodu Ludwiga; jak se však dozvídám, chce se matka mého synovce odebrat k audienci k Jeho Císařské Výsosti arcivévodovi Ludwigovi, aby proti tomu působila. Nebude se vyhýbat tomu, aby proti mně použila nactiutrhání všeho druhu, já však doufám, že všechno bude snadno vyvráceno mým veřejně uznávaným mravním charakterem a snad Vaší Císařskou Výsost smím pro sebe po-

žádat o svědectví o tom u Jeho Cís. Výsosti arcivévody Ludwiga. Jak to vypadá s povahou matky mého synovce, lze vyrozumět z toho, že u soudů byla prohlášena za zcela neschopnou zastávat poručnictví svého syna. Co všechno nastrojila, aby své ubohé dítě zkazila, může být přičteno jen její zkaženosti; proto je pak zajisté ze všech stran shoda v té věci, že dítě je třeba zcela vymanit z jejího vlivu. – Toto je povaha a nepřirozenost této záležitosti.

Prosím proto Vaši Cís. Výsost o přímluvu u Jeho Cís. Výsosti arcivévody Ludwiga, aby nedopřával sluchu pomluvám této matky, která by své dítě strhla do zkázy, odkud není záchrany. Spravedlnost, která se v našem spravedlivém Rakousku propůjčuje každé straně, z toho nevyklučuje ani ji; právě tato spravedlnost však sráží všechny její námitky k zemi. – Náboženský názor ve smyslu čtvrtého přikázání s tím v podstatě souhlasí a vede i soudce k tomu, aby syn byl od matky co nejdále vzdálen; je jistě třeba pamatovat na těžký úkol vychovatele, aby se neprovinil právě proti tomuto přikázání, a na nutnost, aby syn proti tomuto přikázání nebyl nikdy naváděn, aby proti němu nechyboval nebo se neprohřešil.²⁾

K nápravě této nepřirozené matky nikdy nechyběla shovívavost a velkodušnost, avšak marně. – Kdyby to bylo nutné, podám o tom Jeho Cís. Výsosti arcivévodovi Ludwigovi zprávu a zároveň doufám, že zajisté smím očekávat spravedlnost i v přímluvě mého milostivého pána, Cís. Výsosti arcivévody Rudolfa.

V. C. Výsosti nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

1) Arcivévoda Ludwig byl pověřen řešením občanských záležitostí.

2) Beethoven zde klade důraz na křesťanskou výchovu.

273 Arcivévodovi Rudolfovi v Badenu (G 1312)

Mödling, 15. července 1819

Vaše Císařská Výsosti!

Již od té doby, kdy jsem chtěl V. C. Výsosti složit ve městě naposledy poklonu, je mi velmi špatně; doufám však, že mi do příštího týdne, kdy se ihned odeberu k službám V. C. Výsosti do Badenu, bude lépe. – Mezitím jsem byl několikrát ve městě, abych se radil se svým lékařem. –

Vinu na tom z větší části mají stále nepříjemnosti s mým téměř zcela mravně zkaženým synovcem. Začátkem tohoto týdne jsem musel opět sám převzít poručnictví, protože druhý poručník je složil a v mnohém připustil svou vinu; proto mne prosil za prominutí; také referent odevzdal referát, poněvadž ho vykřičeli pro nadřzování, když se zasadil o dobrou věc. A tak tento zmatek bez konce pořád trvá a žádná pomoc, žádná útěcha! Všechno, co jsem stavěl, je jako odvanuto větrem! Také nynější majitel ústavu, kam jsem dal svého synovce, žák Pestalozziho, je názoru, že pro něho i pro mého ubohého synovce bude těžké dosáhnout konečného žádoucího výsledku. Je také toho mínění, že by nemohlo být nic prospěšnějšího než mého synovce vzdálit do ciziny! –

Doufám, že zdraví V. C. Výsosti, zdraví jednoho z mých nejváženějších lidí dojde naplnění všech přání a již předem se těším na to, že budu moci být opět brzy u Vaší C. Výsosti a že Vám budu moci prokázat svoji služební horlivost.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější služebník

Beethoven

Pozn.: Jednání o poručnictví k synovci Karlovi stále probíhalo. 22. 6. 1819 byl synovec dán do výchovného ústavu, jehož ředitelem byl Pestalozziho žák, Joseph Blöching. Druhým poručníkem byl Beethovenův přítel, magistrátní rada Matthias Tuscher, který také doporučoval synovcův odchod z Vídně, aby zde nebyl pod špatným vlivem své matky. Jak vyplývá z dopisu č. 270, Karlova matka se snažila převést poručnictví na sebe a žádala o audienci u arcivévodý Karla Ludwiga, který v občanských záležitostech zastupoval císaře. Odvolací soud pak po dlouhotrvajících sporech v roce 1820 rozhodl, aby poručnictví bylo ponecháno Beethovenovi.

274 Arcivévodovi Rudolfovi v Badenu (G 1318)

Mödling, 29. července 1819

Vaše Císařská Výsosti!

Se zármutkem jsem již obdržel zprávu o novém ochuravění V. C. Výsosti; protože nemám žádné další určité zprávy, jsem velmi znepokojen. –

Byl jsem ve Vídni, abych v knihovně V. C. Výsosti vyhledal pro sebe to nejvhodnější.¹⁾ Hlavním účelem je dosáhnout rychlého [pracovního] tempa a lepší umělecké jednoty,²⁾ přičemž důsledkem praktických záměrů při provedení mohou být výjimky. – Dvojnásobně nám tomu

slouží staří Mistři tím, že zpravidla představují reálnou uměleckou hodnotu (genia z nich přece měli jen Němci Händel a Sebastian Bach). Tak jako v celém velkém stvoření je i v uměleckém světě účelem jedině svoboda pokračovat dále. Pokud jsme my mladší nedospěli ještě v pevnosti docela tak daleko jako naši předchůdci, pak zjemnění našich mravů přece jen mnohé rozšířilo. Mému urozenému chovanci, nyní již dokonce spolusoupeři o vavříny slávy, nemůže být vyčítána jednostrannost, et iterum venturus iudicare vivos – et mortuos.³⁾ – Zde jsou tři básně, z nichž by snad V. C. V. mohla vybrat jednu pro zhudebnění. Rakušané již nyní vědí, že se v císařském rodu znovu probudil Apollonův duch; odevšad dostávám prosby, abych něco podporoval. Vydavatel módního časopisu požádá V. C. Výsost písemně. Já doufám, že nebudu nikterak obviněn z braní úplatků. – U dvora, a nebýt dvořanem, co je zde všechno možné!!! Při vyhledávání hudebnin ve Vídni jsem narazil na odpor ze strany J. Excelence pana nejvyššího hofmistra.⁴⁾ Nestojí za námahu, abych tím V. C. Výsost obtěžoval písemně, musím říci jen tolik, že mnohý ušlechtilý a talentovaný člověk, který by neměl štěstí poznat zblízka Vaše vynikající vlastnosti ducha a srdce, by se takovými lidmi nechal před V. C. Výsostí odradit. V. C. Výsosti přeji brzké, brzké uzdravení a pro sebe zprávu pro své uklidnění.

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější služebník

L. van Beethoven

- 1) V knihovně Beethoven pravděpodobně hledal duchovní díla velkých Mistrů jako vzory v souvislosti s kompozicí Slavnostní mše op. 123.
- 2) Zde Beethoven zřejmě naznačuje snahu o postihnutí principu jednoty obsahu a formy v tvorbě starých Mistrů.
- 3) Beethoven snad právě zhudebňoval text Credo, který v překladu zní: „A opět přijde v slávě soudit živé i mrtvé“. Tímto citátem asi arcivévodovi naznačoval své zaujetí a postup při kompozici mše. První Beethovenův životopisec a tajemník Anton Schindler zaznamenal, že Beethoven v době, kdy slavnostní mši skládal, vypadal jako „zběsilý, až na nebesa dosahující obr“. V konverzačních sešitech z této doby je naopak Beethovenem zaznamenáno: „Miser et pauper sum“ – „Jsem bídný a chudý.“
- 4) Nejvyšším hofmistrem byl hrabě Ferdinand von Laurenčin d'Armont.

Mödling, 30. srpna 1819

Vaše Císařská Výsosti!

Právě včera jsem dostal zprávu o novém uznání a oslavení Vašich vynikajících vlastností ducha a srdce.¹⁾ Přijměte, Vaše C. Výsosti, má blahopřání a nejmilostivěji je pro sebe uchovejte; prýští ze srdce a není třeba hledat slova. Doufám, že mně bude také brzy lépe. Na mé zdraví opět nepříznivě zapůsobilo tak mnoho zlého, že se vůbec necítím dobře a musím se už zase nějaký čas léčit, takže se nejdražšímu daru nebes – svému umění a múzám – mohu věnovat sotva několik hodin denně. Doufám však, zůstane-li vše při tomto stavu, že se mší pokročím do stadia, že ji bude možno provést devatenáctého; kdyby mi však měly mé špatné zdravotní okolnosti znemožnit, abych byl do té doby hotov, propadl bych zoufalství. Doufám ale, že má nejvřelejší přání tohoto cíle dosáhnout dojdou naplnění. – Pokud jde o Vaše mistrovské variace, myslím, že by mohly být vydány pod tímto titulem:

Téma neboli Úloha
složená L. van Beethovenem,
čtyřicetkrát pozměněná
a svému učiteli věnovaná
Nejjasnějším skladatelem.

V této věci je mnoho dotazů a nakonec přijde toto veledůstojné dílo, zkomolené opisy, přece jen do světa. Vaše C. Výsost se nebude moci vyhnout tomu, že je tady nebo jinde bude muset uvést. Tedy ve jménu Božím, při tolika posvěceních, která nyní dostáváte²⁾ a která budou známa, bude také známo Apollonovo posvěcení (neboli [posvěcení] křesťanské Cecilie). V. C. V. by mne snad mohla obvinít z ješitnosti; mohu Vás však ujistit, že ačkoliv je toto věnování mému srdci drahé a jsem na ně skutečně hrdý, ono samo přitom zajisté není mým konečným cílem. Kvůli tomu se ohlásili tři nakladatelé – Artaria, Steiner a ještě třetí, jehož jméno mi nenapadá. Tedy jen ti dva první: kterému z obou mají být variace zadány? V tom očekávám rozkazy V. C. Výsosti. U obou budou variace vyryty na náklady nakladatelů, oba se k tomu nabídli. – Nyní je otázkou, zda je V. C. V. spokojena s titulem? Nad tím, zda mají být vydány, myslím, že by V. C. V. měla úplně zamhouřit oči. Pokud se to uskuteční, V. C. V. to nazve neštěstím; svět to však bude považovat za opak. – Nechť Bůh zachová Vaši C. Výsost a roh

hojnosti neustále vylévá na posvěcenou hlavu Vaší C. Výsosti a mne nechť vždy milostivě uchová ve své přízni.

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější služebník

L. van Beethoven

[Vně dopisu]: Budiž mi moje nemoc u Vaší C. Výsosti omluvou za nespořádaný dopis.

1. 2) Císař František I. jmenoval arcivévodu Rudolfa arcibiskupem olomouckým a propůjčil mu velkokříž řádu sv. Štěpána.

276 Karlu Friedrichu Zelterovi

(G 1332)

[Víděň, 18. září 1819]

Můj ctěný pane!

Není to má vina, že jsem Vás znovu, jak se zde říká, doběhl. Potěšení strávit s Vámi několik krásných, na zážitky bohatých a pro umění plodných hodin mi překazily nepředvídané okolnosti. Bohužel slyším, že pozítří již opustíte Víděň; v důsledku mého oslabeného zdraví není pro mne život na venkově tak prospěšný jako obvykle. Může se stát, že sem přijedu zase pozítří, a budete-li ještě odpoledne zde, doufám, že Vám budu moci říci ústně s opravdovou srdečností, jak velice si Vás cením a jak velice si přeji být Vám nablízku. –

Ve spěchu Váš nejoddanější přítel

Beethoven

Víděň, 18. září 1819

Jeho blahorodí, panu von Zelterovi, v „Labuti“ č. 14, 2. posch.

Pozn.: Podle sdělení v dopise ze dne 1. 10. 1819 J. W. Goethovi, jel Zelter s nakladatelem Steinerem do Mödlingu, aby spolu navštívili Beethovena. S Beethovenem se setkali na cestě do Víděně a na odpoledne si sjednali schůzku ve Steinerově hostinské místnosti. Oba však schůzku zmeškali (viz Ludwig Geiger, Briefwechsel zwischen Goethe und Zelter in den Jahren 1799 bis 1832, 2. sv., Leipzig 1819–1827). Karl Friedrich Zelter (1758–1832) byl skladatelem písní, dirigentem a hudebním pedagogem. Od roku 1800 byl též ředitelem berlínské Pěvecké akademie. Byl dlouholetým přítelem J. W. Goetha a také učitelem F. Mendelssohna-Bartholdyho.

277 Karl Friedrich Zelter Beethovenovi (G 1333)

[Vídeň, 18. září 1819]

Důvodem, proč jsem Vás chtěl, ctěný příteli, v Mödlingu navštívit, bylo ještě jednou v tomto životě spatřit tváří v tvář muže, který dal tolik radosti a zušlechtění dobrým lidem, mezi které ovšem rád počítám i sebe. Přijeli jste nám vstříc a můj úmysl se přinejmenším alespoň neminul cíle, neboť jsem uviděl Vaši tvář.

O nemoci, která Vás trápí, jsem zpraven, cítím s Vámi a trpím něčím podobným. Pozitíří odjíždím zpět za svým povoláním, ale nepřestanu si Vás nikdy vysoce vážit a milovat Vás.

Váš Zelter

Vídeň, 18. září 1819

Pozn.: 8. 2. 1823 prosil Beethoven Zeltera, zda by mohl subskribovat jeho dílo „Missa solemnis“ op. 123. Zelter v dopise ze dne 22. 2. 1823 souhlasil v případě, že by Beethoven mši upravil a-capella. Beethoven pak 25. 3. 1823 Zelterovi nabídl zdarma tištěný exemplář mše, ze kterého by si Zelter mohl sám pořídit verzi a-capella, jakmile bude dílo vydáno. O svém setkání s Beethovenem Zelter napsal Goethovi: „... *chtěl jsem Beethovena navštívit v Mödlingu ... setkali jsme se na cestě, vystoupili z povozů a srdečně se objali. Ten nešťastník je tak dobrý, a přitom hluchý a já sotva mohl udržet slzy.*“

278 Wenzelovi Schlemmerovi (G 1334)

Mödling, 23. září [1819]

Milý Schlemmere!

Přijďte laskavě příští pondělí večer. Pozvání jsem nevyhověl a zůstal zde, abych mohl lépe vyčkat působení léku.

Zdá se, že je to lepší; očekávám Vás tedy určitě příští pondělí, kdy již půjde všechno rychle za sebou. –

Ve spěchu Váš oddaný služebník

Beethoven

Panu Schlemmerovi, c. k. opisovači ve Vídni, na Uhelném trhu ve velkém Brandauově domě č. 1216, ve 4. poschodí zadního schodiště.

Pozn.: Autograf dopisu je uložen v Beethovenově domě v Bonnu. Papír dopisu má vodotisk „I HONIG“, tento druh papíru Beethoven používal výlučně od července 1819

do ledna 1820. Wenzel (Václav) Schlemmer (1760–1823) pocházel z Čech a byl jedním z Beethovenových nejschopnějších opisovačů not. Z tónu dopisu lze vyčíst, jak si Beethoven jeho práce vážil, neboť Beethovenův rukopis patřil k nejméně čitelným a bylo třeba jej přímo luštit. Po Schlemmerově smrti převzala jeho druhá manželka Josepha Beethovenová zakázky a předávala je dalším kopistům. Ujala se tak jeho dílny opisovačů a vedla ji i nadále.

279 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1345)

Mödling, 15. října 1819

Vaše Císařská Výsosti!

Vzhledem k vinobraní zde nebyl žádný povoz k sehnání. Teprve dnes mi byl povoz přislíben na zítřek. Z toho Vaše C. Výsost usoudí, že teprve zítra mohu mít čest a potěšení z návštěvy u Vás. K V. C. Výsosti se dostavím přesně ve 4 hodiny odpoledne, protože již vím, že to je pro Vás ta nejlepší a Vám nejmilejší hodina. Vaše C. Výsost si vzpomene na list, který jste měl milostivě předat arcivévodovi Ludwigovi ohledně odloučení mého synovce od matky. Prosím Vás co nejsrdečněji, abyste mi jej zaslal zpět, protože jej velmi nutně potřebuji pro přiložené doklady. Kdyby se nenalezly, mohl bych se dostat do velkých nesnází. Byl na mne totiž podniknut útok ze strany prodejného vídeňského magistrátu ve spojení s matkou mého synovce, takže ač jsem již skoro unaven takovým nedůstojným počínáním, musím se s ohledem na svou čest obrátit v záležitosti svého synovce na apelační soud. Hrubost, nevědomost a zlomyslnost magistrátu šla tak daleko, že byla dokonce napadena téměř sama Vaše C. Výsost. Užasnete nad tím, ale na druhé straně je celý úklad tak slaboduchý, že nevím, zda se nad tím trápit, nebo se k smrti smát. Věřím, že v důsledku celé této hanebné historie mi V. C. Výsost nechá milostivě vystavit osvědčení, týkající se dvou bodů.¹⁾ Promiňte, když Vás ještě jednou poprosím o co možná nejrychlejší milostivé zaslání dotyčného dopisu. Steiner již má Vaše variace,²⁾ poděkuje Vám sám osobně. Při titulu variací mi napadá, že císař Josef cestoval pod jménem hrabě von Falkenstein.³⁾ Jak jsem viděl v Diáři, Baumeister se odebral na věčnost.⁴⁾ Aniž bych si dělal nejmenší nárok na přímluvce, věděl bych o někom, kdo by toto místo mohl zastávat k plné spokojenosti.⁵⁾ Velice se těším, že zítra budu moci být zase u V. C. Výsosti. Uplynulou noc se mi o V. C. Výsosti zdálo. Ačkoliv se při tom

nemuzicírovalo, přesto to byl hudební sen. Na V. C. Výsost ovšem myslím také při bdění. Mše bude nyní brzy dokončena. Necht' nebesa sesílají roh hojnosti svého požehnání každý den a každou hodinu na Vaši osvícenou hlavu, já však jsem a zůstávám až do posledního okamžiku svého života

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

- 1) Beethoven dvěma body míní jednak svou způsobilost jako poručníka svého synovce, jednak pověst, že by měl opustit Vídeň a odebrat se s arcivévodou do Olomouce.
- 2) Arcivévodova skladba, variace na Beethovenovo téma byla vydána vídeňským nakladatelstvím Steiner v prosinci roku 1819.
- 3) Císař Josef II. cestoval v roce 1777 pod krycím jménem do Francie a Švýcarska.
- 4) Joseph Anton Ignaz Edler von Baumeister byl knihovníkem arcivévodý Rudolfa. Zemřel 6. 10. 1819.
- 5) Beethoven pravděpodobně myslel na spisovatele a libretistu Josefa Karla Bernarda, rodáka z českých Hořetic, o kterém s arcivévodou hovořil již v červnu 1819.

280 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1361)

Vídeň, 19. prosince 1819

Vaše Císařská Výsosti!

Ihned poté, co jsem byl naposledy u V. C. V., mi bylo špatně. Vzkázal jsem to V. C. Výsosti, avšak jelikož mezitím došlo ke změně v mé domácnosti, nedošel Vaší C. Výsosti nejen tento, ale ani druhý dopis. V dopise jsem Vaše Veličenstvo prosil za prominutí. Protože bylo třeba pospíšet si s několika pracemi, musela být, bohužel, odložena i práce na mši.¹⁾ – Necht' toto vše V. C. V. připiše tlaku okolností. Nyní není možné hned všechno vyložit; přesto to však budu nucen v pravý čas vysvětlit, aby nade mnou V. C. V. nevynesla nezaslouženě tvrdý odsudek. – Mé srdce je po celý čas u V. C. V a jistě doufám, že se poměry konečně natolik změní, že budu moci ještě více přispět ke zdokonalení Vašeho velkého talentu. Věřím, že V. C. V. již vzala na vědomí alespoň v tomto mou nejlepší vůli, a jistě uznáte, že jen nepřekonatelné překážky mne mohou vzdálit od mého nejctěnějšího, milovaného knížete, který mi nade vše přirostl k srdci. Teprve včera jsem zjistil omyl s oběma dopisy, tento přinesu sám, neboť nemám ve službě nikoho

L. van Beethoven
L. van Beethoven

Ludwig van Beethoven
v karikaturách J. P. Lysera z r. 1823

spolehlivého. – Ohlásím se toto odpoledne o půl páté. – Můj neuhasi-
telný dík za Váš milý dopis a za to, že mi věnujete svou pozornost. To
může jen umocnit a zvýšit mé nutkání ke všemu dobrému. –

Líbám ruce V. C. Výsosti a jsem věrně nejposlušnější služebník Vaší
Císařské Výsosti

L. van Beethoven

[Dodatek]

Mše se brzy octne zcela v rukách V. C. V. Měla tam již být a také by tam
dávno byla, avšak – avšak – avšak. – V. C. V. se bude po bližším sezná-
mení s mými poměry ještě divit, že toto dílo bylo mnou vůbec dokon-
čeno.

1) Jedná se o slavnostní mši D dur (Missa solemnis) op. 123. V průběhu práce na mši
vytvořil Beethoven další tři klavírní sonáty op. 109, 110 a 111, kterými vrcholí
a jimiž se uzavírá Beethovenovo klavírní dílo. Dalšími byly Variace na Diabelliho
téma op. 120 a Bagatela pro klavír op. 119.

281 Hraběnce Marii Erdödyové

(G 1360)

[Vídeň, 19. prosince 1819]

Všechno dobré a krásné mé milé, ctěné, mně drahé přítelkyni
od Vašeho pravého a Vás uctívajícího přítele

L. v. Beethovena

Ve spěchu, 19. pros. 1819

Brzy přijdu sám.

Pozn.: Originál dopisu není znám. Text je uveden podle opisu neznámého původu,
uloženého ve vídeňské Státní a zemské knihovně.

VIII Období vrcholného mistrovství (1820–1827)

Vídeň, 18. března 1820

Milý pane Simrocku!

Nevím, zda jsem se v minulém dopise správně o všem vyjádřil. – Píši Vám proto jen krátce, že Vám snad mohu také prodloužit termín k vydání Variací,²⁾ to znamená déle než na šest měsíců, když to považujete za nutné. Pokud jde o mši,³⁾ zrale jsem to uvážil a mohl bych Vám ji nechat snad za honorář Vámi nabízených 100 louisdorů, jestli byste chtěl přijmout několik podmínek, které Vám navrhuji a které, jak věřím, Vám nebudou připadat obtížné? Plán týkající se vydání jsme zde již probrali a doufejme, že věc, ovšem s určitými změnami, může být brzy vysázena, což je velice nutné. Budu tedy také spěchat, abych Vám nutné změny navrhl. Poněvadž vím, že obchodníci rádi šetří na poštovním, připojuji výměnou dvě rakouské lidové písně,⁴⁾ které můžete použít dle libosti. Doprovod je ode mne, – myslím, že honba za lidovými písněmi je lepší než lidská honba za velebnými hrdiny. –

1. Das liebe Kätzchen

Munter

Un - sa Kätz häd Ka - z'ln g'habt drai und sex si nai - ni;
 can's häd a Aeu-gerl af, däs is schön, das mai - ni

2. Der Knabe auf dem Berge

S'sist just so a

Bia - berl wiä du! Komm ä - ba main Bia - berl zu

miar i zähl dra'-en Biar i zähl dr' a Nuß mid an'm

Kna'n, könnst glai wölst main Bia - berl no wea'n.

D.C.

Můj opisovač zde právě není, doufám, že to snad budete moci přečíst – mohl byste mít ode mne mnoho podobných, za což mi můžete prokázat jinou laskavost. –

Ve spěchu Váš Beethoven

1) Nikolaus Simrock (1751–1832) byl současně s Beethovenem zaměstnán jako hornista v kurfiřtské kapele v Bonnu. Roku 1790 založil obchod s hudebninami a nakladatelství v Berlíně, kterým bylo vydáno několik Beethovenových děl. Později firma získala významné renomé vydáváním děl Johanna Brahmsa a Antonína Dvořáka.

- 2) Sedm variací pro klavír a flétnu nebo housle op. 107.
- 3) Beethoven nabídl svou slavnostní mši op. 123 současně několika nakladatelům. První nabídka směřovala k Simrockovi v Berlíně, další nakladatelství Peters v Lipsku a Artaria, Steiner a Diabelli ve Vídni. Vydání mše a symfonie č. 9 se nakonec uskutečnilo v nakladatelství Schott v Mohuči (Missa solemnis byla vydána v roce 1827, symfonie s „Ódou na radost“ v roce 1826).
- 4) Beethoven se dlouhodobě věnoval úpravám lidových písní mnoha národů, zejména na objednávku nakladatelství George Thompson v Edinburgu.

283 Ernestu Theodoru Amadeovi Hoffmannovi v Berlíně (G 1373)

Vídeň, 23. března 1820

Chápu se příležitosti, abych se prostřednictvím pana N.[ebericha]¹⁾ přiblížil tak duchaplnému muži, jako jste Vy. Psal jste také o mé maličkosti, také náš pan Starke²⁾ mi ve své rodinné kronice ukázal několik Vašich řádků, které jste psal o mně. Dovolte mi říci, že od člověka, který je obdařen tak vynikajícími schopnostmi jako Vy, mne to velice blaží. Přeji Vám vše krásné a dobré a zůstávám ve veliké úctě Vašeho blahorodí

nejoddanější Beethoven

Pozn.: Ernst Theodor Amadeus Hoffmann (1776–1822), spisovatel, skladatel, kritik a malíř, psal mj. recenze a stati o hudbě, které přispěly k uznání Beethovenovy tvůrčí osobnosti. Tento dopis je však jediným dokladem jejich kontaktu.

1) Adam Neberich (1765–1822), vikář v Mohuči.

2) Friedrich Starke (1774–1835), kapelník vojenské hudby a všestranný hudebník a skladatel.

284 Arcivévoda Rudolf Beethovenovi (G 1375)

Olomouc, 25. března 1820

Milý Beethovene!

Protože mé působíště je zde, musel jsem rychle opustit Vídeň,¹⁾ jinak bych se nemohl odloučit od tolika mně tak drahých věcí. Abyste však věděl, že na Vás myslím i zdaleka, píši Vám těchto několik řádků.

Bylo mi líto, že jsem Vás neviděl před svým odjezdem, ale jsa přesvědčen o Vašem laskavém smýšlení, doufám, že pro mne pilně komponujete.²⁾ Kéž bych jen já byl také schopen vytvořit něco hodnotného! Poněvadž však mám již více důkazů o Vaší shovívavosti, zašlu Vám k posouzení a opravení mých chyb i pro mé poučení, jakmile něco dokončím. Dosud jsem k tomu neměl ani okamžik času.

Kéž by se jen vyplnilo mé přání, aby se Vaše zdraví uklidnilo a stejně tak i Váš duch.³⁾ Já jsem byl opravdu šťasten, v pořádku jsem dojel, šťastně jsem s Boží pomocí přestál trochu unavující ceremonie mého nastolení⁴⁾ a vede se mi dobře.

Hudba zůstává stále mým největším potěšením a osvěžením. Navštívil jsem již několik amatérských koncertů a k mému úžasu jsem slyšel některé opravdu schopné talenty. Jelikož je známa moje zvláštní obliba Vašich skladeb, potěšili mne v Olomouci překvapivě dobrým provedením Vaší symfonie A dur. Mnohá místa jsem ve Vídni slyšel v horším provedení, zvláště první Allegro. Protože toto Allegro mám velmi rád, byl jsem úplně nadšen.

Bude mne těšit, když od Vás brzy uslyším dobré zprávy, a jakmile šťastně přežiji velikonoční týden, který je pro mne poněkud namáhavý, pokusím se své myšlenky vyjádřit v notách a zaslat je Vám jako nový důkaz toho, jak velice jsem Vám, ač vzdálen, oddaný.

Rudolf, m[anu pro]pria

1) Arcivévoda odcestoval z Vídně 6. 3. 1820.

2) Snad narážka na dosud nedokončenou Missu solemnis op. 123.

3) Arcivévoda měl starost o Beethovenovu duševní rovnováhu.

4) Arcivévoda Rudolf byl na stolec arcibiskupa olomouckého intronizován dne 9. 3. 1820.

285 Arcivévodovi Rudolfovi do Olomouce (G 1378)

Vídeň, 3. dubna 1820

Vaše C. Výsosti!

Když jsem se k Vám chtěl dostavit, bylo mi, pokud se pamatuji, naznačeno, jako by Vaše Výsost churavěla; přesto jsem se přišel zeptat v neděli večer, kdy jsem byl ujištěn, že by V. C. V. v pondělí neměla odjet. Podle svého zvyku nezdržovat se dlouho v předpokoji spěchal jsem po obdržení zprávy rychle pryč, ačkoliv jsem pozoroval, že mi pan

dveřník chtěl něco říci; v pondělí odpoledne jsem se, bohužel, dozvěděl, že V. C. V. opravdu odjela do Olomouce. Přiznávám, že se mě to velmi bolestně dotklo; přestože jsem nikde ničím nechybil, moje vědomí mi ovšem brzy napovědělo, že – jak tomu již v takových momentech lidského života bývá – se to takto mohlo stát.

Možná jsem si mohl myslet, že V. C. V., zahrnuta přemírou ceremonií a novými zážitky, neměla v Olomouci mnoho času na jiné věci. Jinak bych si byl jistě pospíšil, abych V. C. V. v psaní předstihl. Nyní bych si však přál, aby mi V. C. V. nejmilostivěji objasnila, na jak dlouho svůj pobyt v Olomouci plánuje. Zde se říkalo: V. C. V. se má opět vrátit do konce května; mezitím jsem před několika dny slyšel, že Vaše Výsost zůstane v Olomouci půldruhého roku. Snad proto jsem již učinil chybná opatření, avšak ne z ohledu na V. C. V., ale s ohledem na sebe. Jakmile jen budu mít o tom nějakou zprávu, všechno vysvětlím dále; ostatně V. C. V. prosím, aby nedopřávala sluchu mnohým zprávám o mně; já jsem zde již leccos zaslechl, co se dá pojmenovat jako klepy, a dokonce se věří, že by se tím mohlo Vaší C. Výsosti posloužit. Jestliže mne V. C. V. nazývá svým cenným subjektem, pak já pln důvěry mohu říci, že V. C. V. je pro mne jedním z nejcennějších subjektů ve vesmíru. I když nejsem dvořanem, věřím, že V. C. V. poznala, že mou věcí není pouhý chladný zájem, ale že mne po celý čas naplňovala a k Vaší Výsosti poutala pravá, srdečná oddanost, a snad bych dokonce mohl říci, že Blondel je dávno nalezen¹⁾ a nenalezne-li se pro mne ve světě žádný Richard, pak mým Richardem bude Bůh. – Jak se zdá, bude můj nápad na udržení kvarteta jistě nejlepší; když se již v Olomouci konají takové produkce ve velkém,²⁾ mohlo by na Moravě z něčeho takového vzejít pro hudební umění ještě něco podivuhodnějšího. – Jestliže by se V. C. V. podle shora uvedených pověstí měla v květnu opět vrátit sem, pak radím, abyste mi své duchovní děti do té doby pozdržel, protože je lepší, když je nejprve uslyším ještě ve Vašem podání. Jestliže by se však měl tak dlouhý pobyt v O. opravdu uskutečnit, přijmu to s největším potěšením a budu se snažit V. C. V. doprovázet k nejvyššímu vrcholu Parnasu. Bůh uchovej V. C. V. zcela ve zdraví k nejlepšímu požehnání lidstva a zvláště Vašich citelů a prosím, abyste mne opět brzy nejmilostivěji obšťastnil dopisem. Vaše Výsost je beztoho přesvědčena o mé ochotě vždy plnit Vaše přání.³⁾

Vaší Císařské Výsosti věrně nejoddanější služebník

L. van Beethoven

- 1) Blondel de Nesle, francouzský básník z 12. stol. Podle remešské kroniky prý v Rakousku našel hrad Dürrenstein, ve kterém byl vězněn Richard Lví srdce.
- 2) V dopise ze dne 25. 3. 1820 arcivévoda psal, že v Olomouci byla provedena Beethovenova symfonie A dur.
- 3) Z tohoto dopisu a z dopisu, který Beethoven napsal 17. 12. 1824 nakladatelství B. Schott, je možné soudit, že si skladatel v té době podle M. Gutiérrez-Denhoffové dělal naděje na zvýšení své apanáže a na to, že jej arcivévoda Rudolf povolá ke svému dvoru do Olomouce (viz Beethoven und Böhmen, Bonn 1988, str. 104).

286 Ředitelství londýnského divadla (koncept – G 1404)

[Mödling, 9. srpna 1820 nebo těsně po tomto datu]

... námět závisí na vkusu anglického obecenstva ... hovoří o Metastasiovi ... v ději málo akce ... kdyby to měl být vážný děj, přál bych si balet ... mnoho podívané ... je to nejlepší ...

Pozn.: Pramenem je zápis v Beethovenově konverzačním sešitu (L. van Beethoven, Konversationshefte, Lipsko 1976, sv. 2, str. 198). Z více záznamů v konverzačních sešitech ze srpna 1820 vyplývá, že se Beethovena některé londýnské divadlo dotázalo (v úvahu připadá „King’s Theatre“), zda by pro ně nechtěl složit nějaké dílo. Oliva a Bernard mu radili, aby uzavřel smlouvu s požadavkem 400 až 500 liber sterlingů. Beethoven měl napsat koncept, podle kterého by Oliva sestavil smlouvu.

287 Nikolaus Simrock Beethovenovi (G 1405)

[Bonn, 12. srpna 1820]

[Simrock znovu objasňuje své stanovisko ohledně smluveného honoráře 100 louisdorů, jako 100 friedrichsdorů nebo 200 dukátů za slavnostní mši op. 123. Nevidí možnost zaplatit vyšší cenu podle starého louisdoru se znakem. Odbytíště pro mši se mu jeví omezená, neboť odpadají protestantští zájemci.]

Pozn.: Originál dopisu není znám. Jeho obsah je odvozen z Beethovenova dopisu Simrockovi ze dne 30. srpna 1820, kterým Beethoven odpovídá na Simrockův dopis z 12. 8. 1820, a dále z konverzačních sešitů (Konversationshefte, sv. 2, Lipsko 1976, str. 235 a 236).

288 Baronu Franzi von Siberovi (koncept – G 1406)

[Vídeň, mezi 17. a 26. srpnem 1820]

P. T. V[ysoce] a vele[vážený] p[ane] barone!

Je mi ctí sdělit Vám za pana vychovatele Blöchingera, stejně také [sdělit] paní Beethovenové ... a naléhavě prosím, abyste svou pozornost věnoval blahu mého synovce. S touto žádostí Vám vyslovuji ujištění o své mimořádné úctě, Vašemu blahorodí s vděčností ...

Pozn.: Koncept byl psán rukou Beethovenova právního zástupce Dr. Johanna Baptisty Bacha. Vychovatel Blöchinger vyžadoval policejní zákaz návštěv Johanny van Beethovenové ve svém ústavu, kam chodila za svým synem Karlem, již začátkem července 1820. To byl také důvod dopisu dvornímu radovi a vrchnímu řediteli policejního ředitelství ve Vídni Franzi Serenovi, svob. pánu von Siberovi (1751–1836). Dr. Bach ovšem Beethovenovi v této věci navrhol návštěvu u rady von Sibera nedlouho před koncipováním tohoto dopisu.

289 Nikolausi Simrockovi v Bonnu (G 1407)

Vídeň, 30. srpna 1820

Panu N. Simrockovi v Bonnu

Odpovídám na Váš ctěný dopis z 12. t. měs. – To, co mi říkáte o zaplacení přislíbených 100 louisdorů¹⁾ za mši, mohu pozměnit jen v tom, že si nechám přepočítat původní hodnotu starého louisdoru se znakem ke dvěma dukátům²⁾ a tyto k 9 zlatým ve dvacetnících, abych zamezil všem diferencím ve výpočtech; rád přijmu ztrátu při zlatuagio³⁾ a zůstanu při „pari“,⁴⁾ toto se mi stane při naší úmluvě; – rače mi proto poukázat 900 zl. – slovy: devět set zlatých ve dvacetnících, které mohu obdržet, jakmile můj přítel dostane rukopis.

Co mi říkáte o použití této mše, není docela správné;⁵⁾ – má první mše, kterou vydal Breitkopf, je podložena připojeným německým textem⁶⁾ a je v Lipsku prováděna každý rok, stejně jako v jiných protestantských městech; domnívám se ostatně, že tato poslední práce vzbudí v hudebním světě jistě náležitou pozornost, takže první nakladatel z toho bude mít i při obtížnosti vyřtí dobrý výtěžek, který přeji především Vám, můj drahý příteli! –

Teď od Vás očekávám souhlas s obsahem tohoto dopisu, abych hned nechal dokončit kopii a zaslal Vám svůj rukopis. – Proto pak navštivte

ústav ohledně honoráře.⁷⁾ O Vaší nabídce, která se týká vydání všech mých děl, Vám napíši příště; – zatím obnovuji ujištění o své přátelské úctě k Vám. –

Chcete-li mít německý překlad mše, napište mi to obratem, chci se o to postarat a [text] přizpůsobit své skladbě. –

Ve spěchu Váš přítel

Beethoven

Pozn.: Honorářové údaje upřesnil PhDr. Lubomír Nemeškal, DrSc., z numismatického oddělení Národního muzea v Praze.

- 1) Louisdor (Louis d'or – „zlatý Ludvík“), zlatá francouzská mince, kterou v roce 1640 nechal razit Ludvík XIII. Od té doby prošel louisdor změnami a od roku 1795 byly raženy zlaté dvacetifranky, kterým se též říkalo louisdory.
- 2) Rakouský dukát měl ustálenou hmotnost 3,49 g a byl ražen z 23 2/3 karátového zlata.
- 3) Tržní zisk.
- 4) Kurz cenných papírů, rovnající se jejich jmenovité hodnotě.
- 5) V konverzačním sešitu Oliva ve vztahu k Simrockovi poznamenává: „... on říká, že mše se hodí jen pro katolíky, což není pravda.“ (Viz *Konversationshefte*, sv. 2, str. 236).
- 6) Původní vydání první Beethovenovy mše op. 86 bylo opatřeno latinským a současně podloženým německým textem Christiana Schreibera. Mše byla vydána 23. 9. 1812 v Lipsku, v nakladatelství Breitkopf & Härtel.
- 7) Simrock s Beethovenovým návrhem nesouhlasil a na Beethovena se znovu obrátil dopisem z 23. 9. 1820.

290 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1436)

Unterdöbling, 18. července 1821

Vaše Císařská Výsosti!

Včera jsem se doslechl o příjezdu Vaší Výsosti sem, což by pro mne bylo potěšením, nyní se to však pro mne stalo smutnou událostí, neboť může trvat dosti dlouho, než budu tak šťasten, abych V. C. Výsosti složil poklonu. Již dlouho mi bylo velmi špatně, až se konečně plně vyvinula žloutenka, pro mne nanejvýš odporná nemoc. Doufám však, že se přece jen tak dalece uzdravím, že zde V. C. Výsost uvidím ještě před Vaším odjezdem. Minulou zimu jsem měl nejsilnější revmatické záchvaty. – Mnoho viny spočívá v mé smutné situaci, pokud se týká mých hospodářských poměrů. Dosud jsem doufal, že nad tím konečně zvítězím všemožným úsilím. Bůh, který zná mé nitro a ví, že jako člo-

věk plním všude nejsvětěji své povinnosti, které mi přikazuje lidskost, On a příroda, mne nakonec zajisté opět jednou z těchto strastí vytrhne. – Mše¹⁾ bude ještě zde předána V. C. Výsosti. Necht' mi V. C. V. nejmilostivě promine příčiny průtahů. Podrobnosti o tom by pro V. C. V. nemohly být jiné než nepříjemné. – Velmi rád bych byl mnohdy již odtud napsal V. C. Výsosti; V. C. V. mi však sdělila, že mám vyčkat, až mi Vaše Výsost napíše. Co jsem měl tedy dělat? Snad by bývalo V. C. Výsosti nepříjemné, kdybych byl Vašich slov neuposlechl, a vím, že jsou lidé, kteří mne u Vás rádi pomlouvají, a to mne velice rmoutí. Myslím si proto častěji, že nemohu činit nic jiného, než se chovat tiše, dokud si nebude V. C. V. přát ode mne něco vidět nebo slyšet. Dozvěděl jsem se o stonání V. C. Výsosti; doufám, že to není vážné. Necht' nebesa sešlou na V. C. V. požehnání nejbohatších rohů hojnosti. Doufám, že to snad nebude trvat příliš dlouho, kdy budu tak šťasten, že budu moci V. C. Výsosti říci, jak velice jsem –
nejposlušnější, věrný služebník

Beethoven

- ¹⁾ Kompoziční projekt slavnostní mše se při tvorbě skladateli prohluboval a rozrůstal a kompozice byla také nejrůznějšími okolnostmi přerušována. Missa solemnis op. 123, která byla původně zamýšlena pro slavnost intronizace arcibiskupa na stolec arcibiskupa olomouckého (9. 3. 1820), byla proto arcibiskupovi předána teprve 19. 3. 1823.

291 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1438)

[Unterdöbling, červenec – srpen 1821]

Vaše Císařská Výsosti!

S nejhlubším pohnutím jsem včera dostal Váš milostivý dopis. Pro lidi, kteří dovedou cítit a myslet na vyšší věci, je posilou, když se smějí rozvíjet, kvést ve stínu zelenajícího se, nádherné plody nesoucího stromu. Tak se také děje se mnou pod záštitou-aegidou V. C. Výsosti. – Můj lékař mne včera ujistil, že se má nemoc zlepšuje, avšak v příštích 24 hodinách musím ještě využívat celou směs léčiva, které, poněvadž pročišťuje, mne zároveň krajně oslabuje, a jak V. C. V. vyrozumí z přiloženého návodu mého lékaře, jsem ještě nucen se po všechny dny hodně pohybovat. Zatím je naděje, že i když nebudu plně uzdraven, budu moci být u V. C. Výsosti během Vašeho zdejšího pobytu

ještě často. Tím, že žiji touto nadějí, jistě se ještě rychleji zlepší také mé zdraví. Necht' mi nebe požehná skrze V. C. Výsost a sám Pán necht' je nad Vámi a s Vámi. Nic není vyššího, než blížít se božství více než ostatní lidé a odtud šířit božské paprsky mezi lidské pokolení.¹⁾ – Hluboce proniknut milostivým smýšlením V. C. V. o mně doufám, že k Vám budu moci co nejdříve přijít.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější, věrný služebník

Beethoven

1) Beethoven má asi současně na mysli momenty inspirace a ideu kompozice své slavnostní mše.

292 Tobiasi Haslingerovi ve Vídni

(G 1439)

10. září 1821

Milý, nejlepší!

Když jsem včera cestoval do Vídně, přepadl mne ve voze spánek tím spíše, že jsem se tu (pro své brzké vstávání) skoro nikdy pořádně nevyspal. Zatímco tak dřímám, zdálo se mi, jako bych cestoval kamsi velice daleko, do samé Syrie, až do samé Indie, zase zpět do samé Arábie. Konečně jsem přicestoval až do Jeruzaléma. Svaté město ve mně vzbudilo myšlenky na posvátné knihy. Žádný div, že se mi teď zjevil také muž Tobiáš, a přirozeně mi tedy musel přijít na mysl také náš Tobiášek a pertobiášství; tak mi při cestě do snů napadl tento kánon:

In der Oberoktave ziemlich lebhaft verschlossen

O To-bi-as! O To-bi-as! Do - mi - nus

Ha - - - - -

- - - - - slin - ger. O! O! O! To - bi - as!

Sotva jsem však procitl, kánon byl pryč a nic z něho se mi nechtělo vynořit z paměti. Ale příštího dne, když jsem zase tudy jel v témže kočáru (jednoho chudého rakouského muzikanta) a v bdělém stavu navazoval na včerejší cestu do snů, hle, tu mi podle zákona myšlenkové asociace zase napadl tentýž kánon. Nyní jsem ho v bdělosti pevně držel, jako kdysi Menelaos Protea, a dovolil mu jen ještě, aby se směl proměnit do tří hlasů:

offen mit einer dritten Stimme

O To-bi-as! O To-bi-as!

O To - bi - as! O To - bi - as! To-

O To-bi-as! O To-bi-as! To - bi-as!

Do - mi-nus Ha -

bi - as, To - bi - as, To - bi - as, To - bi - as, To - bi - as, To -

Ha -

- - - sling-er, O! O!

bi - as Do - mi-nus Ha - sling-er. O! O!

- - - sling-er, O! O! O To-bi-as!

Žijte blaze! Příště něco pošlu také Steinerovi, aby se ukázalo, že nemá srdce z kamene.¹⁾ Žijte blaze, můj nejlepší, přejeme provždy, abyste se nikdy neshodovali se jménem nakladatel, abyste nikdy nebyli v úzkých²⁾ při příjmu, ani při vydání. – Po všechny dny zpívejte epištoly sv. Pavla, chodte každou neděli k páteru Wernerovi,³⁾ který Vám ukáže knížečku, skrze niž přijdete rovnou do nebe; vidíte mou starost o blaho Vašich duší a s největším potěšením zůstávám od věčnosti do věčnosti
Váš nejvěrnější dlužník

Beethoven

Pozn.: Tobias Haslinger (1787–1842), rakouský skladatel a nakladatel. Zpočátku byl spolujednatel, od roku 1826 majitelem nakladatelství S. A. Steiner. S Beethovenem ho pojilo úzké přátelství, doložené řadou humorných dopisů. Pravděpodobně v osobitě odmítavé reakci vůči příslušníkům vysoké vojenské aristokracie Beethoven Haslingera tituloval „adjutant“, sebe pak „generalissimus“.

- 1) Slovní hříčka: der Stein – kámen.
- 2) Slovní hříčka se slovy Verleger (nakladatel) a in Verlegenheit sein (být na rozpacích, v úzkých).
- 3) Zacharias Werner (1768–1823), romantický lyrik a dramatik. Jeho nejúspěšnějším dílem byl polemický spis „Martin Luther oder die Weihe der Kraft“ (1807), zaměřený proti papežství. Později přešel ke katolictví a v roce 1814 se stal duchovním a populárním kazatelem.

293 Bernhardu Rombergovi

(G 1457)

Vídeň, 12. února 1822

Milý Rombergu! Tuto noc jsem byl jako vždy v tento čas postižen obvyklými bolestmi v uších. Tvé tóny by mi dnes působily jen bolest. Pouze tomu tedy připiš, jestliže mne osobně neuvidíš. – Snad to bude v několika dnech, kdy Ti ještě budu moci říci sbohem, lepší. Ostatně, pokud jsi mne nemohl u sebe vidět na návštěvě, uvaž vzdálenost mého bytu. Byla to má skoro nepřetržitá zaměstnanost, dále že jsem byl celý rok nemocen, čímž jsem se zdržel v mnoha započatých skladbách – a konečně, mezi námi není třeba prázdných komplimentů. – Přeji Ti k plnému tributu [úspěchu] Tvého vysokého umění také uznání kovové, které je nyní vzácné. – Budu-li jen trochu moci, uvidím Tě i s Tvou manželkou a dětmi, které ze srdce zdravím. Žij blaze, velký umělče – jako vždy

Tvůj Beethoven

Pozn.: Bernhard Heinrich Romberg (1767–1841) byl někdejší členem kurfiřtské kapely v Bonnu a od té doby byl Beethovenovým přítelem. Byl vynikajícím violoncellistou, známým též mnoha svými úspěšnými koncertními cestami. Poněvadž od roku 1820 žil trvale v Hamburku, ve Vídni v roce 1822 zřejmě vystoupil koncertně.

294 Franz Joseph Zips Beethovenovi (G 1484) v Döblingu

[Viedeň, 26. července 1822]

Vysoce vážený pane Beethovene!

Sdělují Vám tímto, že Jeho Cís. Výsost se necítí dobře. Proto zde není zítra co dělat. Pokud Vám to vyhovuje, mohl byste přijít ve středu 31. července o půl šesté, kdy Vás bude Jeho Císařská Výsost očekávat.

Nyní žijte blaze, jsem ve vši úctě Vám nejoddanější

Zips mp.

26. července 1822

Panu van Beethovenovi v Oberdöblingu, Alleegaße 135

Pozn.: Franz Joseph Zips (1770–1823) byl osobním komorníkem arcivévody Rudolfa.

295 Johannu van Beethovenovi (fragment – G 1485) v Gneixendorfu

[Döbling, 30. července 1822]

Vše krásné Tvé rodině.

Tady je U bratří Meislů¹⁾ poukázáno 300 zl. konv. měny.²⁾ Bylo by mi však milejší, kdybys mi dal zálohu, vzhledem k tomu, že ji potřebuji, neboť mše³⁾ bude odeslána nejpozději do 15. příštího měsíce.

NB: Bylo by to zajisté lepší, než dát p. Petersovi na srozuměnou qu'on a besoin de l'argent.⁴⁾

NB: Jakmile Petersovi napíší, aby poslal 1000 zl. za mši, ihned je dostanu.

NB: Hospodyně je staré dítě, s touto paní je to pro mne velice těžké, vaření je velmi průměrné, ano, pro mne skoro vůbec nepřiměřené, a sotva umí psát.⁵⁾

Velectěnému panu Johannu van Beethovenovi,⁶⁾ statkáři v Gneixendorfu (u Kremže [Krems]).

Pozn.: Tento list byl pravděpodobně přílohou k následujícímu dopisu bratrovi. Jednalo se o další půjčku v Beethovenových momentálních finančních nesnázích. Beethoven se tak snažil bratrovi prokázat návratnost jeho eventuální půjčky.

- 1) Bratři Meislové byli vídeňští velkoobchodníci, kteří zprostředkovali platbu lipského nakladatele Peterse Beethovenovi.
- 2) Záloha Beethovenova honoráře za písně, pochody a část bagatel pro klavír.
- 3) *Missa solemnis* D dur op. 123.
- 4) „Že je zapotřebí peněz.“
- 5) Pravděpodobně je míněna Beethovenova hospodyně Barbara Holzmannová, zvaná „paní Šnaps“.
- 6) Beethovenův bratr Nikolaus Johann (1776–1848) byl původně lékárníkem. V průběhu válečných let zbohatl a koupil si statek v Gneixendorfu. V roce 1823 vzrostly Beethovenovy dluhy u nakladatele S. A. Steinera natolik, že musel prodat jednu ze svých bankovních akcií v ceně 1000 zl.

296 Johannu van Beethovenovi v Gneixendorfu

(G 1486)

[Oberdöbling,] 31. července 1822

Nejlepší bratříčku! Velkomožný statkáři!

Včera jsem Ti psal, avšak unaven mnohým úsilím a zaměstnáními a pro špatné pero se ti to bude obtížně číst. Za prvé mi co nejdříve napiš, jak rychle chodí pošta sem a tam, od Tebe ke mně a ode mně k Tobě. – Napsal jsem Ti, že lipský nakladatel¹⁾ přijme mši za 1000 zl.²⁾ Jen bych si přál, abych Ti mohl poslat všechny dopisy; to je ale příliš zdouhavé. Bylo by lepší, kdybys byl při všem přítomen, zatímco si myslím, že bych mu z jiných maličkostí mohl mnohé dát levně. Čtyři pochody už obdržel za 20 zl., za každou ze tří písní 8 zl., čtyři bagately, jedna za 8 zl.³⁾ Psal jsem mu, že pokud tomu okolnosti nebudou bránit, mohl by zaplatit ve stříbrných mincích. Poněvadž však ještě nevěděl, kolik bagatel dostane, poukázal tedy, jak vidíš z přiloženého lístku, 300 zl. Tyto maličkosti ale ještě nyní nemohu poslat, poněvadž opisovač je zaměstnán mší, ta je totiž nejdůležitější a já, jak jsem psal před několika dny, ihned dostanu, jakmile mše odejde, 1000 zl., které bych mohl, kdybych chtěl, dostat již teď. Ze všeho je vidět zájem tohoto

muže o má díla. Já bych ale nerad chtěl pouze dávat, bylo by mi milejší, když mi napíšeš, můžeš-li něco postrádat, aby mi nic nepřekáželo odjet včas do Badenu, kde musím zůstat nejméně měsíc. Vidíš, že zde nevzniká žádná nejistota a Ty v září dostaneš s díkem 200 zl. zpět. Přiložený lístek mi, prosím Tě, ihned vrať. Ostatně jako obchodník jsi vždy dobrým rádcem. – Steinerovi na mne tlačí také:⁴⁾ rovněž po mně – chtějí písemně, že jim dám všechna svá díla, chtějí [ode mne] zaplatit každý tiskový arch. Nyní jsem však dal najevo, že s nimi do takového svazku nevstoupím, dokud nesplatím dluh. K tomu jsem jim navrhl dvě díla, která jsem napsal do Uher⁵⁾ a která jsou považována za dvojici malých oper, z nichž oni již také dříve převzali čtyři kousky. Dluh obnáší asi 3000 zl., oni ale k tomu mají ještě ošklivé úroky, na které nepřistoupím. Přitom jsem převzal část dluhů Karlovy matky, poněvadž jí chci prokázat všechno dobro, pokud tím Karl nebude ohrožen. Kdybys byl zde, byly by tyto věci brzy vyřízeny. Jen nouze mne nutí k takové duševní prodejnosti. Kdybys mohl přijet a na osm dní jet se mnou do Badenu, bylo by to opravdu krásné; jen mi musíš hned napsat, jak na to pohlížíš. Předpokládám, že [Tvá] kuchyň i sklep jsou zatím v nejlepším pořádku, neboť s mým synáčkem pravděpodobně rozbijeme náš hlavní stan u Tebe, a my jsme si připravili ušlechtilé předsevzetí Tebe zcela vyčerpat. Rozumí se, že řeč je pouze o září.

Nyní, nejlepší bratříčku, žij blaze! Čítej si po všechny dny v Evangeliiu, nechť epištoly Petra a Pavla probudí Tvé city, jeď do Říma a polib papeži pantofel. Srdečně pozdravuj své doma. Piš brzy. Ze srdce Tě objímám.

Tvůj věrný bratr Ludwig

Pozn.: Jako předcházející list i tento dopis souvisí s Beethovenovou snahou získat v dané finanční tísní od bratra půjčku, aby mohl odjet na měsíc na další léčení do Badenu. Skladatel se snaží prokázat, že má reálné možnosti půjčku řádně splatit.

- 1) C. F. Peters, nakladatel v Lipsku.
- 2) Missa solemnis D dur op. 123, kterou posléze vydal v roce 1827 nakladatel Schott v Mohuči [Mainz]. Ač komponována v přísném katolickém ritu, byla Missa solemnis pro svou nekonvenčnost povolena k provádění při bohoslužbě až ve 20. stol.
- 3) Čtyři pochody WoO 18, 19, 20 a 29; písně nelze přesně specifikovat; čtyři bagately mohly být součástí v roce 1823 v Londýně uveřejněného cyklu jedenácti bagatel op. 119. Z jejich vydání u Peterse však z nejasných důvodů sešlo.
- 4) Jedná se o skladatelovy dluhy v nakladatelství S. A. Steiner.
- 5) Ruiny athénské op. 113 a Král Štěpán op. 117.

297 Johannu van Beethovenovi v Gneixendorfu

(G 1493)

[Baden,] 1822, neděle 8. září

Milý bratře!

Jsmo částečně znepokojeni, zda Ti vzhledem k Tvému mlčení není dobře, částečně však upadám do rozpaků, poněvadž nevím, co se stalo s objednávkami, které jsi sám laskavě převzal.¹⁾ Pokud jde o Simrocka, zase psal ohledně mše, a to za starou cenu.²⁾ I kdyby se mu ale napsalo, myslím, že by na tom asi trval.

O mém zdravotním stavu se nedá s určitostí říci, zda jde o skutečné zlepšení, přesto však věřím, že silou koupelí bude nemoc i když ne vyléčena, tedy potlačena. Poněvadž jsme neobdrželi žádný dopis a také jinak není o Tobě nic slyšet, domníváme se, že jsi již pryč.³⁾ Jen abys nebyl nemocen! Nechť je to jakkoliv, pošli nám, prosím Tě, několik řádků, ať jsi kdekoliv. Tento dopis adresuji na p.[ana] Obermeyera,⁴⁾ aby Ti dopis, v případě, že zde nejsi, ihned přišel.

Dnes tu bude provedena jedna má předehra a nato výstižný historický živý obraz Štěpán I.⁵⁾ Hensler⁶⁾ nám poslal dvě volné vstupenky a chová se k nám velice pěkně. – Dnes nás navštívily dvě zpěvačky⁷⁾ a protože mi mermomocí chtěly políbit ruce a byly opravdu hezké, nabídl jsem jim políbení na ústa. –

Toto je přibližně nejstručnější, co Ti můžeme říci. Prosím Tě ještě jednou, abys mi hned napsal, zda a co jsi vyřídil, abych věděl, na čem jsem.

Měj se dobře, Tvůj věrný bratr Ludwig.

Tvým milým ode mne vše žádoucí, jako poručník svého nezletilého lumpíka.

Byl jsem teď nucen zůstat dva dny v posteli pro malý kašel, je mi ale už zase opravdu dobře, a mohu tedy zase převzít místo sekretáře u mého milého strýce. Buďte tak hodný a napište také ohledně mého svrchníku, jakou jste sjednal cenu s krejčím. Můj milý strýc stejně jako já uznáváme s vděčností Vaši laskavost, kterou nám prokazujete. Mnoho pozdravů Vaší milé rodině

Váš, srdečně Vás milující Karl

NB. Můj milý strýc Vás nechá prosit, abyste se ve své odpovědi řídil tempem, které se nazývá *p r e s t i s s i m o*.

Panu Johannu van Beethovenovi, statkáři v Gneixendorfu u Kremže [Krems].

- 1) Johann van Beethoven se uvolil jednat s nakladatelstvím S. A. Steiner o dlužích svého bratra a jako úhradu měl nakladateli prodat několik nepublikovaných částí z op. 113 a 117.
- 2) Za 100 „Friedrichsdorů“.
- 3) Johann van Beethoven trávil léto v Gneixendorfu, za obchodními záležitostmi dojížděl do Vídně.
- 4) Leopold Obermayer, pekařský mistr, bratr manželky Johanna van Beethovena.
- 5) Singspiel Král Štěpán op. 117.
- 6) Karl Friedrich Hensler (1759–1825), dramatický básník, ředitel spojených divadel v Badenu a Bratislavě, pověřený přestavbou vídeňského Theater in der Josephstadt.
- 7) Henriette Gertrude Walpurgis Sontagová (1804–1854), slavná sopranistka a ve své době mj. vynikající Beethovenova Leonora. Druhou zpěvačkou byla Karoline Ungerová (též Carlotta Ungher, 1803–1877), zpěvačka s velkým hlasem, impozantního zjevu.

298 Nikolausi Simrockovi v Bonnu (G 1494)

Baden, 13. září 1822

Můj milý, drahý Simrocku!

Tento dopis dostáváte z Badenu, kde užívám lázní, neboť moje půl roku trvající nemoc ještě zcela neskončila. Jakkoliv bych Vám chtěl rád psát o mnohých věcech, musím se vyjádřit stručně a odpovědět Vám jen na Vaš dopis z 22. srpna.¹⁾ Pokud se týká mše,²⁾ pak víte, že jsem Vám ohledně toho psal již dříve, že mi byl nabídnut vyšší honorář.³⁾ Nebyl bych také tak přemrštěně šetrný, abych chtěl mít o jednu nebo několik stovek zlatých více; avšak mé slabé zdraví a tak mnohé jiné nepříznivé okolnosti mne nutí k tomu, abych na to dbal. Nejmenší suma, která mi byla dosud za mši nabídnuta nejméně od čtyř nakladatelů, je 1000 zl. konvenční měny.⁴⁾ I když je mi líto, že se z tohoto důvodu musíme právě při tomto díle rozejít, přesto vím, že Vaše upřímná počestnost by nepřipustila, abych utrpěl ztrátu při díle, které je snad největším, které jsem napsal.

Víte, že nejsem chvástavý a že také nerad sděluji obsah jiných dopisů nebo jen výtahy z nich; jinak bych Vám o tom mohl dát důkazy z blízkých i dalekých míst. Musím si ale přát, aby záležitost se mši co nejdříve skončila, neboť jsem pro to již musel přestat nástrahy všeho druhu. Bylo by mi milé, kdybyste mi odpověděl co možno nejdříve, zda mi tento honorář chcete poskytnout. Jste-li s tím srozuměn, potřebujete chybějící částku jen složit u Brentana,⁵⁾ načež Vám ihned zašlu správně zkorigovanou partituru mše, kterou potom budete moci vyrýt. Doufám, že se můj milý Simrock, kterého stejně považuji za nejbohatšího ze všech těchto nakladatelů, nebude chtít se svým starým přítelem nadále tahat o několik stovek zlatých. O všem ostatním Vám napíši příště; zůstávám zde do začátku října. Všechny dopisy, které píšete, jistě obdržím jako Váš poslední, jen Vás prosím, abyste mi odpověděl co nejdříve.

Mějte se opravdu dobře, srdečně [ode mne] pozdravujte svou rodinu, jakmile budu moci, napíši Vám sám.

Srdečně Váš starý přítel

Beethoven

Pozn.: Dopis svědčí i v tomto případě o téměř neustálém Beethovenově zápolení o honoráře za své skladby, a to i s nakladatelem Simrockem, který po rozpuštění kurfiřtského orchestru založil v roce 1793 v Bonnu vlastní hudební vydavatelství, v němž vytiskl řadu Beethovenových skladeb v prvních vydáních i v následných tiscích. Byl Beethovenovým doživotním přítelem od jeho nástupu do kurfiřtova orchestru, stejně tak jako syn Peter Joseph Simrock, který převzal nakladatelství po otcově smrti v roce 1832.

- 1) Dopis se nezachoval.
- 2) Missa solemnis op. 123.
- 3) Nakladatelství A. M. Schlesinger nabídl Beethovenovi za mši 650 tolarů pruské měny, nakladatelství C. F. Peters 1000 zl. konvenční měny.
- 4) Zda vedla jednání s nakladatelstvími S. A. Steiner a Artaria k sjednání honorářů, není potvrzeno.
- 5) Bankéř Brentano dal Beethovenovi 900 zl. jako zálohu za honorář, očekávaný od Simrocka. Tento obnos složil Simrock u svého obchodního přítele Verhuvena, aby jej Brentanovi předal, jakmile dostane rukopis.

Baden, 13. září 1822

Vaše Blahorodí!

Již z dopisu Simrockovi¹⁾ částečně vidíte povahu věci. Opravdu mi velice promiňte, že jsem svůj dluh tak dlouho nezaplatil.²⁾ Kdyby měl Simrock, kterému, prosím, abyste věc řádně a jasně vyložil, – neboť je mi opravdu nabídnuto 1000 zl. konvenční měny ve dvaceticích³⁾ – váhat s vyplacením této sumy, odešlu mši, jakmile od něho obdržím odpověď, na jiné místo, kde je mi nabídnuto 1000 zl., a peníze hned dostanu. Potom také splatím svůj dluh. Ještě jednou Vás prosím za prominutí. Doufám, jestli se mé zdraví zlepší, jak o tom svědčí náznaky, že se již tak snadno nedostanu do podobné situace, abych byl někomu na obtíž. Budu Vám za to stále vděčen a nemohu se dočkat chvíle, kdy se již před Vámi nebudu nucen cítit jako těžký dlužník.

Mějte se opravdu dobře; má úcta a vděčnost k Vám nikdy nevypřchá. Vašeho Blahorodí nejoddanější přítel a služebník

Beethoven

Pozn.: S rodinou Brentanových byl Beethoven velmi spřátelen. Franz Brentano (1765–1844) byl frankfurtský obchodník a bankéř. V roce 1798 se oženil s Antonií Josephou, roz. Birkenstockovou, která v roce 1809 přijela do Vídně ke svému umírajícímu otci a zůstala zde do roku 1812. Tehdy se seznámila s Beethovenem a od té doby je vzájemně poutalo blízké přátelství. Beethoven jí v roce 1823 věnoval své Diabelliho variace op. 120. V roce 1812 byli manželé Brentanovi na léčebném pobytu v českých lázních, nejdříve v Karlových Varech, odkud společně s Beethovenem odjeli do Františkových Lázní. Někteří badatelé se domnívají, že Antonie Brentanová mohla být Beethovenovou „nesmrtelnou milenkou“, dokonce Beethovenovi přisuzovali, že je otcem posledního z jejich šesti dětí, Karla (1813–1850). Roku 1812, deset dnů před napsáním prvního dopisu „nesmrtelné milence“, složil Beethoven snadné klavírní trio WoO 39 pro tehdy desetiletou dceru Brentanových, Maxmilianu (1802–1861). Franz Brentano občas Beethovenovi půjčoval větší částky peněz, jejichž vrácení nevyžadoval. Elisabeth Brentanová, zvaná Bettina (1785–1859), sestra básníka Clemense Brentana (1778–1842) a nevlastní sestra Franze Brentana, provdaná za básníka Joachima von Arnim, byla přítelkyní J. W. Goetha i Beethovena. Její zásluhou se oba umělci osobně seznámili.

1) Dopis Simrockovi z 13. 9. 1822 Beethoven zřejmě přiložil k tomuto dopisu.

2) Brentano Beethovenovi zapůjčil 900 zl. jako zálohu za očekávaný honorář od Simrocka za Missu solemnis. Když jednání se Simrockem skončilo neúspěšně, Beethoven zapůjčenou částku Brentanovi vrátil ve dvou splátkách.

- 3) Honorář ve výši 1000 zl. nabídnul Beethovenovi C. F. Peters v dopise ze dne 15. 6. 1822. Nabídka je v originále formulována takto: „...sind mir 1000 fl. C. M. darauf geboten im Zwanzigerfuß...“ K objasnění je nutné vysvětlit termíny: po státním bankrotu 20. února 1811 (tzv. černý den) byla zavedena tzv. vídeňská měna a hodnota platidel, především papírových peněz, se snížila o 80 procent. Mezi obyvatelstvem pak převládla nedůvěra k papírovým platidlům a více se důvěrovalo kovovým, především stříbrným mincím, což se týkalo právě dvacetníků. (Podle PhDr. Lubomíra Nemeškala, DrSc., z odd. numismatiky Národního muzea v Praze.)

300 Carlu Friedrichu Petersovi v Lipsku (G 1496)

Baden, 13. září 1822

Vaše Blahorodí!

Nebylo by mnoho chybělo, abyste mne počítal mezi ty, od nichž jste byl podváděn. Bylo by mi jistě velmi nepříjemné a bylo by mi líto, kdyby to byl tento případ. Dnes Vám píši jen to, že příště obdržíte všechny maličkosti. V Lipsku si můžete jen těžko představit, že ve Vídni a okolí není nikdy možné žít bez soužení. Tehdy jsem Vám psal, že jsem již 15. srpna chtěl jet sem;¹⁾ přijel však kardinál,²⁾ a tak jsem musel zůstat do konce srpna ve Vídni. Poněvadž jsem bydlel na venkově, stálo mne to mnoho času, jestliže jsem se v týdnu musel k němu do města vícekrát odebrat. Když konečně odejel,³⁾ mohl jsem sem jet teprve 1. září. Sotva jsem přijel, objevil se zde ředitel divadla,⁴⁾ který ve Vídni staví divadlo a chce je otevřít mým dílem.⁵⁾ Abych prokázal ochotu, musel jsem přikomponovat několik částí.

Vidíte tedy, že jsem byl ze všech stran v tísní a sotva jsem měl klid k tomu, abych se staral o své zdraví. Byl bych Vám tyto maličkosti již poslal; mezi pochody je však několik,⁶⁾ kterým jsem určil nová tria. Právě tak je to i s jinými, ve kterých je třeba tu a tam něco doplnit. – Nemohl jsem se však k tomu dostat z nedostatku času a pro své zdraví, které nemím zanedbávat. Z toho přinejmenším vidíte, že nejsem autorem jen pro mrzký zisk; je mi líto, že jste peníze za to poslal tak brzy. Nebyl bych to přijal, kdyby kolem toho nebyly plané řeči, o čemž se můžete přesvědčit z přílohy. Pisatel⁷⁾ chodí denně ke Steinerovi⁸⁾ a já se domnívám, že nemlčel. Vzpomenete si, že jsem Vás prosil, aby před tímto člověkem zůstalo všechno v tajnosti. Proč? To Vám objasním během času. Doufám, že mne Bůh bude chránit před ještě dalšími, neustávajícími pletichami tohoto zlého Steinera. Přijměte mou otevřenost v dobré

vůli a nikdy ode mne neočekávejte něco, čím bych zneuctil svůj charakter nebo čím by se mohlo někomu jinému dít bezpráví. Ostatně Vás žádám, abyste nepřikládal sluchu žádným klepům odtud, neboť tito Steinerové hledají všechny cesty, aby zabránili každému zájmu druhých lidí o mne. Ve spěchu, s velkou úctou Váš nejoddanější

Beethoven

V několika dnech snad více, chraňte se před falešnými zprávami o mně. Na pana Peterse, Bureau de musique v Lipsku.

Pozn.: Carl Friedrich Peters (1779–1827) byl knihkupcem a nakladatelem v Lipsku. Vydával zejména skladby významných současníků, včetně Beethovenových. Zmínka o maličkostech, které mu chtěl Beethoven zaslat k vydání, se týkala bagatel pro klavír, čtyř pochodů a tří písní, o nichž se zmiňuje již ve svém dopise bratrovi Johannovi ze dne 31. července 1822 (viz dopis č. 296).

- 1) Dopis Petersovi z 3. 8. 1822.
- 2) Arcivévoda Rudolf.
- 3) Datum arcivévodova odjezdu není známo.
- 4) Karl Friedrich Hensler (1784–1825) se s Beethovenem velmi dobře znal a vzájemně se velmi respektovali. V roce 1821 získal privilegium k převzetí divadla ve Vídni-Josefově (Das Theater in der Josephstadt), které nechal přestavět.
- 5) K slavnostnímu otevření obnovené budovy divadla došlo 3. října 1822 u příležitosti císařových jmenin, a to provedením Beethovenovy ouvertury Zsvěcení domu (Die Weihe des Hauses) C dur op. 124, doplněné sborem „Wo sich die Pulse“ na text Carla Meisla WoO 98, a pochodem se sborem op. 114.
- 6) Tři vojenské pochody WoO 18–20 a Vojenský pochod WoO 24.
- 7) Ferdinand Piringer (1780–1829), houslista a člen Společnosti přátel hudby ve Vídni.
- 8) Sigmund Anton Steiner (1773–1838), vídeňský nakladatel.

301 Johannu Wolfgangu Goethovi (G 1562) ve Výmaru

Vídeň, 8. února 1823

Vaše Excelence!

Ačkoliv stále ještě žiji, jako ve svých mladých letech, ve Vašich nesmrtelných, nikdy nestárnoucích dílech a nikdy nezapomínám na šťastné chvíle prožité ve Vaší blízkosti, přece jen přichází okamžik, kdy se také já jednou musím připomenout Vaší paměti. Doufám, že jste obdržel věnování mnou zhudebněných básní „Klid na moři“ a „Šťastná“

plavba“.¹⁾ Obě se mi pro svůj kontrast zdály velmi vhodné ke zhudebnění. Jak by mi bylo milé dozvědět se, zda jsem výstižně spojil své harmonie s Vašimi verši! Také bych nanejvýše uvítal poučení, které by pro mne bylo zároveň pravdou. Neboť pravdu miluji nade vše a nikdy u mne nebude platit: Veritas odium parit.²⁾ Snad vyjde několik Vašich nezapomenutelných básní, které jsem zhudebnil, mezi nimi také „Láska bez spočinutí“.³⁾ Jak vysoce bych si vážil obecné poznámky o komponování vůbec, nebo o převádění Vašich básní do hudby! – Nyní jednu prosbu k Vaší Excelenci. Napsal jsem velkou mši,⁴⁾ kterou však ještě nechci vydat, poněvadž je určena jen k tomu, aby se dostala na nejpřednější dvory. Honorář obnáší jen 50 dukátů. S tímto úmyslem jsem se obrátil na Arcivévodské výmarské vyslanectví, které nabídku přijalo pro Její Arcivévodskou Jasnost a přislíbilo, že bude J. Jasnosti odevzdána. Mše se dá provádět i jako oratorium, a kdo by nevěděl, že při nedostatku těchto děl je dnes spolky potřebují! Má prosba spočívá v tom, zda by Vaše Excellence mohla upozornit Její Arcivévodskou Jasnost na to, aby mši také subskribovala. Arcivévodské výmarské vyslanectví mne upozornilo, že by bylo velmi prospěšné, kdyby k tomu byl arcivévoda již předem naladěm. Já jsem toho již tolik napsal, ale nevypsal jsem si tím – – skoro vůbec nic. Teď však již nejsem sám, již přes šest roků jsem otcem chlapce mého zemřelého bratra,⁵⁾ nadějného mládence, který je v šestnácti letech zcela oddán vědám a v bohatých nalezištích starořecké kultury je již úplně jako doma. V těchto zemích to však stojí velmi mnoho a u studujících hochů se nesmí myslet jen na přítomnost, nýbrž hlavně na budoucnost. A jakkoliv jsem se jindy velice upínal jen nahoru, mé pohledy se teď musí upřít také dolů – můj plat je nedostačující.⁶⁾ – Již několik let trvající churavost mi nedovolila podnikat umělecké cesty a vůbec se chopit něčeho, co přináší zisk. Kdybych mohl zase získat své zdraví, jistě bych směl ještě očekávat leccos jiného, lepšího. Vaše Excellence si však nesmí myslet, že „Klid na moři“ a „Šťastnou plavbu“ jsem Vám věnoval jako přímluvu za nynější prosbu. To se stalo již v květnu 1822 a tehdy jsem ještě nepomyslel na šíření mše tímto způsobem, až teď, před několika týdny. – Úcta, láska a veliký respekt, který jsem měl pro jediného, nesmrtelného Goetha již od let svého mládí, mi navždy zůstaly. Něco takového jistě nelze obsáhnout slovy ani perem takového břídila, jakým jsem já, který si vždy myslel, že si může osvojit tóny; můj vlastní cit mne však stále nutí, abych Vám toho tolik řekl, když žiji ve Vašich spisech. Víím, že neodepřete umělci, který až příliš cítí, jak daleko je od něho vzdálen výdělek,

abyste se za něho jednou nepřimluvil, nutí-li ho tíseň, aby se také stal o jiné a působil na ně. – Dobro je nám v každé době srozumitelné, a tak vím, že Vaše Excellence mou prosbu neodmítne. – Několik slov od Vás, mně určených, by mne zahrnulo blažeností. –

V nejrůznější, bezmezně úctě Vaší Excelenci setrvávající

Beethoven

Pozn.: Tento až příliš devotní Beethovenův dopis slavnému básníkovi svědčí o zřejmě značné skladatelově tísní a existenčních problémech, které ho provázely. Goethovi pak v květnu zaslal oznámené skladby „Meeresstille und Glückliche Fahrt“ pro sbor a orchestr op. 112, které právě vyšly tiskem ve vídeňském Steinerově nakladatelství. Goethův deník příjem partitury zaznamenává 21. 5. 1822. Ani dopis, ani skladby však Goetha nepohnuly k tomu, aby se za Beethovena u velkovévody výmarského přimluvil. Snad to již bylo básníkovo stáří a vzápětí též nebezpečné onemocnění, výrazný společenský odstup od chudého skladatele a jistě nemilá vzpomínka na Beethovenův incident v Teplicích, kde skladatel na rozdíl od Goetha ignoroval protijdoucí panovnickou suitu a bez vzdání povinné úcty prošel jejím středem, které Goetha ovlivnil natolik, že nejen na Beethovenův dopis neodpověděl, ale ani výmarského velkovévodu neovlivnil, aby Beethovenovu Slavnostní mši subskriboval.

- 1) „Meeresstille und Glückliche Fahrt“ op. 112.
- 2) Pravda plodí zášť.
- 3) Rastlose Liebe (Láska bez spočinutí – Hess 149). Tato píseň se zachovala pouze v konceptu.
- 4) Missa solemnis op. 123.
- 5) Synovec Karl.
- 6) V orig. „Mein Gehalt ist ohne Gehalt“, slovní hříčka: das Gehalt znamená plat, gáži, der Gehalt znamená hodnotu, cenu.

302 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1586)

Vídeň, 27. února 1823

Vaše Císařská Výsosti!

Byl jsem již dnes ráno na hradě, ne sice, abych vykonal návštěvu u V. C. V. (nebo jsem ještě nebyl oblečen), ale jen abych se Zipsem¹⁾ nechal ohlásit, že jsem zde a že se velmi těším z Vašeho příjezdu. Nenašel jsem však Váš byt, a když jsem někde zaklepal, kde jsem se domníval, že je V. C. V., zdálo se, že můj oblek je až příliš nápadný. Odebral jsem se proto rychle pryč a ohlásím se ještě dnes, nyní u V. C. V. jen písemně, zítra se popotám a složím svou poklonu, abych zároveň vyslechl,

zda se mají konat obvyklá hudebně-duchovní cvičení, a kdy? Vypadá to ošklivě, že jsem V. C. Výsosti po celý čas nepsal, to proto, že jsem stále čekal, až odešlu mši.²⁾ Tu se však stala veliká chyba a sice v tom, že každý hlas musel být prohlédnut. Tím se vše – při tak mnohých neodkladných záležitostech – protahovalo. K tomu přistoupily ještě další okolnosti, které mne zdržovaly, jak již tak člověka potká mnohé, když to nejméně čeká. Že však mi V. C. V. byla po celý ten čas duchovně nablízku, dokazují zde následující opisy několika novinek, které jsou pro V. C. V. již několik měsíců připraveny,³⁾ já jsem je však nechtěl odeslat dříve, až současně se mši. Ta bude nyní svázána a potom Vám se vši úctou ode mne předána. Zatímco se převelice těším, že se mohu opět osobně přiblížit V. C. V., skomírám úctou –

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější služebník

Beethoven

- 1) Franz Joseph Zips, osobní komorník arcivévody Rudolfa.
- 2) Dopis byl psán krátce před předáním slavnostní mše op. 123 arcivévodovi, což se uskutečnilo 19. 3. 1823.
- 3) Díla, jejichž opisy Beethoven hodlal arcivévodovi předat, byla pravděpodobně tato: předehra *Die Weihe des Hauses* op. 124, „*Wo sich die Pulse*“, sbor se sopránovým sólem a doprovodem orchestru k předcházející předehře *WoO 98*, a gratulační menuet *Es dur* pro orchestr *WoO 3*. Tedy skladby určené k otevření nově zbudovaného divadla ve Vídni-Josefově.

303 Luigi Cherubinimu

(G 1611)

[Víděň, kolem 12. března 1823]

Velectěný pane!

S velkým potěšením využívám příležitosti přiblížit se Vám písemně. V duchu jsem často oceňoval Vaše divadelní díla nad ostatní. Jen musím litovat krásný umělecký svět, že se již nějakou dobu, zejména v našem Německu, neobjevilo žádné z Vašich nových divadelních děl. Opravdovými znalci jsou vysoce ceněna také jiná Vaše díla, takže pro umění je skutečnou ztrátou, že pro divadlo ještě není přístupný žádný nový výtvar Vašeho velkého ducha. Skutečné dílo zůstává nepomíjející a opravdový umělec má vnitřní potěšení z každého skutečně velkého plodu génia, a tak jsem také já nadšen, pokud se dozvím o nějakém Vašem novém díle, a tak jako na svých vlastních dílech mám i na

něm největší zájem. Krátce, ctím Vás a miluji. Jen kdyby nebylo mého neustálého churavění, abych Vás mohl uvidět v Paříži; s jakým mimořádným potěšením bych s Vámi rozmlouval o uměleckých otázkách! – Nyní ještě musím dodat, že se o Vás před každým umělcem a milovníkem umění vyslovuji s nadšením, jinak mi můžete věřit, že poněvadž Vás nyní hodlám o něco poprosit, že toto k tomu nebyl pouhý úvod. Doufám také, že mi nebudete připisovat tak nízké smýšlení. Má prosba je následující:

Právě jsem dokončil velkou slavnostní mši a zamýšlím ji zasílat pouze na evropské dvory, poněvadž ji prozatím nechci zveřejnit tiskem. Nechal jsem proto prostřednictvím zdejšího francouzského vyslanectví zaslat Jeho Majestátu francouzskému králi pozvání k subskripci tohoto díla a jsem přesvědčen, že na Vaše doporučení je sám král zajisté přijme. Má kritická situace vyžaduje, abych své myšlenky jako obvykle neupínal jedině k nebesům, ale naopak, vzhledem k nezbytnostem života, je zapotřebí upřít se také na zem. Poněvadž se se svou prosbou mohu obrátit na Vás, budu Vás vždy milovat a ctít, a Vy tak zůstanete z mých současníků navždy tím nejváženějším. Jestliže byste mi chtěl způsobit mimořádnou radost tím, že byste mi napsal několik řádek, velmi by mne to potěšilo. – Umění sjednocuje celý svět, tím více skutečné umělce, za něž snad ráčíte pokládat také mne a také mne přičtete k jejich počtu.

S nejvyšší úctou Váš přítel a služebník

Beethoven

Pozn.: Luigi Cherubini (1760–1842) byl ředitelem pařížské konzervatoře a byl skladatelem, kterého si Beethoven ze současných hudebních umělců velmi vážil. Dopis je psán německy, podtržením vyznačené části jsou psány ve francouzštině. Odpovědi na tento dopis se však Beethoven nedočkal a Cherubini po letech Schindlerovi v roce 1841 sdělil, že prý dopis nedostal. Francouzský král Ludvík XVIII. však Beethovenovo pozvání k subskripci mše přijal a po nějaké době nechal skladateli poslat zlatou medaili o váze 21 louisdorů, na jejímž rubu byl ověněn nápis *Donnée par le Roi à Monsieur Beethoven*. Králův první komorník pak ještě v přiloženém listu Beethovenovi tlumočil králův dík za věnování mše. Beethoven v zájmu uplatnění své slavnostní mše oslovil v rámci subskripce tyto evropské panovnické dvory: pruský, saský, hessensko-darmstadtský, výmarský, bavorský, francouzský, neapolský, toskánský, švédský, dánský a ruský. Subskripci nenabídl dvorům ve Vídni a v Londýně. Ne všude se však setkal s kladným přijetím.

304 Hans Heinrich von Könneritz Beethovenovi

(G 1681)

[Drážďany, 26. června 1823]

Panu kapelníkovi Beethovenovi ve Vídni
Vaše Blahorodí!

Opera *Fidelio* zde byla nyní konečně provedena s rozhodným úspěchem,¹⁾ a zatímco je mi potěšením, že Vám to mohu ohlásit, připojuji zároveň s vděčností honorář 40 dukátů, což prosím potvrdit a zaslat mi zpět zde přiloženou, pokladnou divadla vystavenou stvrzenku výplaty.²⁾

Pozn.: Originál dopisu není znám. Text a datum byly převzaty ze studie Moritze Fürstenaua *Zwei noch unbekannte Briefe Beethoven's* (*Allgemeine Musikalische Zeitung, Neue Folge*, 1 (1863)). Hans Heinrich von Könneritz (1790–1863) byl generálním ředitelem královské kapely a dvorního divadla v Drážďanech.

1) Opera byla poprvé provedena v drážďanském divadle 29. dubna 1823 pod taktovkou Carl Marii von Webera.

2) Beethoven zaslal požadovanou stvrzenku do Drážďan 17. 7. 1823.

305 Arcivévodovi Rudolfovi do Olomouce (G 1682)

[Hetzendorf, 27. června 1823]

Beethoven zasílá arcivévodovi jeden výtisk klavírní sonáty c moll op. 111, která byla vydána nakladatelstvím Cappi a Diabelli, a jeden opis Diabelliho variací op. 120]

Pozn.: Originál dopisu není znám, jeho obsah byl odvozen z následujícího dopisu ze dne 1. 7. 1823, č. 304.

306 Arcivévodovi Rudolfovi do Olomouce (G 1686)

Hetzendorf, 1. července 1823

Vaše Císařská Výsosti!

Od Vašeho odjezdu jsem většinou churavěl, ano, nakonec jsem byl postižen silnými bolestmi očí,¹⁾ což se nyní tak dalece zlepšilo, že mohu, sice šetrně, zraku opět užívat. V. C. V. z přiloženého přijíma-

cího listu z 27. června vyrozumí, že zasílám několik hudebnin. Jelikož se mi zdálo, že V. C. V. nalézá potěšení v sonátě c moll, věřil jsem, že by nebylo nevhodné, kdybych Vás překvapil její dedikací. Variace jsou opsány nejméně pět nebo šest týdnů; zatím mi mé oči nedovolily, abych je celé prohlédl; marně jsem doufal v úplné vyléčení. Proto jsem je nakonec nechal prohlédnout Schlemmerovi, a ač nevypadají půvabně, přesto by mohly být v pořádku. Sonáta c moll byla v Paříži vyryta velmi chybně, a poněvadž byla dodatečně vyryta zde, postaral jsem se jak možno nejlépe o její dokonalost.²⁾ – Příště zašlu krásně rytý exemplář variací.³⁾ Pokud se týká mše, která měla být podle přání V. C. V. k obecnému užitku, žádal si můj, nyní již několik roků neustále trvající stav nemoci myslet na prostředek, jak bych mohl trochu zlepšit svou situaci, tím spíše, že jsem se pro nemoc dostal do velikých dluhů a rovněž jsem musel pro své chabé zdraví odříci pozvání k cestě do Anglie. K tomu účelu se zdála být vhodná mše.

Byla mi dána rada, abych ji nabídl více dvorům. Jakkoliv se mi to zdálo obtížné, uvěřil jsem, že bych si musel vyčítat, kdybych tento návrh opomenul. Několika dvorům jsem tedy zaslal nabídku k subskripci na tuto mši, stanovil jsem honorář na 50 dukátů, poněvadž jsem věřil, že to není příliš mnoho, a kdyby bylo více subskribentů, že by to nebylo zcela nevýnosné. Dosud je subskripce velečestná, poněvadž se k ní zavázalo královské Veličenstvo Francie a Pruska. V těchto dnech jsem také obdržel dopis od svého přítele Mikuláše Golycina z Petrohradu, ve kterém mi tento skutečně laskavý kníže ohlásil, že se rovněž Jeho Carské ruské Veličenstvo chce k subskripci zavázat, a já bych se měl brzy něco bližšího dozvědět od carského ruského vyslanectví. Přitom nedostanu ani tolik, kolik bych obdržel od nakladatele, jen s tou výsadou, že dílo zůstane mým vlastnictvím. Jsou však ještě další subskribenti.⁴⁾

Náklady na rozmnožování jsou také veliké a budou ještě větší proto, že k dílu přibudou ještě tři nové části,⁵⁾ které, jakmile dokončím, ihned zašlu V. C. Výsosti. – Snad by pro V. C. V. nebylo obtížné v záležitosti mše se nejmilostivěji obrátit na velkovévodu toskánského, aby si Jeho Výsost jeden exemplář mše také vzala. Pozvání sice bylo velkovévodovi toskánskému odesláno po zdejším agentovi Odelgovi již před delším časem a O. svatě ujišťuje, že nabídka bude přijata. Zatím tomu docela nevěřím, neboť je to již několik měsíců a žádná odpověď nepřišla. Poněvadž věc je nyní již jednou v běhu, je přirozené, že se hledá možnost, jak zamýšleného účelu dosáhnout všemi prostředky. Toto podnikat bylo pro mne těžké a ještě těžší o tom V. C. Výsost uvědomit nebo dát

o tom něco vědět, avšak „nouze si nevybírám prostředky“. – Děkuji jen tomu nahoře nad hvězdami, že nyní mohu zase začít užívat svého zraku. Píši nyní novou symfonii pro Anglii,⁶⁾ pro Filharmonickou společnost, a doufám, že ji do čtrnácti dnů zcela dokončím. Svě oči ještě nemohu dlouho namáhat, proto Vás prosím, abyste nejmilostivěji trpělivě vyčkal s Vašimi Variacemi,⁷⁾ které se mi jeví roztomilé, avšak přesto ještě vyžadují mou přesnější kontrolu. Nechtě jen V. C. V. plynule pokračuje zvláště ve svém cvičení hned u klavíru své nápady krátce zapisovat. K tomu přísluší malý stoleček u klavíru. Tím ovšem nebude posilována jen fantazie, nýbrž se [zároveň] učíme ihned zachytit i ty nejdálší myšlenky. Psát bez klavíru je taktéž nutné a mnohdy komponování jednoduché melodie chorálu s jednoduchými a opět různými figuracemi podle kontrapunktu V. C. Výsosti zajisté nezpůsobí žádné bolení hlavy, ano, když se tak sami uprostřed umění rozhlédneme, máme spíše velký požitek. Tak vzniká poznenáhlu schopnost vyjádřit právě jen to, co si přejeme a cítíme, což je pro ušlechtilé lidi tolik významnou potřebou. – Moje oči příkazují, abych přestal. –

Všechno krásné a dobré V. C. Výsosti a zatím co se poroučím, zůstávám –

v nejhlubší úctě nejvěrnější služebník Vaší Císařské Výsosti

Ludwig van Beethoven

Chce-li mne V. C. V. obšťastnit dopisem, prosím, aby mi nejmilostivěji psala na adresu „L. van Beethoven ve Vídni“, tak zcela jistě obdržím poštou všechny dopisy také zde. – Kdyby V. C. V. chtěla milostivě, je-li to ve Vašich vztazích vhodné, přece jen doporučit mši princí Antonovi v Drážďanech,⁸⁾ aby J. král. saský Majestát mši subskriboval, jistě by se subskripce uskutečnila, kdyby na ni V. C. V. nějakým způsobem upozornila. Jakmile bych byl zpraven o tom, že jste mi tuto milost prokázal, obrátil bych se ihned na tamního generálního královského divadelního a hudebního ředitele,⁹⁾ který má tyto záležitosti v referátu, a zaslal bych mu subskripční pozvánku pro saského krále, což bych však nerad učinil bez doporučení V. C. Výsosti. – Moje opera Fidelio byla s velkým úspěchem provedena také při slavnostech v Drážďanech za přítomnosti bavorského krále, kde byly všechny tyto majestáty přítomny. Tuto zprávu jsem obdržel od jmenovaného generálního ředitele, který mne prostřednictvím Webera poprosil o partituru a potom mi za to předal opravdu ušlechtilý dar. – Nech mi V. C. V. již promine obtěžování těmito prosbami, však V. C. V. ví, jak málo jsem jinak dotíravý. Jestliže by

se však měla najít sebemenší příčina, která by Vám byla nepříjemná, rozumí se, že proto nebudu méně přesvědčen o Vaší šlechetnosti a laskavosti. Není to lakotnost ani vypočítavost, před kterými jsem vždy utíkal; jen nutnost žádá využít vše, abych se z této situace vymanil. Otevřenost je jistě to nejlepší, abych nebyl posuzován tvrdě. – Pro mé stálé churavění, pro které jsem nemohl komponovat tolik jako dříve, mám dluhy 2300 zl.¹⁰⁾ To je možné splatit jen opravdu mimořádnou námahou. Daří-li se mi díky subskripci trochu lépe než dosud, bude mi tak přece jen pomozeno a mé zdraví se zlepší, pro což je zde všechna naděje, takže se pomocí svých skladeb budu moci znovu postavit na pevné nohy. Zatím nechť V. C. V. neráčí tuto mou otevřenost přijmout nelibě. Kdybych nebyl obviňován, že nejsem tak výkonný jako jindy, mlčel bych jako vždy. Pokud jde o doporučení, jsem pevně přesvědčen, že V. C. V. činí dobro všude, kde je to jen možné, a že u mne v tom neučiní výjimku.

Vaší Císařské Výsosti v nejhlubší úctě nejvěrnější služebník

L. v. Beethoven

Pozn.: Celá Missa solemnis op. 123 byla poprvé provedena 26. března 1824 Filharmonickou společností v Petrohradě. Toto provedení, stejně tak i přijetí subskripce na mši u ruského cara zprostředkoval kníže Mikuláš Golycin, který si také u Beethovena objednal nové kvartety. Věnovány mu byly smyčcové kvartety op. 127, 130 a 132. První provedení IX. symfonie a tři částí této slavnostní mše (Kyrie, Credo a Agnus Dei) se uskutečnilo ve Vídni 7. května 1824. První provedení celé mše v Čechách se uskutečnilo ve Varnsdorfu v roce 1823. V dopise z 23. ledna 1823, ve kterém Beethoven nabízí subskripci mše francouzskému dvoru, píše, že mše je jeho nejzdařilejším dílem. Svůj osobní postoj a cítění pak Beethoven ztotožňuje s myšlenkami mešního textu mimo jiné tím, že nad Kyrie mše vlastní rukou napsal: „*Ze srdce – nechť opět – směřuje k srdci!*“, k Agnus pak připsal: „*Dona nobis pacem. Prosba za vnitřní i vnější pokoj.*“

- 1) Jak vysvítá z dopisu A. Diabellimu z května 1823, šlo o zánět spojivek.
- 2) Sonáta č. 32 c moll op. 111 byla věnována arcivévodovi Rudolfovi. Vydalo ji v roce 1823 nakladatelství Schlesinger v Berlíně. Její anglické vydání bylo však dedikováno Antonii Brentanové.
- 3) Třicet tři variací na Diabelliho valčík (Diabelli-Variationen) C dur op. 120, vydalo v roce 1823 Diabelliho nakladatelství ve Vídni. Variace byly rovněž věnovány Antonii Brentanové.
- 4) Do 1. 7. 1823 se Beethovenovi na jeho nabídku subskripce slavnostní mše přihlásilo pět zájemců: pruský král, velkovévoda hessensko-darmstadtský, francouzský král, frankfurtský spolek „Cäcilia“ a ruský car. Nakladatelství nabízelo Beethovenovi za mši honorář 1000 zl. konvenční měny (viz korespondence s nakladatelstvím Peters). Náklady za opisování jednoho exempláře mše činily 60 zl. vídeňské měny.

- 5) Beethoven zamýšlel připojit ke mši navíc Graduale, Offertorium a Tantum ergo. K dokončení těchto částí již nedošlo.
- 6) Zmínka se týká IX. symfonie. V únoru roku 1824 dopsal Beethoven partituru a 7. května 1824 se uskutečnilo provedení symfonie v divadle U Korutanské brány.
- 7) Variace pro klarinet a klavír Es dur na téma kavatiny z Rossiniho opery Zelmira. Jde o arcivévodovu skladbu s Beethovenovými korekturami. Rukopis vlastní Společnost přátel hudby ve Vídni.
- 8) Princ Anton von Sachsen byl švagrem arcivévodvy a bratrem krále Friedricha Augusta von Sachsen.
- 9) Generálním ředitelem dvorní kapely a opery v Drážďanech byl v roce 1823 Heinrich von Könneritz. První provedení Fidelia v Drážďanech se uskutečnilo 29. 4. 1823 za řízení C. M. von Webera. Beethoven obdržel honorář 40 dukátů.
- 10) Beethoven se zadlužil 2300 zl., poněvadž nechtěl zpeněžit své cenné papíry. Ve skutečnosti nebyl v nouzi, chtěl se jen zajistit do budoucna. V dlužném obnosu, který uvádí, jsou pravděpodobně dluhy vůči bratrovi Johannovi a také ty, které měl u nakladatele Steinera (1200 zl.).

307 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1701)

Hetzendorf, 15. července 1823

Vaše Císařská Výsosti!

Doufám, že se Vám daří velmi dobře. Pokud jde o mé oči, stav se sice zlepšuje, přesto ale jen pomalu. Doufám však, že asi po šesti, nejdéle po sedmi dnech bude pro mne potěšením V. C. Výsost navštívit. Jen kdybych nepotřeboval brýle, bylo by to hodně lepší. Je to fatální stav, který mne ve všem zdržel. Co mne uklidňuje, je jistota, že V. C. V. je přesvědčena, že jsem Vám po všechn čas rád a povděčně k službám. Mám na V. C. V. ještě jednu prosbu, o které doufám, že jí milostivě vyhovíte, totiž: prosím, aby mi V. C. V. s největší milostí nechala vystavit osvědčení s následujícím obsahem, že jsem velkou mší¹⁾ napsal pro V. C. V., že ji již delší čas vlastníte a že jste nejmilostivěji dovolil, aby byla obecně prospěšná. Takto se to mělo stejně uskutečnit, není to nepravda, tím spíše smím v tuto milost doufat. Osvědčení bude pro mne velmi užitečné, nebo jak bych mohl při svém nepatrném nadání věřit, že mne [kompozice mše] tak velice vystaví závidi, pronásledováním a pomluvám. Ostatně jsem měl hned v úmyslu poprosit V. C. V. o dovolení, abych směl mši rozšiřovat pro veřejnost: jen tlak okolností a vůbec moje neobratnost ve světských záležitostech a má onemocnění způsobila tento nepořádek. – Jestliže by někdy později

měla být mše vytištěna, doufám, že ji smím věnovat V. C. Výsosti a teprve potom bude následovat malý počet vysoce postavených subskribujících osobností. Já budu V. C. V. cítit vždy jako svého nejvznešenějšího ochránce, a kde to bude možné, budu to vždy oznamovat světu. – Nakonec ještě jednou prosím, aby mi milost požadovaného osvědčení nebyla odepřena. V. C. Výsost to stojí jen několik řádků, které však pro mne mají nejlepší užitek. – Vaše Variace přinesu. Nebude zapotřebí mnoho měnit a bude to opravdu pěkné, příjemné dílo pro milovníky hudby. Musím se jevit jako neodbytný prosebník: prosím o milost osvědčení pokud možno co nejdříve, neboť je potřebuji.

Vaší Císařské Výsosti nejposlušnější služebník

Ludwig van Beethoven

1) Missa solemnis op. 123, která byla arcivévodovi slavnostně odevzdána 19. března 1823, byla vydána tiskem v roce 1827 v nakladatelství B. Schott v Mohuči [Mainz]. Na titulní straně je uvedeno toto věnování: „*MISSA composita, et Serenissimo ac Eminentissimo Domino Domino Rudolfo Joanni Caesare Principi et Archiduci Austriae S. R. E. Tit. s. Petri in monte aureo Cardinali et Archiepiscopo Olomucensi profundissima cum veneratione dedicata a Ludovico van Beethoven*“. Údajná závist, pronásledování a pomluvy, jimž chtěl čelit pomocí arcivévodova osvědčení, vznikly zejména proto, že se Beethoven snažil ve své problematice finanční situaci o co nejvýhodnější zpeněžení svého velkého díla. Jedním z podnětů k napadání skladatele bylo zřejmě i jeho dohadování o podmínkách a způsobu vydání mše s těmi nakladateli, s nimiž se nakonec vůbec nedohodl, a jeho snaha získat exkluzivními subskripcemi nejen umělecké, ale i finanční zadostiučinění za dílo spíše a dříve než jednorázovým honorářem.

308 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1713)

[Hetzendorf, před 25. červencem 1823]

Vaše Císařská Výsosti!

Při malé procházce jsem si právě ve vytržení pobrukoval kánon „Veliký dík –. –.“⁽¹⁾, a když jsem jej po příchodu domů chtěl pro V. C. V. zapsat, nalézám prosebníka, který se domnívá, že by jeho prosba mohla být mým prostřednictvím lépe přijata. Co dělat? Dobro nelze nikdy vykonat dosti rychle, také pošetilosti je třeba občas vyhovět. Doručitelem tohoto vzkazu je kapelník Drechsler⁽²⁾ z josefského a badenského divadla. Přeje si získat místo druhého dvorního varhaníka. Je dobrým znalcem generálbasu, rovněž také dobrým varhaníkem,

a je dokonce znám jako výtečný skladatel. To jsou schopnosti, které jej mohou na toto místo doporučit. Věřím právem, že nejlepším doporučením, které by mu toto místo jistě zaručilo, je doporučení od V. C. Výsosti, neboť V. C. V., jako velký znalec a praktik, dovede skutečné schopnosti nejlépe ocenit. Jeho Císařské Veličenstvo jistě takové osvědčení upřednostní před všemi ostatními. Já, sice nesměle, k prosbám pana D. připojuji i své prosby, jsa zajisté přesvědčen, že ochránce a podporovatel všeho dobrého zapůsobí podle možnosti také zde. Zítra následuje můj kánon současně s doznáním mých vědomých i nevědomých hříchů, kdy budu prosit o Vaše nejmilostivější rozhřešení. Dnes mi mé oči, bohužel, ještě nedovolují, abych V. C. Výsosti popřál a řekl vše krásné osobně.

Vaší Císařské Výsosti nejvěrnější, nejposlušnější služebník

Beethoven

Zaslouží také přihlédnout k tomu, že p. D. je již deset roků neplaceným profesorem generálbasu u Sv. Anny.

- 1) V době, kdy v Beethovenových náčrtcích dostává konečnou podobu třetí, volná věta z IX. symfonie (*Adagio molto e cantabile*), složil Beethoven pro arcivévodu kánon „Großen Dank für solche Gnade“ („Velký dík za takovou milost“), který je melodicky spřízněn s uvedeným *Adagiem*.
- 2) Joseph Drechsler (1782–1852), rodák z Vlachova Březí. Byl autorem pěti oper a singspielů, mnoha frašek i chrámové hudby. Také napsal školu pro varhany a učebnici harmonie.

309 Arcivévodovi Rudolfovi v Badenu (G 1717)

[Hetzendorf, krátce před 31. červencem 1823]

Vaše Císařská Výsosti!

Právě jsem zaslechl, že V. C. V. sem přijede zítra. Prosím, aby vina byla připsána mým očím, že ještě nemohu uposlechnout přání svého srdce. Je mi o hodně lépe, ještě několik dnů však nesmím vdechnout městský vzduch, jehož účinek by nepříznivě zapůsobil na mé oči. Jen si přeji, aby mi V. C. V. nechala příště milostivě vzkázat, až se z Badenu vrátí, dále aby mi také nejmilostivěji sdělila, v kterou hodinu mám přijít, takže se opět těším, že budu mít štěstí uvidět svého nejmilostivějšího pána. Poněvadž však V. C. V. zde přirozeně nezůstane pří-

liš dlouho, bude zajisté nutné, aby byl tento krátký čas využit k našim uměleckým úvahám a cvičením. „Velký dík“ buď předám sám, nebo „dík“ přijde do Badenu. Pan Drechsler mi dnes děkoval za mou výsadu, že jsem si dovolil doporučit ho V. C. Výsosti. – V. C. V. jej tak milostivě přijala, za což Vám vyslovuji i já svůj nejvřelejší dík. Kéž by bylo V. C. Výsosti také libo, aby se nenechala zviklat, neboť se proslýchá, že abbé Stadler se toto místo snaží zajistit také někomu jinému. Pro Drechslera bude rovněž velmi prospěšné, když o tom V. C. V. promluví s hrabětem Dietrichsteinem. – Znovu prosím o milostivé sdělení data Vašeho návratu z Badenu, tehdy ihned pospíším do města, abych svému jedinému pánu, kterého mám na světě, vzdal poklonu. Zdá se, že zdravotní stav V. C. Výsosti je dobrý. Budiž nebi vzdán dík za tak mnohé lidi, kteří Vám přeji totéž co já a k nimž se řadím také já.

V. C. V. nejvěrnější, nejposlušnější služebník

Beethoven

310 Arcivévoda Rudolf Beethovenovi (G 1718) v Hetzendorfu

Vídeň, 31. července 1823

Milý Beethovene!

V úterý 5. srpna budu již opět ve Vídni a zdržím se tam více dní, přeji si jen, aby Vám Vaše zdraví dovolilo přijít také do města. Odpoledne od 4 do 7 hodin jsem většinou doma.

Můj švagr, princ Anton, mi již psal, že saský král Vaši krásnou mši již očekává. Ohledně Drechslera jsem hovořil s naším milostivým císařem, stejně tak s hrabětem Dietrichsteinem. Nevím, zda toto doporučení postačí, neboť na toto místo bude uspořádán konkurz, při kterém musí každý, kdo má o místo zájem, ukázat svoje schopnosti. Těšilo by mne, kdybych tomuto schopnému muži, jehož varhanní hru jsem s potěšením slyšel minulé pondělí [?] v Badenu, mohl být prospěšný, tím spíše, že jsem přesvědčen, že byste žádného, který si to místo nezaslouží, nedoporučil.¹⁾ Doufám také, že jste svůj kánon napsal, a prosím Vás, kdyby to mělo uškodit Vašemu zdraví, abyste se z náklonnosti ke mně příliš brzy nenamáhal cestou do města.

Váš k přátelství ochotný žák

Rudolf mpria

- 1) Kapelník Drechsler toto místo nedostal. Na základě konkurzu dne 3. 11. 1824 je získal Simon Sechter (1788–1867), skladatel, hudební teoretik a pedagog. Ten se také po smrti Václava Jana (Hugo) Voříška stal od 19. 11. 1825 prvním dvorním varhaníkem. Drechsler se v roce 1823 stal kapelníkem univerzitního a dvorního farního kostela ve Vídni.

311 Arcivévodovi Rudolfovi v Badenu (G 1726)

[Hetzendorf, krátce před 6. srpnem 1823]

Vaše Císařská Výsosti!

Daří se mi opravdu velmi špatně, a to nejen s očima. Nazítří se zamýšlím vláčet do Badenu, abych si najal ubytování, a pak se tam musím v několika dnech nastěhovat. Městský vzduch působí na celý můj organismus špatně a uškodil jsem si právě tím, že jsem se dvakrát vypravil do města ke svým lékařům. V Badenu budu moci snadněji docházet k V. C. Výsosti. Jak kvůli V. C. Výsosti, tak i kvůli sobě jsem nespokojen, že je má činnost tolik zdržována. Ve Variacích je leccos vyznačeno, ústně to bude srozumitelnější.¹⁾

Vaší Císařské Výsosti v trvalé věrnosti zůstávající služebník

Beethoven

- 1) Pravděpodobně se jedná o Variace na kavatinu „Sorte! Secondami“ z Rossiniho opery Zelmira, pro klarinet a klavír; jejichž autorem je arcivévoda Rudolf. Beethoven tuto skladbu korigoval (viz: Suzan Kagan, Archduke Rudolf, Beethoven's Patron, Pupil and Friend, Stuyvesant 1988, str. 152).

312 Johannu van Beethovenovi (G 1731) v Gneixendorfu

[Vídeň] Baden, 19. srpna [1823]¹⁾

Milý bratře!

Těší mne, že se Ti zlepšilo zdraví.²⁾ Pokud jde o mne, mé oči ještě nejsou zcela uzdraveny a sem jsem přišel se zkaženým žaludkem a strašným katarém, s prvním od arciprasete hospodyně,³⁾ s druhým od hovada kuchyňské, kterou jsem už jednou vyhnal, a tutéž jsem přesto znovu přijal; – na Steinera jsi se neměl obracet;⁴⁾ uvidím, co je možné dělat. S písněmi by to bylo v Paříži těžké, neboť text je německý, spíše s předehtou. – Tvůj dopis z 10. srpna jsem dostal prostřednictvím toho

bídného darebáka Schindlera. Dávej své dopisy přímo na poštu, odkud je jistě všechny dostanu, protože se pokud možno tohoto podlého, opovrženého člověka varuji. – Karl ke mně může přijít až 29. t. m., kdy Ti bude zcela nepozorovaně psát, co s Tebou ty obě poběhlíci, tlustá nezbednice a bastard,⁵⁾ provádějí. Při té příležitosti dostaneš ode mne i od Karla dopisy, protože i když máš o mne malé zásluhy, nikdy nezapomenu, že jsi můj bratr, a ještě tak na Tebe snad sestoupí dobrý duch, který Tě od obou nezdárnic odloučí. Tato dřívější a nynější běhna, se kterou během tvé nemoci spal nejméně třikrát její chlap a která má nadto ještě zcela v rukou Tvé peníze,⁶⁾ ó prokletá hanba! Což v Tobě není ani trocha mužnosti!!!! –

Nyní o něčem jiném. Ty máš také můj vlastní rukopis některých částí „Ruin athénských“, které nutně potřebuji, poněvadž opisy byly provedeny podle partitury Josephstadtského divadla, z níž leccos vypadlo,⁷⁾ a v tomto rukopise jsou mé partitury. Protože píši právě něco podobného,⁸⁾ potřebuji uvedené velmi nutně. Napiš mi tedy, kde ty rukopisy mohou dostat? Velmi Tě o to prosím. – Ohledně příjezdu k Tobě, mám-li se tak snížit, abych byl v tak špatné společnosti, jindy; snad ale bude možné se tomu vyhnout, a přece společně strávit několik dní! O Tvém ostatním a dopise jindy. Měj se dobře. Neviditelně se vznáším kolem Tebe a prostřednictvím jiných působím, aby Ti ty nezdárnice nezakroutily krkem.

Jako vždy Tvůj věrný bratr. Dopisy adresuj přímo na mě do Vídně.

Panu Johannu van Beethovenovi, statkáři v Gneixendorfu (u Kremže).

- 1) Rok a místo napsání dopisu je odvozeno z nemoci a domácích poměrů Johanna van Beethovena.
- 2) Johann van Beethoven byl v červenci 1823 těžce nemocen.
- 3) Touto hospodyní byla Barbara Holzmannová.
- 4) Johann van Beethoven nakladateli Steinerovi pravděpodobně nabídl k vydání skladatelova díla *Opferlied* op. 121b, *Bundeslied* op. 122, píseň *Der Kuß* op. 128, ouverturu *Die Weihe des Hauses* op. 124 a šest z jedenácti bagatel pro klavír op. 119.
- 5) Beethoven mluví svoji švagrovou Theresu, roz. Obermayerovou, a její nemanželskou dceru Amalii Waldmannovou.
- 6) 23. 12. 1820 uzavřeli Johann a Theresu van Beethovenovi smlouvu o společném majetku a vzájemných dědických právech.
- 7) Pro provedení díla u příležitosti otevření vídeňského Theater in der Josephstadt byl z Beethovenovy hudby ke slavnostní hře *Ruiny athénské* op. 113 vypuštěn Sbor dervišů.
- 8) Beethoven v té době pracoval na *Finale IX. symfonie* a zabýval se plány na další operu.

313 Karl van Beethoven Antonu Felixi Schindlerovi

(koncept – G 1732)

[Víděň, pravděpodobně 19. srpna 1823]

...nestojí za námahu dělat Vám výčitky, pokud znám strýce, znamená to, že je to pro něho skoncováno.

Pozn.: Dopis byl odvozen ze zápisu v konverzačním sešitu (Beethovens Konversationshefte, sv. 4, str. 54). Dopis měl podle všeho napsat synovec Karl ze skladatelova podpu, po Beethovenově neshodě se Schindlerem.

314 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1733)

Baden, 22. srpna 1823

Vaše Císařská Výsosti!

Podle Vašeho nejmilostivějšího dopisu jsem se domníval, že Vaše Výsost přijede opět sem, do Badenu. 13. tohoto měsíce jsem přicestoval ve velmi špatném stavu; nyní je to přece jen lepší. Byl jsem znovu postižen svým, již zlepšeným katarem, mimo to mám v nejbídnějším stavu zažívací soustavu a potíže s očima; celý můj organizmus byl zkrátka zcela otřesen. Musel jsem se snažit, jen abych sem přijel, aniž jsem alespoň jedenkrát mohl vidět V. C. Výsost. Zrak se již, díky Bohu, natolik zlepšil, že jej ve dne již mohu opět skutečně namáhat. Mé ostatní potíže se také lepší; více není možno v tomto krátkém čase požadovat. Jak velice bych si přál, aby V. C. V. byla zde, kde by vše zameškané mohlo být v několika dnech dohnáno! Snad budu tak šťasten, že zde budu moci V. C. Výsost uvidět a Vaší Výsosti dokázat svou ochotu a horlivost ke službě. Velmi lituji, že mám tak fatální zdravotní potíže. Velice si přeji úplné uzdravení, přesto se však velmi obávám, že se to neuskuteční, a proto doufám, že mi V. C. Výsost promine. Poněvadž mohu alespoň nyní ukázat, jak rád V. C. Výsosti sloužím, nepřeji si ničeho, než abyste tyto služby milostivě potřeboval.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější služebník

L. v. Beethoven

315 Arcivévodovi Rudolfovi do Olomouce (G 1756)

Vídeň, 7. listopadu [prosince] 1823

Vaše Císařská Výsosti!

Ano, ano, jsem větroplach, dá se to říci, alespoň to tak vypadá, ale přesto tomu tak není. Po všechny ty dny jsem Vaší C. Výsosti v duchu psal, k napsání na papír ale samozřejmě nedošlo. Odpusťte, můj nejmilostivější princí, že předsevzetí bylo výborné, ale k provedení se nedostávalo sil. – Ve vypracovávání [kompozičních cvičení] Vaší C. Výsosti jsem zaznamenal pokroky, vyskytují se však, bohužel, také chyby. Nejlépe bude vypracovat čtyřhlasý číslovaný bas skladeb dobrých skladatelů a někdy komponovat čtyřhlasý zpěv do té doby, než bude pro mě opět potěšením být v blízkosti Vaší C. Výsosti. Úspěch může přinést také čtyřhlasé komponování pro klavír, ač právě to je těžší, neboť zde není možné provést vzestup a sestup hlasů tak přirozeně, jako je to možné při zpěvu nebo při čtyřstrunných nástrojích.

Nyní však mám na Vaší C. Výsost prosbu, která mi leží opravdu na srdci. Schuppanzigh, který je opět zde, mne požádal, abych poprosil V. C. Výsost, zda byste mu mohl prokázat největší milost a napsal hraběti Dietrichsteinovi, zda by Schuppanzigh mohl obdržet místo po zemřelém dvorním hudebníkovi Menzelovi. Svému vznešenému žáku nemusím vůbec podotýkat, že by touto cestou Schuppanzigh místo získal, tím méně, že jedno jediné psaní od V. C. V. zde činí divy. – Vím také, že mi tato prosba za zasloužilého umělce nebude Vámi odmítnuta (dělám si velkou naději!!!, není divu; jsem již trochu zhýčkán milostí a laskavostí Vaší C. Výsosti), přinejmenším vím, jak rád, nejvznešenější, pomáháte a krásné rčení „Človče, budiž nápomocen!“ netřeba Vaší C. Výsosti připomínat. Připojuji ještě prosbu, aby byl dopis adresovaný Moritzi Dietrichsteinovi zaslán mně, já jej osobně předám. Neodvážuji se požádat také o milostivý dopis mně samému.

Mé zdraví je konečně lepší. V Badenu jsem musel zůstat do 13. října, potom jsem se stěhoval sem, do nového bytu. To mne oloupilo o mnoho času a při mém velkém snažení se opotřebovalo i mé zdraví. To jsou také příčiny mého dosavadního mlčení. – Vím, že V. C. V. nepochybuje o mé nejvřelejší horlivosti. Proč se všechno děje za tak zvláštních okolností, že tím musí trpět opravdu velký talent V. C. Výsosti! – Nemělo by tomu tak být. –

S nejvřelejšími a nejpříjemnějšími pocity líbám ruce mému milému, nejmilostivějšímu pánu a doufám ve Vaše odpuštění a dovolení.

Vaší Císařské Výsosti věrně nejposlušnější služebník

L. van Beethoven

316 Ignazi Moschelesovi

(G 1760)

[Vídeň, krátce po 17. prosinci 1823]

Prosím Vás o obě předehry,¹⁾ taktéž ještě o jiné jednotlivé hlasy třetí [předehry],²⁾ které jsem Vám dal.

Beethoven

Panu v.[on] M o s c h e l e s o v i

Pozn.: Tento vzkaz byl zřejmě napsán v souvislosti s Moschelesovými koncerty ve Vídni, uskutečněnými 15. a 17. prosince 1823. Z toho je tako odvozeno datování. Ignaz Moscheles (1794–1870) se narodil v Praze a byl vynikajícím klavíristou a skladatelem. Jeho učitelem byl pražský pedagog Bedřich Dionysius Weber. Veřejně vystupoval již od svých čtrnácti let. S Beethovenem se stýkal za svého vídeňského pobytu v letech 1808–1815. V roce 1814 vypracoval klavírní výtah opery Fidelio a některá další Beethovenova díla upravil pro klavír. Od roku 1825 působil v Londýně, kde významně propagoval Beethovenova díla. Z Londýna napsal Beethovenovi v době jeho nemoci tři dopisy. V roce 1841 přeložil a v angličtině vydal s vlastními doplňky Beethovenův životopis, napsaný Antonem Schindlerem. Do Vídně přijel 19. října 1823 v rámci svých častých koncertních cest, uspořádal zde uvedené koncerty a podle dobových zpráv 2. ledna 1824 odcestoval do Prahy.

- 1) Jde pravděpodobně o orchestrální materiál k předehrámk Král Štěpán op. 117 a Zaslavení domu op. 124, které ještě v té době nebyly vydány.
- 2) Zde se asi jedná o hlasy k předehře K jmeninám (Zur Namensfeier) op. 115, která byla jediná ze jmenovaných předeher provedena na Moschelesových vídeňských koncertech 15. a 17. 12. 1823.

317 Ignazi Moschelesovi

(G 1761)

[Vídeň, 26. prosince 1823]

Milý Moschelesi, s potěšením Vám sloužím, kde mohu. – Chybí mi 4 hlasy lesních rohů, které jste mi určitě nedoručil, což zjišťuji teprve teď, protože skladby zůstaly po celý čas ležet na stejném místě. – Mé poručení G i u l i a n i m u¹⁾

Váš přítel Beethoven

Pozn.: Datum bylo určeno podle Moschelesovy poznámky na přiloženém listu: „*Tento lístek jsem od Beethovena dostal 26. 12. 1823, týká se rukopisu jeho předešly C dur op. 115, kterou mi půjčil pro můj koncert 15. 12. 1823 v Divadle dvorní opery ve Vídni. Zmíněné 4 hlasy byly nedopatřením sluky založeny. – Pro tento koncert mi Beethoven zapůjčil také svůj anglický klavír Broadwood, na který jsem hrál střídavě s vídeňským nástrojem od hraběte Leschena.*“

1) Mauro Giuliani (1781–1829), italský kytarista a skladatel.

318 Johanně van Beethovenové

(G 1771)

Vídeň, 8. ledna 1824

Mnohá zaměstnání způsobila, že jsme Vám, já, a dokonce ani Karl nemohli vyjádřit naše blahopřání k Novému roku. Já však vím, že stejně ode mne ani od Karla neočekáváte nic jiného, než nejpřímnější přání k Vašemu zdraví.

Co se týká Vaší nouze, byl bych Vám vůbec rád vypomohl nějakou částkou, mám však, bohužel, příliš mnohá vydání, dluhy a očekávám jen něco málo peněz, než abych Vám v této chvíli mohl projevit svou ochotu ku pomoci. – Zatím Vás tímto písemně ujišťuji, že i nadále můžete pobírat Karlovu polovinu z Vašeho důchodu. Každý měsíc Vám doručíme potvrzení výplaty, načež si pak můžete částku vybrat sama, neboť to není vůbec žádná hanba (mnozí z mých známých vybírají svůj důchod každý měsíc). Budu-li později zámožný a budu schopen Vám ze své pokladny dát nějakou částku na zlepšení Vašich poměrů, jistě se tak stane. 280 zl. 20 kr., které jste dlužna Steinerovi, jsem rovněž již dávno převzal k zaplacení, což Vám bude jistě sděleno. Vy jste také již delší čas neměla zájem o to, abyste zaplatila. Prostřednictvím Schindlera jste ode mne obdržela dva důchodové měsíce. 26. tohoto měsíce nebo o něco později obdržíte obnos důchodu za tento měsíc. Ohledně Vašeho procesu promluví příště s Dr. Bachem. – Přejeme Vám všemožné dobro, Karl, jakož i já.

Váš nejochtnější

L. v. Beethoven

Pozn.: Dopis je adresován vdově po Beethovenově bratru Kasparu Antonu Karlovi a matce synovce Karla, Johanně van Beethovenové. Počátkem ledna 1824 jí sdělil, že jí s ohledem na její nouzi hodlá osvobodit od placení podílu výživného na syna. Beethovenovi přátelé mu však tento úmysl rozmluvili.

319 Účinkujícím při akademii 7. 5. 1824

(koncept – G 1831)

[Vídeň, 9. května 1824 nebo krátce po tomto datu]

Cítím se zavázán, abych co nejuctivěji poděkoval všem, kteří mi prokázali tolik lásky a účasti při mé akademii. Protože jsem byl vyzván, abych akademii provedl ještě jednou, jsem přesvědčen, že nevznesu marnou prosbu, když poprosím všechny účinkující, aby se opět zúčastnili druhé akademie, ohlášené na příští pátek, a aby svým spoluúčinkováním zvelebili má díla.

Pozn.: Rukopis textu je převzat a datum odvozeno z konverzačního sešitu (Beethovens Konversationshefte 6, str. 176n.). Zveřejnění textu či způsob doručení účinkujícím není doložen. Zmíněným pátkem, kdy měla být uskutečněna druhá akademie, byl pátek 14. 5. 1824. Tato akademie se však uskutečnila 23. 5. 1824 ve velkém sále vídeňské Reduty. Na první akademii 7. května 1824 byla v premiéře provedena Beethovenova IX. symfonie op. 125, Kyrie, Credo a Agnus ze slavnostní mše a předehra Zasněžení domu op. 124. IX. symfonie byla reprizována i na druhé akademii. První akademie byla velmi úspěšná, byť se ziskem pouhých 420 dukátů, druhá naopak ztratová, s deficitem 800 dukátů, a přes garantovaných 500 dukátů Beethovena roztrpčila natolik, že se fyzicky vyčerpán na čas stáhl do ústraní.

320 Henriettě Sontagové¹⁾

(G 1832)

[Vídeň] 12. května [1824]

Má krásná, drahá Sontagová!

Vždy bylo mým úmyslem jednou Vás navštívit a poděkovat Vám za Vaše krásné spoluúčinkování při mé akademii, přece však doufám, že Vás v několika dnech opět uvidím, abych Vás jednou s Ungero-
vou²⁾ zavezl na oběd do Prátru nebo Augartenu, poněvadž teď je k tomu nejvhodnější čas. Podle předpokladu by akademie mohla být příští týden opakována a já doufám, že mne opět podpoříte, za což Vám zůstanu po všechny časy vděčen. Mějte se opravdu dobře, než budu mít potěšení Vás [opět] uvidět. Váš opravdový přítel a ctitel

Beethoven

Slečně S o n t a g o v é

¹⁾ Henriette Gertrude Walpurgis Sontagová (1806–1854), slavná operní a koncertní zpěvačka. Byla absolventkou pražské konzervatoře. Po ukončení studia zahájila

Henriette Sontagová
(litografie, Grevedon, 1830)

svou kariéru ve Vídni, od dubna 1825 byly jejím působištěm především Berlín a poté Paříž. Vystupovala i v řadě dalších evropských míst až nakonec po získání lukrativního angažmá v Mexiku skonala na cholera. 7. a 23. května 1824 zpívala sopránové partie v Beethovenových akademiích.

- 2) Caroline (Carlotta) Ungerová (1803–1877), slavná dramatická altistka. V květnu 1824 zpívala v obou Beethovenových akademiích. Na jaře 1825 odjela do Itálie, kde pak působila na několika italských scénách. V roce 1872 napsala hudebnímu spisovateli Ludwigu Nohlovi svou vzpomínku na Beethovena, z níž přebíráme tyto úryvky: „... Prokazujete mi příliš velkou čest, myslíte-li, že Beethoven měl pro mne slabost. Důvodem jeho velké laskavosti ke mně bylo dílem jeho přátelství k mému otci... Jette Sontagová a já jsme do jeho jizby vstupovaly jako do nějakého chrámu a pokusily jsme se (bohužel marně) drahému Mistru předzpívat... Na mou poznámku, že pro mne je jedna nota v symfonii příliš vysoká, odpověděl: Jen se uče, nota pak již přijde.“

321 Beethoven Antonu Felixovi Schindlerovi

(G 1833)

[Vídeň, 13. května 1824]¹⁾

Neobviňuji Vás z ničeho špatného při a k a d e m i i, ale hloupost a svémocné jednání pokazily mnohé.²⁾ Mám z Vás vůbec jistý strach, že se jednou kvůli Vám dočkám velkého neštěstí. – Ucpaná stavidla se častěji náhle otevrou a ten den v Prátru jsem se domníval, že jsem byl Vámi v mnohém velmi citelně napadán;³⁾ – vůbec bych se rád častěji pokusil uhradit Vaše služby, které mi prokazujete, spíše nějakým malým darem, než stolováním, neboť se přiznám, že mne mnohdy příliš ruší, když nevidíte rozjařenou tvář, a říkáte „dnes bylo zase špatné počasí“, poněvadž jak byste mohl při Vaší obyčejnosti uznat neobyčejné? Zkrátka: příliš miluji svou svobodu. Není vyloučeno, že Vás někdy pozvu, ovšem trvale je to nemožné, poněvadž by tím byl narušen celý můj pořádek.

Duport přislíbil akademii na příští úterý,⁴⁾ neboť do Zemského stavovského sálu, který jsem mohl mít zítra večer,⁵⁾ zase nedá zpěváky a také se zase odvolával na policii.⁶⁾ Jděte proto laskavě s lístkem a vyslechněte, zda podruhé proti tomu nic není, – zdarma bych tyto mně prokázané laskavosti nebyl nikdy přijal a také je nepřijmu. – Pokud jde o přátelství, s Vámi je to těžký úkol, své blaho bych Vám nechtěl v žádném případě svěřit, protože Vám chybí rozvaha a jednáte na vlastní pěst a já jsem Vás sám poznal již dříve v nepříznivém světle, stejně tak

jako druzí; – přiznávám, že čistota mého charakteru nepřipustí, abych Vaše laskavosti pro mne oplácel pouhým přátelstvím, i když jsem ochoten rád Vám posloužit, pokud to bude k Vašemu dobru.⁷⁾ –

- 1) Dopis byl psán před plánovaným opakováním akademie, které bylo původně stanoveno na 14. 5. 1824.
- 2) Není jasné, zda se Beethovenovy výčitky týkají první, nebo druhé plánované akademie.
- 3) Beethoven připomíná konflikt při pohoštění v Prátru, kterého se zúčastnili kromě Beethovena jeho synovec Karl, M. Umlauf, Schuppanzigh, Böhm a Schindler. Tehdy došlo mezi Beethovenem a Schindlerem k prudké výměně názorů týkajících se průběhu akademie dne 7. 5. 1824. (Viz: Beethovens Konversationshefte, sv. 6, str. 170n.)
- 4) Příslib se týkal data 18. 5. 1824. Druhá akademie však byla přeložena na 23. 5. 1824.
- 5) Beethoven žádal o úřední povolení akademie na 14. 5. 1824.
- 6) Policie musela udělit povolení k provedení částí mše mimo chrám.
- 7) Beethoven údajně Schindlerovi daroval řadu rukopisů a po jeho smrti si Schindler do opatrování vzal i jeho konverzační sešity. Jak uvádí ve svých pamětech americký pianista William Mason, považoval se Schindler za jakéhosi správce Beethovenova odkazu. Nechal si dokonce natisknout vizitky s textem: „Anton Schindler, Ami de Beethoven“.

322 Johannu Schickhovi

(koncept – G 1834)

[Vídeň, před 15. květnem 1824]

Prosím zařadit ještě před mou akademií zprávu, že bude opakována.

Pozn.: Tento koncept pro oznámení v tisku byl napsán po stanovení data plánované akademie. Měl vyjít v časopise *Zeitschrift für Kunst, Literatur, Theater und Mode*, který vydával a redigoval Johann Schickh. Vlastnoruční Beethovenův zápis konceptu je převzat z *Beethovens Konversationshefte*, sv. 6, str. 182.

323 Nakladatelství B. Schott (Mainz a. R. – G 1836)
a synové v Mohuči

Vídeň, [20. května] 1824

Vaše Blahorodí!

Na Váš ctěný dopis z 27. minulého měsíce mám čest Vám sdělit, že nejsem proti tomu, abych Vám zadal svou Velkou mši a Devátou symfonii. Cena první [skladby] činí 1000 zl. konvenční měny a druhá 600 zl. konv. m. Zaplacení může být sjednáno tak, že mi zašlete tři směnky na spolehlivý bankovní dům; po přijetí smének doručím Vám, nebo někomu, koho pověříte, skladby na Vaše útraty. Směnky mohou být vystaveny na následující intervaly: 600 zl. do jednoho měsíce, 500 zl. do dvou měsíců a 500 zl. do čtyř měsíců od nynějška. Jestliže Vám toto vyhovuje, bude mi příjemné, když skladby opravdu úhledně vydáte.

Zatím očekávám odpověď, v plné úctě Váš ochotný

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Po neúspěšném vyjednávání s nakladatelstvím Simrock a dalšími vydání slavnostní mše op. 123 včetně IX. symfonie Beethovenovi nabídlo mohučské nakladatelství B. Schott. Mši se ovšem, jak bylo uvedeno dříve, Beethoven snažil zpeněžit i nabídkami subskripčních opisů předním evropským panovnickým dvorům. Pokud jde o Beethovenův požadavek honoráře za mši, ten by v přibližném přepočtu na současnou českou měnu činil asi mezi 45 až 50 tisíci korunami a za IX. symfonii asi mezi 25 až 30 tisíci korunami. Jeden zlatý dukát měl přibližnou hodnotu 1000 až 1100 Kč.

324 Hans Georg Nägeli Beethovenovi (G 1856)

[Curich, 3. srpna 1824]

Vážený příteli!

Konečně Vám mohu sdělit něco cenného. Uskutečnil jsem v šesti jihoněmeckých městech, Frankfurtu, Darmstadtu, Mohuči, Karlsruhe, Stuttgartu a v Tübingen, přednášky o hudbě, ve kterých jste byl historicky a kriticky zobrazen jako hrdina umění nového století. Máte tam sice také, stejně jako v celé umělecky vzdělané Evropě, již déle mnoho ctitelů. Přesto si však mohu pokládat za zásluhu, že jsem ocenění Vašeho velikého umění pozvedl k vědomému uznání. Mé

přednášky vyjdou na Nový rok u Cotta. To, co jste o tom mohl číst v denních listech, jsou ponejvíce žvásty, kromě toho nepochopení a málo o pravém obsahu.

Jestliže máte jen z poloviny tolik smyslu pro můj text, jako mám já pro Vaše noty, necháte se zainteresovat pro to, o co Vás nyní poprosím, totiž že budete ve Vašem okolí podporovat subskripci mých básní, a tak přispějete k mému uznání, jako já přispívám k uznání Vašemu. Zvláště bych si přál, aby se Vaším laskavým zprostředkováním objevil na mé subskripční listině arcivévoda Rudolf. Jako ukázkou bych uvedl báseň oslavující Vás, ale myslím, že se to pro subskripci arcivévodovi nehodí. Báseň je přiložena. Obšťastněte mne brzkou odpovědí a buďte ujštěn o mé bezmezném úctě a přátelství.

Hs. Georg Nägeli, Curych 3. srpna 1824

Pozn.: Text dopisu následuje Nägelihovo báseň „Ludwig van Beethoven“. Hans Georg Nägeli (1773–1836), švýcarský hudební pedagog, skladatel a příležitostný básník, měl v Curychu též obchod hudebninami a zvláštních zásluh si vydobyl jako zakladatel lidové hudební výchovy.

325 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1864)

Baden, 23. srpna 1824

Vaše C. Výsosti!

Já žiji – jak? – život hlemýždě; tak nepříznivé počasí mne stále a znovu sune zpět a při všech těch koupelích je nemožné být jako jindy pánem své domácnosti. Právě před několika dny mi psal ne bezvýznamný hudební autor a spisovatel Nägeli. Vydává 200 básní, mezi nimi také hudební básně, a velice mne žádal, abych V. C. V. poprosil, zda by Vaše Výsost chtěla tuto sbírku nejmilostivěji subskribovat. Cena je velmi nízká, totiž 20 grošů nebo 1 zl. 30 kr. Kdyby V. C. V. subskribovala šest exemplářů, způsobí to pěkný rozruch, ačkoliv vím, že můj nejmilostivější pán na něco takového nedbá; prozatím postačí, když mi V. C. V. jen milostivě oznámí své mínění. Peníze mohou být složeny, jakmile dojdou exempláře, což se nejdříve stane v průběhu několika měsíců. Dosud prosil p. Nägeli, teď za něho musím poprosit já sám. Všechno se nedá změřit jen provázkem. Wieland však říká: Jak lehká je knížka, která má cenu několik grošů? Necht' tedy Vaše C. Výsost korunuje tyto básně uvedením svého vznešeného jména jako účastníka

k podpoře tohoto muže; zcela bezcenné jistě nebudou. Jsem přesvědčen o účasti V. C. V. na všem, co je ušlechtilé a krásné, doufám, že jsem nevyslovil prosbu pro Nägeliho nadarmo a jen prosím, aby mi V. C. V. udělila písemné dovolení, abych mohl Nägelimu vyřídit, že V. C. V. subskripci povoluje. – Vaší C. Výsosti s láskou a nejposlušnější věrností pro všechny časy setrvávající

Beethoven

326 Arcivévoda Rudolf Beethovenovi (G 1871) do Badenu

[Vídeň, krátce před nebo 8. září 1824

V odpovědi na Beethovenův dopis z 23. srpna 1824 arcivévoda souhlasí se subskripcí na šest exemplářů Nägeliho básní, vydaných pod titulem „Liederkränze“.]

Pozn.: Originál tohoto dopisu není znám, jeho obsah je odvozen z následujícího dopisu Nägelimu.

327 Hansi Georgu Nägelimu v Curychu (G 1873)

Baden, 9. září 1824

Můj nejdražší příteli!

Kardinál arcivévoda je ve Vídni a já jsem s ohledem na své zdraví zde. Teprve včera jsem od něho dostal písemný příslib, že Vaše básně s potěšením subskribuje vzhledem k Vaším zásluhám, které jste si vydobyl povznesením hudby, a odebere asi šest exemplářů. Titulaturu zašlu dodatečně. Subskribuje také jeden neznámý, jsem to totiž já, neboť jste mi prokázal čest být mým panegyrikem [= chvalořečníkem]. Nemohu se ovšem objevit svým jménem. Velmi rád bych subskriboval více exemplářů, mé možnosti jsou však příliš omezené. Jako otec přijatého syna, dítěte mého zesnulého bratra, musím myslet na jeho přítomnost i budoucnost a podle toho také jednat. – Vzpomínám si, že jste mi psal již dříve ohledně subskripce.¹⁾ Tehdy jsem byl velice nemocen. Mé onemocnění trvalo déle než tři roky, teď je mi lépe. Zašlete soubor Vašich přednášek také přímo arcivévodovi Rudolfovi a věnujte

mu je. Zajisté obdržíte nějaký dar, velký asi nebude, ale lépe než nic. Napište v předmluvě několik pro něj lichotivých slov, neboť on hudbě rozumí, pro hudbu žije a pro ni i pracuje. Je mi opravdu líto, že se mu při jeho talentu už nemohu věnovat tolik jako dříve. Tu a tam jsem zase ještě nabídl subskripce Vašich básní. Bude-li o ně zájem, bude Vám to hned oznámeno. – Já bych si také přál, abyste mi určitě zaslal přednášky a také pětihlasou mši od Sebastiana Bacha.²⁾ Obnos za oboje Vám zašlu ihned. Jinak si nemyslete, že bych měl nějaký jiný záměr. Jsem prost vší malicherné ješitnosti. Jen Ono božské umění, jen v něm jsou páky, které mi dávají sílu, abych obětoval nejlepší část svého života nebeským múzám. Od dětství bylo mým největším štěstím a potěšením působit pro jiné. Můžete si proto pomyslet, jak veliké je pro mne potěšení, že Vám mohu být v něčem nápomocen a ukázat Vám, jak vysoce si cením Vašich zásluh.

Objímám Vás jako moudrého Apollona, ze srdce Váš

Beethoven

Brzy mi napište ohledně arcivévod, já učiním potřebné kroky. O povolení věnování nemusíte žádat, má to být a pro arcivévodu to bude překvapení.

1. 2) Zmínka se týká subskripce na mši h moll J. S. Bacha. Mše však pro malý zájem nebyla vydána. První díl mše byl vytištěn teprve v roce 1833 u Nägeliho a Simrocka.

328 Nakladatelství B. Schott a synové v Mohuči

(G 1881)

Baden u Vídně, 17. září 1824

Vaše Blahorodí!

Hlásím se Vám jen proto, že jsem Váš dopis z 19. srpna vůbec nedostal. Je to pro mne nevysvětlitelné, jak se to stalo. Pokud jde o Vaše poslední psaní, obsahující oznámení domu Fries a spol., můžete být ujištěn, že jakmile se přemístím do Vídně, což se stane nejpozději koncem tohoto měsíce, obstarám kopie obou děl tak rychle, jak to jen bude možné.¹⁾ Také kvartet²⁾ dostanete určitě do poloviny října. Jsem zcela přetížen prací a při slabém zdraví, musíte tedy se mnou mít již trochu trpělivosti; jsem zde kvůli svému zdraví, či mnohem spíš kvůli

svému churavění, přesto se to však již zlepšilo. Apollon a Múzy mne ještě nenechají na pospas smrti, poněvadž jsem Vám ještě tolik dlužen a před svým odchodem do Elysejských polí po sobě musím zanechat, čím mne inspiruje a co mi přikazuje dokončit Duch. A přece se mi zdá, jako bych ještě nenapsal ani jedinou notu.

Přeji Vám všem mnoho úspěchů ve Vašich snahách pro umění, jsou to totiž umění a věda, které nám naznačují cestu a nechávají nás doufat ve vyšší život. – Brzy více. – V největším spěchu Vašemu Blahorodí nejoddanější

Beethoven

1) Jednalo se o opisy IX. symfonie a slavnostní mše op. 123.

2) Kvartet Es dur op. 127.

329 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1899)

Vídeň, 18. listopadu 1824

Vaše C. Výsosti!

Když jsem přišel nemocen z Badenu sem, bylo mi zabráněno, abych se podle svého přání odebral k V. C. V., poněvadž mi byly zakázány vycházky; teprve včera byl první den, kdy jsem opět směl vyjít na čerstvý vzduch. Vaše milostivé psaní mne zastihlo v okamžiku, kdy jsem ležel na lůžku, schvácen potem; poněvadž mé onemocnění souvisí s nachlazením, nemohl jsem vstát. Víím, že V. C. V. je zajisté přesvědčena, že svou hlubokou úctu k Vám nemohu nikdy opomenout. Zítřa odpoledne bude pro mne potěšením vykonat svou návštěvu; jistě zde nebudou chybět prostředky k probuzení hudebního ducha V. C. V., což pro umění nemůže být jiné, než blahodárné – můj azyl – díky Bohu!

Věrně nejposlušnější služebník Vaší C. Výsosti

Beethoven

330 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1904)

[Vídeň, listopad/prosinec 1824]

Vaše C. Výsosti!

Upřímně lituji, že Vás nemohu dnes navštívit nejen pro nepříznivé počasí, postihující můj zánět hrtanu, nýbrž také proto, že jsem

velmi zaneprázdněn psaním něčeho, co právě musí být brzy odesláno. Zítřka zcela jistě opět navštívím V. C. V., a to v 5 hodin, kdy, pokud vím, má Vaše C. Výsost čas vždy vyhrazený pro sebe.

S potěšením a rád strávím u V. C. V. několik hodin. Jestliže to V. C. V. schválí, prosím, aby to hned nechala vyřídít doručitelce tohoto listu. Doufám, že se kalné nebe snad konečně rozjasní a duše i tělo také.

Vaší C. Výsosti nejposlušnější služebník

Beethoven

331 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1905)

[Vídeň, listopad/prosinec 1824]

Vaše Císařská Výsosti!

Vdova po Schlemmerovi¹⁾ Vám ode mne přinese opis maličností. Obnos činí 3 zl. 30 krejcarů vídeňské měny.²⁾ Pro tuto ubožačku by bylo velmi dobré, kdyby k tomu Vaše Císařská Výsost ještě něco přidala, protože ona je opravdu potřebná.

V. C. Výsosti nejposlušnější služebník

Beethoven

¹⁾ Josepha Schlemmerová (*1781), vdova po opisovači not Wenzlovi Schlemmerovi, který zemřel 6. 8. 1823, se za pomoci jiných kopistů ujala vedení manželovy opisovačské officíny. Poněvadž luštění Beethovenových rukopisů nebylo snadné, svěřoval je jen velmi zkušeným opisovačům, kteří patřili i k této dílně.

²⁾ Uvedený obnos byl honorářem za opis Beethovenových šesti bagatel pro klavír op. 126.

332 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 1906)

[Vídeň, asi prosinec 1824]

Vaše C. Výsosti!

Bude trvat ještě několik dnů, než Vás budu moci opět navštívit, neboť mám velký spěch s odesláním děl, o kterých jsem již s V. C. V. hovořil; nezajistí-li se něco takového včas, je možné všechno snadno zmeškat. V. C. V. si snadno představí, kolik času je zapotřebí, aby se obstaraly opisy, prohlédl každý hlas, něco namáhavějšího lze opravdu těžko najít. Necht' mi ostatně Vaše C. Výsost promine výčet všech těžkostí, které toto obnáší. Jsem k tomu donucen jen naléhavostí a jsem,

jak myslím, natolik upřímný, že je nutné, aby se V. C. V. nenechala mlyně navádět proti mně, poněvadž bohužel až příliš vím, že se rády hledají cesty, jak V. C. Výsost proti mně zaujmout. Čas ještě poučí, jak jsem ve všem věrný a jak je to jen možné, oddaný; kdyby se má situace rovnala mé horlivosti ke službě V. C. V., nebylo by možné naléztí šťastnějšího člověka mimo mne.

Věrně nejposlušnější služebník Vaší C. Výsosti

Beethoven

333 Nakladatelství B. Schott a synové (G 1913) v Mohuči

Vídeň, 17. prosince 1824

Vaše Blahorodí!

Sděluji Vám, že bude trvat ještě asi osm dní, než budu moci díla¹⁾ odevzdat. Arcivévoda R. odtud včera odejel a já jsem ještě musel u něho strávit dlouhý čas. Jsem jím milován, vyznamenáván a vážen, – avšak z toho nelze žít. A volání z různých stran „Kdo má lampu, přilévá olej!“ zde nenalézá sluchu.²⁾ Poněvadž partitura musí být korektně vyryta, musím ji ještě několikrát přehlédnout, neboť mi chybí schopný opisovač; ten, kterého jsem měl, je již půldruhého roku v hrobě, na toho jsem se mohl spolehnout,³⁾ ale takový musí být vždy teprve vychován. Nemyslete si o mně ostatně nic špatného, nikdy jsem se ničeho zlého nedopustil, na důkaz toho pro Vás k odevzdávaným dílům připojím vlastnický list. Nebylo by vyloučeno, že by onen nakladatel, který se mne pokoušel od Vás odtáhnout, použil prostředků, aby mne ve Vašich očích učinil podezřelým; přinejmenším již dělal pokusy, aby mi překazil jiné styky, takže je už možné něčemu takovému věřit. –

Právě včera jsem od svého bratra dostal dopis, ve kterém schvaluje, abych Vám naznačená díla přenechal. Těší mne, že právě tato díla budou u Vás vytištěna. Jakmile můj bratr přijede, což bude brzy, napíše Vám bližší; všechna díla jsou napsána a budou moci být ihned odeslána. Přeji si také, aby byla brzy vyryta. Pokud jde o kvartet,⁴⁾ je třeba jen ještě něco dopsat v poslední větě, jinak je dokončen a pak jej také bude možné odevzdat. – Můj bratr je se způsobem přijetí honoráře tak, jak navrhuje, docela spokojen.⁵⁾

Jako vždy Váš přítel Beethoven

- 1) Beethoven připravoval k tisku slavnostní mši a IX. symfonii.
- 2) Koncem roku 1824 Beethoven ukončil hudební výuku arcivévody Rudolfa. Není však doloženo, že by arcivévoda Beethovena nějak honoroval, s výjimkou pravidelné smluvené renty, kterou skladatele podporoval společně s knížaty Lobkowiczem a Kinským. V dopise z 25. 12. 1814 děkuje Beethoven za dar, který se mohl týkat Beethovenovy angažovanosti během vídeňského kongresu. V době politické perzekuce, kdy Beethoven neskrýval své politické smýšlení, arcivévoda byl pro něho také záštitou. Beethoven ovšem toužil po vyšším oficiálním ocenění, jak to vyplývá i ze záznamu v konverzačním sešitu, v němž jeho synovec Karl poznamenává: „*Myslím, že řády Tě nemohou povýšit více, než jak vysoko jsi [ceněn] i bez nich.*“ Dobré vztahy mezi arcivévodou a Beethovenem se nezkalily ani poté, co skladatel přestal arcivévodu vyučovat.
- 3) Timto opisovačem byl Wenzel Schlemmer.
- 4) Smyčcový kvartet Es dur op. 127.
- 5) Beethoven dal v zástavu za své dluhy u bratra několik svých skladeb, z jejichž honorářů měl dluhy vyrovnat.

334 Nakladatelství B. Schott a synové (G 1917) v Mohuči

Vídeň, 29. prosince 1824

Vaše Blahorodí!

Říkám Vám jen, že díla Vám budou nyní – příští týden – určité odevzdána. Je snadné si pomyslet, když si představíte, že jsem při nespolehlivém opisu musel prohlédnout každý hlas zvlášť,¹⁾ – neboť tento obor, jako tak mnohé zde, velmi zaostal; čím více daní, tím více těžkostí, všude chudoba ducha – a peněženky.

Vaši Caecilii jsem ještě nedostal,²⁾ předehra, kterou jste dostal od mého bratra, byla zde v těchto dnech provedena,³⁾ byly mi uděleny vzosné pochvaly atd. Co to však všechno je proti tomu největšímu Mistru tónů tam nahoře – nahoře – nahoře – právem Nejvyššímu! – Proti tomu je zde dole pěstován jen výsměch, potupa, – nanejvýš trpasličí!!!? – Kvartet obdržíte zároveň s ostatními díly.⁴⁾ Vy jste tak otevřený a bez přetvářky, vlastnost, kterou jsem u nakladatelů ještě nikdy nezpozoroval, to se mi líbí, tisknu Vám proto ruce, kdo ví, zda ne brzy osobně! Bylo by mi milejší, kdybyste mohl honorář za kvartet předat také Friesovi již nyní, neboť právě teď potřebuji mnoho, poněvadž mi nyní má všechno přijít z ciziny a tu a tam dochází mou vinou ke zdržení. Můj bratr pro Vás připojí nutná sdělení v záležitosti Vám nabízených a Vámi přijatých děl. – Srdečně Vás zdravím. – Jak vidím z Vašeho

časopisu, Junker⁵⁾ ještě žije, on byl jedním z prvních, který mne označil jako „nevinného a nic víc“, pozdravujte ho, – co nejrychleji, nejkvapněji, a přece ne kratšeji, Váš

Beethoven

- 1) Beethoven korigoval tiskové předlohy opusů 123 (Missa solemnis) a 125 (IX. symfonie). Nakladatelství je odevzdal 16. ledna 1825.
- 2) Beethoven se pravděpodobně zajímal o oznámení svých děl, která nakladatelství Schott vydávalo. Byla to Missa solemnis op. 123, předehra Die Weihe des Hauses op. 124, IX. symfonie op. 125 a smyčcový kvartet Es dur op. 127.
- 3) Předehra op. 124 byla provedena 25. 12. 1824 na dobročinném koncertu pro městskou nemocnici, ve velkém sále vídeňské Reduty.
- 4) Kvartet Es dur op. 127 byl však k tisku odevzdán až v dubnu roku 1825.
- 5) Beethoven měl na mysli Karla Ludwiga Junkera (1740–1797), pastora, skladatele a autora různých článků o hudbě. V roce 1791 psal mj. o bonnské kapele, a zejména o Beethovenovi. V časopise se však zřejmě objevilo totožné jméno jiné osoby, vzhledem k tomu, že Junker zemřel již 30. května 1797.

335 Hans Georg Nägeli Beethovenovi (G 1936)

Curych, 21. února 1825

Vážený pane!

Moje básně jsou již dva měsíce vytištěny. Marně jsem doufal, že se naskytne příležitost, abych je k něčemu přibalil. Odesílám je v příštích dnech na slavný vrchní poštovní úřad ve Vídni s hlášením, že balík obsahuje zásilku knih, kterou ráčila subskribovat J. C. V. E. [minence] arcivévoda Rudolf. K šesti exemplářům určeným Jeho C. V. + E. příkládám dva pro pana Bihlera a ten určený pro Vás, nepochybuji, že při Vašem úzkém vztahu k Jeho C. V. a E. si můžete zbývající tři exempláře pohodlně odebrat.

Doufám, že mi neodepřete a přijmete Váš exemplář jako přátelský dar. Mezi básnické pozdravy bych byl rád připojil také jeden J. C. V. a E.; protože však jsem protestantský a republikánský básník, nechtěl jsem se toho odvážit, ačkoliv jsem přesvědčen, že Jeho C. V. a E., jako tak osvícený duchovní a světský kníže, nebude pohoršen básněmi, které snad vzdáleně připomínají politiku nebo náboženskou konfesi. Ostatně ještě jsem nevyzpíval všechno; a kdo ví, co se ještě stane v budoucnu. Vydavatel Cotta chce protahovat vydání mých přednášek ještě až do příští zimy a já to musím připustit.

S úctou a v přátelství

Hs. Georg Nägeli

Pozn.: Dopis navazuje na předcházející korespondenci Beethovena s Nägelim, týkající se propagace Nägelioho básnické sbírky „Liederkränze“. Nägelioho avizované „Vorlesungen über Musik mit Berücksichtigung der Diletanten“ („Přednášky o hudbě se zřetelem k diletantům“) vyšly tiskem až v roce 1826. Podle Beethovenovy rady byly dedikovány arcivévodovi, kardinálu a arcibiskupu olomouckému, Rudolfovi. Nägeli se v nich staví odmítavě k programní hudbě a nepříznivě se vyslovuje i o Beethovenově Bitvě u Vittorie a jeho melancholických a patetických sonátách. Beethovena však představuje jako „velkého hrdinu“, jemuž „přátelé kantabilní hudby“ nerozumí, poněvadž jeho hudbou „nevané lidský hlas, nýbrž hlas duchovní“, který je součástí vyššího organismu, než je pouhé lidské hrdlo. Podle Nägelioho pramení síla a koncentrace Beethovenovy hudby z její duchovnosti.

336 Dr. Antonu Georgu Braunhoferovi

(G 1967)

[Baden,] 13. května 1825

Ctěný příteli!

Dr. – Jak se daří, paciente?

Pac. – Necítím se dobře – jsem ještě stále velice slabý, nadmutý atd., myslím, že je konečně třeba silnější medicíny,¹⁾ která však nezpůsobuje zácpu,²⁾ – snad už bych směl pít bílé víno s vodou, protože to mefitické³⁾ pivo mně může být jen ke škodě. – Můj katarální stav se projevuje takto: vyplivuji ještě poměrně hodně krve, pravděpodobně jen z dýchací trubice, z nosu to však teče častěji, což se stalo několikrát také během této zimy; není pochyby, že žaludek je strašně oslabený, a tím vůbec trpí má celá konstituce. Pokud znám svou povahu, mé síly se nemohou obnovit jen tak samy od sebe.

Dr. – Pomohu chvíli Brownovou, chvíli Stollovou metodou.⁴⁾

Pac. – Bylo by mi milé, kdybych mohl už zase sedět vlastními silami u psacího pultu, uvažujte o tom; – F i n i s.⁵⁾

Jakmile přijdu do města, uvidím Vás, řekněte jen Karlovi, kdy Vás zastihnu. Sám však Karlovi můžete sdělit, co se má ještě podniknout (poslední lék jsem vzal jen jednou a ztratil jsem ho), takže by to bylo prospěšné.

S veškerou úctou a vděčností Váš přítel

Beethoven

Dok - tor sperrt das Thor dem Todt, No - te hilft auch
 aus der Noth. Dok - tor sperrt das Thor dem Todt,
 No - te hilft auch aus der Noth.

Napsáno 11. května 1825 v Badenu – Helénině údolí na druhém Antonově mostu po Poli churavých.⁶⁾

Jeho Blahorodí p.[anu] von Braunhoferovi, profesoru lékařských nauk atd.

- 1) Dr. Med. Anton Georg Braunhofer (1781–1846) léčil Beethovena v letech 1820 až 1826. Předepsal mu dietu, mléčnou výživu, dunajské lázně, pobyt na čerstvém vzduchu v přírodě a dostatek spánku (viz Beethovens Konversationshefte, sv. 7, str. 224, 229 a 232).
- 2) Beethoven měl pít čokoládu a mandlové mléko, neměl pít dráždivé nápoje, jako kávu a víno.
- 3) Mefitický = smrdutý, odporný, podle starořímské bohyně dusivých pachů a dýmu, Mephitis.
- 4) John Brown (1735–1788), anglický lékař, jehož léčebná metoda vysvětlovala choroby jako důsledek nedostatku nebo přemíry dráždivých látek a podnětů v těle. Lékař Maximilian Stoll (1742–1787) náležel k tzv. „vídeňské škole“, která se blížila homeopatii. Beethoven pro sebe považoval za nejvhodnější metodu Brownovu.
- 5) Dvakrát podtrženo.
- 6) Synovec Karl v konverzačním sešitu zaznamenal, že Dr. Braunhofera Beethovenův dopis s kánonem velmi potěšil, a poněvadž sám byl nemuzikální, chtěl si kánon nechat přehrát. Kánon je v Beethovenově seznamu děl veden pod signaturou WoO 189.

[Baden, krátce před 14. květnem 1825]

Milý synu!

Právě jsem dostal Tvůj dopis, cítím se ještě velice sláb a osamocen; – a čtu o tom jen tento ohavný dopis¹⁾ – posílám Ti 25 zl., to, co stojí knihy – z nich si knihy můžeš ihned koupit – a ostatní použít na to, co potřebuješ. – Lístek od pana Reissera²⁾ přines zase sem. V sobotu 14. května odtud pošlu do města povoz, jsou ještě levné, aby Tě sem přivezl. Stará³⁾ se zítra zeptá, kdy je nejvhodnější doba k odjezdu, ty máš čas do šesti hodin večer, aby se nic nezmeškalo. Snad přijedu také, mohly by se koupit košile, z toho důvodu by bylo dobré, kdybys mohl odjet už ve 4 hodiny. Když ale nepříjedu, což je docela možné, pak jeď o páté nebo šesté večer přímo sem – nebudeš tak unavený a můžeš odtud odjet v neděli, nebo když nebude nic ztraceno, v pondělí. – Peníze pro korepetitora⁴⁾ můžeš vzít odtud – vždy také víš, že celá záležitost s korepetitorem, stravováním a bydlením⁵⁾ přijde ročně na 2000 zl. – Dnes už nemohu psát, sotva mne poslouchá pero. –

Tvůj věrný otec

Tento list ukaž Reissigovi.⁶⁾

Vše myslitelné, krásné a dobré mému nejváženějšímu p. spoluporučníkovi Dr. v. Reissigovi. Cítím se ještě velmi sláb na psaní, doufám, že p. v. R. nenamítá nic proti tomu, když přijedeš v sobotu večer sem. Zaujisté víš, že nic takového nebylo z mé strany zneužíváno ani u Blöchingera.⁷⁾ Jsem ostatně jist Tvou způsobilostí chování, která to podpoří.

Tvůj věrný otec

Pozn.: Originál dopisu je uložen v Jagellonské bibliotéce v Krakově. Uvedený odhad data vyplývá z obsahu dopisu.

1) O který dopis jde, ani o co se v něm jednalo, není známo.

2) Franz Michael Reisser (1769–1835), doktor filozofie, byl provizorním ředitelem reálné školy Polytechnického institutu, do kterého Karl nastoupil koncem dubna nebo začátkem května 1825. Dr. Reisser také převzal v květnu 1825 po K. Petersovi spoluporučnictví k Beethovenovu synovci.

3) Beethovenova hospodyně, Barbara Holzmannová.

4) Synovec Karl nastoupil do Polytechnického institutu uprostřed studijního roku, proto musel učební látku za předcházející měsíce dohonit s pomocí korepetitora. V záznamu hovoru ze dne 21. 5. 1825 v konverzačním sešitu si Karl stěžuje na přetížení prací ve škole a na to, že v sobotu musí psát souhrn učební látky za týden,

což mu ztěžuje vyplnit Beethovenovo přání, aby s ním jel na venkov. Sděluje strýci, že je ve škole bedlivě sledován, zejména profesorem Reisserem.

- 5) Od 6. 5. 1825 bydlel synovec u úředníka Mathiase Schlemmera (1783–1827), u kterého se také stravoval.
- 6) Beethoven píše omylem „Reissig“ místo „Reisser“.
- 7) Karl navštěvoval Blöchingerův ústav od července do srpna 1819.

338 Synovci Karlovi

(G 1970)

[Baden, po 14. květnu 1825]

Konečně – dej přece staré alespoň čokoládu.¹⁾ – R a m l e r a, pokud ještě nebyl zakoupen,²⁾ by snad mohla koupit stará. – Stále hubnu a cítím se spíše bídne než dobře a žádný lékař, žádný soucítící člověk. – Můžeš-li přijít jen vždy v neděli, přijdi sem, avšak nechci Tě od ničeho zdržovat. Kdybych jen měl jistotu, že strávíš neděli beze mne dobře! – Musím už všemu odvyknout; kdybych se jen dočkal toho dobrodiní, že mé tak velké oběti přinesou opravdové ovoce! Kde nejsem zraněn, rozdrásán

Tvůj věrný otec

Pozn.: Autograf dopisu je uložen v Jagellonské bibliotéce v Krakově. Byl zřejmě napsán těsně po oznámení vydání Ramlerových děl v časopise *Intelligenzblatt* (viz odkaz č. 2).

- 1) Čokoládu, která byla také součástí Beethovenovy diety, měl Karl dát hospodyni Holzmannové.
- 2) Jedná se o koupi dvousvazkového vydání děl osvícenského básníka Karla Wilhelma Ramlera (1725–1798), „*Poetische Werke*“, které bylo oznámeno 14. 5. 1825 v časopise *Intelligenzblatt zur Wiener Zeitung* (č. 109, str. 720). Beethoven si toto oznámení zapsal do konverzačního sešitu. Jeden exemplář Ramlerových děl byl nalezen i v Beethovenově pozůstalosti.

339 Synovci Karlovi

(G 1972)

Baden, 17. května [1825]

Milý synu!

Je tu šeredné počasí, dnes ještě chladněji než včera, takže sotva mohou pohybovat prsty při psaní; zdá se mi, že je to přece jen zde

v horách, a zvláště v Badenu. – Zapomněl jsem dnes na čokoládu, je mi líto, že Tě s tím musím obtěžovat. Bude toho všeho již ubývat. Posílám Ti 2 zl., k tomu přikládám 15 krejcarů, pošli ji, je-li to možné, odpoledním poštovním vozem, protože pozítří bych už neměl žádnou. Domá-
cí¹⁾ Ti s tím snad pomohou. Bůh s Tebou, začínám zase dost psát, ale při tom nanejvýš smutném, studeném počasí je skoro nemožné něco dělat. –

Jako vždy Tvůj dobrý, věrný

otec

1) Karlovým domácím byl úředník Mathias Schlemmer a jeho paní Rosalie, u nichž synovec bydlel od 6. 5. 1825.

340 Synovci Karlovi

(G 1974)

Středa, 18. května [1825]

Milý synu! Stará již přišla, neměj tedy žádnou starost, pilně studuj a vstávej časné ráno, čímž by ses mohl pokusit udělat také něco kvůli mně. – Pro nyní brzy devatenáctiletého mládence nemůže být než prospěšné, když spojíš povinnosti vůči svému vzdělání a živobytí s povinnostmi vůči svému dobrodinci a živiteli – tak jsem to činil vůči svým rodičům i já.

V největším spěchu Tvůj věrný otec

341 Synovci Karlovi

(G 1980)

[Baden, 31. května 1825]

Milý synu!

V sobotu¹⁾ zamýšlím přijet do města a v neděli večer nebo v pondělí ráno se zase odebrat sem. – Prosím Tě proto, aby ses zeptal Dr. Bacha, v kterou hodinu je teď možné s ním mluvit, stejně také vyzvednout u pana bratra pekařův klíč, abychom viděli pokoj nebratrského pana bratra,²⁾ kde mám zůstat přes noc, pokud se týká zařízení, zda je čisté prádlo atd. Protože je ve čtvrtek svátek³⁾ a Ty stěží přijedeš, což já také nežádám, mohl bys snad těchto několik pochůzek vykonat. Při mém příjezdu v sobotu mne o tom můžeš informovat. – Neposílám Ti žádné peníze, neboť v případě naléhavé potřeby si můžeš vypůjčit

1 zl. doma.⁴⁾ V mládí je nutná střízlivost a Ty, jak se zdá, jsi na ni příliš nedbal, neboť máš peníze, aniž jsem věděl a ani ještě nevím, odkud? – Pěkné jednání! Myslím, že návštěva divadla není teď z důvodu příliš velkého rozptylování doporučená. Obstaraných 5 zl. od p. Dr. Reissiga⁵⁾ mezitím přesně splatím – a tím je konec. – Zhýčkanému, jakým jsi Ty, by neuškodilo hledět si konečně prostoty a pravdy, protože mé srdce příliš trpělo Tvým lstivým jednáním proti mně a to je těžké zapomenout. I kdybych chtěl přesto, bez reptání, všechno táhnout jako tažný vůl, nemůže Ti Tvé jednání, je-li takto namířeno proti druhým, nikdy získat lidí, kteří Tě budou mít rádi. – Bůh je mi svědkem, že sním jen o tom, abych byl od Tebe i od toho bídného bratra a od této mně přisvědčované ohavné rodiny úplně vzdálen. Bůh vyslyší má přání, neboť důvěřovat Ti nemohu již nikdy. –

Bohužel Tvůj otec. Nebo lépe, ne Tvůj otec

Baden, 31. května 1825

Odevzdat panu Karlovi van Beethovenovi, vedle Karlskirche, Alleegasse, č. 72, v 1. poschodí u p. S c h l e m m e r a.

- 1) Beethovenův pobyt ve Vídni je doložen záznamem v konverzačních sešitech (Beethovens Konversationshefte, sv. 7, str. 22n.).
- 2) Johann van Beethoven vlastnil byt v domě svého švagra, pekařského mistra Leopolda Obermayera, na vídeňském předměstí, Windmühle č. 61, Obere Pfarrgasse.
- 3) Čtvrtek 2. 6. 1825 byl svátek Božského těla.
- 4) Doma, to je u domácího Mathiase Schlemmera.
- 5) Beethoven píše mylně Reissig, místo Dr. Franz Michael Reisser.

342 Dr. Antonu Georgu Braunhoferovi (G 1981)

[Víděň, 4. června 1825]

Ich war hier, ich war hier, Dok-tor ich war hier

4. června večer, kdy jsem svého ctěného přítele Braunhofera nezastihl doma.

Pozn.: Kánon, v seznamu Beethovenových děl uvedený pod sign. WoO 190.

343 Carlu Augustu Reichardtovi

(G 1983)

[Víděň, snad 4. června 1825]

Jsem nadměrně zaměstnán – toto odpoledne musí být dán balík na poštu. Promiňte, když Vás poprosím, abyste přišel jindy. Není třeba dělat velké okolky, ačkoliv to nestojí za námahu, mne vidět ani se mnou mluvit.

Beethoven

Pozn.: Carl August Reichardt (1802–1859) byl původem ze Schmöllnu. Od roku 1823 studoval v Lipsku teologii a působil tam jako učitel hudby a skladatel. Od roku 1831 byl dvorním varhaníkem v Altenburgu. Beethovena navštívil v červnu 1825 a prosil jej o rady v kompozici. Jeho rozhovor s Beethovenem je zaznamenán v konverzačním sešitu (Beethovens Konversationshefte, sv. 7, str. 296).

344 Johann van Beethoven synovci Karlovi (G 1989)

Gneixendorf, 10. června 1825

Milý Karle!

Včera jsem přijel z Lince a našel jsem Tvůj dopis,¹⁾ který mi způsobil velkou radost, protože z něho vyrozumívám, že jsi pilný a že uznáváš, že bez mnohého učení je člověk politováníhodný, neboť všechno je možné neštěstím ztratit, jen to, co se naučí, neztratí. Proto Ti doporučuji, abys nezanedbával znalost jazyků, poněvadž bez perfektního ovládnutí angličtiny, italštiny a francouzštiny bys byl jen obyčejným kupeckým sluhou. Brzy Ti bude 20 roků,²⁾ to je tedy již věk, kdy bys měl dosáhnout toho, abys nebyl jen ošuntělým služebníkem, protože to je velmi tvrdý úděl. Zde dostáváš přiložený dopis pro svého strýce.³⁾ Domlouval jsem mu ohledně Tebe, ale myslím, že bys k němu měl přece jen častěji zajet; je pravda, je těžké s ním být, ale když uvážíš, co už pro Tebe strýc udělal, vynaložil na Tebe jistě víc než 10 000 zl., a jaké starosti a trápení jsi mu již způsobil; v mládí to nechápeme, ale až budeš jednou starší, potom to pochopíš lépe. Proto Tě prosím, konej to, čím mu můžeš pomoci, neboť mu máš za mnohé co splácet, avšak musíš to tak rozdělit, aby tím Tvé studium netrpělo.

Pokud se týká zimy, myslím, že je rozhodně lepší, když zůstaneš tady, kde jsi nyní, když ostatně využiješ své mladosti k tomu, k čemu jsi zavá-

zán, abys nemusel mít nadlouho nepříjemný pocit, že jsi svému starému strýci úplně na obtíž. Nyní žij blaze. Teď nemysli na to, jak chceš tento život užívat, nýbrž buď pilný, abys jej mohl příjemně užívat později.

To ti přeje Tvůj blahosklonný strýc

v. Beethoven⁴⁾

P.S. Dopis Tvému strýci byl příliš velký, proto jsem jej nepříložil.

Gneixendorf, panu Karlovi van Beethovenovi, bytem v Alleegasse č. 72, v 1. poschodí u pana von Schlemmera, Vídeň:

Pozn.: Originál dopisu je uložen v Městské a zemské knihovně ve Vídni.

1) Dopis není zachován.

2) Synovec Karl se narodil 4. září 1806.

3) Dopis se nedochoval.

4) Johann van Beethoven ustanovil po smrti své manželky univerzálním dědicem Karla van Beethovena, a stejně tak byl Karl univerzálním dědicem po skladateli Beethovenovi.

345 Synovci Karlovi

(G 1998)

[Baden, mezi 18. a 23. červnem 1825]

Milý synu, těší mne, že se Ti v této sféře líbí,¹⁾ a když je tomu tak, že také všechno potřebné usilovně zvládneš. – Tvé písmo jsem nepoznal, ptám se ovšem po smyslu a významu, protože Ty teď musíš dosáhnout také pěkného zevnějšku. – Jestliže je pro Tebe příliš obtížné přijít sem, upuť od toho, – bude-li to však pro Tebe možné, těším se ve své samotě, že budu mít nablízku lidské srdce. – V případě, že přijedeš, pomůže Ti hospodyně,²⁾ abys mohl z Vídně vyjet již v 5 hodin, tak Ti zbude také ještě čas ke studiu. –

Objímám Tě srdečně

Tvůj věrný otec

Karlovi van Beethovenovi.

Nezapomeň přinést ranní noviny a dopis od Riese.

Pozn.: Dopis byl zjevně psán v létě 1825, nedlouho po synovcově nástupu do Polytechnického institutu. Beethoven v té době pobýval na venkově.

1) Narážka na Polytechnický institut, ve kterém se měl synovec Karl připravovat na obchodní dráhu.

2) Barbara Holzmannová.

346 Adolf Martin Schlesinger (G 1999)
Beethovenovi

[Berlín, 24. června 1825]

Nakladatel Schlesinger prosí Beethovena o postoupení práv k vydání jeho děl (viz Beethovens Konversationshefte, pozn. 210).]

347 Dr. Antonu Georgu Braunhoferovi (G 2004)

Baden, pondělí, 11. července 1825

Drahý, vážený!

Zítřa přijedu do města a musím s Vámi nutně mluvit. Sdělte laskavě doručovatelce,¹⁾ v kolik hodin k Vám mohu přijít, neboť v 8 hodin večer by pro mne bylo příliš pozdě. Kolem 10. hodiny budu ve Vídni, od té doby očekávám jen Vaše rozkazy, kdy se mám před Vámi objevit.²⁾

Váš ctitel a přítel

Beethoven

Pozn.: Adresát není na lístku uveden. Z kontextu vyplývajícího ze záznamu v konverzačním sešitu (sv. 7, str. 319n.) jde bezpochyby o Dr. Braunhofera.

- 1) Doručovatelkou byla pravděpodobně Beethovenova hospodyně Barbara Holzmannová.
- 2) Beethoven byl podle záznamu v konverzačním sešitu (sv. 7, str. 319) objednan na 11. hodinu.

348 Synovci Karlovi (G 2008)

[Baden, 15. července 1825]

Milý synu!

Z příloh vidíš všecko – napiš tento dopis Schlesingerovi: „Odevdat Schlesingerovi v Berlíně, Schlesingerův obchod s uměleckými předměty a knihkupectví“ – leccos vyjádři lépe a myslím, že můžeme jít až na 80 [dukátů], (myslíš-li, že ne, je-li to nutné?!, počkej s dopisem Golicynovi, ale ten Schlesingerovi vyprav v sobotu) – balík obdržíš – prosím Tě, přines mi Balbierovo mýdlo a alespoň jeden pás Balbierových

nožů, brusič je má také za 2 zl., je-li třeba něco zaplatit. Ostatně hospodárnost, protože Ty dostáváš vždy příliš mnoho peněz. – Je to marné, Vídeňák zůstane Vídeňákem, já jsem byl šťastný, když jsem mohl pomáhat svým chudým rodičům, jaký rozdíl proti Tobě, proti Tvému vztahu vůči mně – lehkomyšlníku, měj se dobře!

Tvůj věrný otec

Přines zase časopisy. – Tentokrát máš mnoho práce, před nedělí budeš snad psát Mizerablacini, ¹⁾ ovšem nepochlebuji. – Je to slabý patron – atd. objímám atd. – ne nejmilejší!

Pozn.: Beethoven původně zamýšlel poslat k vydání nakladateli Schlesingerovi oba smyčcové kvartety, komponované pro knížete Golicyna (kvartet a moll op. 132 a B dur op. 130). Za každý požadoval honorář ve výši 80 dukátů. Schlesinger posléze v roce 1827 vydal pouze kvartet a moll, zatímco kvartet B dur vyšel v témže roce ve vídeňském nakladatelství Mathiase Artarii.

1) Beethoven zde záměrně komolí jméno knížete Golicyna.

349 Arcivévodovi Rudolfovi

(G 2021)

[Baden, konec července – srpen 1825]

Vaše C. Výsosti!

Hned jak jsem četl v novinách o Vašem příjezdu do Vídně, chtěl jsem Vám psát, abych nad tím vyjádřil svou radost. To se totiž v mých myšlenkách stalo již tisíckrát. Dopisy na hrad nerad svěruji poště, protože jsem již vícekrát zažil, že nebyly doručeny. Proto jsem čekal na příjezd svého přítele, aby můj dopis do Vídně určitě došel. Se zármutkem a upřímnou účastí se dozvídám, že je Vám špatně. Doufejme, že to brzy přejde, pochybuji však, že nynější vzduch ve Vídni Vás zdravotní stav zlepší. Kdybych bydlel ve městě, byl bych si dříve ihned pospíšil, abych Vás navštívil. Moje zdraví, bohužel, nedávno utrpělo silný otřes střevním zánětem, až jsem se ocitl blízko bran smrti. Teď je mi již lépe, ač ještě nejsem uzdraven docela. Je smutné, že určité tvůrčí úsilí musí přírodě splatit svou daň.

Zítřka nebo pozítří Vám ještě napíši a dovolím si Vám říci, co by bylo nejlepší, kdyby si Vaše Výsost přála se mnou strávit opět několik hudebních hodin. –

Všechno zdárné, co nebe sesílá, nechť Vaší C. Výsosti prospívá; s nejupřímnější účastí Vaší C. Výsosti nejposlušnější, nejvěrnější služebníků
Beethoven

350 Synovci Karlovi

(G 2020)

[Baden, konec července – začátek srpna 1825]

Milý synu!

Následuj svého vůdce a otce, utíkej přede vším, co může oslabit Tvou mladistvou sílu. Blažen ten, kdo potlačuje náruživost a potom zvládá svou životní silou všechny záležitosti života, nestaraje se o úspěch. Nechť jsou pohnutky tvého jednání v činu, a ne ve výsledku.¹⁾ – Neztrácej život v nečinnosti. Buď příčinnivý, snaživý, plň svou povinnost. Očekávám Tě v neděli. Stará kuchařka má odejít, je to příliš zlé. Měj se dobře. Jako vždy Tvůj věrný otec

Beethoven

¹⁾ Orig. znění: „*Seilig, wer die Leidenschaften unterdrückt und dann mit seiner Tatkraft alle Angelegenheiten des Lebens, unbesorgt um den Erfolg, verrichtet. Lass den Beweggrund in der Tat und nicht im Ausgang sein – ...*“

351 Synovci Karlovi

(G 2026)

Baden, [mezi 4. a 7. srpnem 1825]

Nejlepší lumpíku!

Právě tento večer jsem dostal Tvůj dopis,¹⁾ ale musím se velice smát. – Není to v pořádku, že ti v Mohuči provedli něco takového;²⁾ protože se to však už jedenkrát stalo, neškodí to. Naše doba má zapotřebí silných duchů, kteří tyto malicherné, záludné, bídné, ničemné lidské duše vypráskají. Jakkoliv se mé srdce zdráhá působit člověku bolest, byl to také jen vtip, a vůbec ne má myšlenka, dát něco takového na vědomost tiskem.

Zeptej se hned u magistrátu³⁾ na způsob výměny komorních dlužních úpisů za losy u Rotschilda,⁴⁾ zda je třeba podat u magistrátu (vrchní poručenské záležitosti) žádost. – – – Buď hodný, buď dobrý, tady máš příklad, jak se všechno raduje, když jsou oceňováni takoví

lidé, oddaní ctnosti. – Bud' mým milým, jediným synem, ber si příklad z mých ctností, avšak ne z mých chyb, neboť člověk musí chybovat. Měj si horší chyby než já, Tvůj pravý, Tebe objímající věrný otec.

Napiš mi ohledně pohovoru v neděli, je to dvorní kočár, – ve kterém se musí rezervovat místa.

Holz dnes nepřišel. Kdyby jen bylo možné mu důvěřovat!

- 1) Dopis je psán v souvislosti s výměnou komorních dlužních úpisů za Rotschildovy losy.
- 2) Míněn je „romantický životopis“ nakladatele Tobiasi Haslingera, který byl zveřejněn v mohučském časopise *Cäcilia* 1825 (seš. 7, str. 205n.), vydávaném nakladatelstvím Schott. Byla to satira na Haslingera, kterou napsal Beethoven a která pak do té doby poměrně dobré vztahy mezi skladatelem a Haslingerem zkalila.
- 3) Protože dlužní úpisy byly majetkem synovce Karla, k transakci s nimi musel udělit souhlas vídeňský magistrát jako vrchní poručenský úřad.
- 4) Salomon Mayer, svob. pán von Rotschild (1774–1855), přišel v roce 1816 do Vídně a založil zde vlastní bankovní dům. Podílel se na většině finančních operacích rakouského státu.

352 Synovci Karlovi

(G 2029)

Baden, 11. srpna [1825]

Milý synu!

Jsem ve smrtelném strachu, pokud jde o kvartet,¹⁾ třetí, čtvrtou, pátou a šestou část²⁾ s sebou vzal Holz, první takty třetí části zůstaly zde,³⁾ jejich počet je totiž 13 taktů. – O Holzovi neslyším nic, včera jsem mu psal,⁴⁾ jinak obyčejně píše on, jaká strašná komplikace, kdyby je měl ztratit, mezi námi řečeno, on hodně pije. Upokoj mne tak rychle, jak je to jen možné, – u Haslingera můžeš zjistit adresu Linkova bytu.⁵⁾ Haslinger byl dnes tady, byl velice přátelský, přinesl sešity a ostatní, velmi prosil o nové kvartety;⁶⁾ nepouštěj se do planého povídání se Schindlerem apod., to vede jen ke sprostotám. – Pro Boha, jen uklidnění ohledně kvartetu, [byla by to] strašná ztráta, koncept není napsán na ničem jiném než na malých útržcích a už nikdy nebudu schopen napsat to takto v celku. –

Hlásím Ti ještě, že příští neděli a pondělí jsou dva svátky,⁷⁾ můžeš se tedy podle toho zařídit; při té příležitosti, když přijedu,⁸⁾ bys snad mohl v sobotu večer jet se mnou sem, získáš přece celý zítřek.

- 1) Smyčcový kvartet a moll op. 132.
- 2) Beethoven pokládal části Alla Marcia, Più allegro včetně Allegro appassionato za samostatné.
- 3) Beethoven má na mysli rukopis smyčcového kvarteta op. 132 (který je t. č. uložen v berlínské Státní knihovně). Holzovi zadal k opsání strany 61–138. Předcházející strany třetí části „Alla Marcia“, tj. strany 1–60, a s nimi první a druhá věta, stejně tak prvních 13 taktů „Posvátného díkuvzdání uzdravenému božstvu“ („Heiliger Dankgesang“), bylo opsáno již dříve.
- 4) Dopis z 10. srpna 1825.
- 5) Joseph Linke, violoncellista Schuppanzighova kvarteta, se zavázal, že pořídí opisy hlasů kvartetu op. 132. Beethoven předpokládal, že chybějící části rukopisu jsou u něho. Beethovenovy obavy pramenily ze skutečnosti, že jiný exemplář rukopisu kvartetu neexistoval.
- 6) Kvartet op. 132 a dosud nerozepsaný smyčcový kvartet B dur op. 130.
- 7) Svátek Nanebevzetí Panny Marie.
- 8) Beethoven měl přijet z Badenu do Vídně.

353 Synovci Karlovi

(G 2035)

[Baden, mezi 16. a 20. srpnem 1825]

Milý synu!

Nezapomeň dát Tobiasovi mimo peněz stvrzenku. – Pan instruktor měl přijít dříve. – Poněvadž je tomu tak, musíš ho poslouchat – nepřeji si také, abys ke mně přišel 14. září.¹⁾ Bude lepší, když dokončíš tato studia. – Bůh mne nikdy neopustil, někdo se už najde, kdo mi zatlačí oči. – Vůbec se mi zdá, že vše, co předcházelo, bylo předem dohodnuto, a že v tom pan bratr (pseudo) hrál svou roli.²⁾ Víím, že nemáš chuť být u mne ani později. Přirozeně, u mne jde totiž o něco příliš čistého. Ty sis zase od hospodyně, od té obyčejné kuchty, také minulou neděli vypůjčil 1 zl., 15. krejc. To Ti již bylo zakázáno, – ale tak to jde stále; s vycházkovým kabátem bych byl vystačil dva roky, ovšem já jsem měl ten špatný zvyk oblékat doma kabát obnošený, ale p. Karl, ó fuj, ta hanba, a proč? Pytel peněz, L. v. B-n je tady přece jen k tomu – nemusíš přijít ani tuto neděli, protože při Tvém chování nemůže nikdy vzniknout pravá harmonie a soulad. – K čemu to pokrytectví? Teprve potom budeš lepším člověkem; nepotřebuješ se přetvařovat ani lhát, což je konečně pro Tvůj mravní charakter lepší. – Vidíš, tak se ve mně zrcadlíš, neboť co pomůže nejlásyplnější napomínání!! Nadto ještě budeš rozhněvaný – ostatně, neboj se, vždy o Tebe budu, tak jako teď,

ustavičně pečovat. Takové scény ve mně vyvoláváš – když jsem zase na účtu našel 1 zl. 15 krejc.

Neposílej již tak tenké listy, protože je při světle může hospodyně číst. – Právě jsem dostal tento dopis z Lipska,³⁾ myslím však, že na to ještě kvartet⁴⁾ nepošleme. V neděli to může být probráno. – Dříve, před třemi roky, jsem za kvartet požadoval jen 40 dukátů. Teď se ale musí zjistit, kolik jsi vlastně napsal Ty. –

Měj se dobře; ten, kdo Ti sice život nedal, ale kdo ti jej přesto určitě zachoval a kdo se otcovsky staral víc než všichni ostatní o vzdělání Tvého ducha, ano víc než to, ten Tě nejvroucněji prosí, abys kráčet po té jediné pravé cestě všeho dobrého a řádného – měj se dobře,

Tvůj věrný, dobrý otec

V neděli zase přines dopis s sebou.

1) 14. září byl splatný honorář pro korepetitora na příští měsíc.

2) Skladatelův bratr Johann se přimlouval za vstup Karla van Beethovena do Polytechnického institutu a zasadil se o to, aby byl synovec ubytován u úředníka Mathiase Schlemmera, odděleně od strýce.

3) Šlo pravděpodobně o dopis nakladatele C. F. Peterse.

4) Smyčcový kvartet op. 132.

354 Karlu Holzovi

(G 2041)

[Baden, krátce po 22. srpnu 1825]

Drahý? Holzi!

Žádný člověk nepochybuje o tom, že dřevo je neutrum, jak protichůdné je tedy masculinum a jaké následky se jinak dají abstrahovat z personifikovaného dřeva? Pokud jde o naši záležitost, nedovolte, prosím, aby k v a r t e t někdo viděl nebo slyšel.¹⁾

Pátek je jediný den, kdy stará čarodějnice, která by byla před 200 lety jistě upálena, snesitelně vaří – neboť toho dne nad ní nemá ďábel žádnou moc – proto přijďte nebo pište – to je pro dnešek vše –

Váš přítel Beethoven

Pozn.: Karl Holz (1798–1858) byl úředníkem a výborným kvartetním houslistou. V letech 1825–1826 byl Beethovenovým důvěrníkem. Beethoven si na účet jeho jména (das Holz – dřevo, der Holz – muž téhož jména) rád dělal žerty, v tomto případě z rozdílů pouze v rodech: středním a mužském.

1) Karl Holz měl Linkeho opisy hlasů ke kvartetu op. 132. Beethoven se obával jakéhokoliv druhu zcizení ať motivů, celého znění díla či jeho opisu.

[Baden, 24. srpna 1825]

Milý lumpíku [?!]

Podívej se na naše mahagonové dřevo¹⁾ – jak se snaží, můj plán je hotov, nynější kvartet dáme Artariovi a poslední Petersovi.²⁾ – Vidíš, také jsem se nic nenaučil, teď vidím, že z lásky k Tobě jsem z Tebe udělal již předem obchodníka, – abys našel připravenou cestu. – Tvůj žaludek³⁾ je strašně pokažený a není lékaře. – Potřebuji ořezaná pera, pošli je jen v dopise, v sobotu také nepiš Petersovi. Ještě trochu počkáme, tak se to dělá, když mu chceme ukázat, že nám je to lhostejné. – Od včerejška nejím nic než polévku a pár vajíček a jen vodu. Můj jazyk je úplně žlutý a bez projímadla a posilování se můj žaludek navzdory C o m o etc. d o c t o r⁴⁾ nikdy nezotaví. – Třetí kvartet obsahuje také šest částí a skutečně bude nejdéle do dvanácti dnů zcela dokončen. –

Mějte mne rádi, drazí, a jestliže Vám působím bolest, neděje se tak proto, abych Vám bolest činil, ale abych Vám pro budoucno připravil dobro. – Nyní zase končím – ze srdce Tě objímám, buď jen milý, dobrý, pilný a upřímný, tím jsou vymezeny hranice všeho mého štěstí – piš, milý synu, je mi líto vší Tvé činnosti, kterou pro mne děláš, bude to už lehčí, – zdá se, že nám může být přítelem Holz – očekávám brzké psaní od svého Benjamínka.

Tvůj věrný otec

Baden, 24. srpna

1) Orig.: Mahagoni-Holz, Beethovenovo osobité oslovení houslisty a přítele Karla Holze.

2) Ve vídeňském nakladatelství Mathiase Artarii posléze v roce 1827 vyšel smyčcový kvartet B dur op. 130 a z vydání u Peterse sešlo. Smyčcový kvartet a moll op. 132 vyšel ve stejném roce v pařížském Schlesingerově nakladatelství.

3) Patrně jde o Beethovenovo přepsání, jak vyplývá z dalšího textu, míněn je zřejmě „můj žaludek“.

4) Pravděpodobně jde o zkomolené „homō“[opatisch] doctor – homeopatický doktor, jímž je míněn Dr. Med. Anton Braunhofer.

Baden, 24. srpna [1825]

Nejlepší mahagonové dřevo!¹⁾

Cedry u nás nejsou známé – spokojte se. – Váš dopis²⁾ u mne vyvolal smích, ano, Tobias zůstává T.[obiasem], my ho ale chceme ještě přetobiasovat – Ano, ano, musí na to Castelli. Věc bude vytištěna a vyryta k dobru všech ubohých Tobiasů.³⁾ – Právě píší Karlovi, aby počkal s dopisy adresovanými P.[etersovi] a S.[chlesingerovi], to tedy znamená, že očekávám odpověď p.[ana] A.[rtarii] z Mannheimu,⁴⁾ proti tomu je lhostejné, který hlídací pes podsvětí⁵⁾ můj mozek olíže nebo rozhryže, protože to teď už jednou musí být; jen aby odpověď na sebe nenechala dlouho čekat; hlídací pes podsvětí v L.[ipsku]⁶⁾ může čekat a zatím se bavit s Mefistem (redaktorem lipských hudebních novin)⁷⁾ v Auerbachově sklípku o tom, kterého z posledních přístě vytáhá Belzebub nebo nejvyšší z ďáblů za uši. – Nejmilejší, poslední kvartet, který hodlám dokončit tento měsíc, má také šest částí.⁸⁾ Kdyby mi jen někdo chtěl dát něco na můj špatný žaludek! – Můj p.[an] bratr byl zase také v P.[ater] n.[oster] G.[asse].⁹⁾ – Hi, ha!, ale drahý, uvidíme, že se tato nově utvořená slova a výrazy udrží do třetí a čtvrté generace našeho potomstva; – přijďte v pátek nebo v neděli, přijďte v pátek, kdy je satanáš¹⁰⁾ v kuchyni ještě nejsnesitelnější – mějte se opravdu dobře, tisícekrát díky za Vaši oddanost a lásku ke mně, doufám, že za to nebudete potrestán.

S láskou a přátelstvím Váš Beethoven

Ano, ano, ulička Paternoster-Gäßel a náš ředitel¹¹⁾ v tom docela pěkně trčí. Je to pěkná věc, vyznat se v tom, i když se při tom nic nezíská. Napište také zase jednou, ještě lépe: přijďte!!

Jeho Blahorodí p. v Holz ve Vídni, Mülkerrbastey č. 96, schody v Bergstammském domě. N'oubliez pas de rendre Visite à mon cher benjamin.¹²⁾

1) Orig.: „Bestes Mahagoni = Holz“. Beethovenova slovní hříčka s Holzovým jménem.

2) Zmínka o dopise, ve kterém Holz pravděpodobně informoval Beethovena o reakci obchodníka hudebními a vydavatele Tobiase Haslingera na posměšný „Romantický životopis“ („Romantische Lebensbeschreibung“), který napsal Beethoven a který vyšel v mohučském hudebním časopise Cäcilia.

- 3) Básník J. F. Castelli měl zpracovat „Romantický životopis“ jako kantátu.
- 4) S nakladatelem Mathiasem Artariou (1793–1835) jednal Holz o prodeji smyčcových kvartet op. 130 a 132.
- 5) Metafora připomínající mytologického psa Cerbera, který hlídá vchod do podsvětí.
- 6) Míněn je lipský nakladatel C. F. Peters.
- 7) Redaktorem byl Johann Friedrich Rochlitz (1769–1842).
- 8) Smyčcový kvartet op. 130 byl dokončen teprve v prosinci 1825. Beethoven však také pomýšlel na to, přiřadit k němu jako závěrečnou větu velkou fugu op. 133, nakonec však přikomponoval nové Finale, se kterým byl hotov 22. listopadu 1826.
- 9) Narážka na prodejnu obchodníka hudebninami a nakladatele Haslingera v ulici Paternostergasse, kterého Beethoven zesměšnil v „Romantickém životopise“.
- 10) Beethovenova hospodyně Barbara Holzmannová, zvaná též „paní Šnaps“.
- 11) Ferdinand Piringer (1780–1829), úředník na Ředitelství dvorní komorní registratury ve Vídni, velmi dobrý houslista a druhý dirigent vídeňských Concerts Spirituels.
- 12) „Nezapomeňte navštívit mého drahého mazlíčka (= synovce).“

357 Synovci Karlovi

(G 2044)

Baden, 25. srpna [1825]

I když si tento den¹⁾ od Tebe, stejně jako ode mne zaslouží jen malého povšimnutí, doufal jsem aspoň v dopis – ale marně – nemusíš psát také v sobotu ani Petersovi – a chceš-li, jinak v neděli, tedy buď ráno, nebo vůbec ne.

Tvůj věrný otec

¹⁾ 25. srpna měl Beethoven jmeniny.

358 Synovci Karlovi

(G 2067)

Baden, 5. října [1825]

Drahý, milý synu!

Právě jsem dostal Tvůj dopis, už pln strachu a dnes již rozhodnut, že pospíším do Vídně. – Bohudíky to není nutné; jen mne poslouchej a láska jako štěstí duše, spojená s lidským štěstím, bude stát při nás a ty spojíš [svou] intenzivní vnitřní blaženost bytí s blažeností vnější. Je však přece jen lepší, aby ono první stálo nad tím posledním. – Il fait trop froid¹⁾ – tedy v sobotu Tě uvidím, napiš ještě, zda přijedeš ráno,

nebo večer, kdy Ti pospíším vstříc. Tisíckrát Tě objímám a líbám, ne mého ztraceného, nýbrž znovuzrozeného syna. Psal jsem Schlemmerovi, neměj mi to za zlé, jsem ještě příliš pln úzkosti,²⁾ moje nejvroucnější láska a mé starosti o Tebe, znovunalezeného, Ti budou vždy ukazovat Tvého láskyplného otce.

Panu Karlu Beethovenovi ve Vídni, vedle Karlskirche, Alleegasse č. 72, v 1. poschodí u p. v. Schlemmera.

Ayes la [Bo]nté, de m'envoyer zápalkovou lahvičku se zápalkami od Rospiniho,³⁾ ou en portes avec vous, puis que decelle de Kär[n]nerthor, on ne peut pas fair usage. –

1) Je příliš chladno

2) Karl nebyl několik dnů k nalezení, měl bydlet u Mathiase Schlemmera, zdržoval se však u své matky, odkud Beethovenovi napsal dopis s omluvou.

3) Beethoven prosí Karla o opatření zápalek od Karla Josefa Rospiniho, optika a soustružníka.

359 Synovci Karlovi

(G 2074)

[Vídeň, mezi 15. říjnem 1825 a začátkem srpna 1826]

Už proto, žes mne alespoň poslechl, je všechno odpuštěno a zapomenuto. Ústně s Tebou o tom dnes, zcela v klidu. – Nemysli si, že ve mně vládne jiná myšlenka, než jen myšlenka na Tvé dobro, a podle toho posuzuj mé jednání – jen neudělej žádný krok, který by Tě učinil nešťastným a mne dříve oloupil o život. – Teprve ve tři hodiny jsem usnul, protože jsem celou noc kašlal. – Srdečně Tě objímám a jsem přesvědčen, že mne brzy již nebudeš zneuznávat, tak také posuzuji Tvé včerejší jednání. – Určitě Tě očekávám dnes v jednu hodinu, jen mi již nezpůsobuj žádný zármutek a žádný strach, – měj se zatím dobře,

Tvůj opravdový a věrný otec

Jsme sami, nenechám proto přijít Holze, tím spíše, že bych si přál, aby se ze včerejška již nic neozvalo. – Nenech mé ubohé srdce již více krváčet!

360 Karlu Holzovi

(G 2076)

[Víděň, 17. října 1825] Dům u Černého Španěla¹⁾

Předevčírem jsem sem dorazil jako ztroskotanec. Pro mne by bylo velmi dostačující, kdybyste ke mně mohl přijít dříve, ještě než půjdete do svého kolegia. –

Ve spěchu Váš přítel

Beethoven

¹⁾ Schwarzspanier Haus, poslední Beethovenovo bydliště ve Vídni.

361 Nakladatelství B. Schott a synové, Mohuč

(G 2094)

[Víděň, 25. listopadu 1825]

Vaše Blahorodí!

Tempové údaje podle Mälzelova metronomu budou následovat příště;¹⁾ tímto Vám posílám titul mše:

Missa

composita et

Serenissimo Domino Domino Rudolfo Joanni Cesareo Principi et Archiduci Austriae, S. R. E. Tit. S. Petri in monte aureo Cardinali et

Archiepiscopo Olomucensi

profundissima cum veneratione dicata²⁾

a

Ludovico van Beethoven.

Seznam předplatitelů musí být vyryt před věnováním:

1. Císař ruský
2. Král pruský
3. Král francouzský a
4. Král dánský
5. Kurfiřt saský
6. Velkovévoda darmstadtský
7. Velkovévoda toskánský
8. Kníže Galitzin [1]
9. Kníže Radziwill
10. Spolek Cäcilia ve Frankfurtu

Věnování symfonie³⁾ prosím ještě trochu zdržet, neboť ohledně něho ještě nejsem rozhodnut; nadto Vás prosím, abyste vydání těchto děl vůbec posunul ještě o tři měsíce. Velice to prospěje našim zájmům. Co chybí, obstará se co nejdříve. Znovu Vás žádám, abyste mi laskavě poslal exemplář s vylepšenými f a g o t y. Dosud jste asi ještě nedostal ujištění o vlastnictví kvartetu Es dur;⁴⁾ tímto je připojuji.

Váš oddaný Ludwig van Beethoven

Potvrzuji tímto svým podpisem, že pánové B. Schott a synové ode mne dostali Kvartet Es dur pro 2 housle, violu a violoncello a že tento kvartet je jejich výlučným vlastnictvím.

Vídeň, 25. listopadu 1825

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Originál dopisu i prohlášení o vlastnictví jsou psány rukou Karlovou, jen podpisy jsou Beethovenovy vlastoruční. Dopis je uložen v mohučské Státní knihovně.

- 1) Metronomické údaje Beethoven nezaslal.
- 2) Alfred Chr. Kalischer upozorňuje na rozdíl mezi „dicare“ (zasvětit) a „dedicare“ (věnovat). V původním vydání je posléze vytištěno „dedicata“.
- 3) Devátá symfonie d moll op. 125.
- 4) Smyčcový kvartet Es dur op. 127.

362 Carl Friedrich Peters Beethovenovi (G 2098)

[Lipsko, 30. listopadu 1825]

Poněvadž mezi námi nejsou v tomto stavu žádné obchody, žádám tímto pana L. van Beethovena, aby mi dal nyní opět k mé dispozici třistašedesát zlatých konvenční měny, a sice aby je proplatil zpět panu Steinerovi & Comp., obchod s hudebninami ve Vídni, načež ode mne obdrží stvrzenku.¹⁾

Lipsko, 30. listopadu 1825

C. F. Peters
hudební nakladatel

360 zl. konvenční měny.

Pozn.: Beethoven měl pravděpodobně vrátit zálohu na honorář, kterou mu hudební nakladatel a knihkupec v Lipsku Carl Friedrich Peters (1779–1827) prostřednictvím Steinerovy officíny proplatil.

- 1) Na stvrzence je rukou Steinerovou napsané potvrzení: „Uvedený obnos obdržel 7. 12. 1825, S. A. Steiner & C.“

363 Eleonora Wegelerová,
roz. Breuningová, Beethovenovi

(G 2101)

Koblenz, 29. prosince 1825

Milý Beethovene!

Již dávno bylo mým přáním, aby Vám Wegeler zase jednou napsal – nyní, když toto přání vyplnil, myslím, že budu muset připojit ještě několik slov, – nejen proto, abych se Vám trochu ve Vaší paměti připomněla, nýbrž abych zopakovala důležitou otázku, zda vůbec nemáte žádnou touhu uvidět opět Rýn a své rodiště. – Budete nám v každém čase a každou hodinu vítaným hostem – a učiníte Weg.[elerovi] a mně největší radost. – Naše Lenka¹⁾ Vám děkuje za mnohé šťastné hodiny – tak ráda slyší o Vás vyprávět – zná všechny malé příhody našeho radostného mládí v Bonnu – o roztržce a smíření –. Jak by byla šťastná, kdyby Vás mohla vidět! Děvče, bohužel, nemá hudební talent, ale velkou píli a vytrvalostí to přece jen přivedla tak daleko, že může hrát Vaše sonáty, variace apod., a protože pro Wegelera zůstává hudba stále nejvýznamnějším zotavením, připravuje mu tím mnohou šťastnou hodinu. Julius²⁾ má hudební talent, byl ale dosud nedbalý – a teprve před půl rokem se začal s chutí a radostí učit hře na violoncello, protože má v Berlíně dobrého učitele. Věřím, že se určitě ještě něco naučí. Obě děti jsou velké a podobné otci – také rozjasněnou, veselou povahou, která, díky Bohu, Wegelera ještě úplně neopustila. Má velké potěšení ze hry tématu Vašich Variací, staré [skladby] jsou v popředí, přesto však cvičí, mnohdy s neuvěřitelnou trpělivostí, něco nového. Vaše „Obětní píseň“³⁾ je na předním místě. – Nikdy nepřijde do obývacího pokoje, aniž by nešel ke klavíru, – již z toho můžete vidět, milý Beethovene, v jaké stále trvající vzpomínce Vás chováme. – Řekněte nám, že to pro Vás má také nějakou cenu a že ani my nejsme Vámi zcela zapomenuti. Jistě bychom již byli navštívili bratra ve Vídni, kdyby naše nejvroucnější přání nebylo tak těžké uspokojit, při tom by nám jistě bylo potěšením Vás vidět – ale na takovou cestu teď nelze vůbec ani pomyslit, neboť syn je v Berlíně. – Wegeler Vám řekl, jak se nám daří⁴⁾ – nemáme si na co stěžovat, – dokonce i v té nejtěžší době se nám vedlo šťastněji než stovkám jiných. – Největším štěstím je, že jsme zdraví a že děti jsou dobré a hodné, – ano, žádné nám neudělalo ještě vůbec žádnou nepříjemnost – jsou veselé a plně dobré myslí, – jen Lenka prožila velké hoře –

to když umřel náš ubohý Burscheid⁵⁾ – ztráta, na kterou nikdy nezapomeneme – mějte se dobře, milý Beethovene, a vzpomeňte si na nás v upřímné dobrotě – –

Ele. Wegeler

Pozn.: Eleonore Brigitte Wegelerová, roz. Breuningová (1771–1841), kdysi Beethovena žačka a manželka lékaře Dr. Franze Gerharda Wegelera.

- 1) Helene Wegelerová.
- 2) Julius Stephan Wegeler (1807–1883).
- 3) „Opferlied“ op. 121b.
- 4) Wegelerův dopis z 28. 12. 1825, ke kterému je připojen dopis Eleonory Wegelerové, zahrnuje zprávy o životě Wegelerovy rodiny i starých Beethovenových přátel, také je v něm pasáž o Wegelerově přátelství s Zelterem.
- 5) Pravděpodobně Ferdinand, svob. pán von Bourscheid (1766–1816).

364 Karlu Holzovi

(G 2127)

[Víděň, snad leden/únor 1826]

Zdravím Vás! Prosím Vás, abyste mi sdělil Vaše vydání, a promiňte, že se musím považovat ve všem za Vašeho dlužníka¹⁾ – ve spěchu
Váš přítel Beethoven

- 1) Holz pro Beethovena koupil prostřednictvím své sestry dva lokte flanelu, pravděpodobně v únoru 1826.

365 Karlu Holzovi

(G 2128)

[Víděň, únor/březen 1826]

Jsem v největší peněžní tísní, neposílám Vám víc, než těchto 100 zl. Kdyby jen bylo možné, abyste mi zatím poslal 5 zl. v bankovkách, s ostatním jedněte zcela klidně. Pokud jde o Castelliho, nedělejte s tímto diplomatem a sublimátem mnoho okolků.¹⁾ Žijte rychle blaze, chtěl jsem říci v rychlosti. Žijte blaze, amice amicus.²⁾

- 1) Dopis pravděpodobně souvisí s jednáním, které mělo směřovat k tomu, aby pruský velvyslanec ve Vídni, kníže Hatzfeld, požádal pruského krále o souhlas Beethovenovi k dedikaci IX. symfonie. Básník Ignaz Castelli měl být do těchto jednání zapojen jako prostředník.
- 2) Milý příteli.

366 Ignazi Antonu Aloysi Dembscherovi

(koncept – G 2174)

[Víděň, konec července 1826]

– s nadšením a ohněm¹⁾ –

protože otázkou nadhozenou Vaším Blahorodím odporujete svému mecenášskému charakteru, zodpovídám ji tímto nahoře a doufám, že tím bude Váš mecenášský charakter přiměřeně pohnut (?) –

Následky opaku jsou na pováženou a k rozmyšlení.

Opravdu hbitě, rychle a s nadšením.

Pozn.: Text lístku podle vlastnoručního Beethovenova zápisu v konverzačním sešitu. Podle tohoto zápisu je rovněž stanoveno datování. Ignaz Anton Aloys Dembscher (*1775 nebo 1776) byl dvorním radou a zámožným hudebním mecenášem. Podle Holzova sdělení chtěl Dembscher provést nejnovější Beethovenův kvartet soukromě ve svém domě. Podle Beethovenova záměru mělo být první provedení kvartetu zadáno Schuppanzighovu kvartetu. Dembscherovi také zapůjčil hlasy kvartetu pod podmínkou, že Schuppanzighovi zaplatí za provedení 50 zl. Dembscher se zdráhal a ještě v červenci 1826 se Holze ptal, zda to musí být („muß es sein“). Beethoven na to složil žertovný kánon „Es muß sein“, na který pak Dembscher reagoval zaplacením honoráře Schuppanzighovi. Beethoven pak použil téma kánonu pro Finale smyčcového kvartetu F dur op. 135.

1) Tempové označení čtyřhlasého kánonu „Es muß sein“ WoO 196.

367 Karlu Holzovi

(G 2175)

[Víděň, konec července 1826]

Holzi – postarejte se, Holzi! – zítra brzy zrána přijde nejnebezpečnější ze všech osob,¹⁾ proto přinést peníze²⁾ – Lump-agent³⁾ – musí to být? – To musí být! – Plňte svou povinnost, jako my svou. –

A m i c u s Beethoven

1) Beethovenova hospodyně Barbara Holzmannová.

2) Asi docházely zásoby, které měla hospodyně doplnit.

3) Ignaz Dembscher.

[Víděň, mezi 15. říjnem 1825 a začátkem srpna 1826]

Můj drahý synu!

Jen ne dál – pojď jen do mé náruče, neuslyšíš žádné tvrdé slovo, ó Bože, nespěj do neštěstí, budeš přijat s láskou jako vždy, co rozvážit, co učinit pro budoucnost, o tom si v lásce promluvíme. Mé čestné slovo, žádné výčitky, protože by teď stejně nepřinesly žádné ovoce, ode mne můžeš očekávat jen láskyplnou péči a pomoc – jen přijď, přijď na věrné srdce svého otce. –

Beethoven
volti sub.[ito]

Pro Karla van Beethovena

Vrať se jen proboha dnes zase domů, kdo ví, jaké by ti to mohlo přinést nebezpečí, spěchej, spěchej!

Si vous ne viendres pas
vous me tûerès surement
lisés la lettre et restés
a la maison chez vous, venes
de m'embrasser votre pere
vous vraiment adonné, soyez
assurés, que tout cela resterà
entre nous.

Pozn.: Dopis byl pravděpodobně psán ve Vídni v době, kdy synovec bydlel u úředníka Mathiase Schlemmera. Podle tohoto předpokladu je určeno datování pro celou dobu od Beethovenova návratu z Badenu (15. 10. 1825) až do data Karlova pokusu o sebevraždu (asi 6. 8. 1826). Tento jeho skutek velmi neblaze přispěl k Beethovenovu zdravotnímu stavu, jehož rozčilení bylo násobeno i dobovým morálním pohledem na sebevraždu, která byla považována za nejtěžší zločin. Francouzský text, který byl připsán na adresní straně dopisu, v českém překladu znamená: „*Jestli nepřijdete, dozařista mne zabijete. Přečtete si dopis a zůstaňte doma u Váš, pojdte mne obejmout, Váš otec je Vám opravdu oddaný, buďte ujistěn, že toto všechno zůstane mezi námi.*“

369 Med. Dr. Karlu Smetanovi

(G 2181)

[Víděň, asi 6. srpna 1826]

Velevážený pane Smetano!

Stalo se velké neštěstí, které si Karl náhodou sám sobě způsobil, doufám, že záchrana je ještě možná, zvláště od Vás, jen jestliže se brzy objevíte. Karl má kuli v hlavě, jak, to již poznáte – jen rychle, proboha, rychle,

Vás uctívající

Beethoven

Potřeba rychlé pomoci ho dohnala k jeho matce, kde je teď; adresa je zde připojena.¹⁾

Pozn.: Dopis byl psán bezprostředně po pokusu o sebevraždu synovce Karla, psychicky rozrušeného kvůli dluhům, rozporům s Beethovenem, Beethovenově nesnášlivosti s jeho matkou apod. Podle chronologie záznamů v konverzačních sešitech (sešit č. 114) a podle data Karlova převozu do nemocnice (7. 8. 1826) je možné s pravděpodobností určit, že k sebevražednému pokusu došlo 6. srpna 1826. Beethoven na tuto událost zřejmě okamžitě reagoval a obrátil se na známého lékaře, který ho po roce 1816 léčil. Byl to Dr. Karl Smetana (1774–1827), se kterým se Beethoven seznámil v rodině Cajetana Giannatasia del Rio. Karlovo zranění však nebylo příliš vážné, poněvadž ho ještě před příchodem Dr. Smetany ošetřil ranhojič Dögl.

¹⁾ Johanna van Beethovenová bydlela v roce 1826 v Adlergasse č. 717, ve vnitřním městě Vídně.

370 Johannu van Beethovenovi v Gneixendorfu

(G 2189)

Víděň, 28. srpna 1826

Nepřijedu –

Tvůj bratr????!!!

Ludwig

P.[anu] Johannu van Beethovenovi, statkáři v Gneixendorfu (u Kremže).

Pozn.: List s rukopisem tohoto znění je uložen v Městské knihovně v Trieru (odd. autografů). Koncept textu je zaznamenán v konverzačním sešitu: „*Nepřijedu – Tvůj bratr? etc!!!*“ (viz: Beethovens Konversationshefte, sv. 10, str. 166).

371 Karlu Holzovi

(G 2190)

[Víděň, pravděpodobně začátek září 1826]

Nezapomeňte na peníze, brzy už nebudu mít nic.¹⁾ Karlovi se daří stále lépe,²⁾ dnes napoledne mi přijde zazpívat paní královna stolování.³⁾

Panu Holzovi.

1) Karl Holz byl Beethovenem pověřen, aby od dubna do srpna 1826 vybíral skladatelův podíl renty od rodiny Kinských. Kvitanci podepsal Beethoven 28. 8. 1826.

2) Synovec Karl byl po svém sebevražedném pokusu 6. 8. 1826 dopraven povozníkem, který ho zraněného našel, nejprve ke své matce. Ta bydlela nejbliže místa činu. Poté byl převezen do vídeňské Všeobecné nemocnice, kde zůstal do 25. 9. 1826.

3) Beethoven pravděpodobně očekával sopranistku Nanettu Schechnerovou (1806–1860), členku divadla U korutanské brány. Její návštěva se však podle záznamů v konverzačních sešitech uskutečnila teprve v únoru 1827, ve společnosti jejího snoubence Ludwiga Cramoliniho (1805–1884).

372 Ignazi Czapkovi

(G 2206)

[Víděň, 22. září 1826 nebo krátce před tímto datem]

Vaše Blahorodí!

Protože se můj synovec v několika dnech uzdraví, prosím, abyste naléhavě zařídil, aby se nesměl z nemocnice vzdálit s nikým jiným než se mnou a s panem Holzem¹⁾ – není možné připustit, aby byl příliš nablízku své matce, této nanejvýš zkažené osobě. Její velmi špatný, zlomyslný, lstivý charakter, ano, její navádění Karla, aby ode mne lákal peníze, pravděpodobnost, že se s ním o tyto částky dělila a také měla důvěrný vztah s Karlovým lajdáckým druhem,²⁾ pobouření, které vzbudila se svou dcerou,³⁾ k níž se teď hledá otec, ano i domněnka, že u matky navazoval známosti s málo počestnými ženštinami, ospravedlňují mé obavy a mou prosbu. – Samotný návyk být v dosahu takové osoby může znemožnit vedení mladého člověka k ctnosti. Zatímco Vám kladu tuto záležitost na srdce, poručím se Vám co nejlépe a ještě poznamenávám, že mne velmi potěšilo, přestože se tak stalo při tak velmi bolestné příležitosti, že jsem se seznámil s mužem tak vynikajících duševních vlastností. –

Vašemu Blahorodí s opravdovou úctou setrvávající

Beethoven

Jeho Blahorodí, panu magistrátnímu radovi Czapkovi.

Pozn.: Dopis byl napsán před propuštěním synovce Karla z nemocničního léčení. Karl byl propuštěn 25. září 1826. S Ignazem Czapkou (Ignác Čapka, 1792–1863) se Beethoven setkal při vyšetřování Karlova pokusu o sebevraždu. Czapka byl vídeňským magistrátním radou a členem politického senátu. Byl pověřen stíháním „těžkých policejních přestupků“, ke kterým se počítal také sebevražedný pokus Beethovenova synovce. Pro delikventy, kteří se pokusili o sebevraždu, platil zákaz stálého pobytu v hlavním městě. To byl důvod delší Beethovenovy návštěvy se synovcem u bratra Johanna v Gneixendorfu.

- 1) Karl Holz (1798–1858), úředník, vynikající houslista, člen Schuppanzighova kvarteta, byl od roku 1825 Beethovenovým věrným pomocníkem v osobních a obchodních záležitostech.
- 2) Míněn je Karlův přítel Joseph Niemetz (*1808), jeho bývalý spolužák ve výchovném ústavu Josepha Blöchingera, který měl údajně na Karla neblahý vliv.
- 3) Ludovika Johanna Hofbauerová (1820–1891), za jejíhož otce byl považován dvorní a městský zhotovitel zvonů, zvonář Johann Caspar Hofbauer.

373 Pruský král Friedrich Wilhelm III. (G 2231) Beethovenovi

[Berlín, 25. listopadu 1826]

Vzhledem k uznávanému významu Vašich skladeb bylo pro mne velmi příjemné, že jsem obdržel Vaše dílo, které jste mi předal.¹⁾ Děkuji Vám za jeho zaslání a posílám Vám přiložený brilantový prsten²⁾ na znamení svého upřímného ocenění.

Berlín, 25. listopadu 1826

Friedrich Wilhelm

Skladateli Ludwigu van Beethovenovi.

- 1) Devátou symfonií d moll op. 125 dedikoval Beethoven pruskému králi Friedrichovi Wilhelmovi III. Symfonie byla vydána v roce 1826 nakladatelstvím Schott v Mohuči a jeden exemplář byl královským pruským dvorním knihovníkem předán králi.
- 2) Prsten byl Beethovenovi předán po 12. prosinci 1826 zástupcem královského pruského vyslanectví ve Vídni. Jak dosvědčují záznamy v konverzačních sešitech, byl prsten v druhé polovině prosince prodán buď Karlem Holzem, nebo Johannem van Beethovenem. Nelze však podle Schindlera jednoznačně zjistit, zda se jednalo o brilantový prsten v ceně 160 zl. (pravděpodobně konvenční měny), nebo o zaměněný prsten menší hodnoty. Schindler k tomuto tématu připojil v konverzačních sešitech fingovaný rozhovor (Beethovens Konversationshefte, sv. 10, str. 320).

374 Johann van Beethoven bratrovi (G 2232) Ludwigu van Beethovenovi v Gneixendorfu

[Gneixendorf, krátce před 27. listopadem 1826]

Můj milý bratře! Nemohu být už déle klidný ohledně Karlova osudu. Odvykl jakékoliv činnosti a přivyknuv takovému životu, bude se zase s velkou námahou vracet k práci, čím déle zde bude takto v nečinnosti žít. Breuning mu při odchodu povolil jen 14 dní, aby se zotavil, a nyní to jsou dva měsíce. Z Breuningova psaní vidíš,¹⁾ že je to výhradně jeho vůle, aby Karl pospíšil ke svému povolání. Čím déle tu zůstane, tím větší neštěstí pro něho, protože vrátit se k práci bude pro něho tím obtížnější a tak může dojít k tomu, že se dočkáme ještě něčeho zlého. –

Je věčná škoda, že tento talentovaný mladý muž takto marní svůj čas a komu se to jednou přičte za vinu, než nám oběma; poněvadž on je ještě příliš mlád, aby se řídil sám. Proto je Tvou povinností, abys ho opravdu brzy přivedl k práci, nechceš-li si později činit výčitky Ty sám a slyšet je od druhých. Zapojí-li se do práce, dá se pro něho a pro jeho budoucnost hodně dělat, tak ale, jak to s ním vypadá nyní, nedá se pro něho dělat nic.

Z jeho chování vidím, že by chtěl rád zůstat u nás, potom je ovšem s jeho budoucností konec, proto je to nemožné. A čím déle otálíme, tím pro něj bude těžší odejít. Proto Tě zapřísahám, pevně se rozhodni, nenech se od toho Karlem zdržet. Myslím tedy do příštího pondělí, neboť na mne nemůžeš v žádném případě čekat, protože bez peněz odtud nemohu odejít a ještě bude dlouho trvat, než budu mít takový příjem,²⁾ abych s tím mohl jít do Vídně.

Pozn.: Beethoven se svým synovcem odcestoval 28. 9. 1826 z Vídně do Gneixendorfu. Protože Johann van Beethoven hovoří o dvouměsíčním pobytu, pro určení data odjezdu bylo pravděpodobně pondělí 27. listopadu. Dopis byl tedy psán zřejmě před tímto datem. Rukopis dopisu, který je uložen v berlínské Státní knihovně, má na horním okraji poznámku Antona Schindlera: „*Johann van Beethoven svému bratru Ludwiguvi van B. v listopadu 1826*“. Na čtvrté straně dopisu je poznámka Johanna van Beethovena: „*Nechme to až na den Tvého odjezdu, (stará žena) má svůj díl, víc nedostane*.“ K dopisu je přiložen list, na kterém jsou tyto Schindlerovy poznámky: „*Shora uvedený list ukazuje, že Johann van Beethoven měl přece jen nějakou dobrou stránku [povahy] ... Mohu s jistotou potvrdit, že Ludwig van Beethoven přijal bratrovu prosbu s velkou nevolí a že před odjezdem z Gneixendorfu došlo k velmi trpké scéně z důvodu, že ... Ludwig van Beethoven žádal bratra, aby vydědil manželku a učinil Karla svým univerzálním dědicem. To bylo v posledních pěti až šesti letech mezi bratry příčinou neshod... Ve stálém rozporu se sebou a světem střídal Beethoven v nerozumném stupni nenávist a lásku k lidem.*“³⁾

376 Tobiasi Haslingerovi

(G 2235)

[Vídeň, 7. prosince 1826]

Velmi drahý Tobiasi!

Velmi nutně potřebuji ještě jeden exemplář Clementiho klavírní školy. Nežádám to ovšem zadarmo, právě tak jako první exemplář;¹⁾ jen jsem se zapomněl zeptat na cenu, jinak bych nebyl opominul jej zaplatit. V žádném případě nevezmu nic zadarmo, opravdu velice však prosím, abyste mi tuto školu pokud možno brzy opatřil.

Váš přítel Beethoven

Pozn.: Originál dopisu je psán Karlovou rukou, podpis je Beethovenův. Dopis je uložen ve vídeňské Státní a zemské knihovně. Datum je zaznamenáno Haslingerem při příjmu dopisu.

¹⁾ Beethoven obdržel jeden exemplář školy již v září. Byl určen pro Gerharda von Breuninga.

377 Franzi Gerhardu Wegelerovi v Koblenci

(G 2236)

Vídeň, 7. prosince 1826

Můj starý, milovaný příteli!

Nedovedu vyjádřit, jaké potěšení mi způsobil dopis od Tebe a od Lorky. Odpověď na něj měla ovšem následovat střelhitě; ale ve psaní jsem vůbec trochu nedbalý, protože si myslím, že lepší lidé mne beztoho znají. V hlavě složím často odpověď, ale když ji chci napsat, odhodím většinou pero, protože nejsem schopen psát tak, jak cítím. Vzpomínám na všechnu lásku, kterou jsi mi stále prokazoval; například jak jsi mi nechal vybít světnici, a tak jsi mne příjemně překvapil; – právě tak [vzpomínám na lásku] rodiny Breuningovy. Že jsme se rozešli, bylo dáno během věcí; každý musel následovat smysl svého určení a hledat jeho dosažení. Avšak ty věčně neotřesitelné, pevné zásady dobra nás držely a vázaly vždy pevně dohromady. –

Dnes Ti, bohužel, nemohu psát tolik, jak bych si přál, protože jsem upoután na lůžko, a omezím se na to, abych zodpověděl několik bodů Tvého dopisu. Píšeš, že jsem někde uveden jako nemanželský syn zemřelého pruského krále;¹⁾ o tom mi někdo již před delším časem řekl totéž. Já jsem si ale dal zásadu, že sám o sobě nebudu nikdy nic psát ani

odpovídat na něco, co o mně bylo napsáno. Rád Ti proto přenechám, abys světu oznámil, co víš o počestnosti mých rodičů a zvláště mé matky. – Píšeš o svém synovi. Rozumí se samo sebou, že přijede-li sem, nalezne ve mně svého přítele a otce; a budu-li mu moci kdekoli v něčem posloužit nebo pomoci, udělám to s radostí. –

Od Tvé Lorky mám ještě siluetu, z čehož je patrné, jak drahé je mi ještě vše milé a dobré z mého mládí. O svých diplomech píše jen krátce, že jsem čestným členem Královské společnosti věd ve Švédsku, rovněž tak v Amsterodamu a čestným občanem města Vídně. – Nedávno vzal s sebou jistý Dr. Spicker mou poslední velkou symfonii se sbory do Berlína; je věnována králi a věnování jsem musel vepsat vlastnoručně. Žádal jsem již dříve vyslanectví o dovolení, abych směl dílo věnovat králi, a to mi jím také bylo dáno. Z podnětu Dr. Spickera jsem pro krále musel sám předat zkorigovaný rukopis se svými vlastnoručními vylepšeními, neboť má přijít do královské knihovny. Ke sluchu se mi dostalo něco o Řádu červeného orla druhé třídy; co z toho vyjde, nevím, neboť taková čestná uznání jsem nikdy nevyhledával. Přesto by mi však v tomto čase nebylo z mnoha jiných důvodů nemilé. – Jinak u mne stále platí: *Nulla dies sine linea*,²⁾ a nechám-li múzu spát, děje se tak jen proto, aby procitla tím mocněji. Doufám, že na svět přivedu ještě několik velkých děl, a potom doufám, že běh svého života zakončím jako staré dítě někde mezi dobrými lidmi. – Prostřednictvím bratrů Schottových z Mohuče dostaneš brzy několik hudebnin. Portrét, který bude přiložen,³⁾ je sice uměleckým mistrovským dílem, není však posledním, který byl se mnou zhotoven. – O prokazování poct, které, jak vím, Ti dělají radost, Ti ještě hlásím, že mi byla zaslána medaile od zemřelého francouzského krále s nápisem: „Donné par le Roi Monsieur Beethoven“. Ta byla doprovázena velmi zavazujícím dopisem, který napsal „premier Gentilhomme du Roi, Duc de Châtres“.

Můj milovaný příteli! Pro dnešek se spokoj, stejně mne dojmají vzpomínky na minulost; a nikoli bez mnoha slzí obdržíš tento dopis. Začátek je teď učiněn a brzy dostaneš opět dopis; a čím častěji mi budeš psát, tím více potěšení mi tím uděláš. Ohledně našeho přátelství není z žádné strany třeba dotazů, a tak žij blaze; obejmi a polib, prosím Tě, svou milou Lorku a své děti mým jménem a při tom na mne vzpomeňte. Bůh s vámi všemi! Jako vždy Tvůj věrný, Tebe cítící, pravý přítel

Beethoven

Pozn.: Dopis byl psán synovcem, podpis je Beethovenův.

- 1) Ve francouzském konverzačním lexikonu bylo zaznamenáno, že Beethoven je lebočkem pruského krále Friedricha II.
- 2) „Ani den bez čárky,“ rčení připisované starořeckému malíři Apellesovi kolofonskému.
- 3) Portrét – litografie od Friedricha Dürcka podle obrazu Josepha Karla Stieler z roku 1820.

378 Dr. Johannu Baptistovi Bachovi (G 2246)

Vídeň, 3. ledna 1827

Vážený pane!

Prohlašuji před svou smrtí Karla van Beethovena, mého milovaného synovce, za svého jediného, univerzálního dědice veškerého *mého majetku, z toho zvláště sedmi bankovních akcií a co se nalezne v hotovosti.*

Předpisují-li zákony v této věci úpravy, snažte se je využít, pokud možno, k jeho prospěchu. – Jmenuji Vás jeho kurátorem a prosím Vás, abyste mu s panem dvorním radou Breuningem zastupoval otce.

Bůh Vás zachovej. Tisícero díků za Vaši prokázanou mi lásku a přátelství.

Ludwig van Beethoven

Pozn.: Toto prohlášení poukazuje na to, že si Beethoven uvědomoval vážnost svého zdravotního stavu, i na jeho, přes všechny problémy, stále vřelou lásku k synovci. Dr. Johann Baptist Bach (1779–1874) byl totiž vídeňským advokátem, který Beethovena zastupoval zejména v otázkách, jež se synovcem a poručnictvím k němu souvisely. V kanceláři Dr. Bacha pracoval kratší čas i Anton Schindler, který se v roce 1822 stal Beethovenovým neoficiálním sekretářem. Na druhé straně synovec Karl strýci v jeho vážné nemoci, kterou byl akutní zápal plic, takřka vůbec nepomáhal. Podle sdělení Antona Schindlera dr. Wawruchovi se prý po příjezdu do Vídně bavit v kavárně hrou biliáru. Beethovena prý těšila přítomnost tehdy třináctiletého Gerharda von Breuninga (1813–1892), syna Beethovenova přítele Stephana Breuninga. Beethoven ho nazýval svým slunečním paprskem, „Arielem“. Synovec Karl nastoupil ke svému pluku do Jihlavy 2. ledna 1827. Jeho odjezd tak zřejmě Beethovena s ním opět zcela smířil.

379 Stieglitzovi & Co. v Petrohradu (G 2248)

[Vídeň, 10. ledna 1827 – Beethoven se znovu dotazuje, zda kníže Golycin poukázal 125 dukátů jako honorář za smyčcová kvarteta op. 130 a 132 a za ouverturu „Zasvěcení domu“ op. 124, kterou knížeti věnoval.]

Pozn.: Originál dopisu se nedochoval, jeho obsah je odvozen z jiných dopisů.

380 Antonu Felixi Schindlerovi (G 2249)

[Vídeň, po 11. lednu 1827]

Zázrak! Zázrak! Zázrak!

Oba vysoce učené pánové¹⁾ jsou poraženi, budu zachráněn jen Malfattiho vědou,²⁾ je nutné, abyste ke mně toto dopoledne přece jen na okamžik přišel.

Váš Beethoven

Pozn.: Dátování bylo odvozeno z dopisu Johanna Baptisty Jengera ze dne 12. 1. 1827 Marii Pachlerové. Dočasné zlepšení Beethovenova zdravotního stavu trvalo pouhých osm dní. Podle Dr. Wawrucha se 8. prosince 1826 objevilo náhlé zhoršení fyzického i psychického stavu pacienta, k němuž zřejmě přispělo i Beethovenovo, jím blíže neznámé, rozčilení, hněv a zklamání. Po 10. prosinci následovala těžká žloutenka a recidiva nemoci. Postupující cirhóza jater způsobila vodnatelnost, kterou pak po konzultacích Dr. Wawrucha a Dr. von Staudenheima punkcemi, z nichž první byla provedena 20. 12. 1826, zdolával vrchní lékař všeobecné nemocnice, Dr. Seibert.

1) Podle Schindlerova sdělení to byli Dr. Wawruch a operující Dr. Seibert.

2) Dr. Malfatti se při lékařském konsiliu vyslovil pro podávání ledové ovocné šťávy, která způsobila zlepšení Beethovenova zdravotního stavu. To však bylo jen dočasné a vodnatelnost pokračovala. Další punkce byly provedeny 8. 1., 2. 2. a 27. 2. 1827.

381 Johannu Andreasu Stumpffovi v Londýně

(G 2256)

Vídeň, 8. února 1827

Velmi drahý příteli!

Jak nesmírné potěšení mi udělala Händlova díla,¹⁾ která jste mi dokonce věnoval darem (pro mne je to dar královský!), nemohu svým perem ani vypsát. Bylo to též v novinách, což Vám tady sděluji. Bohužel už od 3. prosince až dodnes ležím s vodnatelností. Můžete si pomyslet, do jaké situace mne to přivádí. Obvykle žiji pouze z výnosu svých duševních děl, z čehož musím opatřit vše pro sebe a svého Karla. Již dva a půl měsíce jsem, bohužel, nebyl schopen napsat ani jedinou notu. Můj příjem obnáší jen tolik, abych tím uhradil půlroční nájemné za byt, pak mi zůstává již jen nějaká stovka zlatých vídeňské měny. Navíc si pomyslete, že konec mé nemoci se ještě vůbec nedá stanovit a že nakonec ani potom nebude možné, abych plul vzduchem na Pegaso-vých křídlech. Lékař, chirurg, lékárník, všechno bude muset být zaplacenno. –

Velmi dobře si vzpomínám, že před mnoha lety chtěla Filharmonická společnost uspořádat koncert v můj prospěch. Bylo by pro mne štěstím, kdyby tento úmysl chtěla opět vzít v úvahu. Snad bych tím přece jen mohl být uchráněn před všemi nesnázemi, které mne čekají. Proto píše panu Smartovi, a můžete-li k tomu něčím přispět, jen Vás, drahý příteli, prosím, abyste se s panem Smartem²⁾ spojil. Napíše kvůli tomu také Moschelesovi,³⁾ a jestliže se všichni moji přátelé spojí, myslím si, že se v této věci přece jen dá něco udělat. – Ohledně Händelových děl pro Jeho Císařskou Výsost arcivévodu Rudolfa nemohu nyní ještě nic jistého říci. V několika dnech mu však napíše a upozorním ho na to.⁴⁾

Děkuji Vám ještě jednou za Váš skvostný dar a také Vás prosím, abyste mi pomohl. Čímkoli Vám mohu já zde posloužit, udělám to ze srdce rád. Svou vylíčenou situaci Vám ještě jednou kladu na Vaše lidsky přátelské srdce a s přáním všeho krásného a dobrého se Vám co nejlépe poroučím.

S veškerou úctou Váš

Beethoven

Pozn.: Johann Andreas Stumpff (1769–1846) pocházel z Durynska a usadil se v Londýně jako výrobce harf. Poté co se v Londýně seznámil také s mladým Johannem Andreasem Streicherem, začal se velmi zajímat o Beethovenovy skladby a obdivovat

jejich autora. V září roku 1824 přijel do Vídně a společně s Haslingerem navštívil Beethovena v Badenu. Zde se s Beethovenem spřátelil a po zjištění, že je obdivovatelem díla Georga Friedricha Händela, poslal mu první soubornou edici Händlových děl, kterou v letech 1778–1797 k vydání připravil Samuel Arnold. Stumpff zanechal o svém setkání s Beethovenem též písemný záznam, přetištěný v pátém svazku Thayerova životopisu L. v. Beethovena.

- 1) Stumpff Beethovenovi daroval Arnoldovo souborné vydání děl G. F. Händela o čtyřiceti svazcích. Tento komplet byl skladateli doručen již 14. prosince 1826.
- 2) Sir George Smart (1776–1867), varhaník a dirigent. Byl jedním ze zakladatelů londýnské Philharmonic Society (založena byla v roce 1813), organizátorem hudebního dění v Londýně a v Anglii významným propagátorem Beethovenova díla. V roce 1825 Beethovena navštívil a ten mu na rozloučenou věnoval hádankový kánon „Ars longa, vita brevis“ („Umění věčné, život krátký“, WoO 192).
- 3) Ignác Moscheles (1794–1870), rodák z Prahy, kde získal základy svého hudebního, zejména pianistického vzdělání. Od roku 1808 do roku 1820 žil ve Vídni, kde pokračoval ve studiu hudby a stýkal se s tanními hudebníky, též s Beethovenem, pro kterého v roce 1814 upravil první klavírní výtah opery Fidelio a také se i nadále umělecky orientoval na jeho dílo.
- 4) Při vyučování Beethoven vždy nabádal arcivévodu Rudolfa, aby studoval zejména Händelova díla. V této souvislosti na arcivévodu nezapomněl ani ve své smrtelné nemoci. I to je důkazem, že vzájemné vztahy obou osobností zůstaly nezkalené.

382 Franzi Gerhardu Wegelerovi v Koblenci

(G 2257)

Vídeň, 17. února 1827

Můj starý, důstojný příteli!

Tvůj druhý dopis jsem dostal přinejmenším šťastnou shodou okolností od Breuninga; jsem ještě příliš slabý, abych na něj mohl odpovědět, můžeš si ale domyslet, že je mi v něm všechno vítané a žádoucí. S uzdravováním, smím-li to tak nazvat, to jde ještě velice pomalu. Dá se předpokládat, že mne čeká ještě čtvrtá operace,¹⁾ i když o tom lékaři ještě nic neříkají. Jsem trpělivý a říkám si: Všechno zlé vede mnohdy k něčemu dobrému. – Nyní ale žasnu, když jsem ve Tvém dopise četl, že jsi dosud nic nedostal. – Z tohoto dopisu, který dostaneš, vidíš, že jsem Ti psal již 10. prosince min. roku. S portrétem je to tentýž případ, jak poznáš z data, jestli jej obdržíš. – „Paní Stephen povídala“²⁾ – krátce Stephen³⁾ žádal, aby Ti tyto věci byly příležitostně zaslány; ony však až do dnešního d a t a zůstaly ležet a skutečně je ještě až do dneška

obtížné získat je zpět. Teď dostaneš portrét poštou, prostřednictvím pana Schotta, který Ti předá také hudebniny. – Ještě mnoho bych Ti dnes chtěl říci; jsem však příliš slab, nemohu proto víc, než Tě v duchu s Tvou Lorchen⁴⁾ obejmut.

V opravdovém přátelství a oddanosti k Tobě a Tvým milým Tvůj starý, věrný přítel

Beethoven

Pozn.: Originál dopisu je psán Schindlerovou rukou, podpis je Beethovenův.

1) Čtvrtá operace (punkce) se uskutečnila 27. 2. 1827.

2) „Frau Steffen sprach“. Beethoven cituje začátek druhé sloky tehdy známé písně „Zu Steffen sprach im Traum“ („Steffenové ve snu pravil...“)

3) Stephen Breuning.

4) Eleonore, roz. Breuningová, Wegelerova manželka.

383 Mikuláši Zmeškalovi

(G 2258)

[Vídeň, 18. února 1827]

Můj velmi drahý příteli!

Tisíceré díky za Vaši účast, já nemalomyslním, jen je pro mne nejbolestnější veškeré přerušení mé činnosti. Není zlo, které by v sobě nemělo také něco dobrého – kéž Vám také nebesa jen dopřejí ulehčení Vašeho bolestného stavu, snad nám oběma jde naše zdraví vstříc a zase se přátelsky potkáme a uvidíme v blízkosti. –

Srdečně Váš starý, účast společně prožívající přítel

Beethoven

Jeho Blahorodí p. v. Zmeškal

Pozn.: Zmeškal na dopise zaznamenal datum příjmu „18. únor 1827“. Jeho originál je uložen ve Státním centrálním muzeu hudební kultury M. I. Glinky v Moskvě.

384 Společnost přátel hudby ve Vídni Beethovenovi

(G 2272)

[Vídeň 7. března 1827]

Společnost přátel hudby Císařského státu Rakouska si přeje vyjádřit Vašemu Blahorodí mimořádnou úctu, s níž oceňuje zásluhu, které jste si vydobyl v umění jeho zvelebením.

S tímto záměrem předává Společnost Vašemu Blahorodí Diplom čestného členství Společnosti.

Vídeň, 7. března 1827

Kiesewetter
místopředseda

Pozn.: Diplom není dochován. Byl kdysi v soukromém majetku, byl psán rukou páseře Společnosti a opatřen podpisem tehdejšího místopředsedy Raphaela Georga Kiesewettera (císařský dvorní rada, později šlechtic z Wiesenbrunnu [1773–1850], rodák z moravského Holešova). Podle Carla Ferdinanda Pohla (Gesellschaft der Musikfreunde, Vídeň 1871) bylo znění diplomu následující:

Jeho Majestátem, císařem Františkem I.

nejmilostivěji potvrzená

Společnost přátel hudby,

k jejímž povinnostem náleží prokazování hluboké úcty mužům,
kteří si vydobyli vynikající zásluhu v oblasti hudebního umění,

zvolila za svého čestného člena

pana Ludwiga van Beethovena

a vyhotovila mu přítomný diplom.

Společnost se cítí poctěna, že mezi své členy řadí skladatele tak vynikající pověsti.

V í d eň, 26. října 1826

hrabě v. Goeß, předseda

Anton Carl, svob. pán z Bartensteinu, člen vedoucího výboru

Emanuel, svob. pán z Doblohoffu, člen sboru reprezentantů

Joseph Sonnleithner, sekretář

Vídeň, 14. března 1827

Můj milý, dobrý Moschelesi!¹⁾

V těchto dnech jsem se od pana Lowingera dozvěděl, že jste se ho v dopise z 10. února dotazoval, jak je to s mojí nemocí, o které se rozšiřují tak rozličné zvěsti. Ač nijak nepochybuji, že nyní již máte v rukou můj první dopis z 22. února, kde se dozvíte všechno, co jste chtěl vědět, přesto nemohu opomenout Vám srdečně poděkovat za Vaši účast s mým smutným osudem a znovu se na Vás obrátit, abyste si dal opravdu záležet na mé prosbě, kterou už znáte z prvního dopisu – a jsem skoro už předem přesvědčen, že se Vám ve spojení se sirem Smartem, panem Neatem²⁾ a dalšími mými přáteli jistě podaří zjednat pro mne příznivý výsledek u Filharmonické společnosti. Siru Smartovi jsem mezitím také ještě jednou napsal, neboť jsem náhodou našel jeho adresu, a také jemu jsem svou prosbu vložil na srdce.³⁾

27. února jsem byl počtvrté operován a již jsou zde zase zřetelné příznaky, že mne brzy čeká pátá [operace]. Kam to povede a co ze mne bude, když to ještě nějaký čas bude takto pokračovat? – Opravdu, tvrdý úděl mne stihl. Přesto se odevzdávám do rukou osudu a jen neustále prosím Boha, aby to ve svém božském úradku zařídil tak, abych byl, pokud tu ještě musím zaživa protrpět smrt, uchráněn od nedostatku. To by mi dodalo dostatek síly, abych mohl v odevzdanosti dle vůle Nejvyššího nést svůj kříž, nechť již bude sebetvrdší a sebestrašnější. Tak Vám, milý Moschelesi, znovu poručím svou záležitost a zůstávám v největší úctě

Váš přítel Beethoven

Hummel je zde a již mne několikrát navštívil.

1) Ignaz Moscheles (1794–1870), pražský rodák, klavírní virtuos a skladatel. V letech 1821–1846 byl učitelem hudby v Londýně, v pozdějších letech na konzervatoři v Lipsku.

2) Charles Neate (1784–1877), anglický klavírní virtuos a propagátor Beethovenova díla v Anglii. S Beethovenem se stýkal ve Vídni v letech 1815–1816 a v roce 1824 pozval Beethovena do Anglie. Tato cesta se však neuskutečnila.

3) Jednalo se o dobročinný koncert v Londýně v Beethovenův prospěch.

386 Svob. pánu Johannu Baptistovi Pasqualatimu

(G 2280)

Vídeň, 14. března 1827

Vážený příteli!

Mnohý dík za Váš včerejší pokrm, je postačující ještě i pro dnešek – všechna zvěřina je mi dovolena, kvíčaly jsou pro mne dokonce velmi léčivé, jak se domnívá lékař, – toto jen pro informaci. Dnes to zatím není zapotřebí. – Odpusťte mi mé bezmyšlenkovité psaní. Unaven nočním bděním objímám Vás v úctě jako Váš nejoddanější přítel.

Pozn.: Johann Baptist Pasqualati (1777–1830), dvorní agent, vídeňský velkoobchodník, hudební nadšenec a majitel domu v Mölkerbastei ve Vídni, kde Beethoven bydlel v letech 1804–1805. Od té doby byl Beethovenovým přítelem. Beethovenovi pomáhal při procesech o uznání jeho renty, proplácené mu arcivévodou Rudolfem a knížaty Lobkoviczem a Kinským. V průběhu poslední Beethovenovy nemoci mu darem posílal jídlo a nezbytné potřeby.

387 Ignazi Moschelesovi v Londýně

(G 2284)

Vídeň, 18. března 1827

Nemohu vůbec popsat slovy, s jakými pocity jsem pročítal Váš dopis z 1. března. Až do hloubi duše mne dojala velkodušnost Filharmonické společnosti, s jakou vyšla vstříc mé prosbě. Obracím se proto na Vás, milý Moschelesi, abyste se stal nástrojem, jímž bych mohl vyjádřit svůj nejvroucnější dík Filharmonické společnosti za mimořádnou účast a podporu.¹⁾

Byl jsem nucen celou částku 1000 zl. konvenční měny ihned přjmout, protože jsem byl právě ve svízelné situaci a sahal jsem po půjčce, která by mne přiváděla do nových nesnází.

Pokud jde o akademii, kterou se Filharmonická společnost uvolila pro mne uspořádat, prosím Společnost, aby se tohoto šlechetného předsevzetí nevzdala a aby si oněch 1000 zl. k. m., které mi již teď předem poukázala, strhla z výnosu této akademie. A chce-li mi Společnost dát zbytek k dobru, zavazuji se vyjádřit Společnosti svůj nejupřímnější dík tím, že napíše buď novou symfonii,²⁾ která již leží naskicována na mém pultě, nebo novou ouverturu nebo něco jiného, co si Společnost

přeje. Kéž by mi jen nebe dalo brzy zase mé zdraví a pak šlechtným Angličanům ukáži, jak vysoce si dovedu vážit jejich účasti na mém smutném osudu. Vaše ušlechtilé chování pro mne zůstane nezapomenutelné, přičemž chci svůj dík vyjádřit ještě zvlášť siru Smartovi a panu Stumpffovi.

Mějte se dobře! S přátelskou náklonností ducha zůstávám vysoce si Vás vážící přítel

Ludwig van Beethoven

Můj nejupřímnější pozdrav Vaší paní choti! – Filharmonické společnosti a Vám mohu poděkovat za nového přítele v panu Rauovi.³⁾ (Metronomovanou Symfonií⁴⁾ odevzdejte, prosím, Filharmonické společnosti. Zde je přiloženo značení.)

Pozn.: Tento dopis Ignazi Moschelesovi uzavírá Beethovenovu osobní korespondenci, kterou po celý svůj život vedl se svými přáteli i významnými dobovými osobnostmi. Jak i z něho vyplývá, žil Beethoven až téměř do poslední chvíle v naději, že se uzdraví a že bude moci opět pracovat. Naděje na vyléčení se však neúprosně zmenšovala, takže se jeho ošetřující lékaři sešli u umírajícího 23. 3. 1827 k poslední konzultaci. Po jejich odchodu již Beethoven rezignoval slovy: „*Plaudite amici, comedia finita est*“. Následujícího dne dopoledne přijal z rukou kněze poslední svátost a 26. března odpoledne umírá. Jeho pohřbu se 29. března zúčastnilo mnoho Vídeňanů, kteří vyslechli rozloučení, napsané básníkem Franzem Grillparzerem, v přednesu herce Heinricha Anschütze.

- 1) Londýnská Filharmonická společnost zaslala koncem února 1827 Beethovenovi 100 liber jako okamžitou pomoc v nouzi.
- 2) Beethoven se připravoval na kompozici desáté symfonie, ke které si zaznamenával náčrty.
- 3) Heribert Rau, úředník Eskelesovy banky ve Vídni, předával Beethovenovi platby po dobu jeho nemoci.
- 4) Jedná se o IX. symfonii, jejíž metronomické údaje zaslal Beethoven nakladateli Schottovi již 13. října 1826.

Gott ist ein fes - te Burg Gott ein

„Bůh je pevný hrad“
Dvouhlasý kánon WoO 188